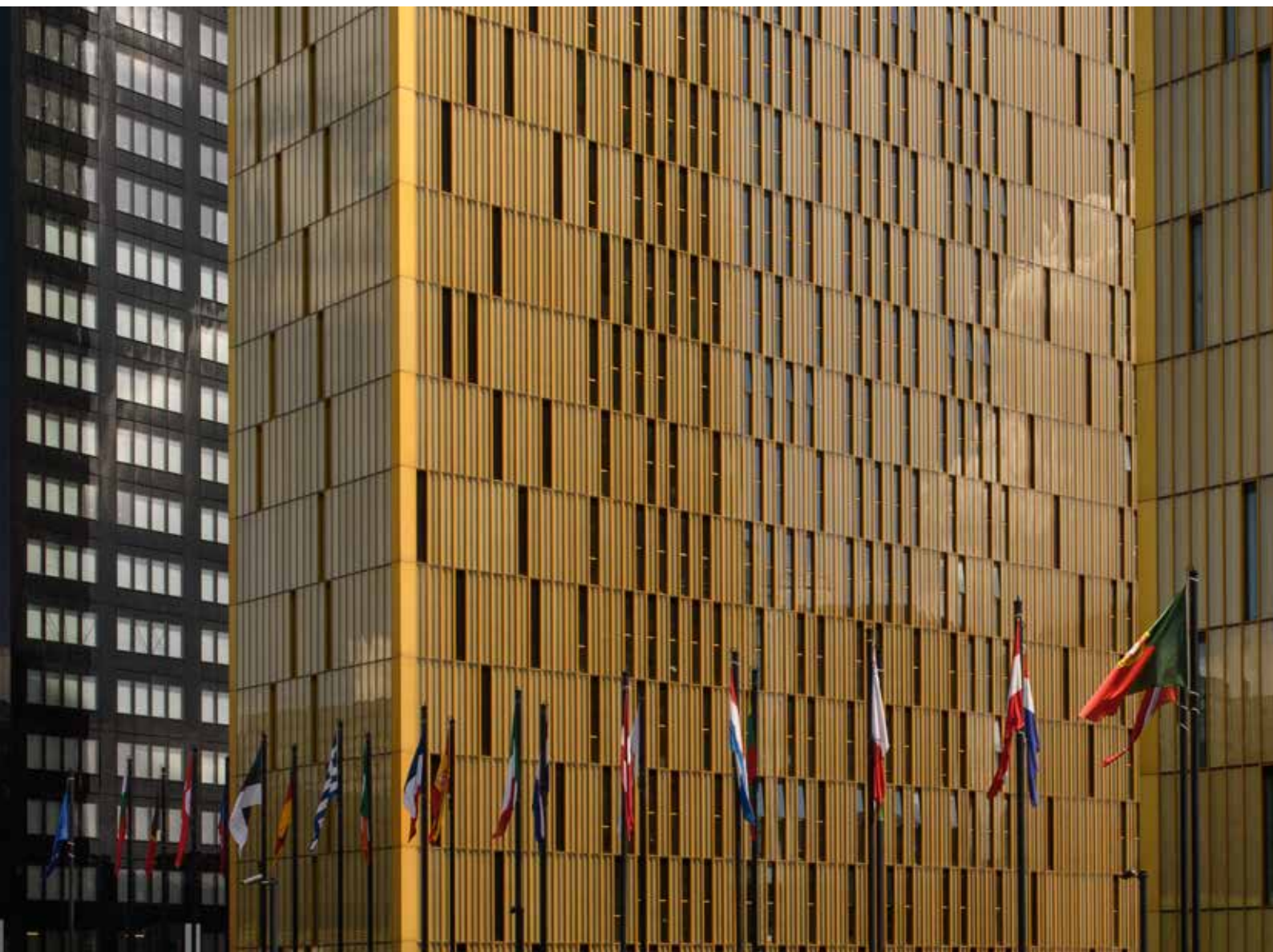

EUROOPA LIIDU
KOHUS

AASTAARUANNE 2018

KOHTUTEGEVUS

EUROOPA LIIDU
KOHUS

AASTAARUANNE 2018

KOHTUTEGEVUS

Ülevaade Euroopa Liidu Kohtu ja Üldkohtu kohtutegevusest

Luxembourg, 2019

curia.europa.eu

EUROOPA KOHUS
L-2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL +352 4303-1

ÜLDKOHUS
L-2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL +352 4303-1

Euroopa Liidu Kohus internetis: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Käsikiri valmis 1. veebruaril 2019

Institutsioon ja tema nimel tegutsevad isikud ei võta endale vastutust allpool esitatud teabe kasutamise tagajärgede eest.

Luxembourg: Euroopa Liidu Kohus / Kommunikatsiooni direktoraat /
Väljaannete ja elektroonilise meedia osakond

© Euroopa Liit, 2019

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Fotode või dokumentide, mille autoriõigused ei kuulu Euroopa Liidule, kasutamine või reprodutseerimine ilma autoriõiguste omaja loata on keelatud.

Print	QD-AP-19-001-ET-C	ISBN 978-92-829-3089-2	ISSN 2467-0847	DOI 10.2862/86298
PDF	QD-AP-19-001-ET-N	ISBN 978-92-829-3117-2	ISSN 2467-107X	DOI 10.2862/82511

SISUKORD

<i>Euroopa Liidu Kohtu presidendi Koen Lenaerts'i eessõna</i>	8
---	---

PEATÜKK I | EUROOPA KOHUS

A EUROOPA KOHTU ARENG JA TEGEVUS 2018. AASTAL	11
B EUROOPA KOHTU PRAKTIKA 2018. AASTAL	13
I. Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust	13
II. Põhiõigused	15
1. Võimalus tugineda eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses Euroopa Liidu põhiõiguste hartale	15
2. Menetlus, mis puudutab hartas sätestatud põhiõiguste väidetavat rikkumist	18
3. Hartas tunnustatud põhimõtted ja põhiõigused	19
3.1. Õigus era- ja perekonnaelu puutumatusele	19
3.2. Usuvabadus	20
3.3. Õigus asja arutamisele erapooletus kohtus	21
3.4. <i>Ne bis in idem</i> 'i põhimõte	23
III. Liidu kodakondsus	26
1. Liidu kodaniku ja tema pereliikmete elamisõiguse piirang	26
2. Liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus	28
3. Liidu kodaniku väljaandmine kolmandale riigile	31
IV. Sätted institutsioonide kohta	33
V. Liidu õigus ja liikmesriigi õigus	35
VI. Liiduga seotud vaidlused	37
1. Eelotsusetaotlused	37
2. Tühistamishagid	40
VII. Liikumisvabadused	43
1. Asutamisvabadus	43
2. Teenuste osutamise vabadus	44
3. Kapitali vaba liikumine	48

VIII. Piirikontroll, varjupaik ja sisseränne	50
1. Piirikontroll	50
2. Varjupaigapoliitika	50
2.1. Pagulasseisund	51
3. Rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamine	52
3.1. Tagasisaatmisotsused	56
4. Suhted Türgiga	57
IX. Õiguslane koostöö tsiviilasjades	58
1. Määrus nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades	58
2. Määrus nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega	59
3. Määrus nr 650/2012, mis käsitleb Euroopa pärimistunnistuse loomist	62
X. Õiguslane koostöö kriminaalasjades	63
1. Euroopa vahistamismäärus	63
2. Kriminaalmenetlust käsitlevad ühiseeskirjad	66
XI. Transport	68
XII. Konkurents	70
1. ETL artikkel 101	70
2. Koondumised	71
3. Riigiabi	72
XIII. Maksusätted	75
XIV. Õigusaktide ühtlustamine	77
1. Autoriõigus	77
2. Tööstusomand	78
3. Isikuandmete kaitse	81
4. Riigihanked	83
5. Vastastikune abi maksunõuete sissenõudmisel	85
6. Liikluskindlustus	86
XV. Majandus- ja rahapoliitika	86

XVI. Sotsiaalpoliitika	88
1. Võrdse kohtlemise põhimõtte tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas	89
2. Rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate kaitse	91
3. Tähtajalise töölepinguga töötajate kaitse	93
4. Tööaja korraldus	94
5. Õigus tasustatud põhipuhkusele	95
6. Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine	98
XVII. Tarbijakaitse	100
XVIII. Keskkond	101
1. Merekeskkonna kaitse	101
2. Kaitsealad	102
3. Geneetiliselt muundatud organismide (GMO) keskkonda viimine	103
4. Århusi konventsioon	104
XIX. Rahvusvahelised lepingud	106
1. Rahvusvahelise lepingu tõlgendamine	106
2. Vahekohtu moodustamine rahvusvahelise lepinguga	107
3. Liidu välispädevus	108
C EUROOPA KOHTU KANTSELEI TEGEVUS 2018. AASTAL	111
D EUROOPA KOHTU STATISTIKA	114
E EUROOPA KOHTU KOOSSEIS	144

PEATÜKK II | ÜLDKOHUS

A ÜLDKOHTU TEGEVUS 2018. AASTAL	153
B ÜLDKOHTU PRAKTIKA 2018. AASTAL	155
Kohtupraktika suundumused	155
I. Institutsiooniline õigus	157

II. Ettevõtjate suhtes kohaldatavad konkurentsieeskirjad	160
1. Kohtupraktika ELTL artikli 101 valdkonnas	160
2. Kohtupraktika ELTL artikli 102 valdkonnas	163
3. Kohtupraktika koondumiste valdkonnas	165
4. Kontrollipädevus	167
III. Riigiabi	168
1. Riigiabi mõiste	168
a. Abi summa kindlaksmääramine – Majandustegevuse mõiste	168
b. Maksustamisalane valikulisus	169
c. Omistatavus – Arukalt käituva erainvestori kriteerium	170
2. Kooskõla	171
3. Esialgse uurimise faas – Uurimiskohustus	171
4. Tagasinõudmine	173
IV. Intellektuaalomand – Euroopa Liidu kaubamärk	175
1. Muutmis pädevus	175
2. Absoluutsed keeldumispõhjused	175
3. Suhtelised keeldumispõhjused	178
4. Tühistamismenetlus	179
a. Tegelik kasutamine	179
b. Kaubamärk, mis on kaubanduses muutunud üldnimetuseks	180
V. Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed	181
1. Ukraina	181
2. Egiptus	184
3. Terrorismivastane võitlus	185
VI. Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	186
VII. Tervise kaitse	188
VIII. Dumping	192
IX. Finantssektori järelevalve	194
X. Liidu institutsioonide hanked	195

XI. Õigus tutvuda institutsioonide dokumentidega	196
1. Euroopa Ravimiameti valduses olevad dokumendid, mis on esitatud ravimi müügiloo taotluse raames	196
2. Institutsiooni õigusteenistuse dokumendid	197
3. Euratomi laenu andmisega seotud dokumendid	197
4. Käimasolevat seadusandlikku menetlust käsitlevad dokumendid	198
5. Liikmesriigi dokumendid, mida on vahetatud ühise kalanduspoliitika eeskirjade alusel	199
6. Dokumendid Euroopa Parlamendi liikmete hüvitiste kohta	200
XII. Avalik teenistus	201
1. Psühholoogiline ahistamine	201
2. Kutsehaigus	203
3. Kohtuliku puutumatuse äravõtmine	204
4. Töölevõtmine	205
XIII. Kahju hüvitamise vaidlused	206
XIV. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	209
C ÜLDKOHTU KANTSELEI TEGEVUS 2018. AASTAL	216
I. Abistamine õigusemõistmisel	217
II. Ühtsusesse panustamine	218
III. Laialdane reform: e-Curia muutus Üldkohtu menetlustes kohustuslikuks	219
IV. Kohtuinstantsile pakutud muus vormis tugi	220
V. Haldustegevus	221
D ÜLDKOHTU STATISTIKA	222
E ÜLDKOHTU KOOSSEIS	248

KOEN LENAERTS

Euroopa Liidu Kohtu
president

100 aastat tagasi väljus Euroopa laastatuna eriti verisest konfliktist. Täna on rohkem kui 500 miljonit eri põlvkondade kodanikku tunnistajaks enneolematule ajaloolisele teekonnale, mille tulemusena tekkis Euroopa Ühendus ja seejärel Euroopa Liit, kes kannab oma liikmesriikide ühiseid põhiväärtusi ja on oma institutsioonide kaudu rahu, vabaduse, demokraatia, õigusriikluse ja inimõiguste austamise tagaja.

See suurepärane saavutus, mille nimel on paljude aastakümnete jooksul visa tööd tehtud, peab jääma püsima meie ühisesse mällu praeguses Euroopa ajaloo keerulises etapis.

Hetkel, kui seda eessõna kirjutatan, on tulevik täis ebakindlust seoses küsimusega, kuidas lõpeb poliitiline protsess, mis algas pärast 23. juuni 2016. aasta rahvahääletust Ühendkuningriigi Euroopa Liitu kuulumise üle. Meie mandrit puudutav rändekriis on lisaks selle traagilisele inimõõtmale ka liikmesriikide vahel nii mõnigi kord teravate pingete allikas, mis pahatihti annab hoogu enesekeskele avalikule arvamusele. Lisaks on mõne liikmesriigi puhul tekkinud mure seoses õigusriigile omaste väärtuste järgimisega.

Need kriisi- või pingesallikad avaldavad otsest mõju meie institutsiooni tegevusele. Möödunud aasta jooksul pidi Euroopa Kohus lahendama esimesed Brexitiga seotud küsimused, sealhulgas küsimuse, kas liikmesriik, kes on esitanud Euroopa Liidu Nõukogule teate oma kavatsuse kohta Euroopa Liidust välja astuda, saab selle teate tagasi võtta. Jätkub varjupaigaasjade voog, mis toob kaasa küsimusi, mille äärmiselt tehnilised peensused varjavad endas suuri inimlikke ja ühiskondlikke probleeme. Euroopa Kohtule on antud lahendada ka mitu õigusriigi põhimõtte järgimisega seotud kohtuasja.

Sellises rahutus õhkkonnas peab Euroopa Liidu Kohus jääma Euroopa projekti kõigutamatuks tugisambaks. Tema ülesanne on teha kõigi oma liikmete ja töötajate väsimatu pühendumise abil tööd Euroopa alusväärtuste tugevdamiseks. Anda kvaliteetse, tõhusa ja läbipaistva õigusemõistmise teel panus kõikide – kodanike, töötajate, tarbijate, ettevõtjate, poliitiliste otsustajate või riigiametnike – usalduse taastamisse Euroopa ülesehitamise vastu. Vankumatult kaitsta õigusel põhinevale liidule omaseid põhiväärtusi, mille suhtes ei tohi teha mingeid järeleandmisi ega kompromisse.

Institutsiooni tasandil iseloomustas 2018. aastat Euroopa Kohtu koosseisu osaline uuendamine: oktoobris saabus kuus uut andekat ja entusiastlikku liiget. Kasutan siin eessõnas võimalust avaldada meie institutsioonist lahkunud kuuele liikmele veel kord suurt tänu nende vankumatu pühendumise eest institutsiooni tööle ja seeläbi Euroopa eesmärkidele.

Statistilisel tasandil oli 2018. aasta erandlik kahel põhjusel. Esiteks produktiivsuse poolest, sest kumbki kohus lahendas rekordarvu kohtuasju (Euroopa Kohus 760 ja Üldkohus 1009), saavutades 1769 lõpetatud kohtuasjaga ühe aasta jooksul lõpetatud kohtuasjade arvu kõrgeima taseme institutsiooni ajaloos. Teiseks saabunud kohtuasjade arvu poolest. Mõlemale kohtule esitatud kohtuasjade koguarv jätkas kasvamist (1683 uut kohtuasja võrreldes 1656ga 2017. aastal), kusjuures Euroopa Kohtule esitatud 849 uut kohtuasja (võrreldes 739ga 2017. aastal) on rekord, mis tuleneb nii eelotsusetaotluste kui ka hagide ja Üldkohtu otsuste peale esitatud apellatsioonkaebuste arvu kasvust (need viimased näitajad olid vastavalt 63 ja 199 uut kohtuasja võrreldes 46 ja 147ga 2017. aastal).

Viimati kirjeldatud statistiline suundumus toonitab möödapääsmatut vajadust võtta meetmeid Euroopa Kohtu töökoormuse optimeerimiseks. Sellega seoses on mul heameel liidu seadusandlike organite edusammude üle aruteludes, mis käsitlevad ühte aspekti Euroopa Kohtu poolt neile sellel eesmärgil 2018. aasta märtsis esitatud taotluses välja toodud olulistest küsimustest ehk mehhanismi teatavate apellatsioonkaebuste menetlusse võtmise otsustamiseks. Need edusammud annavad lootust, et see mehhanism jõustub 2019. aasta teisel trimestril.

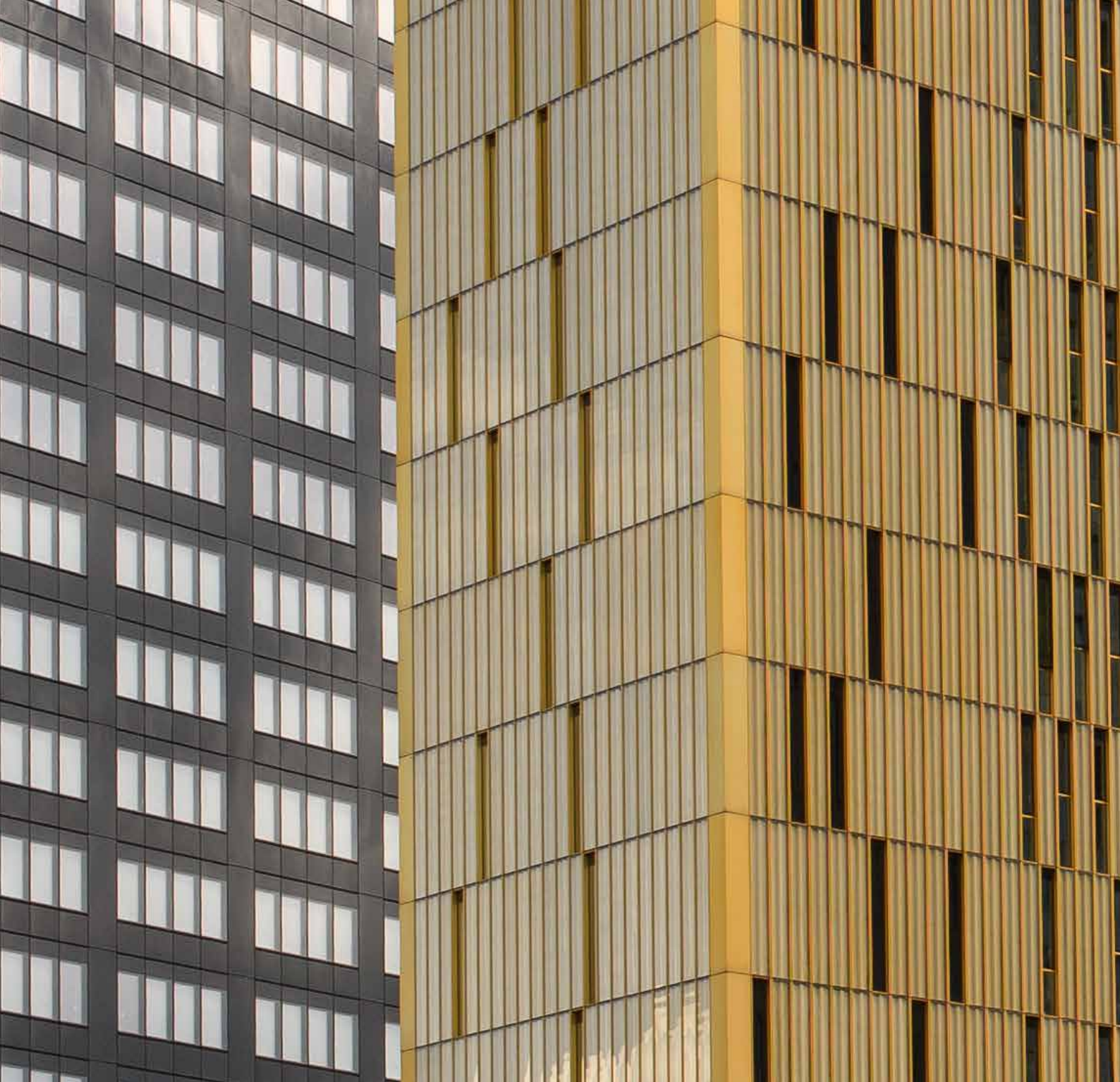
2018. aasta märkimisväärtetest sündmustest soovin veel mainida Euroopa Liidu kohtute võrgustiku loomist – tegemist on Euroopa Liidu Kohtu ning liikmesriikide konstitutsioonikohtute ja kõrgeimate kohtute vahelise tõelise suhtlusplatvormiga.

Lõpetuseks soovin märkida, et rakendus „e-Curia“ muutus alates 1. detsembrist 2018 ainsaks menetlusedokumentide edastamise viisiks Üldkohtu ja poolte esindajate vahel. Nüüdsest võimaldab see rakendus kahel Euroopa Liidu Kohtu moodustaval kohtul optimeerida kohtuasjade haldamist, kasutades ära elektroonilise suhtluse kiiruse eelised, ja hoida kokku märkimisväärse hulga paberit, vähendades sel viisil süsinikdioksiidi heidet vastavalt kohustustele, mille institutsioon on endale võtnud keskkonnajuhtimissüsteemi EMAS (*Eco Management and Audit Scheme*) raames.

Käesolev aruanne annab lugejale täieliku ülevaate institutsiooni arengust ja tegevusest 2018. aastal. Sarnaselt eelmiste aastatega on oluline osa pühendatud peamistele arengusuundadele Euroopa Kohtu ja Üldkohtu praktikas. Analüüsi täiendavad ja illustreerivad kumbagi kohut eraldi puudutavad statistilised andmed, millele eelneb lühike sissejuhatus.

Kasutan võimalust, et väljendada sügavat tänu oma kolleegidele ning kõigile institutsiooni töötajatele silmapaistva töö eest, mida nad on sel aastal teinud.

PEATÜKK I EUROOPA KOHUS

A | EUROOPA KOHTU ARENG JA TEGEVUS 2018. AASTAL

President Koen Lenaerts

Esimeses peatükis on kokkuvõtlikult käsitletud Euroopa Kohtu tegevust 2018. aastal. Käesolevas osas (A) on antud ülevaade kohtu arengust möödunud aastal ning tema õigustmõistvast tegevusest. Teises osas (B) on nagu igal aastal esitatud peamine kohtupraktika areng valdkondade kaupa. Kolmandas ja neljandas osas on esitatud üksikasjalik ülevaade kohtukantselei tegevusest viidatud perioodil (C) ja möödunud aasta kohtutegevuse statistikast (D) ning viiendas osas on esitatud Euroopa Kohtu koosseis samal aastal (E).

1.1. 2018. aastat iseloomustas Euroopa Kohtu koosseisu osaline uuendamine. Sel puhul 8. oktoobril 2018 toimunud pidulik istung andis võimaluse avaldada austust Antonio Tizzanole (kohtujurist aastatel 2000–2006; Euroopa Kohtu kohtunik alates 2006. aastast; viiest kohtunikust koosneva koja president aastatel 2009–2015 ja Euroopa Kohtu asepresident oktoobrist 2015 kuni oktoobrini 2018), José Luís da Cruz Vilaçale (kohtujurist aastatel 1986–1988; Üldkohtu kohtunik ja president aastatel 1989–1995; Euroopa Kohtu kohtunik aastatel 2012–2018 ja viiest kohtunikust koosneva koja president oktoobrist 2015 kuni oktoobrini 2018), Melchior Wathelet'le (Euroopa Kohtu kohtunik aastatel 1995–2003 ja kohtujurist aastatel 2012–2018, peakohtujuristi ülesannetes oktoobrist 2014 kuni oktoobrini 2018), Anthony Borg Barthet'le (Euroopa Kohtu kohtunik aastatel 2004–2018), Paolo Mengozzile (Üldkohtu kohtunik aastatel 1998–2006 ja Euroopa Kohtu kohtujurist aastatel 2006–2018) ning Egidijus Jarašiūnasele (Euroopa Kohtu kohtunik aastatel 2010–2018).

Samal pidulikul istungil astus ametisse kuus uut kohtu liiget: kohtunikud Peter George Xuereb (Malta), Nuno José Cardoso da Silva Piçarra (Portugal), Lucia Serena Rossi (Itaalia) ja Irmantas Jarukaitis (Leedu) ning kohtujuristid Gerard Hogan (Iirimaa) ja Giovanni Pitruzzella (Itaalia).

1.2. Institutsiooni tegevuse korralduse poolelt ei toimunud 2018. aastal arenguid liidu kohtusüsteemi ülesehituse reformi elluviimisel, mis tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrusest (EL, Euratom) 2015/2422, millega muudetakse protokolli nr 3 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta (ELT 2015, L 314, lk 14), ja mille tulemusel peab Üldkohtu kohtunike arv 2019. aasta septembriks kahekordistuma.

2. Statistika poolelt – mille üksikasjalikumad selgitused asuvad aastaaruande käesoleva peatüki C osas – avaldub möödunud aasta statistilistest andmetest kolm olulist suundumust.

Esimene suundumus puudutab Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjade arvu, mis jätkas oma tõusujoont. Euroopa Kohus registreeris 849 uut kohtuasja, mis on kõrgeim arv tema ajaloos. Sarnaselt 2017. aastaga moodustavad põhiosa nendest kohtuasjadest eelotsusetaotlused (568 uut taotlust ehk rohkem kui kaks kolmandikku 2018. aastal Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjadest), kuid ka liikmesriigi kohustuste rikkumise hagide ja apellatsioonkaebuste arv tegi läbi märkimisväärse tõusu, sest neid oli uute kohtuasjade hulgas vastavalt 57 ja 199.

Teine oluline statistiline suundumus puudutab läinud aastal Euroopa Kohtu poolt lõpetatud kohtuasjade suurt arvu – 760 kohtuasja on arv, mida senini ei olnud saavutatud – ja eelkõige Euroopa Kohtu suurkoja poolt lõpetatud kohtuasjade arvu (80). Need arvud annavad ühtaegu tunnistust nii Euroopa Kohtu poolt tehtud töö ulatusest kui ka talle esitatud kohtuasjade tähtsusest.

Viimaseks olgu märgitud, et hoolimata kohtuasjade arvu kasvust jäi kohtuasjade keskmine menetlusaeg 2018. aastal väga rahuldavale tasemele. Täpsemalt oli eelotsuseasjade keskmine menetlusaeg 16 kuud, samas kui hagide ja apellatsioonkaebuste keskmine menetlusaeg oli vastavalt 18,8 kuud ja 13,4 kuud.

Olenemata eelotsuse kiirmenetluses lahendatud kohtuasjade arvukusest möödunud aastal (12 kohtuasja), suudeti need kohtuasjad samuti lahendada keskmiselt 3,1 kuu jooksul, mis vastab eesmärgile, mille Euroopa Kohus selle erandliku menetluse kehtestamisel 2008. aastal endale seadis.

B | EUROOPA KOHTU PRAKTIKA 2018. AASTAL

I. Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust

Pärast Ühendkuningriigi otsust Euroopa Liidust välja astuda on Euroopa Kohus vastanud kahele eelotsusetaotlusele, mis käsitlevad väljaastumise kavatsuse kohta teate esitamist liikmesriigi poolt.

Esiteks leidis Euroopa Kohtu täiskogu kiirendatud menetluses¹ tehtud 10. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses **Wightman jt** (C-621/18, [EU:C:2018:999](#)), et ELL artikkel 50 lubab liikmesriigil teate liidust väljaastumise kavatsuse kohta ühepoolset tagasi võtta. Eelotsusetaotluse esitas kõrge tsiviilkohus (Šotimaa), kes lahendas apellatsiooniasemes kohtuliku kontrolli avaldust (judicial review), mille olid esitanud mõned Ühendkuningriigi parlamendi, Šoti parlamendi ja Euroopa Parlamendi liikmed, kes soovisid selgitust, kas ja kuidas võib ELL artiklis 50 sätestatud teate enne selle artikli lõikes 3 ette nähtud kaheaastase tähtaja möödumist ühepoolset tagasi võtta, nii et tagasivõtmise tulemusena jääks Ühendkuningriik liitu.

Vastuseks Ühendkuningriigi valitsuse ja komisjoni vastuvõetamatuse argumentidele tõi Euroopa Kohus esile, et eelotsuse küsimus, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus oli tema poole pöördunud, oli asjaspepuutuv ega olnud hüpoteetiline, kuna just see oligi selles kohtus poolelioleva vaidluse ese. Pealegi asjaolu, et põhikohtuasja avaldus on tuvastuslikku laadi, ei takista Euroopa Kohtul teha otsust eelotsuse küsimuse kohta, kui selline avaldus on riigisisese õiguse kohaselt lubatud ja küsimus on objektiivselt vajalik selle vaidluse lahendamiseks, millela on eelotsusetaotluse esitanud kohtu poole õiguspäraselt pöördutud.

Mis puudutab ELL artikli 50 tõlgendust, siis kõigepealt tõdes Euroopa Kohus, et selles artiklis ei ole väljaastumise kavatsuse tagasivõtmist sõnaselgelt käsitletud. Seejärel sedastas ta, et nimetatud artiklil on kaks eesmärki. Esiteks on seal sätestatud liikmesriigi suveräänne õigus liidust välja astuda, kusjuures sellist otsust ei pea teiste liikmesriikide ega institutsioonidega kooskõlastama. Teiseks on ELL artiklis 50 kehtestatud menetlus, mis tagab, et väljaastumine toimub korralikult. Väljaastumisõiguse suveräänsus räägib aga selle kasuks, et asjaomase liikmesriigi õigus võtta tagasi teade oma kavatsuse kohta liidust välja astuda, kuni liidu ja selle liikmesriigi vahel sõlmitud väljaastumisleping ei ole jõustunud, või lepingu puudumise korral seni, kuni ei ole möödunud ELL artikli 50 lõikes 3 ette nähtud kaheaastane tähtaeg, mida võib pikendada. Tagasivõtmise võib seega otsustada ühepoolset kooskõlas asjaomase liikmesriigi põhiseadusest tulenevate nõuetega. See väljendab suveräänset otsust säilitada Euroopa Liidu liikmesriigi staatus, mis teate esitamise tagajärjel ei ole katkenud ega muutunud. Mis lõpuks puutub ELL artikli 50 konteksti, siis rõhutas Euroopa Kohus, et aluslepingute eesmärgiga luua Euroopa rahvaste üha tihedam liit oleks vastuolus see, kui sunnitaks välja astuma liikmesriiki, kes on küll kooskõlas oma põhiseadusest tulenevate nõuetega demokraatliku protsessi tulemusel teatanud kavatsusest liidust välja astuda, kuid kes otsustab sellise protsessi raames selle kavatsuse kohta esitatud teate siiski tagasi võtta. Nimelt kui seada tagasivõtmisõiguse eelduseks Euroopa Ülemkogu ühehäälneline heakskiit, muudaks see suveräänse ühepoolse õiguse tingimuslikuks õiguseks ja oleks vastuolus põhimõttega, mille kohaselt liikmesriiki ei tohi sundida liidust tema tahte vastaselt välja astuma.

¹ Euroopa Kohtu presidendi 19. oktoobri 2018. aasta määrus **Wightman jt** (C-621/18, [EU:C:2018:851](#)).

Euroopa Kohus täpsustas veel, et väljaastumiskavatsuse kohta esitatud teate tagasivõtmine peab olema saadetud Euroopa Ülemkogule kirjalikult ning olema üheti mõistetav ja tingimusteta selles tähenduses, et see kinnitab asjaomase liikmesriigi kuulumist liitu tema kui liikmesriigi suhtes muutumatutel tingimustel, kuna tagasivõtmine lõpetab väljaastumismenetluse.

Teiseks tuleb esile tõsta 19. septembril 2018 eelotsuse kiirmenetluses esimese koja kuulutatud kohtuotsust **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)). Viidatud kohtuotsuses selgitas Euroopa Kohus, et *pelgalt see, et liikmesriik teatab oma kavatsusest liidust välja astuda, ei ole erandlik asjaolu, millega saaks põhjendada selle liikmesriigi poolt raamotsuse 2002/584 alusel tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumist*². Põhikohtuasi puudutas lirimaa ametiasutuste menetlust kahe vahistamismääruse täitmise asjas, mille olid väljastanud Ühendkuningriigi kohtud. RO vaidlustas enda üleandmise selle liikmesriigi ametivõimudele eelkõige põhjendusel, et pärast riigi väljaastumist Euroopa Liidust (edaspidi „Brexit“) ei saa ta enam tugineda raamotsusest 2002/584 tulenevatele õigustele ega lasta Euroopa Kohtul kontrollida, kas nende õiguste rakendamine Ühendkuningriigis on liidu õigusega kooskõlas. Sellega seoses on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi tulenevalt tõdemusest, et on oht, et Briti ametivõimud peavad RO-d kinni pärast Brexiti kuupäeva, ja tulenevalt ebakindlusest seoses lepingutega, mis võivad Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi vahel kehtida pärast väljaastumist.

Euroopa Kohus märkis, et Euroopa vahistamismääruse täitmine kujutab endast põhimõtet ja täitmisest keeldumine on erand, mida tuleb tõlgendada kitsalt, ja tõi seejärel esile, et kui liikmesriik kooskõlas ELL artikliga 50 teatab oma kavatsusest liidust välja astuda, ei too see kaasa liidu õiguse kohaldamise peatamist selles liikmesriigis. Järelikult jäävad raamotsuse sätted, samuti raamotsusega lahutamatult seotud vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtted asjaomases liikmesriigis täielikult kehtima kuni tema tegeliku väljaastumiseni liidust. Kuigi selleks, et peatada liikmesriigi suhtes Euroopa vahistamismääruse mehhanismi kohaldamine, on Euroopa Ülemkogu pädev tuvastama, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse ELL artiklis 2 sätestatud põhimõtteid, leiab Euroopa Kohus, et täitmisest keeldumine tähendab raamotsuse sätete kohaldamise ühepoolset peatamist liikmesriigi poolt.

Euroopa Kohus märgib siiski, et täitev õigusasutus peab juhtumi konkreetse ja täpse hindamise tulemusel veel analüüsima, kas on piisavalt alust arvata, et pärast vahistamismääruse teinud liikmesriigi liidust väljaastumist esineb isiku puhul, kelle suhtes on vahistamismäärus tehtud, tegelik oht, et ta jäetakse ilma põhiõigustest ja muudest, sisuliselt raamotsusest tulenevatest õigustest. Samas on oluline, et sel õigusasutusel oleks võimalik eeldada, et vahistamismääruse teinud liikmesriik kohaldab üleantava isiku suhtes raamotsusest tulenevate nende õiguste sisu, mis on kohaldatavad pärast üleandmist, kui see liikmesriik on liidust juba välja astunud. Niisugune eeldus on lubatud, kui vahistamismääruse teinud liikmesriigi õigus hõlmab sisuliselt nende õiguste sisu, eelkõige põhjusel, et nimetatud liikmesriik jääb rahvusvaheliste lepingute osaliseks ka pärast liidust väljaastumist. Euroopa Kohus märkis selles kohtuasjas, et Ühendkuningriik on 13. detsembri 1957. aasta väljaandmise Euroopa konventsiooni osaline ja on seega võtnud oma riigisisesele õigussüsteemile üle õigused ja kohustused, mis vastavad raamotsuse artiklitele 27 ja 28. Lisaks on Ühendkuningriik Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) osaline ning seega ei mõjuta Brexit mingil määral kohustust järgida piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeldu, mis on sätestatud artiklis 3, millele vastab Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 4. Sellest tulenevalt ei ole Ühendkuningriigi õigusasutuse väljastatud Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumine põhjendusel, et üleantud isikut võidakse nende sätete tähenduses ebainimlikul või alandaval viisil kohelda, põhjendatav selle liikmesriigi otsusega liidust välja astuda.

2] Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/006, lk 34).

II. Põhiõigused

2018. aastal otsustas Euroopa Kohus mitmel korral põhiõiguste üle liidu õiguskorras. Paljud selle valdkonna kohtuotsused leiavad käsitlemist käesolevas aruandes³. Käesolevas jaotises on tutvustatud otsuseid, milles on tehtud olulisi täpsustusi, mis puudutavad hartale tuginemist eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses, menetlusi, mis käsitlevad hartas sätestatud põhiõiguste väidetavat rikkumist, ning teatavate hartas sätestatud õiguste ja põhimõtete tähendust.

1. Võimalus tugineda eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses Euroopa Liidu põhiõiguste hartale

17. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)) ja 11. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) käsitles Euroopa Kohtu suurkoda õiguslikku kaitset, mis on õigussubjektidele antud harta artiklitega 21 ja 47, seoses töösuhte kontekstis usulist laadi tingimuste kohaldamisega kiriku või kiriku juurde kuuluvate asutuste poolt.

Kohtuotsuse **Egenberger** (C-414/16) aluseks olnud põhikohtuasi puudutas mitte ühessegi kirikusse kuuluva isiku kandideerimist ametikohale luterliku kiriku diakoonia- ja arendustöö keskuses, mis on Saksamaa Evangeelse Luterliku kiriku eraõiguslik abiorganisatsioon. Tööpakkumise kohaselt pidid kandidaadid kuuluma luterlikku kirikusse või kirikusse, mis on Saksamaa kristlike kirikute tööühenduse liige. Hageja leidis, et kuna teda ei kutsutud töövestlusele, siis on ta usutunnistuse tõttu diskrimineerimise ohver, ja nõudis luterliku kiriku keskuselt Saksamaa kohtute kaudu hüvitist.

Euroopa Kohus andis direktiivi 2000/78⁴ tõlgendamise kohta juhiseid, mis olid tarvilikud põhikohtuasja lahendamiseks⁵, ja täpsustas seejärel, et kui direktiiviga kooskõlas olev riigisisese õiguse tõlgendamine ei ole võimalik, on eelotsusetaotluse esitanud kohus kohustatud oma pädevuse piires tagama õigusliku kaitse, mis on õigussubjektidele antud harta artiklitega 21 ja 47, ning tagama nende artiklite täieliku õiguspõhjust, jättes vajaduse korral kohaldamata nendega vastuolus oleva riigisisese sätte, olenemata asjaolust, et põhikohtuasjas on vaidlus kahe eraõigusliku isiku vahel. Euroopa Kohus tõi sellega seoses esile, et nii harta artikkel 21, kus on sätestatud usutunnistuse ja veendumuste tõttu diskrimineerimise keeld, kui ka harta

3] Käsitlemist leiavad järgmised kohtuotsused: 19. septembri 2018. aasta kohtuotsus **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), mida on tutvustatud I jaotises „Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust“; 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), mida on tutvustatud III jaotises „Liidu kodakondsus“; 24. aprilli 2018. aasta kohtuotsus **MP (Piinamise ohvriks olnud isiku täiendav kaitse)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)); 25. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)), ja 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), mida on tutvustatud VIII jaotises „Piirikontroll, varjupaik ja sisseanne“; 19. septembri 2018. aasta kohtuotsused **C.E. ja N.E.** (C-325/18 PPU ja C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), ning 17. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), mida on tutvustatud jaotises „Õiguslane koostöö tsiviilasjades“; 25. juuli 2018. aasta kohtuotsused **Minister for Justice and Equality (Kohtusüsteemi puudused)** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)) ja **Generalstaatsanwaltschaft (Kinnipidamistingimused Ungaris)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)), ning 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus **Kolev jt** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), mida on tutvustatud X jaotises „Õiguslane koostöö kriminaalasjades“; 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsus **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)) ja 2. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), mida on tutvustatud XIV jaotises „Õigusaktide ühtlustamine“; 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) ja 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), mida on tutvustatud XVI jaotises „Sotsiaalpoliitika“, ning 31. mai 2018. aasta kohtuotsus **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), mida on tutvustatud XVII jaotises „Tarbijakaitse“.

4] Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79).

5] Vt selle kohta nimetatud kohtuotsuse tutvustus käesoleva aruande XVI.1 jaotises „Võrdne kohtlemine tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas“.

artikkel 47, mis näeb ette õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele, on iseenesest piisavad, et anda isikutele õigus, millele nad saavad liidu õiguse kohaldamisalasse jäävat valdkonda puudutavas vaidluses vahetult tugineda, ja neid ei tule liidu või liikmesriigi õiguse sätetega täpsustada. Euroopa Kohtu sõnul ei sea seda järelt kahtluse alla asjaolu, et võib esineda olukord, kus kohus peab eraõiguslike isikute vahelises vaidluses kaaluma konkureerivaid põhiõigusi, mis selle vaidluse pooltel on Euroopa Liidu toimimise lepingu või harta alusel, ning et kohus võib ühtlasi olla kohustatud teostatava kontrolli raames tagama proportsionaalsuse põhimõtte järgimise. Nimelt ei mõjuta see erinevate asjas esinevate huvide vahelise tasakaalu leidmise kohustus kuidagi asjasse puutuvatele õigustele tuginemist sellises vaidluses. Lisaks, kui liikmesriigi kohus peab kontrollima harta artiklite 21 ja 47 järgimist, kaaludes seejuures vajaduse korral erinevaid asjas esinevaid huve, nagu kirikute staatuse austamine, mida on tunnustatud ELTL artiklis 17, siis peab ta Euroopa Kohtu sõnul võtma muu hulgas arvesse tasakaalu, mille nende huvide vahel on kehtestanud liidu seadusandja direktiivis 2000/78, et kindlaks määrata hartast tulenevad kohustused asjaoludel, mis esinevad konkreetsetes kohtuasjas.

Kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus **IR** (C-68/17), oli vaidlus selles, kas usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega organisatsioonil on õigus nõuda oma töötajatelt tegutsemist heas usus ja selle eetosele lojaalselt. Täpsemalt oli põhikohtuasjas arutusel Saksa katoliku haigla katoliku usku peaarsti töölepingu ülesütlemine põhjusel, et ta lahutas oma esimesest abikaasast, kellega ta oli abiellunud katoliku riituse kohaselt, ja abiellus seejärel uuesti ilmalikult. Peaarsti ja katoliku haigla vahel sõlmitud töölepingus oli viidatud kanoonilisele õigusele, mille kohaselt sellise uuesti abiellumisega on peaarst toime pannud lojaalsuskohustuse raske rikkumise tema töökohaks oleva haigla eetose suhtes, mistõttu tema töölt vabastamine on põhjendatud.

Lähtudes oma kohtupraktikast kohtuasjas *Egenberger*, andis Euroopa Kohus kõigepealt direktiivi 2000/78 tõlgendamise kohta juhiseid, mis olid tarvilikud põhikohtuasja lahendamiseks⁶. Seejärel märkis ta, et liikmesriigi kohtul, kes lahendab kahe eraõigusliku isiku vahelist vaidlust, on juhul, kui tal ei ole võimalik tõlgendada kohaldatavat riigisisest õigust nii, et see oleks direktiiviga 2000/78 kooskõlas, kohustus oma pädevuse piires tagada isikutele liidu õiguse üldpõhimõtetest – nagu usutunnistuse või veendumuste alusel diskrimineerimise keelu põhimõte, mis on sätestatud harta artiklis 21 – tulenevate õiguste kaitse ja sellest tulenevate õiguste täielik toime, jättes vajaduse korral kohaldamata mis tahes vastuolus oleva riigisisese õigusnormi.

Sarnast lähenemist rakendas Euroopa Kohtu suurkoda kohtuotsustes **Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften** (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)) ja **Kreuziger** (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)), mis kuulutati 6. novembril 2018. Neis kahes otsuses tuvastas Euroopa Kohus, et direktiivi 2003/88⁷ artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2 on vastuolus sellised riigisisised õigusnormid, mille kohaselt töötaja kaotab automaatselt ja rahalist hüvitist saamata oma tasustatud põhipuhkuse, mis jäi kasutamata enne vastava arvestusperioodi lõppu (kohtuasi C-619/16) või enne töösuhte lõppemist (kohtuasi C-684/16), kuna ta ei taotlenud võimalust kasutada oma õigust puhkusele õigel ajal. Põhikohtuasjades olid nimetatud riigisiseste õigusnormide alusel jäetud rahuldamata töötajate taotlused saada rahalist hüvitist tasustatud puhkusepäevade eest, mida nad ei olnud kasutanud enne oma töösuhte lõppemist⁸.

Seoses töötajate õigusega saada enne töösuhte lõppemist kasutamata jäänud põhipuhkuse eest rahalist hüvitist, nagu tuleneb direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikest 2, selgitas Euroopa Kohus, et see säte vastab tingimusetuse ja piisava täpsuse kriteeriumidele ning täidab seega vahetu õigusmõju tekkimiseks nõutavad

6] Vt selle kohta nimetatud kohtuotsuse tutvustus käesoleva aruande XVI.1 jaotises „Võrdne kohtlemine tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas“.

7] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/88/EÜ töötaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT 2003, L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381).

8] Vt selle kohta nende kohtuotsuste ning kohtuotsuste **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) ja **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) tutvustus käesoleva aruande XVI.5 jaotises „Õigus tasustatud põhipuhkusele“.

tingimused. Kuna kohtuasjas *Kreuziger* oli töötajal vaidlus oma endise tööandjaga, kes oli avaliku võimu kandja, pidi eelotsusetaotluse esitanud kohus selles kohtuasjas jätma seega kohaldamata riigisiseseid õigusnormid või praktika, mis selle sättega ette nähtud hüvitise saamist takistavad, juhul kui tuvastatakse, et töötaja vastab selle sättega kehtestatud nõuetele⁹.

Seevastu kohtuasjas *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, kus töötajal oli vaidlus oma endise tööandjaga, kes oli eraõiguslik isik, selgitas Euroopa Kohus taas, et isegi direktiivi selget, täpset ja tingimusteta sätet, mille eesmärk on anda eraõiguslikele isikutele õigusi või panna neile kohustusi, ei saa vahetult kohaldada menetluses, mille pooled on üksnes eraõiguslikud isikud. Kuna õigus saada aega tasustatud põhipuhkuseks, mis on igale töötajale harta artikli 31 lõikega 2 tagatud, on juba oma olemasolu tõttu ühtaegu nii imperatiivne kui ka tingimusteta, sest seda ei ole vaja täpsustada liidu või liikmesriigi õigusnormidega, milles peab olema üksnes sätestatud tasustatud põhipuhkuse täpne kestus ja vajaduse korral selle õiguse kasutamise teatavad tingimused, tõi Euroopa Kohus siiski esile, et harta artikli 31 lõige 2 on iseenesest piisav selleks, et töötajatel tekiks subjektiivne õigus, millele nad saavad tööandja vastu vahetult tugineda vaidluses, mis käsitleb liidu õiguses reguleeritud ja seega harta kohaldamisalasse kuuluvat olukorda. Kuna põhikohtuasjas oli selline olukord, järeldas Euroopa Kohus, et juhul kui eelotsusetaotluse esitanud kohtul on võimatu tõlgendada vaidlusaluseid riigisiseseid õigusnorme viisil, mis tagaks nende kooskõla direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, on ta oma pädevuse piires kohustatud tagama viimati nimetatud sättest tuleneva õigusliku kaitse ning selle sätte täieliku õigusmõju, jättes kõnealused riigisiseseid normid vajaduse korral kohaldamata.

Euroopa Kohtu suuskoda jõudis samale järeldusele 6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses *Bauer ja Willmeroth* (C-569/16 ja C-570/16, [EU:C:2018:871](#)), mis käsitles taas *töötajate õigust saada tasustatud põhipuhkust, mis on tagatud direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, kuid täpsemalt seda, kas töötajal enne surma tekkinud õigus saada kasutamata puhkuse eest rahalist hüvitist on pärimise teel pärijatele üleantav*. Selles kohtuasjas keeldusid kaks Saksa tööandjat, kellest esimene oli avaliku võimu kandja ja teine eraõiguslik isik, maksmast oma surnud töötajate abikaasadele rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mis nende abikaasadel jäi enne surma kasutamata. Selles kontekstis oli eelotsusetaotluse esitanud kohus küsinud, kas arvestades Euroopa Kohtu praktikat¹⁰, mille kohaselt töötaja surm ei lõpeta tema õigust tasustatud põhipuhkusele, on see nii ka juhul, kui liikmesriigi õigus välistab võimaluse, et rahalise hüvitise saamise õigus võiks kuuluda pärandvara hulka.

Euroopa Kohus kinnitas esiteks, et mitte ainult direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikest 2, vaid ka harta artikli 31 lõikest 2 tuleneb, et selleks et välistada, et töötaja jääb tagasiulatuvalt ilma juba omandatud põhiõigusest tasustatud põhipuhkusele, sealhulgas selle varalisele komponendile, on asjaomase isiku õigus saada kasutamata põhipuhkuse eest rahalist hüvitist pärimise teel üleantav tema pärijatele.

Teiseks leidis Euroopa Kohus, et kui liikmesriigi õigus selle võimaluse välistab ja osutub seega liidu õigusega vastuolus olevaks, võivad pärijad vahetult tugineda liidu õigusele nii vaidluses avalik-õigusliku tööandja kui ka eraõigusliku tööandjaga. Viimati nimetatud juhtumil selgitas Euroopa Kohus taas, et juhul kui riigisiseseid õigusnorme on võimatu tõlgendada viisil, mis tagaks nende kooskõla direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta

9| Seoses kohtupraktikaga, mis käsitleb esiteks eraõiguslike isikute õigust tugineda üle võtmata või ebaõigesti üle võetud direktiivile ja teiseks liikmesriigi kohtutel, kes vastutavad oma pädevuse piires liidu õigusnormide kohaldamise eest, lasuvat kohustust tagada nende õigusnormide täiemahuline toime, jättes vajaduse korral kohaldamata kõik nendega vastuolus olevad riigisiseseid sätteid, vt V jaotis „Liidu õigus ja liikmesriigi õigus“.

10| Euroopa Kohtu 12. juuni 2014. aasta otsus *Bollocke* (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

artikli 31 lõikega 2, on liikmesriigi kohus, kes lahendab surnud töötaja pärija vaidlust töötaja endise tööandjaga, oma pädevuse piires kohustatud tagama harta artikli 31 lõikest 2 tuleneva õigusliku kaitse ja selle sätte täieliku õiguspärasust, jättes kõnealused riigisisised normid vajaduse korral kohaldamata.

Euroopa Kohus järeldas seega, et kohustus tagada, et surnud töötaja pärija saaks tema tööandja kulul nõuda rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mille töötaja oli välja teeninud ja jätnud enne surma kasutamata, on pandud liikmesriigi kohtule direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, kui kohtuvaidluse pooled on pärija ja endine tööandja, kes on avaliku võimu kandja, ning teisena nimetatud sättega, kui kohtuvaidluse pooled on pärija ja endine tööandja, kes on eraõiguslik isik.

2. Menetlus, mis puudutab hartas sätestatud põhiõiguste väidetavat rikkumist

Kohtuotsuses **XC jt** (C-234/17, [EU:C:2018:853](#)), mille tegi suuskoda 24. oktoobril 2018, lahendas Euroopa Kohus küsimust *Elõks tunnustatud põhiõiguste rikkumise valdkonnas kehtestatud riigisiseste menetlusnormide kohaldamise kohta juhul, kui on rikutud hartas sätestatud õigusi*. Eelotsusetaotlus oli esitatud kriminaalasjas toimivas vastastikuse õiguseabi menetluses, mis oli Austria kohtutes algatatud Šveitsi Sankt Galleni kantoni prokuratuuri taotlusel kolme isiku ülekuulamiseks, keda kahtlustati Šveitsis maksudest kõrvalehoidumises Šveitsi käibemaksuseaduse tähenduses ja muudes kuritegudes. Kaebajad vaidlustasid ülekuulamise korraldamise, väites, et Saksamaal ja Liechtensteinis on lõpetatud mitu kriminaalmenetlust samade tegude suhtes. Austria kohus, kes tegi otsuse viimase kohtuastmena, leidis, et puudusid tõendid selle kohta, et *ne bis in idem*'i põhimõtet, mida on tunnustatud harta artikliga 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooniga, on rikutud¹¹. Seejärel pöördusid kaebajad Austria kõrgeima üldkohtu poole kriminaalmenetluse uuendamise avaldusega, tuginedes asjaolule, et vaidluselaste vastastikuse õiguseabi taotlustega on eiratud nende teatavaid põhiõigusi, mis on tunnustatud mitte ainult Elõks, vaid ka Schengeni lepingu rakendamise konventsioonis ja hartas. Kuna Austria õiguse kohaselt oli kriminaalmenetluse uuendamine võimalik ainult sellise ElõKga tagatud õiguste rikkumise korral, mille on tuvastanud Euroopa Inimõiguste Kohus või Austria kõrgeim üldkohus, tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas kriminaalmenetluse uuendamine tuleb määrata ka liidu õiguses tunnustatud põhiõiguste rikkumise korral.

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et kui selles valdkonnas puuduvad liidu õiguse sätted, tuleb kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte rakendamise tingimused menetlusautonoomia põhimõttest tulenevalt sätestada liikmesriikide õiguskordades, järgides sealjuures võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet.

Seoses võrdväärsuse põhimõttega leidis Euroopa Kohus, et erinevused Austria seaduses ette nähtud teistmismenetluse ja selliste õiguskaitsevahendite vahel, mille eesmärk on kaitsta õigusi, mis isikutele on tulenevalt liidu õigusest, on sellised, et neid õiguskaitsevahendeid ei saa pidada sarnasteks. Sellega seoses täheldas Euroopa Kohus, et Austria seaduses ette nähtud kriminaalmenetluse uuendamine on põhjendatav ElõK olemusega ja et teistmismenetlus on kehtestatud just selleks, et võtta arvesse asjaolu, et ElõK artikli 35 lõike 1 kohaselt saab Euroopa Inimõiguste Kohtusse pöörduda alles pärast riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamist ja seega pärast seda, kui viimases astmes tehtud kohtulahend on omandanud seadusjõu. Liidu õiguses seevastu on nii Euroopa Kohtu kui ka liikmesriikide kohtute ülesanne tagada liidu õiguse täielik kohaldamine ja õigussubjektidele sellest õigusest tulenevate õiguste tõhus kohtulik kaitse, kuna kohtutel on kohustus tagada nende täiemahuline toime. Sel viisil kavandatud kohtusüsteemi alustala on ELTL artiklis 267

¹¹ Schengenis 19. juunil 1990 alla kirjutatud konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9).

ette nähtud eelotsusemenetlus, mis paneb liikmesriikide viimase astme kohtutele kohustuse saata asi Euroopa Kohtusse, niipea kui tekib liidu õiguse tõlgendamise küsimus. See konstitutsiooniline raamistik tagab igaühele võimaluse talle liidu õiguskorraga antud õigusi tõhusalt kaitsta juba enne, kui riigisisene kohtulahend omandab seadusjõu.

Seoses tõhususe põhimõttega tõi Euroopa Kohus talle saadetud toimikut arvestades esile, et kaebajatel oli Austria õiguse alusel võimalus liikmesriigi kohtutes väita, et on eiratud nende õigusi, mis tulenevad harta artiklist 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklist 54, ning et need kohtud analüüsisid neid väiteid. Neil asjaoludel ilmneb, et liidu õiguse tõhusus on tagatud, ilma et oleks vaja sellele õigusele laiendada Austria seaduses ette nähtud teistmismenetlust.

Kokkuvõttes, arvestades eelkõige erinevusi liikmesriigi asjassepuutuvate kriminaalõigusnormide ja õiguskaitsevahendite vahel, mille eesmärk on kaitsta liidu õiguskorra, eriti hartaga tagatud õigusi, leidis Euroopa Kohus, et liidu õigus ei kohusta liikmesriigi kohut laiendama liidu õiguse rikkumistele – konkreetsemalt harta artikliga 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 tagatud põhiõiguse rikkumisele – riigisisest õigusest tulenevat õiguskaitsevahendit, mis võimaldab üksnes EIÕK või mõne selle protokollrikkumise korral uuendada kriminaalmenetluse, mis on lõpetatud jõustunud riigisisese kohtulahendiga.

3. Hartas tunnustatud põhimõtted ja põhiõigused

Seejärel pidi Euroopa Kohus kaheksas kohtuotsuses selgitama mitmesuguste hartas sätestatud põhimõtete ja õiguste – nagu õigus era- ja perekonnaelu puutumatusele, usuvabadus, õigus asja arutamisele erapooletus kohtus ja *ne bis in idem*¹² i põhimõtte – sisu ja ulatust¹².

3.1. Õigus era- ja perekonnaelu puutumatusele

Kohtuotsuses **Coman jt** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), mis kuulutati 5. juunil 2018, tegi Euroopa Kohtu suurkoda täpsustusi, mis puudutavad *hartaga tunnustatud õigust era- ja perekonnaelu puutumatusele ning tuletatud elamisõigust, millele võib ELTL artikli 21 alusel tugineda liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanik, juhul kui abikaasad on samast soost*. Eelotsusetaotlus puudutas Rumeenia kodanikku ja Ameerika Ühendriikide kodanikku, kes abiellusid Brüsselis 2010. aastal. 2012. aastal taotlesid nad Rumeenia ametivõimudelt, et Rumeenia kodaniku pereliikmest Ameerika Ühendriikide kodanik võiks Rumeenias seaduslikult elada kauem kui kolm kuud. Taotluse aluseks oli direktiiv 2004/38¹³, mis lubab liidu kodaniku abikaasal, kes on kasutanud oma liikumisvabadust, ühineda oma abikaasaga liikmesriigis, kus abikaasa elab. Rumeenia ametivõimud tegid neile teatavaks asjaolu, et Ameerika Ühendriikide kodanikul on ainult õigus elada riigis kolm kuud põhjusel, et Rumeenias ei saa teda pidada liidu kodaniku „abikaasaks“, kuna see liikmesriik ei tunnusta samasooliste isikute vahelist abielu. Kui homoseksuaalne paar esitas väite, et see on põhiseadusega vastuolus,

¹² Lisaks selgitas Euroopa Kohus mitmel korral diskrimineerimiskeelu põhimõtet, mida on täpsustatud direktiivis 2000/78 ja direktiivis 79/7. Seda kohtupraktikat on tutvustatud XVI.1 jaotises „Võrdne kohtlemine tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas“.

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46).

ja asi läks Rumeenia konstitutsioonikohtusse, esitas nimetatud kohus Euroopa Kohtule küsimuse, kas asjaomane Ameerika Ühendriikide kodanik on hõlmatud Euroopa Liidu kodaniku – kes on kasutanud oma liikumisvabadust – „abikaasa“ mõistega ja kas talle tuleb sellest tulenevalt anda alaline elamisõigus Rumeenias.

Sellega seoses tõi Euroopa Kohus kõigepealt esile, et see mõiste direktiivi 2004/38 tähenduses on sooneutraalne ja võib seega hõlmata liidu kodaniku samasoolist abikaasat.

Seejärel rõhutas ta, et liikmesriigi kohustus tunnustada – ainuüksi kolmanda riigi kodanikule tuletatud elamisõiguse andmiseks – samasooliste isikute vahelist abielu, mis on sõlmitud mõnes teises liikmesriigis selle riigi õiguse kohaselt, ei kahjusta esimeses liikmesriigis abielu instituuti, mis on määratletud riigisisese õigusega ja kuulub liikmesriikide pädevusse. Selle kohustusega ei kaasne nimelt selle liikmesriigi jaoks kohustust näha oma riigisisese õiguses ette samasooliste isikute vahelise abielu instituut, vaid see piirdub kohustusega tunnustada niisuguseid abielusid, mis on sõlmitud mõnes teises liikmesriigis selle riigi õiguse kohaselt, ning seda üksnes selleks, et kõnealused isikud saaksid teostada oma õigusi, mis tulenevad liidu õigusest. Ainuüksi kolmanda riigi kodanikule tuletatud elamisõiguse andmiseks abielu tunnustamise kohustus ei väära seega asjaomase liikmesriigi rahvuslikku identiteeti ega ohusta tema avalikku korda.

Lõpuks rõhutas Euroopa Kohus, et mis puudutab mõistet „abikaasa“ direktiivi 2004/38 tähenduses, siis harta artikliga 7 tagatud õigus era- ja perekonnaelu puutumatusel on põhiõigus. Sel õigusel on sama tähendus ja ulatus nagu EÕIK artikliga 8 tagatud õigusel. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt võib aga homoseksuaalse paari suhe olla hõlmatud nii mõistega „eraelu“ kui ka mõistega „perekonnaelu“ samadel alustel nagu vastassugupooltega paari puhul, kes on samas olukorras¹⁴.

Järelkult olukorras, kus liidu kodanik on kasutanud oma liikumisvabadust, liikudes liikmesriiki, mille kodanik ta ei ole, ja reaalselt elades seal kooskõlas direktiivi 2004/38 artikli 7 lõikes 1 ette nähtud tingimustega, ning alustanud või tugevdanud sel ajal perekonnaelu samast soost kolmanda riigi kodanikuga, kellega ta on ennast ühendanud vastuvõtvas liikmesriigis seaduslikult sõlmitud abielu teel, tuleb ELTL artikli 21 lõiget 1 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui selle liikmesriigi pädevad asutused, mille kodakondsus on liidu kodanikul, keelduvad andmast oma territooriumil elamise õigust nimetatud kolmanda riigi kodanikule, põhjendusel et kõnealuse liikmesriigi õiguses ei ole ette nähtud abielu samasooliste isikute vahel.

3.2. Usuvabadus

Kohtuotsuses *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen jt* (C-426/16, [EU:C:2018:335](#)), mis tehti 29. mail 2018, selgitas Euroopa Kohtu suurkoda *määruse nr 1099/2009*¹⁵ kehtivuse küsimust lahendades, et norm, mis näeb ette, et riituslik tapmine eelneva uimastuseta võib toimuda ainult tegevusloaga tapamajas, ei riiva harta artiklis 10 tunnustatud usuvabadust. Põhikohtuasjas oli vaidlustatud Flandria piirkonna loomade heaolu eest vastutava ministri 2014. aasta otsus, millega teatati, et minister ei anna enam lubasid ajutiselt sisse seatud tapmiskohtade jaoks, põhjusel, et niisugused load on vastuolus määrusega nr 1099/2009, mille kohaselt riituslik tapmine eelneva uimastuseta võib toimuda ainult tegevusloaga tapamajas, täites kõiki liidu õigusest tulenevaid regulatiivseid nõudeid. Mitmesugused islamiühendused ja mošeede katusorganisatsioonid kaebasid 2016. aastal Flandria piirkonna kohtusse, vaidlustades eelkõige nimetatud määruse kehtivuse konkreetselt harta artiklis 10 tunnustatud usuvabadusest lähtudes.

14| EIK 7. novembri 2013. aasta kohtuotsus *Vallianatos jt vs. Kreeka*, CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, punkt 73; EIK 14. detsembri 2017. aasta kohtuotsus *Orlandi jt vs. Itaalia*, CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, punkt 143.

15| Nõukogu 24. septembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1099/2009 loomade kaitse kohta surmamisel (ELT 2009, L 303, lk 1).

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus sissejuhatavalt, et harta artikli 10 lõikega 1 kaitstud õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele kätkeb muu hulgas igaühe vabadust kuulutada oma usku või veendumusi nii üksi kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt kultuse, õpetamise, tava ja sellega kaasnevate erinevate kombetalituste kaudu ning et hartas on mõistet „usk“ kasutatud laias tähenduses, nii et see võib hõlmata nii forum internum'it ehk veendumuste omamist kui ka *forum externum*'it ehk usu avalikku kuulutamist¹⁶. Sellest järeldub, et usuriitustega ettekirjutatud erilised tapmisviisid määruse nr 1099/2009 artikli 4 lõike 4 tähenduses kuuluvad harta artikli 10 lõike 1 kohaldamisalasse, kusjuures võimalikud teoloogilised lahkarvamused selles küsimuses ei saa niisugust kvalifitseerimist iseenesest ümber lükata.

Määruse nr 1099/2009 kehtivuse küsimuses sedastas Euroopa Kohus, et see määrus kehtestab eelneva uimastuseta riitusliku tapmise suhtes nõude järgida samu tehnilisi tingimusi nagu need, mis üldjuhul kehtivad mis tahes loomade tapmise suhtes liidu piires, sõltumata kasutatud meetodist. Ta leidis, et kohustus viia riituslik tapmine läbi tegevusloaga tapamajas teenib üksnes eesmärki tehnilisest aspektist korraldada ja reguleerida vabadust tegeleda eelneva uimastuseta tapmisega usulistel põhjustel. Niisugune tehniline reguleerimine iseenesest ei piira praktiseerivate moslemite õigust usuvabadusele ohverduspüha ajal. Kohustus kasutada tegevusloaga tapamaja on üldiselt ja vahet tegemata suunatud igale loomade tapmise korraldajale, sõltumata mis tahes seosest konkreetse usuga, ja puudutab seega mittediskrimineerivalt kõiki loomset päritolu liha tootjaid liidus. Veel tõi Euroopa Kohus esile, et liidu seadusandja sobitas usuriitustega ettekirjutatud eriliste tapmisviiside järgimise kokku nende põhieeskirjade järgimisega, mis on määrustega nr 1099/2009 ja nr 853/2004¹⁷ kehtestatud loomade heaolu kaitseks nende surmamisel ja loomset päritolu liha tarbijate tervise kaitseks.

3.3. Õigus asja arutamisele erapooletus kohtus

27. veebruari 2018. aasta kohtuotsuses *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, [EU:C:2018:117](#)), lahendas Euroopa Kohtu suurkoda Portugali kontrollikoja liikmete palga vähendamise kehtivuse küsimuse, arvestades kohtute sõltumatuse põhimõtet. Portugali seadusandja vähendas ajutiselt suure osa Portugali avaliku sektori töötajate ja teenistujate palka tingituna nõudest kõrvaldada Portugali ülemäärane eelarvepuudujääk liidu poolt sellele liikmesriigile rahalise abi andmise programmi kontekstis. Portugali kohtunike ametiühing esitas nende eelarvemeetmete peale kaebuse, leides, et nendega on rikutud kohtute sõltumatuse põhimõtet. Selles kontekstis küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas need meetmed on kooskõlas ELL artikliga 19 ja harta artikliga 47.

Euroopa Kohus rõhutas kõigepealt, et ELL artiklis 2 kinnitatud õigusriigi väärtust täpsustav ELL artikkel 19 näeb liidu õiguskorras kohtuliku kontrolli tagamise ülesande ette mitte ainult Euroopa Kohtule, vaid ka liikmesriikide kohtutele. Ta märkis sellega seoses, et juba tõhusa kohtuliku kontrolli olemasolu, mille eesmärk on tagada liidu õiguse järgimine, on õigusriigi olemuslik tunnus. Sellest tulenevalt on iga liikmesriik kohustatud tagama, et organid, mis on liidu õiguse tähenduses määratletavad „kohtuna“ ja mis kuuluvad tema kaebeõiguse süsteemi liidu õigusega hõlmatud valdkondades, vastaksid tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele. Kuna kontrollikoda on pädev kohtuna lahendama liidu õiguse kohaldamise või tõlgendamise küsimusi, peab Portugali õigus seega tagama, et nimetatud organ vastaks tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele.

16| Vt selle kohta 14. märtsi 2017. aasta kohtuotsused *G4S Secure Solutions*, C-157/15, [EU:C:2017:203](#), punktid 27 ja 28, ning *Bougnaoui ja ADDH*, C-188/15, [EU:C:2017:204](#), punktid 29 ja 30.

17| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 853/2004, millega sätestatakse loomset päritolu toidu hügieeni erieeskirjad (ELT 2004, L 139, lk 55; ELT eriväljaanne 03/45, lk 14, ja parandus ELT eriväljaanne 03/46, lk 334).

Sellega seoses toonitas Euroopa Kohus, et kaitse tagamiseks on esmatähtis säilitada asjassepuutuva organi sõltumatus, mida kinnitab ka harta artikli 47 teine lõik, mille kohaselt on asja arutamine „sõltumatus“ kohtus üks nõuetest, mis on seotud põhiõigusega tõhusale õiguskaitsevahendile. Sõltumatuse tagatis peab nimelt laienema mitte ainult liidu tasandil, vaid ka liikmesriikide tasandil riigisisestele kohtutele. Mõiste „sõltumatu“ eeldab nimelt, et asjassepuutuv organ täidab oma õigusemõistmise ülesandeid täiesti iseseisvalt, olemata kellegagi hierarhilises või alluvussuhtes ja saamata kelleltki korraldusi või juhiseid, ning et ta on seega kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võib kahjustada selle organi liikmete otsustusvabadust ja mõjutada nende otsuseid. Euroopa Kohtu hinnangul on aga palga saamine tasemel, mis vastab täidetavate ülesannete olulisusele, kohtu sõltumatusega lahutamatuult seotud tagatis.

Euroopa Kohus sedastas siiski, et vaidlusaluseid palga vähendamise meetmeid ei kohaldatud ainult kontrollikoja liikmete suhtes ja seega olid need üldkohaldatavad meetmed, mille kaudu pidid kõik riigi avaliku sektori töötajad ja teenistujad andma oma panuse jõupingutusse kokku hoida. Pealegi olid need meetmed ajutised ja kaotati lõplikult alates 1. oktoobrist 2016. Nii järeltas Euroopa Kohus, et ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ei ole vastuolus selliste üldmeetmete kohaldamine, mis olid põhikohtuasjas kõne all ning mis on võetud seoses ülemäärase eelarvepuudujäägi kõrvaldamisest tulenevate piirangute ja liidu rahalise abi programmiga.

Võttes jällegi aluseks ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu koostoimes harta artikliga 47, tegi Euroopa Kohtu suurkoda 17. detsembril 2018 kohtuasjas **komisjon vs. Poola** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)) ajutiste meetmete kohaldamise määruse, millega kohustas Poola Vabariiki viivitamata peatama nende riigisiseste õigusnormide kohaldamise, mis puudutavad Poola kõrgeima kohtu kohtunike pensioniea alandamist. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlus oli esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames¹⁸, mille esitas Euroopa Komisjon ja milles ta palus tuvastada esiteks, et kuna Poola Vabariik alandas Poola kõrgeima kohtu kohtunike pensioniiga ja kohaldas seda meetet ametis olevatele kohtunikele, kes on sellesse kohtusse ametisse nimetatud enne 3. aprilli 2018, ning teiseks, et kuna ta andis Poola Vabariigi presidendile kaalutlusõiguse pikendada kõnealuse kohtu kohtunike ametisoleku aega üle uue kehtestatud pensioniea, siis on Poola Vabariik rikkunud kohustusi, mis lasuvad tal nimetatud sätete alusel¹⁹.

Kuna ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik võib määrata ajutise meetme kohaldamise ainult juhul, kui on tõendatud, et selle määramine on esmapilgul faktiliselt ja õiguslikult põhjendatud (*fumus boni iuris*) ja et see on kiireloomuline, siis märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et *fumus boni iuris*'e tingimus on täidetud siis, kui vähemalt üks väidetest, millele tuginedes põhjendatakse sisulises menetluses lahendatavat hagi, ei ole esmapilgul selgelt põhjendamatu. Võtmata seisukohta kõigi liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames esitatud argumentide põhjendatuse kohta, leidis Euroopa Kohus kõnealusel juhul, et esmapilgul ei saa välistada, et riigisiseste õigusnormidega, mille komisjon on kahtluse alla seadnud, rikutakse Poola Vabariigi kohustust tagada vastavalt ELL artikli 19 lõike 1 teisele lõigule koostoimes harta artikliga 47, et selline organ nagu Poola kõrgeim kohus, mis kuulub liikmesriigi kaebeõiguse süsteemi liidu õigusega hõlmatud valdkondades, vastab tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele, mille hulka kuulub õigus pöörduda „sõltumatu“ kohtu poole.

Seejärel nentis Euroopa Kohus seoses kiireloomulisuse tingimusega, et selle tingimuse analüüs nõuab hindamist, kas vaidlusaluste riigisiseste õigusnormide kohaldamine selle ajani, mil Euroopa Kohus teeb lõpliku otsuse liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi kohta, võib tekitada liidu õiguskorrale suure ja hüvitamatu kahju. Sellega seoses tõi Euroopa Kohus esile, et liikmesriikide kohtute sõltumatus on eriti oluline nii ELTL

18| Kohtuasi C-619/18, **komisjon vs. Poola**, menetlus 31. detsembri 2018. aasta seisuga veel pooleli.

19| See Euroopa Kohtu ajutiste meetmete kohaldamise määrus oli jätkuks Euroopa Kohtu asepresidendi varasemale ajutiste meetmete kohaldamise määrusele inaudita altera parte, millega ta rahuldaskomisjoni esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotluse ajutiselt (19. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **komisjon vs. Poola** (C-619/18 R, ei avaldata, [EU:C:2018:852](#))).

artiklis 267 ette nähtud eelotsusetaotluste mehhanismi raames toimuva õigusalase koostöö süsteemi nõuetekohase toimimise seisukohast kui ka tsiviil- ja kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö valdkonnas liidu võetud meetmete raames, mis rajanevad liikmesriikidevahelisel suurel usaldusel üksteise kohtusüsteemide vastu. See, et Poola kõrgeima kohtu sõltumatus ei pruugi olla tagatud kuni lõpliku kohtuotsuse kuulutamiseni, võib järelkult tuua liidu õiguskorrale suurt kahju ning sellest tulenevalt kahjustada liidu õigusega isikutele antud õigusi ning ELL artiklis 2 osutatud väärtusi, millel liit rajaneb, eelkõige õigusriigi põhimõtet. Lisaks võib see suur kahju olla hüvitamatu, kuna esiteks teeb Poola kõrgeim kohus viimase astme kohtuna seadusjõuga lahendeid – sealhulgas kohtuasjades, milles kohaldatakse liidu õigust –, millel võivad seega olla liidu õiguskorrale pöördumatud tagajärjed. Teiseks võib vaidlusaluste riigisiseste sätete kohaldamine kuni lõpliku kohtuotsuse kuulutamiseni kahjustada teiste liikmesriikide ja nende kohtute usaldust Poola Vabariigi kohtusüsteemi vastu, mis võib viia selleni, et nad keelduvad tunnustamast ja täitmast Poola Vabariigi kohtute tehtud otsuseid.

Lõpetuseks kaalus Euroopa Kohus liidu üldist huvi, millele osutades põhjendas komisjon ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, ja Poola Vabariigi huvi vaidlusaluste riigisiseste sätete viivitamatu kohaldamise vastu. Selles osas tõdes Euroopa Kohus esiteks, et taotletud ajutiste meetmetega saab tagada, et lõplikku kohtuotsust on võimalik täita juhul, kui liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi lõpuks rahuldatakse. Seevastu juhul, kui ajutisi meetmeid ei kohaldata, liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi aga rahuldatakse, võidakse liidu üldist huvi tema õiguskorra nõuetekohase toimimise vastu enne lõpliku kohtuotsuse tegemist oluliselt ja hüvitamatult kahjustada. Teiseks leidis Euroopa Kohus, et kui taotletavaid ajutisi meetmeid kohaldada, ei ole Poola Vabariigi huvi kõrgeima kohtu nõuetekohase toimimise vastu võimalik sel viisil kahjustada, juhul kui liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi jäetakse hiljem rahuldumata, kuna nende meetmete kohaldamise tulemusel ainult säilitatakse piiratud aja jooksul sellise õigusliku regulatsiooni kohaldamine, mis kehtis enne kõrgeima kohtu seaduse vastuvõtmist. Nii järeldas Euroopa Kohus, et asjaomaste huvide kaalukauss kaldub komisjoni taotletavate ajutiste meetmete kohaldamise kasuks.

3.4. *Ne bis in idem*'i põhimõte

Kolmes kohtuotsuses, mis tehti 20. märtsil 2018 (kohtuotsused **Menci**, C-524/15, [EU:C:2018:197](#), **Garlsson Real Estate jt**, C-537/16, [EU:C:2018:193](#), ning **Di Puma ja Zecca**, C-596/16 ja C-597/16, [EU:C:2018:192](#)), lahendas Euroopa Kohtu suurkoda küsimuse, kas kriminaalõiguslikku laadi haldusmenetluse või haldussanktsiooni kumuleerumine kriminaalmenetluse või kriminaalkaristusega on kooskõlas *ne bis in idem*'i põhimõttega. *Ne bis in idem*'i põhimõte on sätestatud harta artiklis 50 ja seda käsitleb ka EIÕK protokolli nr 7 artikkel 4. Sama isiku suhtes kriminaalmenetluse läbiviimine või tema kriminaalkorras karistamine sama süüteo eest rohkem kui üks kord on keelatud. Lisaks on Euroopa Kohus seisukohal, et see põhimõte annab isikutele õiguse, mis on kohtuvaidluses vahetult kohaldatav.

Kõnealustes kohtuasjades määrati kaebajatele rahalised haldussanktsioonid tasumisele kuuluva käibemaksu tasumata jätmise eest (kohtuasi *Menci*), turuga manipuleerimise eest (kohtuasi *Garlsson Real Estate jt*) või siseringitehingute eest (kohtuasi *Di Puma ja Zecca*). Nende tegude suhtes olid algatatud ka kriminaalasjad. Menetlus kohtuasjas *Menci* oli alles pooleli, kohtuasjas *Garlsson Real Estate jt* oli menetluse tulemusena mõistetud vangistus, mille kandmisest lõpuks amnestia korras vabastati, ning kohtuasjas *Di Puma ja Zecca* oli tehtud õigeksmõistev otsus põhjusel, et kuriteo koosseisu tunnuste esinemine ei olnud tõendatud.

Esiteks märkis Euroopa Kohus, et vaidlusalused haldusmenetlused ja -sanktsioonid ning kriminaalmenetlused ja -karistused kujutavad endast liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Nende eesmärk on nimelt rakendada ELTL artiklit 325, samuti direktiivi 2006/112²⁰ (kohtuasi *Menci*) ja direktiivi 2003/6²¹ (kohtuasjad *Garlsson Real Estate jt ning Di Puma ja Zecca*) sätteid. Järelikult peavad need järgima harta artikliga 50 tagatud põhiõigust.

Teiseks selgitas Euroopa Kohus kohtuotsustes *Menci* ning *Garlsson Real Estate jt* uuesti kriteeriume, mille alusel hinnatakse ühelt poolt, kas menetlused ja karistused on kriminaalõiguslikku laadi, ja teiselt poolt, kas tegemist on sama süüteoaga. Euroopa Kohus viitas kõigepealt kohtuotsustele *Bonda*²² ja *Åkerberg Fransson*²³, mille kohaselt kriminaalõiguslikku laadi tuleb hinnata kolme kriteeriumi alusel: süüteo õiguslik kvalifitseerimine riigisisese õiguses, rikkumise laad ja selle karistuse raskusaste, mis võidakse isikule määrata. Seoses sama süüteo olemasolu hindamisega rõhutas Euroopa Kohus, et asjakohane kriteerium on identsed faktilised asjaolud, mida tuleb mõista kui konkreetsete omavahel lahutamatu seotud asjaolude kogumit, millest tingituna on asjaomane isik lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

Kolmandaks kinnitas Euroopa Kohus, et kriminaalõiguslikku laadi haldusmenetluse/haldussanktsiooni kumuleerumine kriminaalmenetluse/kriminaalkaristusega võib tähendada *ne bis in idem*'i põhimõtte piirangut. Selline piirang võib olla harta artikli 52 lõike 1 alusel siiski põhjendatud, kui piirang on ette nähtud seadusega, järgib *ne bis in idem*'i põhimõtte põhiolemust, on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, vajalik ja vastab tegelikult liidu poolt tunnustatud üldise huvi eesmärkidele.

Liikmesriigi õigusakt, mis sellist kumuleerumist lubab, peab seega teenima üldise huvi eesmärki, millest tulenevalt kumuleerumine on põhjendatav, ühtlasi peavad menetlustel ja karistustel olema täiendavad eesmärgid, mis puudutavad olenevalt olukorrast sama süüteo eri aspekte. Eesmärk tagada tasumisele kuuluva käibemaksu kogumine täies ulatuses (kohtuasi *Menci*), kaitsta liidu finantsturgude terviklikkust või kindlustada üldsuse usaldus finantsinstrumentide vastu (kohtuasjad *Garlsson Real Estate jt* ning *Di Puma ja Zecca*) vastavad tõepoolest sellele nõudele.

Ka ei tohi kriminaalkaristuslikku laadi menetluste ja karistuste kumuleerumine proportsionaalsuse põhimõtet järgides minna kaugemale sellest, mis on taotletavate eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik. Mis puudutab meetme sobivust, siis kui on võimalik valida mitme meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem koormavat meetet, ning tekitatud ebamugavused ei tohi olla seatud eesmäärke arvestades ülemäära suured. Mis puudutab meetme vajalikkust, siis peavad riigisisese õigusaktiga olema kehtestatud selged ja täpsed normid, mis võimaldavad õigussubjektil ette näha, millise tegevuse või tegevusetuse korral võib kumuleerumine toimuda. Ühtlasi peab see õigusakt tagama, et koormus, mis asjaomastele isikutele sellise kumuleerumisega kaasneb, piirduks taotletava eesmärgi saavutamiseks rangelt vajalikuga. See nõue tähendab esiteks, et riigisisene õigusakt peab sisaldama eeskirju, mis tagavad menetluste koordineerimise, mis piirab täiendava koormuse rangelt vajalikuga, ning teiseks peab see ette nägema normid, mis võimaldavad tagada, et määratud karistuste kogumi raskus vastaks süüteo raskusele. Liikmesriigi kohtu ülesanne on kontrollida, kas need tingimused on täidetud, ja hinnata, kas liikmesriigi õigusnormide kohaldamine konkreetsel juhul on proportsionaalne.

20| Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1).

21| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/6 siseringitehingute ja turuga manipuleerimise (turukuritarvitamise) kohta (EÜT 2003, L 96, lk 16; ELT eriväljaanne 06/04, lk 367).

22| Euroopa Kohtu 5. juuni 2012. aasta otsus *Bonda* (C-489/10, [EU:C:2012:319](#)).

23| Euroopa Kohtu 26. veebruari 2013. aasta otsus *Åkerberg Fransson* (C-617/10, [EU:C:2013:105](#)).

Samuti leidis Euroopa Kohus, et nõuded, millele harta artikli 50 ja artikli 52 lõike 1 kohaselt peab vastama kriminaalmenetluste ja -karistuste ning haldusmenetluste ja kriminaalõiguslikku laadi haldussanktsioonide võimalik kumuleerimine, tagavad *ne bis in idem*'i põhimõtte kaitse taseme, mis ei eira EIÕK protokoll nr 7 artikliga 4 tagatud kaitse taset, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus, kes on hiljutises kohtupraktikas²⁴ täpsustanud, et kumuleerumine eeldab piisavalt tihedat sisulist ja ajalist seost asjaomaste menetluste vahel.

Neile kaalutlustele tuginedes täheldas Euroopa Kohus kohtuotsuses Menci, et vaidlusalused riigisisised õigusnormid, mis võimaldavad alustada käibemaksu tasumata jätmise asjas kriminaalmenetlust pärast kriminaalõiguslikku laadi haldussanktsiooni määramist, tagavad, et kumuleerumine ei ületa seda, mis on rangelt vajalik, eeskätt kuna need õigusnormid näevad kriminaalmenetluse ette üksnes teatud raskusega süütegude korral, kui tasumata käibemaksu summad on suured.

Kohtuotsuses *Garlsson Real Estate jt* leidis Euroopa Kohus seevastu, et vaidlusalused riigisisised õigusnormid, mis võimaldavad jätkata kriminaalõiguslikku laadi rahalise haldussanktsiooni määramise menetlust turuga manipuleerimise suhtes, mille eest isik on juba kriminaalkorras süüdi mõistetud, ei ole kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Kriminaalkorras süüdimõistmine on nimelt juba tõhus, proportsionaalne ja hoiatav karistamine toimepandud süüteo eest. Lisaks rõhutas Euroopa Kohus, et seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et isik võidakse karistusest hiljem amnestia korras vabastada.

Kohtuasjas *Di Puma ja Zecca* seisnes küsimus selles, kas direktiiviga 2003/6 koostoimes harta artikliga 50 on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt haldussanktsiooni määramise menetluses peab lähtuma kriminaalasjas jõustunud kohtuotsusega tuvastatud faktilistest asjaoludest. Nende õigusnormidega oli seega keelatud haldusmenetluse jätkamine pärast kriminaalasjas tehtud õigeksmõistvat kohtuotsust, samas kui direktiivis 2003/6 on sätestatud liikmesriikide kohustus näha siseringitehingute keelu rikkumise eest ette tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad haldussanktsioonid. Euroopa Kohus asus seisukohale, et arvestades seda, kui tähtis on kohtuotsuse seadusjõu põhimõte nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õiguskordades, ei ole sellised õigusnormid liidu õigusega vastuolus. Pealegi, kui kriminaalasjas jõustunud õigeksmõistva kohtuotsusega on tuvastatud, et süüteo koosseisu tunnused puuduvad, oleks kriminaalõiguslikku laadi rahalise haldussanktsiooni määramise menetluse jätkamine *ne bis in idem*'i põhimõttega vastuolus. Menetluse jätkamine läheks nimelt ilmselgelt kaugemale, kui on taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik. Sellega seoses kordas Euroopa Kohus, et *ne bis in idem*'i põhimõttega antav kaitse hõlmab ka olukorda, kus isik on lõplikult õigeks mõistetud.

24| Vt EIK 15. novembri 2016. aasta kohtuotsus **A ja B vs. Norra** (CE:ECHR:2016:1115JUD002413011, punkt 132).

III. Liidu kodakondsus

Euroopa Liidu kodakondsusega seoses väärivad äramärkimist mitu kohtuotsust. Seitse kohtuotsust puudutavad liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil ELTL artiklite 20 ja 21 ning direktiivi 2004/38²⁵ alusel. Veel kaks kohtuotsust puudutavad liidu kodanike väljaandmise korda.

1. Liidu kodaniku ja tema pereliikmete elamisõiguse piirang

Liidetud kohtuasjades, milles tehti 17. aprillil 2018 kohtuotsus **B ja Vomero** (C-316/16 ja C-424/16, [EU:C:2018:256](#)), esitas Euroopa Kohtu suurkoda enda seisukoha *liikmesriigi territooriumilt väljasaatmise eest tugevdatud kaitse saamise kohta*, mis on ette nähtud direktiivi 2004/38 artikli 28 lõike 3 punktis a.

Esimene kohtuasi puudutas 1989. aastal sündinud Kreeka kodanikku, kes saabus pärast oma vanemate lahkuminekut koos emaga, kellel on Kreeka ja Saksa kodakondsus, 1993. aastal Saksamaale ja kellel oli selles liikmesriigis alaline elamisõigus direktiivi 2004/38 artikli 16 tähenduses. 2013. aastal karistati teda viie aasta ja kaheksa kuu pikkuse vangistusega ja alates 12. aprillist 2013 on ta viibinud kinnipidamiskohas. Saksamaa pädev asutus tuvastas 2014. aastal, et asjaomane isik on kaotanud õiguse siseneda Saksamaale ja seal viibida ning talle tehti ettekirjutus lahkuda territooriumilt ühe kuu jooksul. Teine kohtuasi puudutas Itaalia kodanikku, kes elab Ühendkuningriigis alates 1985. aastast. Aastatel 1987–1999 mõisteti ta Itaalias ja Ühendkuningriigis mitmel korral süüdi kuritegudes, mille eest talle vangistust ei mõistetud. 2002. aastal karistati teda tapmise eest kaheksa aasta pikkuse vangistusega. Ta vabanes 2006. aasta juulis. 2007. aastal otsustas Ühendkuningriigi pädev asutus ta välja saata.

Oma otsuses leidis Euroopa Kohus kõigepealt, et direktiivi 2004/38 artikli 28 lõike 3 punkti a tuleb tõlgendada nii, et selles sättes ette nähtud kaitse väljasaatmise eest eeldab, et asjaomasel isikul on sama direktiivi artikli 16 ja artikli 28 lõike 2 tähenduses alaline elamisõigus. Euroopa Kohus märkis selle kohta, et direktiivis 2004/38 ette nähtud kaitse väljasaatmise eest on seda tugevam, mida suurem on asjaomase liidu kodaniku vastuvõtvasse liikmesriiki integreerumise aste. Seega, kui alalist elamisõigust omavat kodanikku võib välja saata „avaliku korra või julgeolekuga seonduvatel tõsistel põhjustel“, siis kodanikku, kellel on eelnevalt täitunud kümneaastane elamisperiood, võib omakorda välja saata üksnes siis, kui see on „avaliku julgeoleku huvides hädavajalik“. Järelikult saab liidu kodanik sellisel tugevdatud tasemel kaitse seoses kümneaastase elamisega vastuvõtvas liikmesriigis üksnes juhul, kui ta vastab madalama kaitse saamise eeltingimusele, nimelt kui tal on õigus alalisele elamisõigusele pärast seda, kui ta on elanud selles liikmesriigis seaduslikult ja pidevalt viis järjestikust aastat.

Ühtlasi täpsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2004/38 artikli 28 lõike 3 punktis a ette nähtud tugevdatud kaitse saamiseks nõutud kümneaastast elamisperioodi tuleb arvutada tagurpidi alates isiku väljasaatmise otsuse tegemise kuupäevast ja see peab põhimõtteliselt olema pidev. Selle kohta nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et vangistusperioodid iseenesest võivad sõltumata liikmesriigi territooriumilt eemal viibitud ajast olenevalt olukorrast tuua kaasa seose katkemise selle riigiga ja pideva riigis elamise katkemise. Siiski ei saa asjaolu, et selle riigi ametiasutused paigutasid isiku kinnipidamiskohta, käsitada sellisena, mis katkestab automaatselt integratsioonisidemed, mis on isikul eelnevalt selle riigiga tekkinud, ja selle riigi territooriumil

25| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46).

elamise perioodi pidevuse. Järelikult võib vabadusekaotuslikku karistust kandva liidu kodaniku puhul, kelle suhtes on tehtud väljasaatmisotsus, selles sättes kehtestatud tingimus, et isik on „elanud vastuvõtvast liikmesriigis eelnevad kümme aastat“, olla täidetud, kui asjaomase isiku olukorra igakülgne hindamine, milles võetakse arvesse kõiki asjakohaseid aspekte, võimaldab leida, et vaatamata kinnipidamisele ei ole asjaomase isiku ja vastuvõtva liikmesriigi vahelised integratsioonisidemed katkenud. Nende aspektide hulgas on eeskätt enne asjaomase isiku kinnipidamist vastuvõtva liikmesriigiga tekkinud integratsioonisidemete tugevus, selle sүүte laad, mis põhjendas mõistetud kinnipidamisperioodi, ning teo toimepanemise tehioolud ja asjaomase isiku käitumine kinnipidamise ajal.

Liidetud kohtuasjades, milles tehti 2. mail 2018 kohtuotsus **K. ja H. F. (elamisõigus ja väidetavad sõjakuriteod)** (C-331/16 ja C-366/16, [EU:C:2018:296](#)), esitas Euroopa Kohtu suurkoda enda seisukoha muu hulgas selle kohta, kas direktiivi 2004/38 artikli 27 lõikega 2 on kooskõlas *sellise liidu kodaniku või tema pereliikme elamisõiguse piirang, keda kahtlustatakse minevikus sõjakuritegude toimepanemises*.

Esimene kohtuasi puudutas isikut, kellel on nii Horvaatia kui ka Bosnia ja Hertsegoviina kodakondsus ning kes elab alates 2001. aastast Madalmaades ja kes oli 2015. aastal kuulutatud Madalmaade territooriumil ebasoovitavaks isikuks põhjusel, et ta oli süüdi tegudes, mida on nimetatud Genfi konventsiooni²⁶ artikli 1 jaotise F punktis a, kuna ta oli teadlik sõjakuritegudest ja inimsusevastastest kuritegudest, mille panid toime Bosnia sõjaväe eriüksused, ja oli nendes kuritegudes isiklikult osalenud. Teine kohtuasi puudutas Afganistani kodanikku, kes oli saabunud Madalmaadesse 2000. aastal ja kolinud 2011. aastal elama Belgiasse ning kelle elamisloa taotlused olid nii Madalmaad kui Belgia jätnud rahuldamata põhjendusel, et ta on toime pannud Genfi konventsiooni artikli 1 jaotise F punktis a nimetatud kuritegusid. Mõlemad isikud olid esitanud vaidlusaluste otsuste peale kaebuse.

Oma kohtuotsuses märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et direktiivi 2004/38 artikli 27 lõike 1 kohaselt võivad liikmesriigid võtta meetmeid, millega piiratakse liidu kodanike või nende pereliikmete – sõltumata nende kodakondsusest – liikumis- ja elamisvabadust eelkõige avaliku korra või julgeoleku huvides. Ta leidis, et selline liikumis- ja elamisvabaduse piirang, mis on seatud liidu kodaniku või tema kolmanda riigi kodanikust pereliikme suhtes, kelle kohta on minevikus tehtud pagulaseks tunnistamata jätmise otsus Genfi konventsiooni artikli 1 jaotise F või direktiivi 2011/95²⁷ artikli 12 lõike 2 alusel, võib olla hõlmatud mõistega „avaliku korra või julgeoleku huvides võetud meetmed“ direktiivi 2004/38 artikli 27 lõike 2 esimese lõigu tähenduses. Ta viitas aga ka sellele, et avaliku korra või julgeoleku kaalutlustel võib meetmeid võtta üksnes siis, kui pärast juhtumipõhist hindamist liikmesriigi pädevate asutuste poolt on tõendatud, et asjaomase isiku isiklik käitumine kujutab endast vastaval hetkel tõelist ja piisavalt tõsist ohtu, mis kahjustab mõnd ühiskonna põhihuvi. Järelikult ei võimalda asjaolu, et sellise isiku suhtes, kes taotleb elamisõigust liikmesriigi territooriumil, on minevikus tehtud pagulaseks tunnistamata jätmise otsus pagulasseisundi konventsiooni eespool viidatud artikli või direktiivi 2011/95 artikli 12 lõike 2 alusel, selle liikmesriigi pädevatel asutustel automaatselt järeldada, et juba selle isiku viibimine liikmesriigi territooriumil kujutab endast olenemata retsidiivi ohu esinemisest või puudumisest tõelist, vahetut ja piisavalt tõsist ohtu, mis kahjustab mõnd ühiskonna põhihuvi ning võib alust anda meetmete võtmiseks avaliku korra või julgeoleku huvides.

26| Genfis 28. juulil 1951 allkirjastatud pagulasseisundi konventsioon (*United Nations Treaty Series*, 189. kd, lk 137, nr 2545 (1954)). Selle konventsiooni artikli 1 jaotises F on sätestatud:

„Konventsiooni ei kohaldata isikule, kelle osas on kaalukaid põhjusi arvata, et: a) ta on pannud toime rahvusvahelistes õigusaktides määratletud rühvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo [...]“.

27| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (ELT 2011, L 337, lk 9).

Euroopa Kohus rõhutas, et sellise ohu esinemise tuvastamise aluseks peab olema vastuvõtva liikmesriigi pädevate asutuste hinnang asjasse puutuva isiku isiklikule käitumisele, mille puhul võetakse arvesse pagulaseks tunnistamata jätmise otsuses tuvastatud ja selle otsuse aluseks olevaid asjaolusid, eelkõige isikule süüks pandavate kuritegude või muude tegude laadi ja raskust, tema isikliku osavõtu määra nendest tegudest ja võimalikke kriminaalvastutusest vabastavaid asjaolusid ning kriminaalkorras süüdimõistva otsuse olemasolu. See igakülgne hinnang peab arvesse võtma ka aega, mis on möödunud nende kuritegude või muude tegude eeldatavast toimepanemisest, ja isiku hilisemat käitumist, sealhulgas seda, kas tema käitumine annab tunnistust ELL artiklites 2 ja 3 mainitud põhiväärtuste jätkuvast eiramisest viisil, mis võib häirida elanikkonna rahu ja füüsilist julgeolekut. Üksnes asjaolu, et isik käitus minevikus nõnda oma päritoluriigi eriomases ajaloolises ja ühiskondlikus kontekstis, mis vastuvõtvas liikmesriigis tõenäoliselt ei kordu, ei välista sellise ohu esinemise tuvastamist.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele peavad vastuvõtva liikmesriigi pädevad asutused lisaks kaaluma omavahel ühelt poolt ohtu, mida asjasse puutuva isiku käitumine kujutab endast vastuvõtva ühiskonna põhihuvidele, ja teiselt poolt sellest direktiivist liidu kodanikele ja nende pereliikmetele tulenevate õiguste kaitset.

2. Liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus

Selles valdkonnas tuleb esile tõsta viit kohtuotsust. Nende hulgas on kohtuotsus **Coman jt** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), mida käsitletakse lähemalt käesoleva aruande II jaotises „Põhiõigused“.

8. mai 2018. aasta kohtuotsuses **K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias)** (C-82/16, [EU:C:2018:308](#)) täpsustas Euroopa Kohtu suurkoda *tuletatud elamisõigust, millele võivad ELTL artikli 20 alusel tugineda kolmanda riigi kodanikud, kes on sellise liidu kodaniku pereliikmed, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust*. Põhikohtuasi puudutas mitut kolmanda riigi kodanikku, kes olid esitanud elamisloataotlused perekonna taasühinemiseks Belgia kodaniku ülalpeetava alaneja sugulasena, Belgia kodanikust alaealise lapse vanemana või Belgia kodanikuga püsisuhtes oleva seadusliku elukaaslasena. Taotlused jäeti läbi vaatamata põhjendusel, et asjaomaste isikute suhtes oli tehtud territooriumile sisenemise keelu otsus, mis jätkuvalt kehtis, mõne otsuse põhjenduseks oli toodud oht avalikule korrale.

Euroopa Kohus otsustas esiteks, et ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi praktika, mis seisneb selles, et niisugused taotlused jäetakse läbi vaatamata ainuüksi põhjendusel, et kolmanda riigi kodaniku suhtes kehtib asjaomasele territooriumile sisenemise keeld, ilma et oleks kontrollitud, kas liidu kodaniku ja kolmanda riigi kodaniku vahel esineb sellist laadi sõltuvussuhte, mille tõttu viimasele tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumise korral oleks liidu kodanik faktiliselt sunnitud lahkuma liidu territooriumilt, et minna oma pereliikmega kaasa viimase päritoluriiki, ja ta jääks seega ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi.

Teiseks täpsustas Euroopa Kohus asjaolusid, mille esinemisel selline sõltuvussuhe võib realiseeruda. Euroopa Kohus rõhutas, et erinevalt alaealistest (eelkõige väikelapsed) on täisealine isik üldjuhul võimeline elama iseseisvalt ilma oma pereliikmeteta. Kui liidu kodanik on täiskasvanu, on selline sõltuvussuhe, mis võib õigustada asjaomasele kolmanda riigi kodanikule tuletatud elamisõiguse andmist, mõeldav seega üksnes erandjuhtudel, kui kõiki tähtsust omavaid asjaolusid arvestades ei või asjaomast isikut mingil juhul lahutada tema pereliikmest, kellest ta sõltub. Kui liidu kodanik on aga alaealine, tuleb sellise sõltuvussuhte olemasolu hindamisel võtta lapse parimates huvides arvesse kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid, eelkõige lapse vanust, tema füüsilist ja emotsionaalset arengut, lapse emotsionaalse suhte tugevust kummagi vanemaga ning kolmanda riigi kodanikust lahutamise tõttu lapse heaolule tekkida võivat ohtu.

Kolmandaks rõhutas Euroopa Kohus, et põhikohtuasja kontekstis ei mõjuta teatavad asjaolud liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikule elamisõiguse andmist. Tähtsust ei ole sellel, et sõltuvussuhe, millele kolmanda riigi kodanik tugineb, on tekkinud pärast tema suhtes territooriumile sisenemise keelu kehtestamist. Tähtsust ei ole ka sellel, et keeld on jõustunud ajaks, mil kolmanda riigi kodanik esitab elamisloataotluse perekonna taasühinemiseks, või sellel, et keeld on põhjendatud tagasipöördumiskohustuse täitmata jätmise kaalutlustega. Ka ei saa juhul, kui selline otsus on põhjendatud avaliku korra kaalutlustega, nende tõttu automaatselt keelduda tuletatud elamisõiguse andmisest. Keeldumisel tuleb konkreetselt hinnata kõiki juhtumi asjaolusid kogumis, võttes seejuures arvesse proportsionaalsuse põhimõtet, lapse parimaid huve ja põhiõigusi, millest nähtub, et huvitatud isik kujutab endast tõelist, vahetut ja piisavalt tõsist ohtu avalikule korrale.

Neljandaks märkis Euroopa Kohus, et direktiivi 2008/115²⁸ kohaselt ei saa tagasisaatmisotsust teha kolmanda riigi kodaniku suhtes, kelle kohta on juba tehtud tagasisaatmisotsus, millele on lisatud sisenemiskeeld, mis jätkuvalt kehtib, võtmata arvesse tema pereelulisi asjaolusid – eelkõige tema alaealise lapse huve –, mida on mainitud elamisloataotluses, mis on perekonna taasühinemiseks esitatud pärast sisenemiskeelu kehtestamist, välja arvatud juhul, kui huvitatud isik oleks juba varem saanud nendele asjaoludele tugineda.

Euroopa Kohus väljendas veel kahes kohtuasjas taas enda seisukohta sellise tuletatud elamisõiguse kohta, mida saavad taotleda kolmanda riigi kodanikud sellise liidu kodaniku pereliikmena, kes elab enda kodakondsuse liikmesriigis. Kohtuasi **Altiner ja Ravn** (C-230/17, [EU:C:2018:497](#)), milles tehti kohtuotsus 27. juunil 2018, puudutas elamisloa taotlust, mille oli Taanis esitanud Türgi kodanikust alaealine laps enda isa Taani kodanikust abikaasa pereliikmena siis, kui nimetatud abielupaar oli pärast pea kahte aastat Rootsis elamist pöördunud tagasi Taani. 12. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **Banger** (C-89/17, [EU:C:2018:570](#)) taotles Ühendkuningriigi kodaniku Lõuna-Aafrika kodanikust elukaaslane elamisluba Ühendkuningriigis sellesse liikmesriiki tagasipöördumisel pärast seda, kui nad olid elanud mõne aasta Madalmaades.

Kummaski kohtuasjas ei olnud direktiiv 2004/38 kohaldatav, sest see reguleerib ainult liidu kodaniku sellistesse liikmesriikidesse sisenemise ja seal elamise tingimusi, mille kodanik ta ei ole, ning see ei saa olla aluseks liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigusele liikmesriigis, mille kodakondsus liidu kodanikul on. Selline tuletatud elamisõigus võib aga antud asjaoludel põhineda ELTL artikli 21 lõikel 1. Sestap juhtis Euroopa Kohus tähelepanu sellele, et ehkki direktiiv 2004/38 ei reguleeri juhtu, mil liidu kodanik pöördub tagasi enda kodakondsuse liikmesriiki, tuleb seda direktiivi sellisel juhul siiski kohaldada analoogia alusel.

Seega kontrollis Euroopa Kohus just direktiivile 2004/38 tuginedes kohtuotsuses *Altiner ja Ravn Taani* õiguses ette nähtud eritingimust, mille kohaselt peab sellise kolmanda riigi kodaniku, kes on pärast vaba liikumise õiguse kasutamist Taani tagasi pöördunud kodaniku pereliige, sisenemine territooriumile või elamisloa taotluse esitamine toimuma asjaomase kodaniku samasse liikmesriiki tagasipöördumise „loomuliku jätkuna”. Taani asutused olid nimelt jätnud rahuldamata elamisloa taotluse, mille oli esitanud Taani kodaniku abikaasa Türgi rahvusest poeg, põhjendades seda asjaoluga, et taotlus oli esitatud peaaegu üheksa kuud pärast abielupaari tagasipöördumist Taani.

Euroopa Kohus leidis kõigepealt, et kui liidu kodanik on ajal, mil ta elab realselt liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole, selles liikmesriigis alustanud või tugevdanud perekonnaelu, nõuab asjaomasele liidu kodanikule ELTL artikli 21 lõikest 1 tulenevate õiguste soovitatav toime, et perekonnaelu saaks jätkuda tema tagasipöördumisel liikmesriiki, mille kodanik ta on, seeläbi, et asjaomasele pereliikmele antakse tuletatud elamisõigus. Pealegi,

28| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98).

direktiivi 2004/38 kohaselt ei kehti liidu kodaniku pereliikmetele omistatud tuletatud elamisõiguse suhtes tingimus, et need pereliikmed peavad sisenema selle liikmesriigi territooriumile teatava tähtaja jooksul pärast liidu kodaniku riiki sisenemist.

Tuletatud elamisõiguse andmisel ELTL artikli 21 lõike 1 alusel on aga liidu kodaniku kodakondsuse liikmesriigi pädevatel asutustel õigus kontrollida, et selline perekonnaelu ei olnud katkenud enne kolmanda riigi kodaniku sisenemist liikmesriigi territooriumile. Seejuures võib asjaomane liikmesriik võtta kaudse tõendina arvesse ka asjaolu, et pereliige sisenes tema territooriumile alles pärast seda, kui liidu kodaniku tagasipöördumisest oli möödunud juba märgatav aeg. Pädevad asutused peavad siiski kõikide asjaolude kogumis hindamisel arvesse võtma ka teisi olulisi tegureid, sealhulgas neid, mis võivad tõendada, et hoolimata ajast, mis on kulunud liidu kodaniku tagasipöördumisest tema pereliikme sisenemiseni nimetatud kodaniku päritolu liikmesriiki, ei ole lõppenud vastuvõtvas liikmesriigis alustatud ja tugevdatud perekonnaelu.

12. juuli 2018. aasta kohtuotsuses *Banger* leidis Euroopa Kohus, et kuigi liikmesriik, mille kodanik on liidu kodanik, ei ole kohustatud tunnustama riiki sisenemise ja seal elamise õigust kolmanda riigi kodanikust registreerimata elukaaslasele, kellega liidu kodanikul on püsiv suhe, on sellel liikmesriigil siiski kohustus hõlbustada sellise elamisloa andmist.

Euroopa Kohus märkis, et kolmanda riigi kodanikku, kellel on püsiv ja nõuetekohaselt tõendatud suhe liidu kodanikuga, kes on teostanud oma liikumisvabadust ning kes pöördub tagasi oma kodakondsuse liikmesriiki, et seal elada, ei tohi siis, kui see liidu kodanik viimati nimetatud liikmesriiki tagasi pöördub, kohelda ebasoodsamalt sellest, mis on direktiivis 2004/38 ette nähtud kolmanda riigi kodanikule, kellel on püsiv ja nõuetekohaselt tõendatud suhe liidu kodanikuga, kes kasutab liikumisvabadust teistes liikmesriikides kui oma kodakondsuse liikmesriik. Nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 2 esimese lõigu punktis b on aga seoses partneriga, kellega liidu kodanikul on selline suhe, ette nähtud, et vastuvõttev liikmesriik peab kooskõlas oma õigusaktidega „hõlbustama“ sellise partneri riiki sisenemist ja seal elamist. Kui direktiivi analoogia alusel ei kohaldataks, võiks see järelikult pärssida liidu kodaniku tahet lahkuda liikmesriigist, mille kodakondsus tal on, et kasutada ELTL artikli 21 lõike 1 alusel teises liikmesriigis elamise õigust, kuna ta ei saa olla kindel, et tal on võimalik oma päritoluliikmesriigis jätkata perekonnaelu, mida ta vastuvõtvas liikmesriigis tegeliku elamise ajal on alustanud või tugevdanud kolmanda riigi kodanikuga.

Euroopa Kohus lisas, et liikmesriigid peavad nägema liidu kodaniku elukaaslasele ette võimaluse saada oma taotluse kohta otsus, milles on põhjalikult uuritud tema isiklikku olukorda ja mida keeldumise korral on põhjendatud. Sellisel uurimisel peab pädev ametiasutus võtma arvesse erinevaid tegureid, mis võivad vastavalt asjaoludele olla olulised. Liikmesriikidel on arvessevõetavate tegurite valikul küll ulatuslik kaalutlusruum, kuid nad on kohustatud jälgima, et nende õigusnormid sisaldavad kriteeriume, mis on kooskõlas direktiivi 2004/38 artikli 3 lõike 2 esimese lõigu punktis b kasutatud sõna „hõlbustama“ tavatähendusega ning mis ei võta nimetatud sättelt selle soovivat toimet. Ka peab asjaomaste kolmandate riikide kodanikel olema võimalik kasutada õiguskaitsevahendit nende suhtes tehtud elamisloa andmisest keeldumise otsuse vaidlustamiseks, sest direktiivi 2004/38 sätteid tuleb tõlgendada kooskõlas harta artiklist 47 tulenevate nõuetega. Sellisel juhul peab liikmesriigi kohus kontrollima, kas riigisisene õigusnorm ja selle kohaldamine on püsinud selle direktiiviga määratud kaalutlusruumi piires, ja eelkõige seda, kas keeldumise otsus põhineb piisavalt kindlal faktilisel alusel ja kas on järgitud menetluslikke tagatisi²⁹.

29] Siinkohal tuleb samuti esile tõsta kohtuotsust *Coman jt* (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), mida on tutvustatud II.3.1 jaotises „Õigus era- ja perekonnaelu puutumatusele“ ja milles Euroopa Kohus käsitles samuti tuletatud elamisõigust, mille võib ELTL artikli 21 alusel saada kolmanda riigi kodanik liidu kodaniku abikaasana juhul, kui abikaasad on samast soost.

Lõpuks esitas Euroopa Kohus 27. juunil 2018 tehtud kohtuotsuses **Diallo** (C-246/17, [EU:C:2018:499](#)) täpsustused tähtaja kohta, mille jooksul tuleb liidu kodaniku pereliikmele elamisloa väljastamise otsus vastu võtta ja see teatavaks teha direktiivi 2004/38 artikli 10 lõike 1 kohaselt, ning ka selle kohta, millised on ette nähtud tähtaja järgimata jätmise tagajärjed. Selles kohtuasjas oli Guinea kodanik esitanud Belgias elava Madalmaade kodakondsusega lapse üleneja sugulasena liidu kodaniku pereliikme elamisloa taotluse. Belgia asutused keeldusid taotlust rahuldamast, tehes otsuse taotlejale teatavaks kuus kuud ja üheksa päeva pärast taotluse esitamist. Pärast seda, kui kohus tühistas selle otsuse põhjenduste puudumise tõttu, tegid Belgia asutused, nüüd juba peaaegu aasta pärast taotluse esitamist, uue otsuse, millega taotlus jäeti rahuldamata. Liikmesriigi kohtupraktika kohaselt, mida tuleb selles asjas Belgia riigi sõnul kohaldada, sest olukorda ei reguleeri ükski liidu õiguse erinorm, on ametiasutustel pärast nende esimese otsuse kohtus tühistamist taotluse suhtes otsuse tegemiseks uus kuuekuuline tähtaeg direktiivi 2004/38 artikli 10 lõike 1 tähenduses. Huvitatud isik vaidlustas selle otsuse eelkõige põhjendusel, et liikmesriigi pädevale asutusele uus kuuekuulise tähtaja andmine pärast esimese otsuse tühistamist võtab direktiivi 2004/38 artikli 10 lõikelt 1 soovitava toime.

Euroopa Kohus täpsustas, et liikmesriigi pädevad asutused peavad elamisloa taotluse esitamisele järgneva kohustusliku kuuekuulise tähtaja jooksul, mis on ette nähtud direktiivi 2004/38 artikli 10 lõikes 1, taotluse läbi vaatama, otsuse vastu võtma, selle otsuse – kas positiivse või negatiivse – teatavaks tegema ja esimesel juhul taotlejale elamisloa andma. Mis puudutab selle kuuekuulise tähtaja möödumise tagajärgi, siis selle kohta märkis Euroopa Kohus, et asjaomast elamisluba ei saa väljastada kolmanda riigi kodanikule, kes ei vasta elamisloa andmise tingimustele, mis on direktiiviga 2004/38 kehtestatud. Sellisel juhul tuleb arvestada, et kuigi miski ei välista, et liikmesriigi õigusnormides võib olla ette nähtud, et pädeva asutuse vaikimine kuue kuu vältel alates taotluse esitisest on võrdväärne keeldumisotsusega, on seevastu juba direktiivi 2004/38 sõnastusega vastuolus see, kui vaikimine on võrdväärne rahuldamisotsusega. Järelikult ei saa panna liikmesriigi pädevatele asutustele kohustust väljastada kuuekuulise tähtaja möödumise korral liidu kodaniku pereliikme elamisluba asjaomasele isikule automaatselt, tegemata eelnevalt kindlaks, et see isik liidu õiguse kohaselt tõepoolest vastab vastuvõtvast liikmesriigis elamise tingimustele.

Lõpuks, mis puudutab tagajärgi, mis kaasnevad sellega, kui kohus tühistab liikmesriigi pädevate asutuste tehtud otsuse, millega keeldutakse elamisloa väljastamisest, siis otsustas Euroopa Kohus, et sellisel juhul on asutused kohustatud tegema uue otsuse mõistliku aja jooksul, mis ei tohi mingil juhul ületada direktiivi 2004/38 artikli 10 lõikes 1 sätestatud tähtaega. Nimelt on tõhususe põhimõttega ja direktiivile 2004/38 omase kiiruse eesmärgiga vastuolus see, kui liikmesriigi asutuste jaoks hakkab pärast elamisloa väljastamisest keelduva esimese otsuse kohtus tühistamist automaatselt kulgema uus kuuekuuline tähtaeg. Euroopa Kohus rõhutas selle kohta, et kui automaatselt hakkaks kulgema uus kuuekuuline tähtaeg, muudaks see elamisloa taotluse kohta otsuse saamise õiguse teostamise liidu kodaniku pereliikme jaoks ülemäära keeruliseks.

3. Liidu kodaniku väljaandmine kolmandale riigile

Kohtuotsustes **Pisciotti** (C-191/16, [EU:C:2018:222](#)) ja **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), mis tehti vastavalt 10. aprillil 2018 ja 13. novembril 2018, pidi Euroopa Kohtu suurkoda analüüsima, kas teise liikmesriigi kodanikke kaitseb kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõttest ning liidu kodanike vaba liikumise ja riigis elamise vabaduse põhimõttest lähtudes elukohariigi õigusnorm, mis keelab selle riigi kodanike väljaandmist. See küsimus

tekis kohtuasjas *Pisciotti* seoses liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise väljaandmislepingu³⁰ (edaspidi „EL ja USA leping“) kohaldamisega ja kohtuasjas *Raugevicius*, milles puudus leping taotluse esitanud kolmanda riigiga, seoses vabadusekaotusliku karistuse täideviimisega.

Kohtuasjas *Pisciotti* süüdistati huvitatud isikut, kes on Itaalia kodanik, Ameerika Ühendriikides selles, et ta osales konkurentsivastases kooskõlastatud tegevuses laadimisvoolikute müügiturul. Ta vahistati vahemaandumisel Saksamaal, kui ta oli teel Nigeeriast Itaaliasse. EL ja USA vahelise väljaandmislepingu alusel anti ta seejärel Ameerika Ühendriikidele välja, kus ta mõisteti kriminaalkorras süüdi. R. Pisciotti esitas Saksamaal hagi sellelt liikmesriigilt kahjuhüvitise väljamõistmiseks. Tema sõnul oli Saksamaa rikkunud liidu õigust ja täpsemalt diskrimineerimiskeelu üldpõhimõtet, kui keeldus tema suhtes kohaldamast väljaandmise keeldu, mis on Saksamaa põhiseaduses ette nähtud kõikidele Saksa kodanikele.

Kohtuotsusele *Petruhhin*³¹ tuginedes märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et kuigi väljaandmist reguleerivad õigusnormid kuuluvad väljaandmislepingu puudumise korral liikmesriikide pädevusse, hõlmavad olukorrad, mis kuuluvad ELTL artikli 18 kohaldamisalasse tõlgendatuna koostoimes EL toimimise lepingu sätetega, mis reguleerivad liidu kodakondsust, olukordi, mis puudutavad ELTL artikliga 21 tagatud liikmesriikide territooriumil liikumise ja elamise vabaduse teostamist. Järelikult kuulub olukorras, kus liidu kodanik, kelle väljaandmist Ameerika Ühendriikidele on taotletud, vahistati selle taotluse võimaliku täitmise eesmärgil muus liikmesriigis kui see, mille kodanik ta on, kõnealuse kodaniku olukord liidu õiguse kohaldamisalasse, kui see kodanik kasutas oma õigust liidus vabalt liikuda ning väljaandmist taotlus esitati EL ja USA lepingu alusel.

Tõdenud, et EL ja USA lepinguga ei ole vastuolus see, kui Saksamaa ja Ameerika Ühendriikide vaheline väljaandmisleping võimaldab Saksamaal oma kodanikke mitte välja anda, märkis Euroopa Kohus, et liikmesriigi sellise pädevuse teostamisel tuleb järgida esmast õigust ning eelkõige EL toimimise lepingu eeskirju, mis käsitlevad liidu kodanike võrdset kohtlemist ja liikumisvabadust. Selle kohta nentis ta, et ebavõrdne kohtlemine, mis seisneb muu kui taotluse saanud liikmesriigi kodanikust liidu kodaniku väljaandmise lubamises, kui enda kodanike väljaandmine ei ole lubatud, on käsitatav ELTL artikli 21 tähenduses liikumisvabaduse piiranguna. Selline piirang peab põhinema objektiivsetel kaalutlustel ja olema taotletava õiguspärase eesmärgiga proportsionaalne. Seejuures tuleb eesmärgi välistada süüteo toime pannud isikute karistamatuse oht pidada liidu õiguses õiguspäraseks eesmärgiks.

Proportsionaalsuse nõude osas leidis Euroopa Kohus, et kohtuotsuses *Petruhhin* välja töötatud lahendus kontekstis, mida iseloomustas rahvusvahelise lepingu puudumine, on kohaldatav ka niisuguses olukorras, kus EL ja USA leping annab taotluse saanud liikmesriigile õiguse oma kodanikke mitte välja anda. Seega, kui liikmesriigile on esitatud taotlus teise liikmesriigi kodaniku väljaandmiseks, on ta kohustatud teavitama liikmesriiki, mille kodakondsus kõnealusel kodanikul on, ning olenevalt olukorrast viimati nimetatud liikmesriigi taotlusel andma selle kodaniku talle üle vastavalt raamotsuse 2002/584³² sätetele, tingimusel et sellel liikmesriigil on tema riigisisese õiguse alusel pädevus selle isiku suhtes kriminaalmenetlust läbi viia seoses väljaspool tema territooriumi toime pandud tegudega. Euroopa Kohus asus seega seisukohale, et põhikohtuasja asjaoludel tuleb ELTL artikleid 18 ja 21 tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus, kui taotluse saanud liikmesriik teeb põhiseadusliku õigusnormi alusel vahet oma kodanikel ja teiste liikmesriikide kodanikel ning annab loa viimati nimetatud kodanike väljaandmiseks, samas kui ta ei luba oma kodanike väljaandmist,

30| 25. juuni 2003. aasta Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheline väljaandmisleping (ELT 2003, L 181, lk 27; ELT eriväljaanne 19/06, lk 161).

31| 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus *Petruhhin* (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)).

32| Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34).

tingimusel et eelnevalt on selle liikmesriigi pädevatel asutustel, mille kodakondsus kõnealusel kodanikul on, võimaldatud nõuda isiku üleandmist Euroopa vahistamismääruse alusel ning viimati nimetatud liikmesriik ei ole võtnud mingeid sellekohaseid meetmeid.

Euroopa Kohus kohaldas *Petruhhini* otsuse kohtupraktikat ka 13. novembri 2018. aasta kohtuotsuses *Raugevicius*, mis puudutas väljaandmistaotlust karistuse täideviimiseks olukorras, kus puuduvad liidu õigusnormid, mis reguleeriksid liikmesriikide kodanike väljaandmist Venemaale. Selles kohtuasjas oli tegemist taotlusega anda välja Leedu ja Vene kodakondsusega isik ning selle taotluse oli esitanud Venemaa asutus Soome asutusele eesmärgiga täide viia nelja aasta pikkune vangistus. Soome õigus keelab väljapoole liitu välja anda üksnes Soome kodanikke, kuid huvitatud isik ei nõustunud enda väljaandmisega, kuna ta oli juba pikka aega elanud Soomes ning tal oli kaks Soome kodakondsusega last, kes elavad selles liikmesriigis. Soome kohus, kellele esitati taotlus arvamuse saamiseks küsimuses, kas väljaandmise suhtes esineb õiguslik takistus, soovis eelkõige teada, kas Euroopa Kohtu poolt kohtuotsuses *Petruhhin* välja töötatud põhimõtted kehtivad ka väljaandmistaotluse korral, mis on esitatud karistuse täideviimise eesmärgil.

Nagu kohtuasjas *Pisciotti*, otsustas Euroopa Kohus ka siin, et ebavõrdne kohtlemine, mis seisneb muu kui taotluse saanud liikmesriigi kodanikust liidu kodaniku väljaandmise lubamises, kui enda kodanike väljaandmine ei ole lubatud, on käsitatav ELTL artikli 21 tähenduses liikumisvabaduse piiranguna, mis võib olla põhjendatud üksnes juhul, kui see põhineb objektiivsetel kaalutlustel ja on riigisisese õiguse õiguspärase eesmärgiga proportsionaalne. Seoses väljaandmise legitiimse eesmärgiga välistada karistamatuse oht märkis Euroopa Kohus veel, et liikmesriigi enda kodanike karistuse täideviimiseks väljaandmisest keeldumise kompenseerivad üldjuhul mehhanismid, mis võimaldavad neil isikutel oma karistust kanda selles liikmesriigis. Kuna Soome õiguses on selline võimalus ette nähtud, analüüsis Euroopa Kohus, kas teise liikmesriigi kodaniku väljasaatmisele on olemas alternatiivseid meetmeid, mis kahjustaksid liikumisvabaduse teostamist vähem.

Selles kontekstis rõhutas Euroopa Kohus, et kuigi juhul, kui puuduvad liidu õigusnormid, mis reguleeriksid liikmesriikide kodanike väljaandmist Venemaale, jääb liikmesriikidele pädevus sellised õigusnormid vastu võtta, on liikmesriigid kohustatud selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust, eelkõige ELTL artikleid 18 ja 21. Väljaandmistaotluse saanud liikmesriigi kodanikud ja teiste liikmesriikide kodanikud, kes elavad alaliselt selles liikmesriigis ja tõendavad seega, et nad on selle riigi ühiskonda kindlalt integreerunud, on aga sarnases olukorras, mistõttu peab väljaandmistaotluse saanud liikmesriik nendele tagama kohtlemise, mis on identne sellega, mille ta väljaandmise valdkonnas tagab omaenda kodanikele. Selline liidu kodanik võib seega tugineda väljaandmist keelavale õigusnormile, mida kohaldatakse liikmesriigi enda kodanike suhtes, ja tal peab olema võimalik viimastega samadel tingimustel kanda oma karistust väljaandmistaotluse saanud liikmesriigi territooriumil.

Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et juhul kui väljaandmistaotluse saanud liikmesriik kavatseb välja anda teise liikmesriigi kodaniku, kes ei ela alaliselt tema territooriumil, peab esimene liikmesriik kontrollima, et väljaandmine ei kahjusta hartaga ja eelkõige selle artikliga 19 tagatud õigusi.

IV. Sätted institutsioonide kohta

2. oktoobril 2018 kuulutatud kohtuotsuses ***Prantsusmaa vs. parlament (eelarvepädevuse teostamine)*** (C-73/17, [EU:C:2018:787](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda, et *Euroopa Parlamendil on õigus teostada osaliselt oma eelarvepädevust Strasbourgi asemel Brüsselis, kui see vajadus tuleneb eelarvemenetluse ladusa läbiviimisega seotud kohustuslikest nõuetest*. Selles kohtuasjas palus Prantsuse Vabariik, keda toetas Luksemburgi Suurhertsogiriik, Euroopa Kohtul tühistada parlamendi teatud aktid, mis käsitlevad Euroopa Liidu 2017. aasta üldeelarve vastuvõtmist, põhjusel, et need olid vastu võetud täiskogu täiendaval osaistungjärgul Brüsselis.

Prantsuse Vabariik oli seisukohal, et vastavalt institutsioonide asukohta käsitleva protokolli³³ ainsa artikli punktide a on parlament kohustatud teostama talle ELTL artikliga 314 antud eelarvepädevust tervikuna täiskogu korralistel osaistungjärgudel, mida peetakse Strasbourgis.

Selles kohtuotsuses juhtis Euroopa Kohus tähelepanu sellele, et parlament on kohustatud teostama talle antud eelarvepädevust vastavalt aluslepingutele ja nende alusel vastu võetud õigusaktidele.

Nii on see institutsioon esiteks kohustatud järgima institutsioonide asukohta käsitlevat protokolli, mis on aluslepingute lahutamatu osa.

Teiseks peab parlament järgima vahetoiminguid ja tähtaegu, mille alusleping talle eelarvepädevuse täiskogu istungil teostamise osas ette näeb, et tagada liidu aastaeelarve vastuvõtmine enne vastavale eelarveaastale eelneva aasta lõppu. Niisiis juhul, kui parlament ei jõua teisel lugemisel otsust aastaeelarve projekti ühise teksti kohta ELTL artikli 314 lõikes 6 ette nähtud 14 päeva jooksul vastu võtta ja kui nõukogu lükkab projekti nimetatud tähtaja jooksul tagasi, tuleb eelarvemenetlus algusest peale uuesti läbi viia, sest parlament kaotab sel juhul ELTL artikli 314 lõike 7 punktist d tuleneva eelisõiguse, mis lubab tal juhul, kui nõukogu lükkab aastaeelarve projekti ühise teksti tagasi, eelarve vastuvõtmise kvalifitseeritud häälteenamusega täiendaval hääletusel üksi otsustada. Niisugune parlamendi otsuse puudumine võimaldaks ka nõukogul võtta üksi vastu eelarve projekti ühine tekst. Kuid see, et parlament otsustaks selle projekti üle täiskogu istungil, on liidu aastaeelarvel põhineva liidu tegevuse läbipaistvuse ja demokraatliku legitiimsuse seisukohast erilise tähtsusega.

Kolmandaks on institutsioonide asukohta käsitleva protokolli ja aluslepingu eelarvemenetluse sätted samaväärsel õigusjõuga. Nii ei saa viidatud protokollist tulenevad nõuded kui sellised olla aluslepingu viidatud sätetest tulenevate nõuete suhtes ülimuslikud ja vastupidi. Neid nõudeid kohaldades tuleb igal üksikjuhul tagada nende omavaheline vajalik ühitamine ja õiglane tasakaal. Järelikult, kuigi parlament on kohustatud teostama oma eelarvepädevust täiskogu korralisel osaistungjärgul Strasbourgis, ei takista see institutsioonide asukohta käsitlevast protokollist tulenev kohustus siiski juhul, kui see tuleneb eelarvemenetluse ladusa läbiviimisega seotud kohustuslikest nõuetest, aastaeelarve arutelu ja hääletamist täiskogu täiendaval osaistungjärgul Brüsselis. Sellise nõuete ühitamise peab aga tagama parlament, kellel on selleks kaalutusõigus, mis tuleneb eelarvemenetluse ladusa läbiviimisega seotud kohustuslikest nõuetest.

Seega teostab Euroopa Kohus kontrolli vaid küsimuses, kas parlament tegi kaalutusvigu seoses sellega, et ta teostas osaliselt oma eelarvepädevust täiskogu täiendaval osaistungjärgul. Selles kohtuasjas leidis Euroopa Kohus, et parlament ei teinud hindamisviga, kui ta kehtestas korraliste osaistungjärgude ajakava ja kandis liidu 2017. aasta eelarve projekti ühise teksti arutelu ja hääletuse Brüsselis 30. novembril ja 1. detsembril 2016 toimunud täiskogu täiendava osaistungjärgu päevakorda. Selles küsimuses märkis Euroopa Kohus veel, et parlamendi president ei teinud hindamisviga, kui ta kuulutas sel täiskogu istungil liidu 2017. aasta eelarve lõplikult vastuvõetuks.

33| EL lepingule, EL toimimise lepingule ja Euratomi asutamislepingule lisatud protokoll (nr 6) Euroopa Liidu institutsioonide ning teatud organite, asutuste ja talituste asukoha kohta (ELTL 2008, C 115, lk 265).

V. Liidu õigus ja liikmesriigi õigus

7. augustil 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda, et *eraõiguslike isikute vahelist vaidlust lahendav liikmesriigi kohus, kellel on võimatu tõlgendada oma riigisiseseid õigusnorme, mis on vastuolus direktiivi 90/232³⁴ sättega, mis vastab kõigile vahetu õiguspõhise tekkimise nõutavatele tingimustele, ei ole kohustatud ainuüksi liidu õiguse alusel jätma kohaldamata neid riigisiseseid sätteid ega ka tingimust, mis kooskõlas nende sätetega sisaldub kindlustuslepingus.*

Nimetatud kohtuasjas paluti Euroopa Kohtul täpsustada tagajärgi, mis tulenevad tema kohtuotsusest *Farrell*³⁵, milles ta oli otsustanud, et direktiivi 90/232 artikliga 1 on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, milles on ette nähtud, et kohustusliku liikluskindlustuse alt jäävad välja isikud, kelle jaoks ei ole mootorsõidukisse paigaldatud istmeid, ja tuvastanud, et see artikkel 1 vastab kõigile vahetu õiguspõhise tekkimise nõutavatele tingimustele. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul oli sellega seoses tekkinud küsimus, millised kohustused on liidu õiguse alusel liikmesriigi kohtul, kes lahendab eraõiguslike isikute vahelist vaidlust, kui kohaldatavad riigisiseseid õigusnormid on ilmselgelt vastuolus viidatud direktiivi asjakohaste sätetega.

Viidates oma väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt direktiiv iseenesest ei saa tekitada eraõiguslikule isikule kohustusi, mistõttu ei saa direktiivile tema vastu sellisena tugineda, otsustas Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohus on kohustatud direktiiviga vastuolus oleva riigisisese sätte kohaldamata jätma üksnes juhul, kui direktiivile tuginetakse liikmesriigi, tema haldusorganite, sealhulgas detsentraliseeritud ametiasutuste vastu või organite või üksuste vastu, mis alluvad riigile või on riigi kontrolli all või millele on liikmesriik usaldanud avalikes huvides oleva ülesande täitmise ja millel on selleks laiemad volitused võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest eeskirjadest. Õigus tugineda üle võtmata või ebaõigesti üle võetud direktiivi sättele võib laieneda eraõiguslike isikute vaheliste suhete valdkonnale nimelt vaid siis, kui direktiivi asjakohane säte konkretiseerib liidu õiguse üldpõhimõtet. Sel juhul annab üldpõhimõte, mitte seda konkretiseeriv direktiiv eraõiguslikele isikutele õiguse, millele saab sellisena tugineda ning mis isegi eraõiguslike isikute vahelistes vaidlustes kohustab liikmesriigi kohtuid jätma selle põhimõttega vastuolus olevad riigisiseseid sätteid kohaldamata, kui nad peavad võimalikuks tagada nende sätete kooskõlalist tõlgendamist.

Kõnealuses asjas ei konkretiseeri direktiiv 90/232 – nähes artiklis 1 seoses mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustusega ette kohustuse katta kõigile sõitjatele, välja arvatud juhile tekitatud isikukahju, mis tuleneb liiklusest – liidu õiguse üldpõhimõtet. Seetõttu ei saa sellele sättele, kui see on üle võtmata või ebaõigesti üle võetud, vahetult tugineda eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses.³⁶

4. detsembril 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána** (C-378/17, [EU:C:2018:979](#)) vastas Euroopa Kohtu suurkoda küsimusele, kas *liikmesriigi organil, mis on seadusega asutatud konkreetses valdkonnas liidu õiguse kohaldamise tagamiseks, peab olema võimalik jätta kohaldamata liidu õigusega vastuolus olev riigisisene õigusnorm*. Põhikohtuasi puudutas liri politseijõududesse teenistusse võetavate isikute vanuse ülempiiri kehtestamist ja küsimust, kas see ülempiir on käsitatav

34| Nõukogu kolmas 14. mai 1990. aasta direktiiv 90/232/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1990, L 129, lk 33; ELT eriväljaanne 06/01, lk 249).

35| Euroopa Kohtu 19. aprilli 2007. aasta kohtuotsus **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#)).

36| Seoses sama direktiiviga vaata kohtuasi **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)), mis on esitatud XIV.6 jaotises „Liikluskindlustus“.

diskrimineerimisena, mida keelavad nii direktiiv 2000/78³⁷ kui ka liri õigusnormid, millega see direktiiv üle võeti. liri õiguse kohaselt on küll töösuhete komisjon (varasema nimetusega „võrdõiguslikkuse kohus“) organ, mis tagab direktiivist 2000/78 tulenevate kohustuste täitmise, kuid ainult kõrge kohus on pädev rahuldama kaebusi, milles nõutakse, et jäetaks kohaldamata või tühistataks liidu õigusega vastuolus olev riigisisene õigusnorm.

lirimaa kõrgeim kohus esitas sisuliselt küsimuse sellise piirangu kooskõla kohta liidu õigusega ja Euroopa Kohus toonitas kõigepealt, et eristada tuleb pädevust jätta liidu õigusega vastuolus olev riigisisene säte konkreetsel juhul kohaldamata ja pädevust selline säte tühistada, millel on ulatuslikum tagajärg ehk sätte kehtivuse täielik lõpetamine. Kuigi liikmesriigid on kohustatud määrama kohtud, kellel on pädevus kontrollida riigisisese sätte kehtivust, juhtis Euroopa Kohus tähelepanu sellele, et liikmesriigi kohtutel, kes peavad kohaldama liidu õigusnorme, on aga kohustus tagada nende õigusnormide täiemahuline toime, jättes omal algatusel vajaduse korral kohaldamata kõik nendega vastuolus olevad riigisisised sätted, ilma et oleks vaja taotleda või oodata selle riigisisese sätte eelnevat kõrvaldamist seadusandlikul teel või muu põhiseadusliku menetluse kaudu. Liidu õiguse esimuse põhimõte ei kohusta nimelt mitte ainult kohtuid, vaid ka kõiki liikmesriigi asutusi tagama liidu õigusnormide täiemahulise toime.

Seega otsustas Euroopa Kohus, et kui niisugune organ nagu töösuhete komisjon, kellele on seadusega tehtud ülesandeks tagada direktiivi 2000/78 kohaldamisest tulenevate kohustuste täitmine ja järgimine, ei võiks tuvastada, et riigisisene säte on direktiiviga vastuolus, ja sellest tulenevalt ei võiks otsustada jätta seda sätet kohaldamata, väheneks liidu õigusnormide soovitatav toime töö saamisel ja kutsealale pääsemisel tagatava võrdõiguslikkuse valdkonnas. Asjaolu, et kõnealusel juhul võimaldab riigisisene õigus eraõiguslikel isikutel esitada kõrgele kohtule kaebuse, mis põhineb riigisisese sätte väidetaval vastuolul direktiiviga 2000/78, ja viimati nimetatud kohtul kaebuse rahuldamise korral jätta kõnealune riigisisene säte kohaldamata, ei saa seda järeldust kahtluse alla seada.

Euroopa Kohus järeldas seega, et liidu õigust ja iseäranis liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt liikmesriigi organil, mis on seadusega asutatud konkreetses valdkonnas liidu õiguse kohaldamise tagamiseks, ei ole pädevust otsustada jätta kohaldamata liidu õigusega vastuolus olev riigisisene õigusnorm.

37| Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79).

VI. Liiduga seotud vaidlused³⁸

1. Eelotsusetaotlused

Käesolevas jaotises käsitletakse kaht kohtuotsust, mis puudutavad eelotsusetaotluse vastuvõetavust, ja üht kohtuotsust, mis puudutab viimase astme kohtute kohustust pöörduda vastavalt ETL artikli 267 kolmandale lõigule Euroopa Kohtu poole.

25. juulil 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Georgsmarienhütte** (C-135/16, [EU:C:2018:582](#)) pidi Euroopa Kohtu suurkoda täpsustama oma niinimetatud TWD³⁹ (9. märtsi 1994. aasta kohtuotsus **TWD Textilwerke Deggendorf**, C-188/92, [EU:C:1994:90](#)) lahendit. Ta käsitles niisiis küsimust, kas riigiabi õigusvastaseks tunnistanud komisjoni otsuse kehtivust puudutav eelotsusetaotlus on vastuvõetav olukorras, kus isik, kes sellele õigusvastasusele eelotsusetaotluse esitanud kohtus tugines, ei olnud Üldkohtule selle otsuse peale tühistamishagi esitanud, kuigi tal oli selleks ETL artikli 263 neljanda lõigu alusel õigus, kuid mille puhul ei olnud esmapilgu välistatud, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitati hagi ETL artikli 263 kuuendas lõigus ette nähtud tähtaja jooksul.

See kohtuasi sai alguse Saksa 2012. aasta seadusest taastuenergiaallikatest elektrienergia tootmise toetamise kohta. Nimetatud seadus nägi muu hulgas ette selle seaduse alusel võetava lisatasu (edaspidi „taastuenergia lisatasu“) ülempiiri energiantensiivsetele ettevõtjatele. Nii said energiantensiivsed ettevõtjad, kes on energia suurtarbijad, piirata oma elektrikulu ja säilitada oma rahvusvahelise konkurentsivõime. Otsuses 2015/1585⁴⁰ kvalifitseeris komisjon selle taastuenergia lisatasu ülempiiri siseturuga vastuolus olevaks riigiabiks ja kohustas Saksamaad selle energiantensiivsetelt ettevõtjalt tagasi nõudma. Neli energiantensiivset ettevõtjat esitasid eelotsusetaotluse esitanud kohtule hagi otsuste peale, millega muudeti kehtetuks lisatasu ülempiir, mida neile oli kohaldatud, tuginedes sisuliselt vaidlusaluse otsuse kehtetusele. See kohus otsustas seepeale menetluse peatada ja küsida Euroopa Kohtult, kas nimetatud otsus on kehtiv.

Euroopa Kohus meenutas, et eelkõige õiguskindluse kaalutlustel on juhul, kui komisjon on teinud otsuse, mis on otseselt adresseeritud ainult abisaaja päritoluliikmesriigile, kes oleks kaheldamatult saanud otsuse ETL artikli 263 alusel vaidlustada ja kes laskis nimetatud sätte kuuendas lõigus ette nähtud imperatiivse tähtaja mööda, välistatud selle otsuse esemeks oleva abi saaja võimalus kõnealuse otsuse õiguspärasust liikmesriigi kohtutes tulemuslikult vaidlustada kaebuse raames, mis on suunatud sama otsuse riigisiseste rakendusmeetmete vastu. Niisugune välistamine on põhjendatud ka juhul, kui abisaaja viitab liikmesriigi kohtus komisjoni otsuse kehtetusele enne, kui on möödunud selle otsuse peale hagi esitamise tähtaeg. Järelikult, kui isikul, kes kavatseb vaidlustada liidu akti, on igasuguse kahtlusega õigus ETL artikli 263 neljanda lõigu alusel hagi esitada, on ta kohustatud selles sättes ette nähtud õiguskaitsevahendit kasutama ehk esitama hagi Üldkohtule. Euroopa Kohus toonitas selle kohta, et tühistamishagi, millega kaasneb võimalus esitada Üldkohtu otsuse peale apellatsioonkaebus, pakub nimelt eriti sobivat menetluslikku raamistikku nii fakti- kui ka õigusküsimuste põhjalikuks ja võistlevaks läbivaatamiseks eelkõige niisugustes tehnilistes ja keerulistes valdkondades nagu riigiabi valdkond.

38| Selles valdkonnas tuleb seoses ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega viidata ka 17. detsembri 2018. aasta kohtumäärusele kohtuasjas **komisjon vs. Poola** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)), mis on esitatud II.3.3 jaotises „Õigus asja arutamisele erapooletus kohtus“.

39| Euroopa Kohtu 9. märtsi 1994. aasta kohtuotsus **TWD** (C-188/92, [EU:C:1994:90](#)).

40| Komisjoni 25. novembri 2014. aasta otsus (EL) 2015/1585 riigiabi kava SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) kohta, mida Saksamaa on rakendanud taastuenergia ja energia suurtarbijate toetamiseks (ELT 2015, L 250, lk 122; edaspidi „vaidlusalune otsus“).

Neid kaalutlusi arvestades tõdes Euroopa Kohus, et kuigi põhikohtuasja kaebajatel oli igasuguse kahtluseta õigus esitada ELTL artikli 263 neljanda lõigu alusel hagi vaidlusaluse otsuse tühistamise nõudes, ei olnud nad Üldkohtule hagi esitanud. Sellest tuleneb, et nad ei võinud tugineda nimetatud otsuse kehtetusele, et põhjendada oma kaebusi, mille nad olid esitanud eelotsusetaotluse esitanud kohtule selle otsuse riigisiseste rakendusmeetmete peale. Kuna vaidlusaluse otsuse kehtivust ei seatud seega eelotsusetaotluse esitanud kohtus õiguspäraselt kahtluse alla, otsustas Euroopa Kohus, et selle otsuse kehtivust käsitlev eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu.

Kohtuasjas, milles Euroopa Kohtu neljas koda tegi 20. septembril 2018 kohtuotsuse **Fremoluc** (C-343/17, [EU:C:2018:754](#)), käsitles Euroopa Kohus seejärel kontekstis, kus kõik asjaolud on liikmesriigi sisesed, *eelotsusetaotluse vastuvõetavuse küsimust puhtalt riigisisest laadi kohtuasjas*. Küsimus tekkis seoses Belgia õigusnormidega, mis annavad avalik-õiguslikule asutusele ostueesõiguse tema tegevuspiirkonnas paiknevate maatükkide suhtes sotsiaaleluasemete ehitamiseks ja näevad ette, et need eluasemed müüakse või antakse üürile eelisjärjekorras eraõiguslikele isikutele, kellel on tugev ühiskondlik, majanduslik, sotsiaalne või kultuuriline seos selle territooriumiga. Põhikohtuasjas oli Belgia õiguse alusel asutatud äriühing Fremoluc NV samuti Belgias asuvate müüjatega sõlminud Flaami Brabanti provintsis asuvate maatükkide ostmiseks müügilepingu edasilükkava tingimusega, et ei kasutata seadusjärgseid ostueesõigusi. Piirkondlik maa- ja elamumajandusagentuur lõpuks siiski seda õigust teostas, ostes maatükke ja müües need hiljem edasi. Fremoluc NV esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule kaebuse, mille menetlemise käigus pöördus see kohus Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas asjakohased liikmesriigi õigusaktid on vastuolus liikumisvabadusi reguleerivate õigusnormidega.

Euroopa Kohus viitas kõigepealt oma kohtupraktikale, mille kohaselt ei ole EL toimimise lepingu sätted ega nende täitmiseks vastu võetud õigusaktid kohaldatavad olukorras, kus kõik põhikohtuasja asjaolud on üheainsa liikmesriigi sisesed. Euroopa Kohus tõi siiski esile, et esineb olukordi, milles võib ka niisugusel juhul olla põhikohtuasja lahendamiseks vaja tõlgendada põhivabadusi käsitlevaid aluslepingute sätteid ja tunnistada niisiis asjasse puutuvad eelotsusetaotlused vastuvõetavaks. Siiski peab eelotsusetaotluse esitanud kohus vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artiklile 94 teatama Euroopa Kohtule, millistel põhjustel on tema menetluses olev vaidlus hoolimata selle puhtalt riigisisest laadist seotud põhivabadusi käsitlevate liidu õigusnormidega viisil, mis muudab eelotsusemenetluses taotletud tõlgenduse selle vaidluse lahendamise seisukohast vajalikuks. Antud kohtuasjas täheldas Euroopa Kohus, et eelotsusetaotluses mainiti ainult, et põhikohtuasjas arutluse all olev eesõiguse reegel tundub mõjutavat teiste liikmesriikide kodanikke ja ettevõtjaid. Eelkõige ei esitatud eelotsusetaotluses ühtegi asjaolu, mis võimaldaks tuvastada teiste liikmesriikide kodanike, näiteks äriühingu Fremoluc NV konkurentide huvi kasutada kõnealuseid põhivabadusi olukorras, mis on kõne all põhikohtuasjas. Euroopa Kohus järeldas sellest tulenevalt, et kuna seos põhikohtuasja vaidluse – mille kõik asjaolud on üheainsa liikmesriigi sisesed – eseme või faktide ja liidu õigusnormide, mille tõlgendamist taotletakse, vahel ei ole tõendatud, on eelotsusetaotlus vastuvõetamatu.

Euroopa Kohtu viies koda tuvastas 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsuses **komisjon vs. Prantsusmaa (Dividendimaks)** (C-416/17, [EU:C:2018:811](#)) *eelotsusetaotluse esitamise kohustuse rikkumise kohtu poolt, mille otsuste peale ei saa edasi kaevata*. Prantsusmaa vastu esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi paluti tuvastada esiteks, et jätkuvalt koheldakse diskrimineerivalt ja ebaproportsionaalselt Prantsuse tütarettevõtjatelt dividende saavaid Prantsuse emaettevõtjaid ja välismaistelt tütarettevõtjatelt dividende saavaid Prantsuse

emaettevõtjaid, rikkudes seeläbi liidu õigust⁴¹, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus kohtuotsuses *Accor*⁴², ja teiseks, et Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu on rikkunud eelotsusetaotluse esitamise kohustust.

Komisjoni sõnul leidis Prantsuse riiginõukogu, et lahendus, mille Euroopa Kohus kohtuotsuses *Accor* esitas, ei võimalda lahendada küsimust seoses selle dividendimaksu tagastamise korraga, mille kogumine leiti selles kohtuotsuses ELTL artiklitega 49 ja 63 vastuolus olevat, ja et hiljem puudutas Euroopa Kohus seda küsimust kohtuotsuses *Test Claimants in the FII Group Litigation*.⁴³ Kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu otsustas seejärel viidatud kohtupraktikast siiski kõrvale kalduda, põhjendusel et selles otsuses kõne all olnud Briti süsteem erines Prantsuse tulumaksukrediidi ja dividendimaksu süsteemist, kuigi ta ei saanud olla kindel, et Euroopa Kohtu meelest on sama ilmselge, et valida tuleb just see arutluskäik, mille tema valis. Ta otsustas seetõttu tema menetluses olevad seda küsimust puudutavad asjad lahendada, esitamata Euroopa Kohtule eelotsusetaotlust.

Kõigepealt viitas Euroopa Kohus asjaolule, et liikmesriikide kohustus järgida EL toimimise lepingu sätteid laieneb kõigile nende asutustele, sealhulgas kohtuasutustele nende pädevuse piires. Seetõttu saab liikmesriigi kohustuste rikkumise ELTL artikli 258 alusel põhimõtteliselt tuvastada olenemata sellest, millise riigiorgani tegevus või tegevusetus on kohustuste täitmata jätmise põhjustanud, isegi kui tegemist on põhiseaduse kohaselt sõltumatu institutsiooniga.

Euroopa Kohus toonitas ka, et kui liikmesriigi kohtu otsuse peale ei saa edasi kaevata, peab see kohus üldjuhul pöörduma ELTL artikli 267 kolmanda lõigu alusel Euroopa Kohtusse juhul, kui liikmesriigi kohtus tõstatatakse EL toimimise lepingu tõlgendamise küsimus, ja selles sättes ette nähtud kohustus on muu hulgas kantud eesmärgist tagada, et üheski liikmesriigis ei tekiks liidu õigusnormidega vastuolus olevat riigisisest kohtupraktikat. Sel kohtul ei ole niisugust kohustust juhul, kui ta on tuvastanud, et tekkinud küsimus ei ole asjakohane või kui Euroopa Kohus on kõnealust liidu õigusnormi juba tõlgendanud või liidu õiguse õige kohaldamine on niivõrd ilmselge, et põhjendatud kahtlus ei ole võimalik, ning sellise võimaluse olemasolu hinnates tuleb arvestada liidu õigusele omaseid tunnuseid, selle tõlgendamisel tekkivaid erilisi raskusi ja kohtuotsuste lahknevuse ohtu liidus. Kõnealuses asjas tuvastas Euroopa Kohus, et kuna Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu ei saanud asja ELTL artikli 267 kolmandas lõigus nimetatud menetluse kohaselt Euroopa Kohtusse, kuigi tõlgendus, mille ta liidu õigusnormidele oli andnud, ei olnud nii ilmselge, et põhjendatud kahtlus ei olnud võimalik, on Prantsuse Vabariik rikkunud nimetatud artiklist tulenevaid kohustusi.

41| Selle etteheitega seoses märkis Euroopa Kohus, et liikmesriigil, kes kasutab residendist äriühingute poolt teistele residendist äriühingutele makstavate dividendide puhul majandusliku topeltmaksustamise vältimise süsteemi, on ELTL artiklitest 49 ja 63 tulenev kohustus kohelda mitteresidendist äriühingute poolt residendist äriühingutele makstud dividende samaväärselt, välja arvatud juhul, kui ebavõrdne kohtlemine on õigustatud ülekaalukate üldiste huvide tõttu. Seetõttu järeldas Euroopa Kohus, et Prantsuse Vabariik oli jaotatud dividendide majandusliku topeltmaksustamise vältimisele suunatud maksusüsteemi kohaldamisel esineva diskrimineerimise kõrvaldamiseks kohustatud võtma oma maksustamispädevuse piires arvesse jaotatud kasumi varasemat maksustamist, mis tulenes dividendide päritoluliikmesriigi maksustamispädevuse teostamisest, sõltumata sellest, millises osalusahela lülis – kas tütarettevõtja või alltütarettevõtja tasandil – maksustamine toimus.

42| 15. septembri 2011. aasta kohtuotsus *Accor* (C-310/09, [EU:C:2011:581](#)).

43| 13. novembri 2012. aasta kohtuotsus *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-35/11, [EU:C:2012:707](#)).

2. Tühistamishagid⁴⁴

Tühistamishagidest väärivad äramärkimist kolm kohtuotsust. Kaks esimest puudutavad füüsilise või juriidilise isiku esitatud hagi vastuvõetavust ja kolmas liidu kohtu pädevust otsustada institutsiooni aktide üle, mis on vastu võetud riigisisese asutuse osalusel läbiviidavas menetluses.

Kahes 13. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses, *Industrias Químicas del Vallés vs. komisjon* (C-244/16 P, [EU:C:2018:177](#)) ja *European Union Copper Task Force vs. komisjon* (C-384/16 P, [EU:C:2018:176](#)), lahendas Euroopa Kohtu suurkoda, kes jättis muutmata apellatsioonkaebuse esemeks olevad Üldkohtu määrused⁴⁵, küsimust, kuidas tõlgendada tegusõna „vajama“ (rakendusmeetmeid), mida kasutatakse ELTL artikli 263 neljanda lõigu viimases lauseosas. See säte näeb ette füüsilise või juriidilise isiku võimaluse esitada tühistamishagi halduse üldakti peale, mis ei vaja rakendusmeetmeid, kui see akt puudutab teda otseselt. Vaidlustatud kohtumäärustega jättis Üldkohus vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata hagi, milles paluti tühistada osaliselt määrus 2015/408⁴⁶, otsustades sisuliselt, et see määrus vajab apellantide suhtes rakendusmeetmeid ELTL artikli 263 neljanda lõigu viimase lauseosa tähenduses. Apellandid, kelleks olid taimekaitsevahendite, muu hulgas keemilist toimeainet metalaksüüli sisaldavate taimekaitsevahendite turustamisega tegelev äriühing, ja vaseühendite tootjate ühendus, olid nõudnud viidatud määruse tühistamist osas, milles see kvalifitseeris need tooted asendamisele kuuluvateks aineteks, allutades need seega niisuguste ainete suhtes kohaldatavale korrale, mis on kehtestatud määrusega nr 1107/2009.⁴⁷

Esiteks, mis puudutab küsimust, kas määrus 2015/408 vajab apellantide suhtes rakendusmeetmeid, siis leidis Euroopa Kohus, et aktid, mille komisjon või liikmesriigid võtavad vastu selleks, et rakendada määruses nr 1107/2009 ette nähtud, metalaksüülile ja vaseühenditele kohaldatavaid erisätteid, realiseerivad määruse 2015/408 õiguslikud tagajärjed apellantide suhtes ja kujutavad endast seega viimati nimetatud määruse rakendusmeetmeid. Euroopa Kohus leidis, et ELTL artikli 263 neljanda lõigu viimase lauseosa sõnastus ei nõua, et selleks, et meetme võiks kvalifitseerida halduse üldakti rakendusmeetmeks, peab see akt olema meetme õiguslik alus. Sama meede võib olla nii selle akti rakendusmeede, mille sätted on meetme õiguslik alus, kui ka sellise eraldiseisva akti rakendusmeede, kui viimati nimetatud akti kõik õiguslikud tagajärjed või osa neist realiseeruvad hageja suhtes üksnes selle meetme vahendusel.

Seejärel otsustas Euroopa Kohus küsimuses, kas määrus 2015/408 puudutab apellante isiklikult, et ainult asjaolu, et metalaksüüli importija osales menetluses, mille tulemusel kanti see aine direktiivi 91/414⁴⁸ I lisse, ei saa teda individualiseerida. Nimelt puudutab viidatud määrus seda importijat üksnes seetõttu, et objektiivsete kriteeriumide põhjal on ta metalaksüüli importija ja seda ainet sisaldavate toodete müüja, samamoodi nagu see puudutab mis tahes muud ettevõtjat, kes on tegelikult või potentsiaalselt samasuguses olukorras.

44| Euroopa Kohus analüüsis talle esitatud tühistamishagi vastuvõetavust ka 20. novembri 2018. aasta kohtuotsuses *komisjon vs. nõukogu (Antarktika merekaitsealad)* (C-626/15 ja C-659/16, [EU:C:2018:925](#)). See kohtuotsus on esitatud käesoleva aruande XIX.3 jaotises „3. Liidu välispädevus“.

45| Üldkohtu 16. veebruari 2016. aasta kohtumäärus *Industrias Químicas del Vallés vs. komisjon* (T-296/15, ei avaldata, [EU:T:2016:79](#)) ja 27. aprilli 2016. aasta kohtumäärus *European Union Copper Task Force vs. komisjon* (T-310/15, ei avaldata, [EU:T:2016:265](#)).

46| Komisjoni 11. märtsi 2015. aasta rakendusmäärus (EL) 2015/408, millega rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1107/2009 (taimekaitsevahendite turulelaskmise kohta) artikli 80 lõiget 7 ja kehtestatakse asendamisele kuuluvate ainete loetelu (ELT 2015, L 67, lk 18).

47| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1107/2009 taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2009, L 309, lk 1).

48| Nõukogu 15. juuli 1991. aasta direktiiv 91/414/EMÜ taimekaitsevahendite turuleviimise kohta (EÜT 1991, L 230, lk 1; ELT eriväljaanne 03/11, lk 332).

Analoogselt puudutab määrus 2015/408 vaseühendite tootjate ühenduse liikmeid üksnes nende kui vaseühendite tootjate objektiivse olukorra tõttu, samamoodi nagu see puudutab mis tahes muud ettevõtjat, kes on tegelikult või potentsiaalselt samasuguses olukorras, ning seega ei puuduta vaidlusalune määrus neid isiklikult.

Kummalgi apellandil ei olnud seega Üldkohtule tühistamishagi esitamise õigust, mistõttu tunnistas Üldkohus nende hagid põhjendatult vastuvõetamatuks.

6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon** (liidetud kohtuasjad C-622/16 P–C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) analüüsis Euroopa Kohtu suurkoda küsimust, kas ELTL artikli 263 neljanda lõigu kolmanda lauseosa alusel on vastuvõetav riigiabi saajate konkurentide esitatud tühistamishagi komisjoni otsuse peale, milles tuvastatakse, et asjasse puutuv riigisüsteem ei ole riigiabi ja et õigusvastase süsteemi alusel antud abi ei saa tagasi nõuda.

Vaidlusaluses otsuses⁴⁹ oli komisjon tuvastanud, et see, et Itaalia vabastas munitsipaalset kinnisvaramaksust mitteärilised üksused (nagu kiriklikud või religioossed üksused), kes nende omandisse kuuluval kinnisasjal tegelevad spetsiifilise tegevusega (nagu haridus- või majutustegevus), kujutab endast õigusvastast riigiabi. Komisjon ei kohustanud aga seda riigiabi tagasi nõudma, pidades seda võimatuks. Lisaks järeldas ta, et maksuvabastus, mis on ette nähtud ühtset munitsipaalmaksu puudutavas uues Itaalia süsteemis, mida hakati Itaalias kohaldama alates 1. jaanuarist 2012, ei ole riigiabi. Eraharidusasutus La Scuola Elementare Maria Montessori (edaspidi „Montessori“) ja bed and breakfast tüüpi majutusasutuse omanik P. Ferracci esitasid vaidlusaluse otsuse peale Üldkohtule tühistamishagid, milles väitsid, et kõnealune otsus asetab nad ebasoodsamasse konkurentsiolukorda võrreldes nende vahetus läheduses asuvate kiriklike või religioossete üksustega, kelle tegevus oli nende omaga sarnane. Üldkohus jättis nende hagid rahuldamata, tunnistades need vastuvõetavaks, kuid põhjendamatuks⁵⁰, ning Üldkohtu otsuste peale esitasid apellatsioonkaebuse nii apellandid kui ka komisjon.

Oma apellatsioonkaebuste põhjenduseks väitis komisjon sisuliselt, et sellega, et Üldkohus tunnistas tühistamishagid ELTL artikli 263 neljanda lõigu kolmanda lauseosa alusel vastuvõetavaks, tõlgendas ja kohaldas ta vääralt kõiki kolme selles sättes ette nähtud kumulatiivset tingimust.

Euroopa Kohus viitas sellega seoses asjaolule, et Lissaboni lepinguga lisati ELTL artikli 263 neljandasse lõiku kolmas lauseosa, mis muutis füüsiliste ja juriidiliste isikute esitatud tühistamishagide vastuvõetavuse tingimused leebemaks. Ilma et kõnealune lauseosa seaks füüsiliste ja juriidiliste isikute esitatud tühistamishagide vastuvõetavuse tingimuseks isikliku puutumuse, annab see õiguse kasutada sellist õiguskaitsevahendit „halduse üldaktide“ suhtes, mis ei vaja rakendusmeetmeid ja mis puudutavad hagejat otseselt. Euroopa Kohtu hinnangul hõlmab mõiste „halduse üldakt“ kõiki üldkohaldatavaid akte, välja arvatud seadusandlikud aktid. Riigiabi valdkonnaga seoses märkis Euroopa Kohus, et komisjoni otsused, mille ese on riigisisese süsteemi lubamine või keelamine, on üldkohaldatavad. Ta täheldas seejärel, et riigiabi valdkonnas ei saa hageja otsest puutumust järeldada pelgalt tema võimalikust konkurentsisuhtest riigiabi saanud ettevõtjaga. Selles osas peab hageja esitama asjakohased põhjendused, miks võib komisjoni otsus seada tema ebasoodsasse konkurentsiolukorda ning järelikult mõjutada tema õiguslikku olukorda.

49| Komisjoni 19. detsembri 2012. aasta otsus 2013/284/EL riigiabi SA.20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)) kohta seoses Itaalia rakendatud abikavaga, mis käsitleb mitteäriliste üksuste poolt eriotstarbel kasutatava kinnisvara vabastamist munitsipaalset kinnisvaramaksust (ELT 2013, L 166, lk 24).

50| Üldkohtu 15. septembri 2016. aasta kohtuotsused **Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon** (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) ja **Ferracci vs. komisjon** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

Rakendusmeetmete puudumise kriteeriumiga seoses märkis Euroopa Kohus, et abikavast abi saajate suhtes kujutavad selle kava kehtestavad liikmesriigi õigusnormid ning neid norme ellu viivad aktid endast tõesti rakendusmeetmeid, mida vajab otsus, millega kava tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks või millega see tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks tingimusel, et järgitakse asjaomase liikmesriigi võetud kohustusi, ja see on seletatav asjaoluga, et abikavast abi saaja võib juhul, kui ta vastab tingimustele, mis on riigisiseses õiguses abikõlblikuks olemiseks ette nähtud, nõuda liikmesriigi ametiasutustelt, et talle antaks sellist abi, nagu ta oleks saanud tingimusteta otsusega, mille alusel tunnistatakse see kava siseturuga kokkusobivaks. Abikavast abi saaja võib seega vaidlustada akti, millega keeldutakse rahuldama seda nõuet, liikmesriigi kohtus – tuginedes komisjoni selle otsuse kehtetusele, millega kõnealune kava tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks või siseturuga kokkusobivaks tingimusel, et järgitakse asjaomase liikmesriigi võetud kohustusi – eesmärgiga, et liikmesriigi kohus küsiks Euroopa Kohtult eelotsusetaotluse abil, kas see otsus on kehtiv.

Sama järeldus ei ole siiski ülekantav olukorrale, milles on õigusvastast abi saanud abisaajate need konkurendid, kes ei täida riigisiseses meetmes ette nähtud abikõlblikkuse tingimusi. Nimelt leidis Euroopa Kohus, et oleks kunstlik kohustada kõnealust konkurenti nõudma liikmesriigi ametiasutustelt talle selle abi andmist ning vaidlustama akti, millega jäeti see nõue rahuldamata, liikmesriigi kohtus, selleks et viimane saaks Euroopa Kohtult küsida, kas meedet puudutav komisjoni otsus on kehtiv. Euroopa Kohus jõudis seega seisukohale, et selles olukorras tuleb nimetatud otsust pidada aktiks, mis ei vaja niisuguse konkurenti suhtes rakendusmeetmeid. Neid kaalutlusi silmas pidades järeldas Euroopa Kohus, et vaidlusalune otsus on Montessorit ja P. Ferraccit otseselt puudutav „halduse üldakt“, mis ei vaja nende suhtes rakendusmeetmeid, ning et seega tunnistas Üldkohus õigesti nende tühistamishagid vastuvõetavaks. Sisulise vaidluse osas esitas Euroopa Kohus täpsustusi analüüsi kohta, mille komisjon peab läbi viima, kui ta asub seisukohale, et õigusvastast abi on täiesti võimatu tagasi nõuda.⁵¹

19. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses **Berlusconi ja Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)) pidi Euroopa Kohtu suurkoda selgitama, millist mõju avaldab liidu ja liikmesriikide kohtute pädevuse jaotusele riigisiseste asutuste osalemine menetluses, mille tulemusena võetakse vastu liidu akt. Selles kohtuasjas oli arutluse all krediitdiasutuses olulise osaluse omandamisega või selle suurendamisega nõustumise menetlus, milles osalesid Euroopa Keskpank (EKP) ja liikmesriikide pädevad järelevalveasutused.⁵²

Põhikohtuasjas oli eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud hagi Itaalia Keskpanga otsuse eelnõu peale, mis sisaldas ebasoodsat arvamust hagejate kui ühes krediitdiasutuses osaluse omandajate hea maine kohta, ja milles soovitati EKP-l see omandamine keelata. Hagejad väitsid eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et vaidlusalune otsuse eelnõu rikkus Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutseva riiginõukogu sellise kohtuotsuse seadusjõudu, milles oli tuvastatud, et sellele omandamisele tuleb kohaldada õigusnorme, mis olid jõus enne hea maine nõude kehtima hakkamist. Oma kaitseks väitis Itaalia Keskpank muu hulgas, et liikmesriigi kohtutel puudub pädevus niisugust kaebust menetleda, sest vaidluse esemeks on ettevalmistavad aktid, milles ei tehta otsust, vaid nähakse ette liidu institutsiooni (EKP) ainupädevusse kuuluva otsuse vastuvõtmine, ja nagu ka lõplikku otsust, kontrollivad neid akte ainult liidu kohtud.

51| Vt selle kohta XII jaotis „Konkurents“.

52| Vt menetlus, mis on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivi 2013/36/EL, mis käsitleb krediitdiasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediitdiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT 2013, L 176, lk 338; niinimetatud CRD IV direktiiv), artiklites 22 ja 23, nõukogu 15. oktoobri 2013. aasta määruse (EL) nr 1024/2013, millega antakse Euroopa Kesk pangale eriülesanded seoses krediitdiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve poliitikaga (ELT 2013, L 287, lk 63; niinimetatud SSM määrus), artikli 4 lõike 1 punktis c ja artiklis 15, ning Euroopa Keskpanga 16. aprilli 2014. aasta määruse (EL) nr 468/2014, millega kehtestatakse raamistik Euroopa Keskpanga ja riiklike pädevate asutuste vaheliseks ning riiklike määratud asutustega tehtavaks koostööks ühtse järelevalvemehhanismi raames (ühtse järelevalvemehhanismi raammäärus) (ELT 2014, L 141, lk 1), artiklites 85–87.

Nendel asjaoludel küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas liikmesriigi või liidu kohtud peavad kontrollima riigisisese pädeva asutuse, antud juhul Itaalia Keskpanga niisuguste aktide õiguspärasust, mis on vastu võetud menetluse algatamiseks või uurimistoimingu või ettepaneku tegemiseks loamenetluses, mis puudutab krediidiasutuses olulise osaluse omandamist.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et ELTL artikkel 263 annab liidu kohtutele ainupädevuse kontrollida liidu institutsioonide, nagu EKP poolt vastu võetud aktide õiguspärasust. Seejärel eristas ta kahte olukorda: esiteks võib esineda olukord, kus liidu institutsioonil on vaid piiratud või olematu kaalutlusruum, mistõttu on riigisisene akt liidu institutsioonile siduv, ja teiseks võib esineda olukord, kus liidu institutsioon teostab üksi lõpliku otsuse vastuvõtmise pädevust, olemata seotud riigisisese asutuse aktiga. Esimeses olukorras peavad liikmesriigi kohtud välja selgitama riigisisese akti võimalikud puudused, pöördudes vajaduse korral eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole. Teises olukorras ei pea aga liidu kohus mitte ainult otsustama asjasse puutuva liidu institutsiooni lõpliku otsuse õiguspärasuse üle, vaid seejuures ka analüüsima, kas riigisisese asutuse ettevalmistavates aktides või ettepanekutes ei esine puudusi, mis võivad mõjutada lõpliku otsuse kehtivust.

Selle kohta rõhutas Euroopa Kohus, et liidu institutsiooni ainuotsustuspädevusel põhineva menetluse tõhusus eeldab tingimata ainult ühte kohtulikku kontrolli, et vältida lõpliku otsuse õiguspärasusele erinevate hinnangute andmise ohtu, eriti kui otsus tehakse pärast riigisisese asutuse analüüsi ja ettepanekut. Nimelt, kui liidu seadusandja otsustab niisuguse haldusmenetluse kasuks, soovib ta kehtestada asjasse puutuva Euroopa institutsiooni ja riigisiseste asutuste vahel spetsiifilise koostöömehhanismi, mis põhineb selle institutsiooni ainuotsustuspädevusel. Seetõttu tuleneb ELTL artiklist 263, tõlgendades seda koosmõjus ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttega, et liikmesriikide kohtud ei saa kontrollida niisuguses menetluses vastu võetud riigisiseste asutuste akte.

Selles kohtuasjas täheldas Euroopa Kohus, et EKP oli ainsana pädev pangandusliidu ühtse järelevalvemehhanismi – mille tõhusa ja järjepideva toimimise eest EKP vastutab – raames ette nähtud menetluse lõpus otsustama, kas kavandatud omandamist lubada või mitte. Seega on liidu kohus ainsana pädev kõrvalküsimusena hindama, kas võimalikud puudused seda otsust ettevalmistavates Itaalia Keskpanga aktides mõjutavad EKP lõpliku otsuse õiguspärasust. See ainupädevus välistab riigisiseste kohtute igasuguse pädevuse nende aktide suhtes.

VII. Liikumisvabadused

1. Asutamisvabadus

12. juuni 2018. aasta kohtuotsuses **Bevola ja Jens W. Trock** (C-650/16, [EU:C:2018:424](#)) analüüsis Euroopa Kohtu suurkoda küsimust, kas asutamisvabadusega on kooskõlas Taani maksuõigusnormid, mis ei luba residendist äriühingul maha arvata tema teises liikmesriigis asuva mitteresidendist püsiva tegevuskoha lõplikult tekkinud kahjumit, kui ta ei ole valinud rahvusvahelise ühismaksustamise korda.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et kuigi liidu õiguse asutamisvabadust käsitlevate sätete eesmärk on nende sõnastuse kohaselt tagada vastuvõtvas liikmesriigis välismaiste kodanike ja ettevõtjate võrdne kohtlemine selle riigi kodanike ja ettevõtjatega, on nendega vastuolus ka see, kui päritolu liikmesriik takistab selle liikmesriigi residendist äriühingul püsiva tegevuskoha kaudu tegutseda teises liikmesriigis. Seejärel leidis Euroopa Kohus, et Taani maksuõigusnormid, mis välistavad Taani äriühingute maksustatava tulu hulgast põhimõtteliselt nii tulud kui ka kulud, mis pärinevad nende püsivatest tegevuskohtadest teistes riikides,

kohtleb erinevalt selliseid Taani äriühinguid, kellel on püsiv tegevuskoht Taanis, ja selliseid, kelle püsiv tegevuskoht asub mõnes muus liikmesriigis. Euroopa Kohtu hinnangul võib see eristamine muuta Taani äriühingu jaoks vähem atraktiivseks asutamisvabaduse kasutamise teistes liikmesriikides püsivate tegevuskohtade loomise kaudu.

Euroopa Kohus täheldas, et arvestades vaidlusaluste õigusnormide eesmärki, milleks on vältida selliseid püsivaid tegevuskohti omavate residendist äriühingute kasumi topeltmaksustamist ja samal ajal kahjumi kahekordset mahaarvamist, puudutab asjasse puutuv erinev kohtlemine olukordi, mis on objektiivselt sarnased.

Euroopa Kohus analüüsis seega niisuguse erineva kohtlemise võimalikke põhjendusi. Ta märkis selle kohta, et Taani õigusnorme võib põhjendada ülekaaluka üldise huviga, mis on seotud maksustamispädevuse tasakaalustatud jaotusega liikmesriikide vahel, Taani maksusüsteemi ühtsusega ja vajadusega vältida kahjumi kahekordse mahaarvamise ohtu, tingimusel, et need õigusnormid ei lähe kaugemale sellest, mis on nende eesmärkide saavutamiseks vajalik. Kuid mis puudutab erineva kohtlemise vajadust konkreetses olukorras, kus mitteresidendist püsiva tegevuskoha kahjum on lõplik, siis asus Euroopa Kohus seisukohale, et kahjumi kahekordse mahaarvamise oht puudub, kui ei ole enam mingit võimalust mitteresidendist püsiva tegevuskoha kahjumi mahaarvamiseks tema asukoha liikmesriigis. Sel juhul lähevad liikmesriigi õigusnormid järelikult kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada eespool nimetatud ülekaaluka üldise huvi eesmärged. Et aga mitte kahjustada Taani maksusüsteemi ühtsust, võib Euroopa Kohtu hinnangul sellise kahjumi mahaarvamist lubada üksnes tingimusel, et residendist äriühing tõendab, et kahjum on lõplik.⁵³

Sellest tulenevalt otsustas Euroopa Kohus, et ELTL artikliga 49 on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis välistavad residendist äriühingu, kes ei ole valinud rahvusvahelise ühismaksustamise korda, võimaluse arvata oma maksustatavast kasumist maha teises liikmesriigis asuva püsiva tegevuskoha kahjum, kuigi esiteks on see äriühing ammendanud kõik tegevuskoha asukohajärgse liikmesriigi õiguses sätestatud võimalused see kahjum maha arvata ja teiseks ei saa ta asjaomasest tegevuskohast enam mitte mingit tulu, mistõttu ei ole enam mingit võimalust, et seda kahjumit saaks nimetatud liikmesriigis arvesse võtta; nende tingimuste täitmist peab liikmesriigi kohus kontrollima.

2. Teenuste osutamise vabadus

30. jaanuaril 2018 kuulutatud kohtuotsuses **X ja Visser** (C-360/15 ja C-31/16, [EU:C:2018:44](#)) andis Euroopa Kohtu suured *juhiseid direktiivi 2006/123*⁵⁴ *tõlgendamise kohta* kahes seotud kohtuasjas, millest esimene puudutas elektrooniliste sidevõrkude paigaldamisega seotud haldustasu ja teine planeeringu tingimusi, mille kohaselt on teatavates linnakeskusest väljaspool asuvates geograafilistes piirkondades lubatud ainult suuremahuliste kaupade jaekaubandus.

Esimeses kohtuasjas oli hagejast äriühing, kes oli kohustatud ühe Madalmaade omavalitsusüksuse territooriumil välja ehitama kiudoptiliste kaablite võrgu, vaidlustanud tasu, mida see omavalitsusüksus nõudis kaablite paigaldamiseks välja antud lubade eest. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul, kellele esitati kassatsioonkaebus, tekkis kahtlus küsimuses, kas käsitletavate haldustasude maksmine kuulub siiski direktiivi 2006/123 kohaldamisalasse.

53| Vt selle kohta Euroopa Kohtu 13. detsembri 2005. aasta kohtuotsus **Marks & Spencer** (C-446/03, [EU:C:2005:763](#), punkt 55) ja 3. veebruari 2015. aasta kohtuotsus **komisjon vs. Ühendkuningriik** (C-172/13, [EU:C:2015:50](#), punkt 36).

54| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul (ELT 2006, L 376, lk 36).

Euroopa Kohus otsustas selle kohta, et direktiiv 2006/123 ei ole kohaldatav haldustasudele, mille maksmise kohustuse tekkimine on seotud elektroonilisi sidevõrke ja -teenuseid pakkuvatele ettevõtjatele antud õigusega paigaldada avaliku elektroonilise sidevõrgu kaableid. Euroopa Kohus leidis nimelt, et nende haldustasude maksmise kohustus tekib seoses elektroonilisi sidevõrke pakkuvatele ettevõtjatele antud õigusega paigaldada seadmeid direktiivi 2002/20⁵⁵ artikli 13 tähenduses, mis reguleerib tasu kasutusõiguste ja seadmete paigaldamise õiguste eest. Niisuguse haldustasu kehtestamine on seega direktiiviga 2002/20 reguleeritav tegevusala direktiivi 2006/123 artikli 2 lõike 2 punkti c tähenduses, mis välistab aga viimati nimetatud direktiivi kohaldamisalast elektroonilised sideteenused ja -võrgud ning nendega seotud vahendid ja teenused.

Teine kohtuasi käsitles ühe Madalmaade kohaliku omavalitsusüksuse poolt vastu võetud planeeringut, millega määrati linnakeskuse elujõu säilitamise ja linnas kaubanduspindade vabaksjäämise vältimise eesmärgil üks linnakeskusest väljaspool asuv piirkond kaubanduspiirkonnaks, kus on lubatud ainult suuremõõtmeliste kaupade jaekaubandus. Hagejast äriühing, kes tahtis anda selles piirkonnas asuvat äripinda üürile ettevõtjale, kes soovis seal avada poe jalanõude ja rõivaste jaemüügiks, vaidlustas planeerigu kinnitamise otsuse, väites, et see on vastuolus direktiiviga 2006/123.

Olles tuvastanud, et kaupade jaekaubandus on „teenus“ direktiivi 2006/123 kohaldamise seisukohast, otsustas Euroopa Kohus, et selle direktiivi III peatüki sätteid, mis käsitlevad teenuseosutajate asutamisvabadust, tuleb tõlgendada nii, et need on kohaldatavad ka olukorras, kus kõik asjasse puutuvad asjaolud leiavad aset ainult ühes liikmesriigis. Ta märkis selle kohta, et direktiivi 2006/123 sõnastusest ega ülesehitusest ei tulene tingimust, mis nõuaks rahvusvahelise dimensiooni olemasolu ja et direktiivi 2006/123 eesmärkidega on kooskõlas tõlgendus, mille kohaselt selle direktiivi III peatüki sätteid ei tule kohaldada mitte ainult teenuseosutaja suhtes, kes soovib asutamisõigust teostada mõnes teises liikmesriigis, vaid ka teenuseosutaja suhtes, kes soovib seda õigust kasutada oma päritoluliikmesriigis.

Euroopa Kohus järeldas, et direktiiviga 2006/123 ei ole vastuolus kohaliku omavalitsusüksuse planeeringu tingimused, mis keelavad väikesemahuliste kaupade jaekaubanduse selle omavalitsusüksuse linnakeskusest väljaspool asuvates geograafilistes piirkondades, kui mittediskrimineerimise, vajalikkuse ja proportsionaalsuse tingimused on täidetud, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Mis puudutab täpsemalt vajalikkuse tingimust, siis rõhutas Euroopa Kohus, et linnakeskkonna kaitsmise eesmärk võib olla käsitav ülekaaluka üldise huviga seotud põhjusena, mis õigustab niisugust territoriaalset piirangut nagu see, mis oli antud asjas kehtestatud.

7. novembril 2018 kohtuasjas **komisjon vs. Ungari** (C-171/17, [EU:C:2018:881](#)) kuulutatud kohtuotsuses tuvastas Euroopa Kohus, et *kuna Ungari kehtestas ja jättis jõusse riikliku mobiilimaksete monopoli, on ta rikkunud kohustusi, mis tulenevad direktiivi 2006/123 artikli 15 lõike 2 punktist d ja ELTL artiklist 56.*

See kohtuasi puudutab riikliku mobiilimaksete süsteemi – mille kasutamine oli Ungaris kohustuslik avaliku parkimisteenuse, teedevõrgu kasutamise ja reisijaveoteenuse ning muude riiklike üksuste pakutavate teenuste eest mobiiliga tasumisel – käitamist Ungari äriühingu poolt, mis kuulub täielikult Ungari riigile. Asjasse puutuvate teenuste osutajad olid üldjuhul kohustatud tagama, et kliendid saaksid teenuseid kasutada selle riikliku mobiilimaksete süsteemi kaudu. Komisjon leidis, et see süsteem on õigusvastane riigimonopol, ning esitas Euroopa Kohtule ELTL artikli 258 alusel liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi.

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et Ungari ei ole teinud ilmset hindamisviga seetõttu, et ta kvalifitseeris oma riikliku mobiilimaksete teenuse üldist majandushuvi pakkuvaks teenuseks. Arvestades aga, et direktiivi 2006/123 kohaldamisalast jäävad välja ainult need üldist majandushuvi pakkuvad teenused, mida

55| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/20/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenustega seotud lubade andmise kohta (loadirektiiv) (EÜT 2002, L 108, lk 21; ELT eriväljaanne 13/29, lk 337).

pakuti selle direktiivi jõustumise ajal, kuid vaidlusalune riiklik monopol loodi alles 2014. aastal, analüüsis Euroopa Kohus seda riiklikku mobiilimaksete teenust nimetatud direktiivi nende sätete seisukohast, mis reguleerivad konkreetset üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid.

Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et kuna riiklik mobiilimaksete süsteem reserveeris mobiilimakseteenuste pakkumise õiguse ühele riigi äriühingule, on see süsteem käsitatav „nõudena“ direktiivi 2006/123 artikli 15 lõike 2 punkti d tähenduses ja peab seega vastama mittediskrimineerimise, vajalikkuse ja proportsionaalsuse tingimustele, mis on ette nähtud selle artikli lõikes 3. Kuna aga on olemas vähem piiravad ja asutamisvabadust vähem riivavad meetmed, nagu Ungari ka ise tunnistas, näiteks konkurentsile avatud menetlusel põhinev kontsessioonide süsteem, ja kuna Ungari ei ole tõendanud, et niisugune vähem piirav meede oleks võinud takistada avaliku teenuse pakkumise ülesande täitmist, tuvastas Euroopa Kohus direktiivi 2006/123 artikli 15 lõike 2 punkti d rikkumise.

Lõpetuseks, arvestades, et direktiivi 2006/123 artikkel 16, mis sätestab teenuseosutajate õiguse osutada teenuseid muus liikmesriigis kui see, kus nad on asutatud, ei ole kohaldatav üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele, mida osutatakse teises liikmesriigis, analüüsis Euroopa Kohus komisjoni poolt teise võimalusena esitatud nõude raames ELTL artikli 56 võimalikku rikkumist riikliku monopoli loomise tõttu. Viidates sisuliselt põhjustele, millele juba tugineti direktiivi 2006/123 artikli 15 lõike 2 punkti d rikkumise tuvastamisel, asus Euroopa Kohus seisukohale, et Ungari mobiilimaksete süsteem on vastuolus ka teenuste osutamise vabadusega, mille tagab ELTL artikkel 56.

13. novembril 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Čepelnik** (C-33/17, [EU:C:2018:896](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda, et ELTL artiklit 56 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt võivad pädevad ametiasutused kohustada selles liikmesriigis asuvat tellijat peatama maksete tegemise teises liikmesriigis asuvale lepingupartnerile või isegi maksma tööde eest veel tasumata summale vastava tagatise, et tagada võimaliku trahvi maksmist juhul, kui kõnealusele lepingupartnerile peaks määratama trahv esimese liikmesriigi tööõiguse tõendatud rikkumise eest.

Põhikohtuasjas olid vaidluse pooled Sloveenias asuv äriühing teenuse osutajana ja Austria tellija ning vaidluse esemeks oli tasu maksmine ehitustööde eest, mida see äriühing Austrias tegi. Hagejast äriühing nõudis tehtud töö eest veel tasumata summa maksmist, kuid kostja väitis, et ta on juba pidanud selle summa tasuma tagatisena pädevale Austria asutusele, et tagada trahvi, mis võidakse toimunud maksupoliitsei kohapealse kontrolliga seoses hagejast äriühingule Austria tööõiguse normide rikkumise eest määrata. Kuna riigisisese õiguse kohaselt on tagatise maksmisel võlast vabastav toime, keeldus tellija nõutud summat tasumast. Teenuse osutaja esitas hagi eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kes pöördus seejärel Euroopa Kohtu poole.

Kõigepealt otsustas Euroopa Kohus, et riigisisised õigusnormid, mis kohustavad tellijat peatama oma lepingupartnerile tasumisele kuuluvate maksete tegemise ja maksma tööde eest veel tasumata summale vastava tagatise juhul, kui esineb mõistlik kahtlus, et teenuseosutaja on rikkunud riigisiseseid tööõigusnorme, piiravad teenuste vaba liikumist, sest need võivad pärssida nii asjaomase liikmesriigi tellijate tahet osta teenuseid teises liikmesriigis asumatelt teenuseosutajatelt kui ka viimati nimetatute tahet oma teenuseid esimestele pakkuda. Nimelt võivad sellised meetmed tuua ettepoole hetke, mil asjaomane teenusesaaja on kohustatud töö eest veel tasumata summa üle kandma, ja võtta temalt seega võimaluse keelduda osaliselt selle summa tasumisest hüvitiseks tööde puuduliku või hilinenud teostamise korral, kuid samuti võtavad need õigusnormid teistes liikmesriikides asumatelt teenuseosutajatelt õiguse nõuda nende Austria klientidelt töö eest veel tasumisele kuuluva summa maksmist ja tekitavad neile seega riski, et maksed laekuvad hilinemisega.

Seejärel meenutas Euroopa Kohus, et niisugust piirangut saab põhjendada ülekaalukate üldiste huvidega, nagu töötajate sotsiaalne kaitse, pettusevastane võitlus, sealhulgas sotsiaalvaldkonnas, ja kuritarvituste ennetamine, kui see piirang on taotletava eesmärgi saavutamiseks sobiv ega lähe kaugemale selle saavutamiseks

vajalikkust. Mis puudutab Austria õigusnormide proportsionaalsust nende eesmärgi suhtes, siis rõhutas Euroopa Kohus alustuseks, et need õigusnormid näevad pädevatele ametiasutustele ette võimaluse kohustada töö tellijat peatama maksete tegemise teenuseosutajale ja maksma töö eest veel tasumisele kuuluvale summale vastava tagatise, kui esineb põhjendatud kahtlus, et toime on pandud väärtegu, lubades võtta meetmeid isegi enne, kui on tuvastatud pettus, kuritarvitus või tegevus, mis võib kahjustada töötajate kaitset. Edasi märkis Euroopa Kohus, et riigisisestes õigusnormides ei ole ette nähtud asjasse puutuva teenuseosutaja õigust esitada enne nimetatud meetmete võtmist oma seisukohad talle etteheidetavate asjaolude suhtes. Viimaks täheldas Euroopa Kohus, et pädevad ametiasutused võivad tagatise suuruse seega kindlaks määrata ilma, et nad võtaksid arvesse võimalikke teenuseosutaja poolseid rikkumisi, mistõttu võib see märkimisväärselt ületada summat, mida asjaomane tellija oleks tavaolukorras pidanud tööde lõppedes maksma. Euroopa Kohus järeldas, et kõigi eespool nimetatud kolme põhjuse tõttu lähevad need riigisisised õigusnormid kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada töötajate kaitse, pettusevastase võitluse, sealhulgas sotsiaalvaldkonnas, ja kuritarvituste ennetamise eesmäärke. Järelikult on need õigusnormid ELTL artikliga 56 vastuolus.

14. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Danieli & C. Officine Meccaniche jt** (C-18/17, [EU:C:2018:904](#)) lahendas Euroopa Kohus küsimust, kas teenuste vaba liikumisega on kooskõlas liikmesriigi teatud meetmed, mille eesmärk on tööloa nõudega piirata Horvaatia kodanike ja kolmanda riigi kodanike töötajate tööle lähetamist sellesse liikmesriiki. Täpsemalt paluti Euroopa Kohtul selles eelotsuse asjas vastata küsimusele, kas Austria Vabariigil on õigus nõuda Austrias teenust osutavale Itaalia äriühingule vahendatud töötajatelt, et neil oleks tööloa, kui i) need töötajad on Horvaatia kodanikud, kelle tööandaja on Horvaatia ettevõtja, või kui ii) need töötajad on kolmanda riigi kodanikud, kellel on õiguspärane töösuhe ühe teise Itaalia ettevõtjaga.

Horvaatia kodanike lähetamise osas märkis Euroopa Kohus alustuseks, et Horvaatia ühinemisakti⁵⁶ V lisa 2. peatüki punkti 1 kohaselt kohaldatakse ELTL artiklit 45 ja artikli 56 esimest lõiku täielikult töötajate liikumisvabaduse ja teenuste osutamise vabaduse suhtes, mis hõlmab direktiivi 96/71⁵⁷ artiklis 1 määratletud ajutist töötajate liikumist ühelt poolt Horvaatia ning teiselt poolt iga praeguse liikmesriigi vahel, ainult juhul, kui punktides 2–13 esitatud üleminekusätetest ei tulene teisiti. Seejärel märkis Euroopa Kohus, et tööjõu vahendamine põhikohtuasja asjaoludel jääb viidatud V lisa 2. peatüki punkti 2 kohaldamisalasse; nimetatud sättes on kirjas, et erandina määruse nr 492/2011⁵⁸ artiklites 1–6 ja kuni ühinemiskuupäevale järgneva kahe aasta pikkuse ajavahemiku lõpuni kohaldavad praegused liikmesriigid riiklikke või kahepoolsetest kokkulepetest tulenevaid meetmeid, mis reguleerivad Horvaatia kodanike juurdepääsu nende tööturule. Nii otsustas Euroopa Kohus, et ELTL artikleid 56 ja 57 ning Horvaatia ühinemisakti V lisa 2. peatüki punkti 2 tuleb tõlgendada nii, et üleminekuperioodil, mis on ette nähtud viimati nimetatud sättes, on liikmesriigil õigus tööloa nõudega piirata Horvaatias asuva ettevõtja juures töötavate Horvaatia töötajate lähetamist, kui need töötajad lähetatakse direktiivi 96/71 artikli 1 lõike 3 punkti c tähenduses tööjõu vahendamise teel ühes teises liikmesriigis asuvale ettevõtjale eesmärgiga osutada esimeses liikmesriigis teenust viimasena nimetatud ettevõtja kaudu.

56] Akti Horvaatia Vabariigi ühinemistingimuste ning Euroopa Liidu lepingus, Euroopa Liidu toimimise lepingus ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus tehtavate muudatuste kohta (ELT 2012, L 112, lk 21), mis on lisatud lepingule Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Tšehhi Vabariigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Poola Vabariigi, Portugali Vabariigi, Rumeenia, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Horvaatia Vabariigi vahel Horvaatia Vabariigi ühinemise kohta Euroopa Liiduga (ELT 2012, L 112, lk 10).

57] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 1996. aasta direktiiv 96/71/EÜ töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega (EÜT 1997, L 18, lk 1).

58] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määrus (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires (ELT 2011, L 141, lk 1).

Kolmandate riikide kodanikest töötajate lähetamise osas leidis aga Euroopa Kohus, et see, et liikmesriik hoiab pidevalt jõus nõuet, mille kohaselt peab olema tööluba kolmanda riigi kodanikel, kelle on selles liikmesriigis asuvale ettevõtjale vahendanud muus liikmesriigis asuv ettevõtja, on käsitatav teenuste osutamise vabaduse piiranguna, mis läheb kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada ülekaaluka üldise huvi eesmärki, nimelt hoida ära häireid tööturul, kuna pärast töö sooritamist naasevad kolmandate riikide kodanikud oma päritolu- või elukohaliikmesriiki ega taotle ligipääsu selle liikmesriigi tööturule. Seetõttu otsustas Euroopa Kohus, et ELTL artikleid 56 ja 57 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigil ei ole õigust nõuda tööluba kolmandate riikide kodanikelt, kelle on teises liikmesriigis asuvale ettevõtjale vahendanud üks teine, samuti selles teises liikmesriigis asuv ettevõtja eesmärgiga osutada teenust nendest liikmesriikidest esimeses.

3. Kapitali vaba liikumine

6. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses **SEGRO ja Horváth** (C-52/16 ja C-113/16, [EU:C:2018:157](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda, et kapitali vaba liikumisega, mis on tagatud ELTL artikliga 63, on vastuolus *liikmesriigi õigusnormid, mis ilma hüvitist ette nägemata kustutavad põllumajandusmaale seatud kasutusvalduse, kui kasutusvaldaja ei ole koormatud maa omaniku lähisugulane*. Neid õigusnorme rakendati seoses Ungari õigusega, mis nägid ette, et välisriigi kodanikele ja juriidilistele isikutele, kes soovivad omandada Ungaris põllumajandusmaad, kehtivad teatud piirangud, või millega neil lausa välistati võimalus seda omandada, mistõttu ainus viis, kuidas nad said põllumajandusmaasse investeerida, oli kasutusvalduse seadmine.

Euroopa Kohus täheldas kõigepealt, et kuna vaidlusalused õigusnormid võtavad kasutusvaldajalt nii võimaluse asjasse puutuvat põllumajandusmaad kasutada kui ka võimaluse oma õigus võõrandada, piiravad need kapitali vaba liikumist, sõltumata sellest, kas need normid näevad ette kasutusvaldajatele hüvitise maksmise või mitte. Kuna nõue, et kasutusvaldaja ja põllumajandusmaa omanik oleksid lähisugulased, võib kahjustada teiste liikmesriikide kodanikke rohkem kui Ungari kodanikke, lisas Euroopa Kohus, et selle näol võib olla tegemist kaudse diskrimineerimisega kasutusvaldaja kodakondsuse või kapitali päritolu alusel.

Mis puudutab selle piirangu võimalikku põhjendatust, siis otsustas Euroopa Kohus esimesena, et sugulussuhte olemasolu nõudega ei saa saavutada seatud eesmärki, mis seisnes põllumajandusmaa jätmises nende isikute omandisse, kes seda harivad, ja takistada selle maa omandamist spekulatiivsetel eesmärkidel. Teisena, mis puudutab põhjendust, et piiranguga taheti karistada valuutavahetuse kontrollimist käsitlevate Ungari õigusnormide rikkumise eest, siis leidis Euroopa Kohus, et suguluse kriteeriumil ei ole mingit seost käsitletavate õigusnormidega. Igal juhul oleks võinud võimaliku rikkumise eest karistamiseks võtta muidki meetmeid, mille tagajärjed on väiksema ulatusega, kehtestades näiteks haldustrahve. Viimaks otsustas Euroopa Kohus kolmandana, et asjasse puutuvat piirangut ei saa ka põhjendada tahtega võidelda puht fiktiivsete skeemide vastu, millega püüti põllumajandusmaa omandamist käsitlevate riigisiseste õigusnormide kohaldamisest kõrvale hoida. Eeldades, et iga isik, kellel ei ole põllumajandusmaa omanikuga lähisugulussidet, tegutseb tema kasuks kasutusvalduse seadmisel kuritarvitavalt, kehtestab Ungari õigus nimelt kuritarvitamise üldise eelduse, mida ei saa aga ühelgi juhul pidada proportsionaalseks niisuguse tegevuse vastu võitlemise eesmärgiga.⁵⁹

59| Vt nende Ungari õigusnormide kohta ka kohtuasi C-235/17, *komisjon vs. Ungari (Põllumajandusmaale seatud kasutusvaldus)*, mis on hetkel alles menetlemisel.

22. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Sofina jt** (C-575/17, [EU:C:2018:943](#)) otsustas Euroopa Kohus, et *EL toimimise lepingu kapitali vaba liikumise sätetega on vastuolus Prantsuse üldise maksuseadustiku teatud sätted, mis näevad ette maksu kinnipidamise liikmesriigist pärineva dividendi brutosummalt, mida makstakse kahjumis olevatele mitteresidendist äriühingutele, samas kui kahjumis olevatele residendist äriühingutele makstavat dividendi maksustatakse hiljem, kui nad jõuavad uuesti kasumisse.*

Kõigepealt täheldas Euroopa Kohus, et niisugune erinev kohtlemine maksustamisel annab kahjumis olevatele residendist äriühingutele vähemalt eelise rahavoogude seisukohast või tegevuse lõpetamise korral isegi maksuvabastuse, samas kui mitteresidendist äriühinguid maksustatakse kohe ja lõplikult, sõltumata nende majandustulemustest. Selline dividendi erinev käsitlemine maksustamisel olenevalt dividendi saavate äriühingute asukohast võib esiteks pärssida mitteresidendist äriühingute tahet investeerida Prantsusmaal asuvatesse äriühingutesse ja teiseks Prantsusmaal asuvate investorite tahet omandada osalusi mitteresidendist äriühingutes.

Kuna asjasse puutuvad riigisisised õigusnormid on järelkult käsitatavad kapitali vaba liikumise piiranguna, mis on üldreeglina ETL artikli 63 lõikega 1 keelatud, analüüsis Euroopa Kohus seejärel, kas see piirang võib olla põhjendatud ETL artikli 65 alusel, mille kohaselt võib erinev kohtlemine maksustamisel olla kapitali vaba liikumisega kooskõlas, kui see puudutab olukordi, mis ei ole objektiivselt sarnased. Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et erinev kohtlemine ei piirdu maksu kogumise korraga, mistõttu ei saa seda põhjendada objektiivselt erinevate olukordadega. Euroopa Kohus analüüsis seetõttu, kas erinevat kohtlemist maksustamisel saab põhjendada ülekaaluka üldise huviga. Ta jõudis järeldusele, et ei saa. Nimelt esiteks ei saa nõustuda põhjendusega, mis puudutab vajadust säilitada maksustamispädevuse tasakaalustatud jaotus liikmesriikide vahel, kuna kahjumis oleva mitteresidendist äriühingu saadud dividendi maksustamise edasikandmine ei tähenda, et Prantsuse riik loobub oma õigusest maksustada tema territooriumil tekkinud tulu, ja kuna Prantsuse riik nõustub maksutulu puudujäägiga, kui residendist äriühingud lõpetavad oma tegevuse uuesti kasumisse jõudmata. Euroopa Kohus ei nõustunud ka maksu sissenõudmise tõhususel rajaneva põhjendusega ning ta märkis selle kohta, et väljamakstud dividendi maksustamise edasilükkamisega seotud eelise andmine ka kahjumis olevatele mitteresidendist äriühingutele tooks kaasa kapitali vaba liikumise igasuguse piirangu kõrvaldamise, takistamata samas selle eesmärgi saavutamist, mis on seotud nende äriühingute poolt tasumisele kuuluva maksu tõhusa sissenõudmisega, kui viimased saavad dividendi residendist äriühingult. Euroopa Kohus viitas nimelt selles küsimuses liikmesriikide ametiasutuste vahelistele vastastikuse abistamise mehhanismidele.

VIII. Piirikontroll, varjupaik ja sisseränne

1. Piirikontroll

Kohtuotsuses *Touring Tours und Travel ja Sociedad de transportes* (C-412/17 ja C-474/17, [EU:C:2018:1005](#)), mis kuulutati 13. detsembril 2018, pidi Euroopa Kohus tõlgendama ELTL artikli 67 lõiget 2 ning määruse nr 562/2006⁶⁰ artikleid 20 ja 21 seoses küsimusega, kas liikmesriigil on võimalik kohustada bussiettevõtjaid, kes pakuvad piiriülest liinivedu, kontrollima reisijate passe ja elamislubasid enne liikmesriigi territooriumile sisenemist. Olles teinud selles asjas kindlaks, et kaks bussiettevõtjat, kes teenindasid regulaarline Saksamaale üle Saksamaa ja Madalmaade piiri ning Saksamaa ja Belgia piiri, olid riigisisest õigust rikkudes vedanud Saksamaale suure hulga kolmandate riikide kodanikke, kellel puudusid nõutavad reisidokumendid, tegid Saksamaa politseiasutused nende bussiettevõtjate suhtes sellist vedu keelava otsuse koos sunniraha rakendamisega. Saksamaa ametiasutuste arvates pidid kõnealused bussiettevõtjad reisijate bussi sisenemisel koos sõidupiletiga kontrollima ka nõutavaid reisidokumente ning keelama nõutavate reisidokumentideta kolmandate riikide kodanikel bussi siseneda.

Euroopa Kohus märkis, et kuna vaidlusaluseid kontrolle viidi läbi ajal, mil reisijad sisenesid piiriülese reisi alguses bussi, oli nende kontrollide puhul tegemist liikmesriigi territooriumil toimuvate kontrollidega, mis on ette nähtud nimetatud määruse artiklis 21 ning mis on keelatud, kui neil on samaväärne toime kontrollidega piiril.

Euroopa Kohus järelendas sellest, et ELTL artikli 67 lõiget 2 ning määruse nr 562/2006 artiklit 21 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis kohustavad kõiki bussiettevõtjaid, kes pakuvad liinivedu üle Schengeni ala sisepiiri selle liikmesriigi territooriumile, kontrollima reisijate passe ja elamislubasid enne sisepiiri ületamist, et takistada selliste kolmandate riikide kodanike vedu liikmesriigi territooriumile, kellel puuduvad nõutavad reisidokumendid, ja mis võimaldavad selle kontrollikohustuse täitmise tagamiseks politseiasutustel teha asjaomaste veoettevõtjate suhtes sellist vedu keelava otsuse, millele on lisatud sunniraha rakendamise hoiatus.

2. Varjupaigapoliitika

Samamoodi kui möödunud aastal, pidi Euroopa Kohus viimastel aastatel Euroopas leviva rändekriisi ulatuse tõttu ja sellest tuleneva suure arvu rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute liitu saabumise tõttu lahendama palju liidu varjupaigapoliitikaga seotud kohtuasju. Nende seast väärib äramärkimist seitse kohtuasja: direktiivi 2004/83⁶¹ käsitletud kohtuasi, direktiivi 2011/95⁶² käsitletud kohtuasi, viimati nimetatud direktiivi ja direktiivi

60| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta määrus (EÜ) nr 562/2006, millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieskirjad) (ELT 2006, L 105, lk 1) (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrusega (EL) nr 610/2013 (ELT 2013, L 182, lk 1)).

61| Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/83/EÜ miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (ELT 2004, L 304, lk 12; ELT eriväljaanne 19/07, lk 96).

62| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse (ELT 2011, L 337, lk 9).

2013/32⁶³ või määrust nr 604/2013⁶⁴ (edaspidi „Dublini III määrus“) käsitlenud kolm kohtuasja, nii Dublini III määrust kui ka rakendusmäärust nr 1560/2003⁶⁵ käsitlenud kohtuasi ja direktiivi 2008/115⁶⁶ käsitlenud kohtuasi.

2.1. Pagulasseisund

Kohtuotsuses **MP (Varasema piinamise ohvri täiendav kaitse)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)), mis tehti 24. aprillil 2018, täpsustas Euroopa Kohtu suurkoda *tingimusi, millele minevikus oma päritoluriigis piinatud isik peab vastama, et teda saaks pidada täiendava kaitse nõuetele vastavaks isikuks* direktiivi 2004/83 tähenduses koostoimes harta artikliga 4. Põhikohtuasjas oli Sri Lanka kodanik esitanud Ühendkuningriigis varjupaigataotluse. Varjupaigataotluse põhjendamiseks väitis ta, et Sri Lanka julgeolekujõud on teda selle tõttu kinni pidanud ja piinanud, et ta on organisatsiooni Tamil Eelami Vabadusvõitluse Tiigrid liige, ning kui ta päritoluriiki tagasi saadetakse, võidakse teda taas väärkohelda. Ühendkuningriigi ametiasutused jätsid tema varjupaigataotluse rahuldamata ega näinud ka võimalust talle täiendava kaitse andmiseks, sest nad ei pidanud ohtu tõendatuks. Ühendkuningriigi kohtud leidsid seevastu, et arvestades isiku vaimuhaiguse raskust ja seda, et sellele haigusele on Sri Lankal võimatu saada sobivat ravi, oleks Sri Lankale tagasisaatmine vastuolus EIÖK artikliga 3.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et pelk asjaolu, et minevikus on isiku päritoluriigi ametivõimud teda piinanud, ei anna alust selleks, et tunnustada tema õigust täiendavale kaitsele ajal, mil enam ei ole reaalselt ohtu, et selline piinamine taas aset leiaks. Pealegi ei saa isiku terviseseisundi halvenemise ohtu iseenesest pidada nimetatud isiku ebainimlikuks või väärrikust alandavaks kohtlemiseks tema päritoluriigis, isegi kui see tuleneb tervishoiusüsteemi üldisest puudulikkusest ja sobiva ravi puudumisest. Teisiti oleks aga olukord siis, kui selguks, et päritoluriigi ametivõimud ei ole valmis tagama tema rehabilitatsiooni või võtavad ravi võimaldamisel diskrimineeriva hoiaku, mille tõttu on teatavatel etnilistel rühmadel või isikute kategooriatel, kuhu kõnealune isik kuulub, raskendatud saada nende ametivõimude poolse piinamise tagajärjel tekkinud füüsilistele või vaimsetele järelmõjudele vastavat ravi.

Neil asjaoludel otsustas Euroopa Kohus, et täiendava kaitse seisund antakse kolmanda riigi kodanikule, keda ametivõimud on tema päritoluriigis minevikus piinanud ja kellel pole sellesse riiki tagasisaatmise korral enam sellist ohtu, kuid kelle füüsiline ja vaimne tervis võivad sellisel juhul oluliselt halveneda, tekitades ohu, et see kodanik sooritab enesetapu talle varem osaks saanud piinamisest tuleneva trauma tõttu, kui on reaalne oht, et nimetatud riigis sellele kodanikule tahtlikult ei võimaldata kõnealuse piinamise tagajärjel tekkinud füüsilistele või vaimsetele järelmõjudele vastavat ravi.

63] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (ELT 2013, L 180, lk 60).

64] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31).

65] Komisjoni 2. septembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1560/2003, millega kehtestatakse üksikasjalikud rakenduseeskirjad nõukogu määrusele (EÜ) nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest (ELT 2003, L 222, lk 3; ELT eriväljaanne 19/06, lk 200) (muudetud komisjoni 30. jaanuari 2014. aasta rakendusmäärusega (EL) nr 118/2014 (ELT 2014, L 39, lk 1)).

66] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98).

3. Rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamine

Käesolevas aruandes kajastatud kohtuotsustes rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise kohta on käsitletud selliste taotluste läbivaatamise ja hindamise korda ning taotleja vastuvõtmise või tagasivõtmise palve uuesti läbivaatamise menetlusele kohaldatavat tähtaega.

Kohtuotsuses **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)), mis tehti 25. jaanuaril 2018, võttis Euroopa Kohus seisukoha, kuidas tõlgendada direktiivi 2011/95 artiklit 4 koostoimes harta artikliga 7 seoses küsimusega, kas *nimetatud sätetega on vastuolus rahvusvahelise kaitse taotleja seksuaalse sätumuse tõlevastavuse hindamisel psühholoogiaekspertiisi korraldamine ja kasutamine*. Põhikohtuasjas esitas Nigeeria kodanik F Ungari ametiasutusele varjupaigataotluse, avaldades seejuures, et tal on hirm, et teda võidakse tema päritoluriigis tema homoseksuaalsuse tõttu taga kiusata, kuid psühholoogiaekspertiisi tulemusest lähtudes ei pidanud pädev Ungari asutus seda avaldust usaldusväärseks. Ekspertiis hõlmas kliinilist vaatlust, isiksuse uurimist ja mitut isiksusetesti ning ekspertiisi tulemusel jõuti järeldusele, et ei ole võimalik kinnitada F-i väidet tema seksuaalse sätumuse kohta.

Euroopa Kohus otsustas esiteks, et direktiivi 2011/95 artikliga 4 ei ole vastuolus see, kui rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eest vastutav asutus või kohtud, kellele on esitatud kaebus, määravad ekspertiisi taotleja väidetava seksuaalse sätumusega seotud faktide ja asjaolude hindamiseks, tingimisel et ekspertiisi läbiviimise kord järgib hartaga tagatud põhiõigusi, et kõnealune asutus ja kohtud ei raja oma otsust ainult üksi eksperdiarvamuses esitatud järeldustele ning et nad ei ole nende järeldustega seotud hinnangu andmisel taotleja avaldustele tema seksuaalse sätumuse kohta. Euroopa Kohus täpsustas, et kuigi seksuaalse sätumuse tõttu tagakiusamise hirmu põhjal esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse lahendamisel ei ole alati vaja direktiivi artiklis 4 ette nähtud hindamisel kaaluda taotleja seksuaalse sätumuse usutavust, ei saa siiski välistada, et konkreetses kontekstis, kui hinnatakse rahvusvahelise kaitse taotleja avaldusi tema seksuaalse sätumuse kohta, osutuvad teatud liiki ekspertiisid kasulikuks ning neid on võimalik läbi viia taotleja põhiõigusi kahjustamata. Euroopa Kohus tuletas sellega seoses siiski meelde, et ainult selliste asutuste ülesanne, kes direktiivi 2005/85⁶⁷ ja direktiivi 2013/32 asjakohaste sätete alusel vastutavad varjupaigataotluste läbivaatamise eest, on viia kohtu kontrolli all läbi faktide ja asjaolude hindamine, mis on ette nähtud direktiivi 2011/95 artiklis 4, mistõttu ei või kõnealune asutus ega võimalikku kaebust lahendavad kohtud oma otsust rajada üksnes eksperdiarvamuses esitatud järeldustele ega olla nende järeldustega seotud.

Teiseks otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2011/95 artiklit 4 tuleb harta artiklit 7 silmas pidades tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellise psühholoogiaekspertiisi korraldamine ja kasutamine, mille eesmärk on projektivsete isiksusetestide põhjal anda pilt rahvusvahelise kaitse taotleja seksuaalsest sätumusest, et hinnata selle tõlevastavust, ning seda ka juhul, kui kõnealuste psühholoogiliste testide tegemise suhtes kehtib formaalselt eeldus, et asjaomane isik peab olema selleks nõusoleku andnud, sest nõusolek ei ole tingimata antud vabalt, vaid rahvusvahelise kaitse taotleja on andnud selle tegelikult asjaolude sunnil. Kui sekkumine taotleja eraellu võib olla põhjendatud selliste andmete kogumisega, mis võimaldaksid hinnata tema tegelikku vajadust rahvusvahelise kaitse järele, peab tuvastav asutus kohtu kontrolli all ikkagi hindama, kas kavandatud ekspertiis on sobiv, sest see põhineb rahvusvahelise teadlaskonna tunnustatavate standardite seisukohast piisavalt usaldusväärsel meetoditel ja põhimõtetel, ning kas see on eesmärgi saavutamiseks

67| Nõukogu 1. detsembri 2005. aasta direktiiv 2005/85/EÜ liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta (ELT 2005, L 326, lk 13).

vajalik. Eelkõige tõdes Euroopa Kohus, et niisuguse ekspertiisi mõju taotleja eraelule ei ole soovitava eesmärgiga vastavuses, kuna õigusesse eraelu puutumatusse sekkumise raskus ei ole proportsionaalne kasuga, mida see võib tuua faktide ja asjaolude hindamisele, mis on ette nähtud direktiivi 2011/95 artiklis 4.

25. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **Alheto** (C-585/16, [EU:C:2018:584](#)) käsitles Euroopa Kohtu suurkoda ÜRO Palestiina Põgenike Abi- ja Tööorganisatsiooni Lähis-Idas (UNRWA) juures registreeritud isiku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise erikriteeriume. Bulgaaria kohtul, kes lahendas kaebust otsuse peale, millega jäeti rahuldamata Palestiina päritolu isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotlus, oli kahtlusi direktiivide 2011/95 ja 2013/32 tõlgendamisel seoses UNRWA juures registreeritud isikutega ning ta soovis eelkõige teada, kas selle organisatsiooni juures registreeritud isikut, kes on põgenenud Gaza tsoonist ja elanud enne liitu reisimist Jordaania, tuleb pidada Jordaania piisavalt kaitstuks, nii et tema liidus esitatud rahvusvahelise kaitse taotlus tuleb tunnistada vastuvõetamatuks.

Euroopa Kohus täpsustas kõigepealt, et kui kohtule on esitatud kaebus otsuse peale, mille on teinud menetlev ametiasutus – kes on direktiivi 2013/32 artiklis 2 määratletud kui „liikmesriigi kohtulaadne ametiasutus või haldusorgan, kes vastutab rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eest ning on pädev võtma sellistes juhtumites vastu esimese astme otsuseid“ – varjupaigataotluse või täiendava kaitse taotluse kohta, siis peab see kohus korraldama toimiku täieliku ja ajakohastatud läbivaatamise, võttes arvesse kõiki asjakohaseid faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, kaasa arvatud asjaolud, mida ei olnud veel olemas ajal, kui kõnealune ametiasutus tegi otsuse.

Euroopa Kohus lisis selle kohta, et iga liikmesriik, kelle jaoks on direktiiv 2013/32 siduv, peab kohandama oma riigisisest õigust nii, et kui kohus on tühistanud haldusorgani või kohtulaadse organi otsuse ja on vaja selle organi uut otsust, tehakse uus otsus varjupaigataotluse või täiendava kaitse taotluse kohta kiiresti ning see otsus on kooskõlas tühistamisotsuses sisalduva hinnanguga.

Palestiinlase esitatud varjupaigataotluse või täiendava kaitse taotluse läbivaatamise erikriteeriumidega seoses märkis Euroopa Kohus, et vastavalt direktiivi 2011/95 artikli 12 lõike 1 punktile a ei või palestiinlane saada liidus varjupaika seni, kuni ta saab UNRWA-lt tegelikku kaitset või abi. Ta võib saada liidus varjupaiga vaid juhul, kui tema isiklik turvalisus on tõsiselt ohus, ta on tulutult taotlenud abi UNRWA-lt ning ta on tema tahtest sõltumatute asjaolude tõttu sunnitud lahkuma UNRWA tegevuspiirkonnast.

Euroopa Kohus otsustas sellega seoses, et direktiivi 2013/32 artikli 35 esimese lõigu punkti b tuleb tõlgendada nii, et UNRWA juures registreeritud isikut tuleb juhul, kui ta saab sellelt organisatsioonilt tegelikku kaitset või abi kolmandas riigis, mis ei vasta territooriumile, kus on tema alaline elukoht, kuid on osa selle organisatsiooni tegevuspiirkonnast, pidada kuuluvaks selle kolmanda riigi piisava kaitse alla kõnealuse sätte tähenduses, kui see kolmas riik kohustub võtma asjaomase isiku tagasi pärast seda, kui ta on lahkunud selle riigi territooriumilt, et taotleda rahvusvahelist kaitset liidus, ja tunnustab UNRWA pakutavat kaitset või abi ning järgib tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet, võimaldades asjaomasel isikul oma territooriumil ohutult elada inimväärtetes elutingimustes niikaua, kuni see on vajalik ohtude tõttu, mis esinevad territooriumil, kus on tema alaline elukoht.

Kohtuotsuses **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), mis tehti 4. oktoobril 2018, võttis Euroopa Kohus seisukoha küsimuses, kuidas tõlgendada direktiive 2011/95 ja 2013/32, selgitades eeskätt ühe ja sama pere liikmete esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste hindamist ning seda, millise ulatusega on õigus tõhusale õiguskaitsevahendile rahvusvahelise kaitse andmata jätmise otsuse korral. Selles kohtuasjas jättis Bulgaaria pädev asutus rahuldamata rahvusvahelise kaitse taotlused, mille oli esitanud Bulgaariasse ebaseaduslikult sisenenud Aserbaidžaaani kodanikest koosnev perekond. Üks pereliikmetest viitas oma kaebuses nii oma abikaasa tagakiusamisele Aserbaidžaaani ametiasutuste poolt kui ka isiklikult teda ennast puudutavatele asjaoludele ning väitis eelkõige, et esineb tema poliitiliste vaadete tõttu tagakiusamise oht, mida ta peab tõendatuks muu hulgas tema osalemisega Aserbaidžaaani vastu Euroopa Inimõiguste Kohtule kaebuse esitamisel.

Esiteks, seoses rahvusvahelise kaitse taotluste individuaalse hindamisega märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et mis tahes otsus pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi omistamise kohta peab põhinema individuaalsel hindamisel, ning täpsustas seejärel, et sellisel hindamisel tuleb arvesse võtta tagakiusamise ja suure kahju tekkimise ohtu, mis taotleja pereliiget ähvardab, et teha kindlaks, kas viimati nimetatud isik on perekondliku sideme tõttu isikuga, keda oht ähvardab, samamoodi ohustatud. Veel leidis Euroopa Kohus, et ühe ja sama perekonna liikmete poolt eraldi esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste suhtes võib kohaldada nende võimaliku seotuse käsitlemiseks mõeldud meetmeid, kuid selliseid taotlusi ei või hinnata ühiselt. Ta toonitas, et kõnealustest taotlustest ühe hindamist ei või peatada kuni neist taotlustest mõne teise läbivaatamise menetluse lõpetamiseni.

Teiseks, mis puudutab pagulaseks kvalifitseerumise tingimusi seoses osalemisega oma päritoluriigi vastu Euroopa Inimõiguste Kohtule kaebuse esitamisel, siis leidis Euroopa Kohus, et sellist osalemist ei või üldjuhul pidada direktiivis 2011/95 viidatud tagakiusamise põhjuste hindamisel tõendiks selle kohta, et taotleja kuulub „teatavasse sotsiaalsesse rühma“, vaid seda tuleb pidada „poliitiliste vaadete“ alusel tagakiusamise põhjuseks, kui esineb põhjendatud kartus, et see riik tajub kaebuse esitamisel osalemist dissidentliku poliitilise tegevusena, mille suhtes ta võib otsustada karistusmeetmeid rakendada.

Kolmandaks, seoses nõudega, et rahvusvahelise kaitse andmata jätmise otsuse peale esitatud kaebust lahendavas kohtus peab toimuma nii faktiliste kui ka õiguslike asjaolude täielik ja *ex nunc* läbivaatamine, otsustas Euroopa Kohus, et selline kohus on täiendavate selgituste esitamise korral, konkreetsemalt pärast seda, kui ta on menetleval ametiasutusel palunud neid analüüsida, üldjuhul kohustatud hindama rahvusvahelise kaitse andmise aluseid või faktilisi asjaolusid, mis on küll seotud sündmuste või ohtudega, mis väidetavalt esinesid enne keeldumisotsuse tegemist või isegi enne rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist, kuid millele esimest korda tuginetakse kaebemenetluses. Nimetatud kohus ei ole selleks aga kohustatud, kui ta tuvastab, et nendele alustele või asjaoludele tuginedi kaebemenetluse liiga hilises staadiumis või neid ei ole esitatud piisavalt konkreetset, et neid oleks võimalik nõuetekohaselt analüüsida, või faktiliste asjaolude korral ka juhul, kui ta tuvastab, et need ei ole märkimisväärsed või piisavalt eristatavad asjaoludest, mida menetleval ametiasutusel oli juba võimalik arvesse võtta.

Kohtuotsuses **Fathi** (C-56/17, [EU:C:2018:803](#)), mis kuulutati 4. oktoobril 2018, käsitles Euroopa Kohus *Dublini III määruse ja direktiivi 2013/32 kohaselt selle liikmesriigi määramist, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, tagakiusamise tõendamise koormise ulatust ja mõistet „tagakiusamine“ direktiivi 2011/95 tähenduses*. Selles kohtuasjas oli kurdi päritolu Iraani kodanik esitanud Bulgaaria riiklikule pagulasametile rahvusvahelise kaitse taotluse, mis oli ajendatud Iraani ametivõimude poolsest usulistel põhjustel tagakiusamisest, eelkõige põhjusel, et ta oli pöördunud ristiusku. Bulgaaria pädev asutus vaatas selle taotluse sisuliselt läbi, kuid ei teinud vastutava liikmesriigi määramise menetluse tulemusel mingit sõnaselget otsust. Rahvusvahelise kaitse taotlus jäeti põhjendamatusse tõttu rahuldamata, kuna kõnealune asutus leidis, et taotleja ütlustes oli sisulisi vasturääkivusi ning et tagakiusamist, tulevase tagakiusamise ohtu ega surmanuhtluse ohtu polnud tõendatud.

Euroopa Kohus leidis kõigepealt, et Dublini III määruse artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui liikmesriigi ametiasutused vaatavad rahvusvahelise kaitse taotluse nimetatud määruse artikli 2 punkti d tähenduses sisuliselt läbi ega tee sõnaselget otsust, milles tuvastatakse määrusega ette nähtud kriteeriumide alusel, et see liikmesriik on niisuguse läbivaatamise eest vastutav. Lisaks otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2013/32 artikli 46 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kui rahvusvahelise kaitse taotleja on esitanud sellise otsuse peale kaebuse, millega tema rahvusvahelise kaitse taotlus on tunnistatud põhjendamatuks, ei pea liikmesriigi pädev kohus omal algatusel kontrollima, kas rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi määramise kriteeriume ja mehhanisme, nagu need on ette nähtud Dublini III määruks, on kõnealuse läbivaatamise korraldanud asutused nõuetekohaselt kohaldanud.

Seoses tagakiusamise tõendamise koormise ulatusega otsustas Euroopa Kohus, et ei saa nõuda, et rahvusvahelise kaitse taotleja, kes tugineb usulistel põhjustel tagakiusamise ohule, annaks oma usuliste veendumuste tõendamiseks ütlusi või esitaks dokumente kõikide elementide kohta, mida direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punktis b olev säte hõlmab (see hõlmab teistlikke, mitteteistlikke ja ateistlikke veendumusi, osalemist üksi või koos teistega eraviisilistel või avalikel formaalsetel usutalitustel, muudes religioossetes tegevustes või seisukohtade väljendustes või isikliku või ühiskondliku käitumise vormides, mis põhinevad või tulenevad mõnest religioossest uskumusest, või nendest hoidumist). Samas peab taotleja oma väiteid usutavalt tõendama, esitades selliseid tõendeid, mis võimaldavad pädeval asutusel nende väidete paikapidavuses veenduda.

Mõiste „tagakiusamine“ kohta direktiivi 2011/95 artikli 9 lõigete 1 ja 2 tähenduses otsustas Euroopa Kohus, et neid sätteid tuleb tõlgendada nii, et rahvusvahelise kaitse taotleja päritoluriigi riigiusuga vastuolus oleva tegevuse keelamine surmanuhtluse või vangistuse ähvardusel võib kujutada endast nimetatud sätete tähenduses tagakiusamist, kui niisuguse keelu rikkumise eest selle riigi ametiasutused tõesti selliseid karistusi kohaldavad.

Kohtuotsuses **X ja X** (C-47/17 ja C-48/17, [EU:C:2018:900](#)), mis tehti 13. novembril 2018, võttis Euroopa Kohtu suurkoda seisukoha seoses *tähtaegadega, mida rakendusmääruse nr 1560/2003 artikli 5 lõike 2 alusel kohaldatakse varjupaigataotleja vastu- või tagasivõtmise palve uuesti läbivaatamise menetluse suhtes*. Põhikohtuasjad puudutasid Süüria kodanikku ja Eritrea kodanikku, kes olid mõlemad esitanud Madalmaades taotluse varjupaigataotleja tähtajalise elamisloa saamiseks, olles varem juba esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse teises riigis (vastavalt Saksamaal ja Šveitsis), kusjuures Eritrea kodanik saabus Itaalia kaudu (tõenditest ei nähtu, et ta oleks seal rahvusvahelise kaitse taotluse esitanud). Madalmaade ametiasutused esitasid Saksamaa, Šveitsi ja Itaalia ametiasutustele palve võtta need isikud Dublini III määruse artikli 18 lõike 1 punkti b alusel tagasi. Nende palvete rahuldamata jätmise järel esitasid Madalmaade ametiasutused rakendusmääruse nr 1560/2003 artikli 5 lõike 2 alusel Saksamaa ja Itaalia ametiasutustele uuesti läbivaatamise taotlused, kuid neile taotlustele ei vastatud või vastati alles pärast nimetatud sättes ette nähtud kahenädalase tähtaja möödumist.

Olles meenutanud, et Dublini III määrusega on liidu seadusandja näinud ette rea imperatiivseid tähtaegu, mida palve saajaks olev liikmesriik peab vastuvõtmis- ja tagasivõtmispalvete menetlemisel järgima, märkis Euroopa Kohus, et rakendusmääruse nr 1560/2003 artikli 5 lõikes 2 sätestatud mehhanism, mille kohaselt võib palve esitajaks oleva liikmesriiki pöörduda palve saajaks oleva liikmesriigi poole uuesti läbivaatamise taotlusega pärast seda, kui viimane on keeldunud rahuldamast vastuvõtmis- või tagasivõtmispalvet, kujutab endast „täiendavat menetlust“, mis ei ole kohustuslik menetlus ning mille kestus on rangelt piiritletud ja prognoositav. Euroopa Kohtu sõnul oleks uuesti läbivaatamise menetlus, milles kehtib vastamiseks üksnes „mõistlik“ aeg või millel ei oleks kindlaks määratud kestust, vastuolus Dublini III määruse eesmärkidega, eeskätt rahvusvahelise kaitse taotluste kiire menetlemise eesmärgiga.

Seetõttu otsustas Euroopa Kohus, et rakendusmääruse nr 1560/2003 artikli 5 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriik, kellele on esitatud vastuvõtmis- või tagasivõtmispalve Dublini III määruse artikli 21 või artikli 23 kohaselt ja kes on pärast vajalike asjaolude kontrollimist vastanud üksikasjalikult ja põhjendatult sellele palvele eitavalt viimasena nimetatud määruse artiklis 22 või artiklis 25 ette nähtud tähtaegade jooksul, ning kellele on seejärel rakendusmääruse nr 1560/2003 artikli 5 lõikes 2 ette nähtud kolmenädalase tähtaja jooksul esitatud uuesti läbivaatamise taotlus, peab püüdma lojaalse koostöö vaimus vastata sellele taotlusele viimati nimetatud sättes ette nähtud kahenädalase tähtaja jooksul.

Kui palve saajaks olev liikmesriik ei vasta sellele taotlusele nimetatud kahenädalase tähtaja jooksul, lõpeb uuesti läbivaatamise täiendav menetlus lõplikult ja see tähendab, et palve esitajaks olevat liikmesriiki tuleb alates selle tähtaja lõppemisest pidada vastutavaks rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, välja arvatud juhul, kui tal on veel aega esitada Dublini III määruse artikli 21 lõikes 1 ja artikli 23 lõikes 2 selleks ette nähtud imperatiivseid tähtaegu järgides uus vastuvõtmis- või tagasisivõtmispalve.

3.1. Tagasisaatmisotsused

Kohtuotsuses **Gnandi** (C-181/16, [EU:C:2018:465](#)), mis tehti 19. juunil 2018, võttis Euroopa Kohtu suurkoda seisukoha *küsimuses, kas tagasisaatmisotsuse direktiivi 2008/115 tähenduses võib teha juba alates hetkest, mil rahvusvahelise kaitse taotlus jäetakse rahuldamata, ehk enne selle rahuldamata jätmise peale esitatud kaebuse üle otsuse tegemist*. Põhikohtuasjas oli Togo kodanik esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mis jäeti rahuldamata ning millele mõni päev hiljem järgnes tagasisaatmisotsus, mis tehti liikmesriigi territooriumilt lahkumise ettekirjutuse vormis.

Euroopa Kohus leidis kõigepealt, et rahvusvahelise kaitse taotleja kuulub direktiivi 2008/115 kohaldamisalasse alates hetkest, mil vastutav asutus jätab tema taotluse rahuldamata. Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et luba jääda liikmesriigi territooriumile selleks, et kasutada rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale tõhusat õiguskaitsevahendit, ei keela teha järeldust, et alates sellisest rahuldamata jätmisest muutub isiku riigis viibimine üldjuhul ebaseaduslikuks.

Euroopa Kohus toonitas siiski, et tagasisaatmisotsuse ja võimaliku väljasaatmisotsuse puhul peab olema tagatud õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ning tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte juurde kuuluv kaitse, tunnustades rahvusvahelise kaitse taotleja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, millel on täielikult täitmist peatav toime vähemalt ühes kohtuastmes. Tingimusel, et seda nõuet rangelt järgitakse, ei lähe pelk asjaolu, et asjaomase isiku viibimist riigis käsitatakse ebaseaduslikuna alates hetkest, mil vastutav asutus jätab rahvusvahelise kaitse taotluse esimese astme menetluses rahuldamata, ning et tagasisaatmisotsuse võib seetõttu teha alates sellest rahuldamata jätmisest või kumuleeruvalt koos sellega samas haldusaktis, vastuollu ei mittetagasisaatmise põhimõttega ega õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile.

Veel märkis Euroopa Kohus, et liikmesriigi ülesanne on tagada tõhus õiguskaitsevahend rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise otsuse vastu, järgides poolte võrdsuse põhimõtet, mis nõuab eelkõige seda, et tagasisaatmisotsuse kogu toime peatatakse otsuse peale kaebuse kui õiguskaitsevahendi esitamise tähtajaks ja kui kaebus esitatakse, siis kuni selle üle otsuse tegemiseni. Selles osas ei piisa sellest, kui asjaomane liikmesriik hoidub tagasisaatmisotsuse sundtäitmisele pööramisest. On hoopis tarvis, et selle otsuse kõik õiguslikud tagajärjed oleksid peatatud ning eelkõige, et vabatahtliku lahkumise tähtaega ei hakataks arvestama seni, kuni huvitatud isikul on lubatud riiki jääda, ning et sellel ajavahemikul ei saaks teda väljasaatmise eesmärgil kinni pidada. Lisaks peab huvitatud isik säilitama rahvusvahelise kaitse taotleja staatuse seni, kuni tema taotluse üle ei ole tehtud lõplikku otsust. Liikmesriigid on ka kohustatud võimaldama taotlejal tugineda kõigile pärast tagasisaatmisotsuse tegemist aset leidnud asjaolude muudatustele, mis oma olemuselt võivad oluliselt mõjutada tema olukorra hindamist seoses direktiiviga 2008/115. Liikmesriikide ülesanne on tagada, et taotlejat oleks läbipaistval viisil teavitatud nimetatud tagatiste järgimisest.

4. Suhted Türgiga

Kohtuotsuses **Yön** (C-123/17, [EU:C:2018:632](#)), mis tehti 7. augustil 2018, pidi Euroopa Kohus tõlgendama EMÜ-Türgi assotsiatsioonilepinguga loodud assotsiatsiooninõukogu otsuse nr 2/76⁶⁸ artiklis 7 ja otsuse nr 1/80⁶⁹ artiklis 13 sätestatud standstill-tingimust, mis keelab liikmesriikidel ja Türgi Vabariigil kehtestada uusi piiranguid selliste töötajate ja nende pereliikmete tööturule pääsemise tingimuste osas, kes viibivad ja töötavad seaduslikult nende territooriumil. Selles kohtuasjas taotles Türgi kodanik, kelle abikaasa on Saksamaal seaduslikult elav Türgi kodanikust töötaja, Saksamaa asutustelt perekonna taasühinemise eesmärgil tähtajalist elamisluba. Taotlus jäeti rahuldamata põhjendusega, et esiteks ei ole asjaomane isik tõendanud, et tal on Saksamaa õigusakti kohaselt nõutud keeleoskus, ja teiseks on ta sisenenud Saksamaa Liitvabariigi territooriumile ilma ajavahemikul 20. detsembrist 1976 kuni 30. novembrini 1980 kehtestatud Saksamaa õigusnormi alusel nõutava riigisisese viisata. See õigusnorm karmistas Saksamaal töötajatena seaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike perekondade taasühinemise tingimusi võrreldes nende tingimustega, mis kehtisid otsuse nr 2/76 jõustumise ajal selles liikmesriigis.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et kuna otsust nr 2/76 ei ole tagasiulatuvalt kehtetuks tunnistatud, tuleb mis tahes meetme suhtes, mille liikmesriik on kehtestanud ajavahemikul alates 20. detsembrist 1976 kuni 30. novembrini 1980, kohaldada otsuse nr 2/76 artiklis 7 sätestatud standstill-tingimust, mitte otsuse nr 1/80 artiklis 13 sätestatud tingimust.

Seejärel viitas Euroopa Kohus tõlgendusele kohtuotsustes *Dogan*⁷⁰ ja *Tekdemir*⁷¹ ning täpsustas, et riigisisene meede, mis karmistab perekondade taasühinemise tingimusi ja kahjustab asjaomases liikmesriigis seaduslikult viibivate Türgi kodanike töötamist selle liikmesriigi territooriumil, on otsuse nr 2/76 artikli 7 tähenduses uus piirang Türgi kodaniku poolt töötajate vaba liikumise teostamisele asjasse puutuvas liikmesriigis ning kuulub seetõttu selle sätte esemelisse kohaldamisalasse. Selline meede võib küll olla põhjendatud sisserände tõhusa kontrollimise ja rändevoogude juhtimisega seotud ülekaalukast üldisest huvist tulenevatel põhjustel, kuid see saab siiski olla lubatud vaid siis, kui selle meetme rakendamise viisid ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks.

68] Assotsiatsiooninõukogu 20. detsembri 1976. aasta otsus 2/76, mis käsitleb 23. novembril 1970 Brüsselis allkirjastatud ning nõukogu 19. detsembri 1972. aasta määrusega (EMÜ) nr 2760/72 (EÜT 1972, L 293, lk 1; ELT eriväljaanne 11/11, lk 41) ühenduse nimel sõlmitud, heaks kiidetud ja kinnitatud lisaprotokoll artikli 36 rakendamist.

69] Assotsiatsiooninõukogu 19. septembri 1980. aasta otsus nr 1/80 assotsiatsiooni arengu kohta, mis on lisatud Ankaras 12. septembril 1963 ühelt poolt Türgi Vabariigi ja teiselt poolt EMÜ liikmesriikide ja ühenduse alla kirjutatud lepingule assotsiatsiooni loomiseks Euroopa Majandusühenduse ja Türgi vahel, mis sõlmiti, kiideti heaks ja kinnitati ühenduse nimel nõukogu 23. detsembri 1963. aasta otsusega 64/732/EMÜ (EÜT 1964, 217, lk 3685; ELT eriväljaanne 11/11, lk 10).

70] Euroopa Kohtu 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#)).

71] Euroopa Kohtu 29. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Tekdemir* (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)).

IX. Õiguslane koostöö tsiviilasjades

1. Määrus nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades

Euroopa Kohus täpsustas 5. juulil 2018 kohtuotsuses *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, [EU:C:2018:533](#)) pädeva kohtu kindlaksmääramist vastavalt määrusele nr 44/2001⁷² juhul, kui on esitatud nõue hüvitada kahju, mis on väidetavalt tekitatud konkurentsivastase tegevusega eri liikmesriikides. Selles kohtuasjas oli Leedu lennuettevõtja esitanud Leedu kohtutele hagi teise lennuettevõtja – Air Baltic – ja Riia (Läti) lennujaama vastu, nõudes hüvitist kahju eest, mis oli väidetavalt tekitatud tegevusega, mida ta pidas konkurentsivastaseks. Seda tegevust, mis seisnes eelkõige Air Balticule Riia lennujaama poolt alates novembrist 2004 kohaldatud kuni 80% suuruses allahindluses õhusõidukite stardi-, maandumis- ja turvateenuste eest, hindas Läti konkurentsinsõukogu põhikohtuasjast erinevas menetluses liidu konkurentsieeskirjadega vastuolus olevaks. Kostjad omalt poolt esitasid vastuväite Leedu kohtute pädevuse suhtes kohtuasja menetleda, tuues põhjenduseks, et hagi käsitletud konkurentsivastane tegevus ei toimunud ja selle tagajärjed ei ilmnunud mitte Leedus, vaid Lätis – Riia lennujaamas ja Air Balticu peakorteris. Leedu esimese astme kohus leidis, et Leedu kohtute pädevus tuleneb määrusest nr 44/2001, kuna esiteks viidi just Leedus läbi hagejale kahju tekitanud konkurentsivastast tegevust, mis seisnes ülimadalate hindade kohaldamises, lennuaegade kokkulangevuste korraldamises, õigusvastase reklaami avaldamises, otselendude lõpetamises ja reisijateveo ümbersuunamises Riia lennujaama, ning teiseks tegutses Air Baltic Leedus oma filiaali kaudu.

Euroopa Kohus märkis alustuseks, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkt 3 annab hüvitise nõudjale õiguse valida, kas esitada hagi kahju tekkimise paiga kohtusse või kahju põhjustanud sündmuse paiga kohtusse, mistõttu võib kohtusse õiguspäraselt hagi esitada nendest kahest kohtualluvusest ühe järgi. Seoses sellega täpsustas ta veel, et saamata jäänud tulu, mis seisneb eelkõige müüginahu väidetavas vähenemises ELTL artiklitega 101 ja 102 vastuolus oleva konkurentsivastase tegevuse tõttu, võib määratleda „kahjuna“ määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 3 tähenduses, mis üldjuhul võib olla aluseks selle liikmesriigi kohtute pädevusele, mille territooriumil toimus kahjustav sündmus. Euroopa Kohus järeldas sellest esiteks, et konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise hagi korral on „paik, kus kahjustav sündmus on toimunud“ eelkõige paik, kus tekkis müüginahu vähenemises seisnev saamata jäänud tulu, see tähendab paik, kus asub turg, mida see konkurentsivastane tegevus kahjustab ja millel isikule tema väitel kahju tekitati. Teiseks asus ta seisukohale, et konkurentsivastase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise hagi korral võib selles sättes kasutatud mõistest „paik, kus kahjustav sündmus on toimunud“ aru saada nii, et see on kas paik, kus sõlmiti ELTL artiklit 101 rikkuv konkurentsivastane kokkulepe, või paik, kus pakuti ja kohaldati ülimadalaid hindu, kui see tegevus on käsitatav ELTL artikli 102 rikkumisena.

Võttes arvesse veel seda, et Air Baltic tegutses Leedus filiaali kaudu, täpsustas Euroopa Kohus, et mõiste „filiaali tegevusest tulenev vaidlus“ määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 5 tähenduses hõlmab hagi, milles palutakse hüvitada kahju, mis tekkis turgu valitseva seisundi väidetavast kuritarvitamisest, mis seisnes ülimadalate hindade kohaldamises, kui turgu valitsevas seisundis äriühingu filiaal osales tegelikult ja märkimisväärselt selles kuritarvitamises, ning selle kontrollimine on põhikohtuasja lahendava kohtu ülesanne.

72] Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

Kohtuotsuses **Apple Sales International jt** (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), mis kuulutati 24. oktoobril 2018, paluti Euroopa Kohtul tõlgendada määruse nr 44/2001 artiklit 23 seoses kohtualluvusklausliga, millele tugineti vaidluses lepingupartneri lepinguvälise vastutuse üle, mis väidetavalt tuleneb ebaausast konkurentsist ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamisest ELTL artikli 102 tähenduses. Põhikohtuasjas esitas äriühing Apple Sales International vastuväite, et Prantsusmaa kohus, kellele oli nimetatud äriühingu toodete turustaja esitanud kahju hüvitamise hagi muu hulgas turgu valitseva seisundi kuritarvitamise tõttu selle äriühingu poolt, ei ole pädev vaidlust lahendada, ning tugines kohtualluvusklauslile, mis määratles pädevate kohtutena lirimaa kohtud, ent milles ei olnud sõnaselgelt viidatud vaidlustele konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva vastutuse üle.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et kohtualluvusklausli tõlgendamine, et määrata kindlaks selle kohaldamisalasse kuuluvad vaidlused, kuulub selle liikmesriigi kohtu pädevusse, kus sellele klauslile tuginetakse. Seejärel täheldas ta, et kohtualluvusklausli ulatus on piiratud nii, et see hõlmab ainult üksikuid vaidlusi, mis tekivad õigussuhetest, mille puhul selles klauslis kokku lepitakse. Ent kui ELTL artiklis 101 silmas peetud konkurentsivastane tegevus, see tähendab õigusvastane kokkulepe ei ole üldjuhul otseselt seotud selle kokkuleppe poolte ja kolmanda isiku vahelise lepingulise suhtega, millele kokkuleppe mõju avaldab, võib ELTL artiklis 102 silmas peetud konkurentsivastane tegevus, see tähendab turgu valitseva seisundi kuritarvitamine materialiseeruda turgu valitsevas seisundis ettevõtja loodud lepingulistest suhetes lepingutingimuste kaudu. Seetõttu tuleb määruse nr 44/2001 artiklit 23 tõlgendada nii, et kahju hüvitamise hagi suhtes, mille turustaja on ELTL artikli 102 alusel oma tarnija vastu esitanud, ei ole poolte vahel sõlmitud lepingus sisalduva kohtualluvusklausli kohaldamine välistatud ainult seetõttu, et selles klauslis ei ole sõnaselgelt viidatud vaidlustele konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva vastutuse üle. Euroopa Kohus otsustas, et kahju hüvitamise hagi puhul ei sõltu kohtualluvusklausli kohaldamine sellest, kas liikmesriigi või Euroopa konkurentsiasutus on eelnevalt tuvastanud konkurentsioiguse rikkumise, sest see, kas konkurentsiasutus on eelnevalt tuvastanud konkurentsioiguse rikkumise või mitte, on täiesti asjakohatu kaalutlus võrreldes nendega, mida tuleb arvesse võtta, et välja selgitada, kas kohtualluvusklauslit tuleb kohaldada konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu väidetavalt tekkinud kahju hüvitamise hagile.

2. Määrus nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega

Abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud õiguslase koostöö valdkonnas väärivad mainimist kolm kohtuotsust: esimene käsitleb mõistet „suhtlusõigus“, teine käsitleb laste tagastamise taotlust ja kolmas mõistet „lapse harilik viibimiskoht“.

Kohtuotsuses **Valcheva** (C-335/17, [EU:C:2018:359](#)), mis tehti 31. mail 2018, võttis Euroopa Kohus seisukoha küsimuses, kuidas tõlgendada mõistet „suhtlusõigus“ määruse nr 2201/2003⁷³ tähenduses. Selles kohtuasjas soovis suhtlusõiguse saada hageja, kes elas Bulgaarias ning kes oli koos isaga Kreekas elava alaealise emapoolne vanaema. Leides, et tal ei ole võimalik oma tütrepojaga täisväärtuslikult suhelda, ja olles tulutult palunud abi Kreeka asutustelt, esitas ta hagi Bulgaaria kohtusse, et määrataks kindlaks tema ja tütrepoja suhtlemise kord. Hagi jäeti rahuldamata põhjendusel, et määruse nr 2201/2003 alusel on pädevad selle

73| Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).

liikmesriigi kohtud, kus on lapse alaline viibimiskoht – kõnealuses kohtuasjas Kreeka kohtud –, ning seejärel pöördus eelotsusetaotluse esitanud kohus pädeva kohtu kindlaksmääramise eesmärgil Euroopa Kohtusse, paludes selgitada, kas seda määrust kohaldatakse ka vanavanemate suhtlusõigusele.

Olles tõdenud, et mõistet „suhtlusõigus“ määruse nr 2201/2003 tähenduses tuleb tõlgendada autonoomselt, lisas Euroopa Kohus, et liidu seadusandja on teinud valiku mitte piirata nende isikute arvu, kellel võib olla vanemlik vastutus või kellele võib anda suhtlusõiguse. Järelikult peetakse mõistega „suhtlusõigus“ silmas mitte ainult vanemate ja nende lapse suhtlusõigust, vaid samuti teiste isikute suhtlusõigust, kelle puhul on oluline, et lapsel säiliksid nendega isiklikud suhted, näiteks tema vanavanemad. Nimelt kui suhtlusõiguse puhul ei peetaks silmas kõiki neid isikuid, oleks selle õigusega seotud küsimuste üle võimalik otsustada mitte ainult määrusega nr 2201/2003 määratud kohtul, vaid samuti teistel kohtutel, kes leiavad, et neil on rahvusvahelise eraõiguse alusel pädevus. Oleks oht, et tehakse omavahel vastuolus või lausa lahknevaid otsuseid, kuna lapse lähedasele antud suhtlusõigus võib kahjustada vanemliku vastutuse kandja suhtlusõigust. Euroopa Kohtu hinnangul tuleneb sellest, et vanavanemate taotlus, et neile antaks lapselastega suhtlemise õigus, on määruse nr 2201/2003 artikli 1 lõike 1 punktiga b hõlmatud ning järelikult kuulub see taotlus määruse kohaldamisalasse.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et suhtlusõiguse andmine teisele isikule kui vanematele võib piirata vanemate õigusi ja kohustusi, mistõttu on lapse parimates huvides ja selleks, et vältida vastuolus olevate meetmete võtmist, oluline, et suhtlusõiguse kohta teeks otsuse sama kohus ehk üldjuhul lapse alalise viibimiskoha kohus.

Kohtuotsuses **C.E. ja N.E.** (C-325/18 PPU ja C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), mis tehti 19. septembril 2018 eelotsuse kiirmenetluses, käsitles Euroopa Kohus küsimusi, mis kerkivad üles siis, kui liikmesriik täidab teise liikmesriigi otsust, mille kohaselt tuleb lapsed, kelle üle on selles teises riigis seatud kohtu eestkoste, tuua sellesse riiki tagasi.

Põhikohtuasjas oli vaidlus Inglismaa ametiasutuse ja oma kolm alaealist last lirimaale viinud vanemate vahel. Kolm päeva pärast perekonna lirimaale jõudmist tegi Ühendkuningriigi kohus määruse, millega seati kolme lapse üle kohtu eestkoste ja anti isikuhooldusõigus kõnealusele Inglismaa ametiasutusele ning mis sisaldas ettekirjutust kolme lapse tagasitoomiseks. Pärast seda, kui lirimaa kohus oli teinud määruse, millega tunnustati eestkoste seadmise määrust ja tehti ettekirjutus see kohtumäärus lirimaal täitmisele pöörata (edaspidi „täidetavaks tunnistamise otsus“), anti kolm last üle Inglismaa ametiasutusele ja saadeti tagasi Ühendkuningriiki. Täidetavaks tunnistamise otsus toimetati alles päeval pärast selle täitmist kätte vanematele, kes esitasid selle otsuse peale kaebuse ning esialgse õiguskaitse taotluse, et peatada samal ajal Ühendkuningriigis algatatud lapsendamise menetlus. Selles kontekstis pöördus lirimaa kohus Euroopa Kohtusse, soovides teada, kas laste tagasitoomist nõudva Inglismaa kohtu määruse võis tunnistada lirimaal täidetavaks, kui asjaomane Inglismaa ametiasutus ei olnud enne taotlemist, et seda kohtumäärust tunnustataks ja täidetakse lirimaal määruse nr 2201/2003 III peatüki alusel, ammendanud 1980. aasta Haagi konventsiooni⁷⁴ alusel lirimaal kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid. Muu hulgas soovis ta veel teada, kas laste tagasitoomise ettekirjutuse võis täita enne täidetavaks tunnistamise otsuse kättetoimetamist vanematele ning kas määrusega nr 2201/2003 on vastuolus see, kui liikmesriigi kohus võtab ettekirjutuse vormis teise liikmesriigi ametiasutuse vastu kaitsemeetmeid, millega keelatakse sellel ametiasutusel alustada või jätkata teise liikmesriigi kohtutes lapsendamise menetlust laste suhtes, kes selles liikmesriigis elavad.

⁷⁴| Haagis 25. oktoobril 1980 sõlmitud lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsioon.

Euroopa Kohus sedastas kõigepealt, et määrus nr 2201/2003 täiendab 1980. aasta Haagi konventsiooni ega nõua, et isik, organ või asutus peaks juhul, kui väidetakse, et tegemist on rahvusvahelise lapserööviga, tuginema sellele konventsioonile, et nõuda lapse viivitamatut tagasitoomist tema hariliku viibimiskoha riiki. Järelikult võib vanemliku vastutuse kandja taotleda vastavalt määruse nr 2201/2003 III peatüki sätetele sellise vanemlikku vastutust ja laste tagasitoomist käsitleva otsuse tunnustamist ja täitmist, mille pädev kohus on teinud selle määruse II peatüki 2. jao sätete alusel, isegi kui ta ei ole 1980. aasta Haagi konventsiooni kohast tagasitoomise taotlust esitanud. Euroopa Kohus leidis, et laste üle eestkoste seadmise ja nende tagasitoomise otsus, mille täidetavaks tunnustamist lirimaa kohtult taotleti, kuulub selle määruse esemelisse kohaldamisalasse, sest tagasitoomise ettekirjutus tuleneb vanemlikku vastutust käsitlevast otsusest ja on sellega lahutamatult seotud.

Seoses asjaoluga, et laste tagasitoomise ettekirjutus täideti enne täidetavaks tunnustamise otsuse kättetoimetamist vanematele, märkis Euroopa Kohus, et selle otsuse kättetoimetamise nõue aitab tagada, et pool, kelle suhtes täitmist taotletakse, saab kasutada tõhusat õiguskaitsevahendit. Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et olukord, milles kohtulahend, millega määratakse eestkoste seadmine ja laste tagasitoomine ning mis tunnustatakse taotluse saanud liikmesriigis täidetavaks, täidetakse enne, kui selle lahendi täidetavaks tunnustamise otsus asjaomastele vanematele kätte toimetatakse, on vastuolus määruse nr 2201/2003 artikli 33 lõikega 1 koostoimes harta artikliga 47.

Mis puudutab Ühendkuningriigis pooleli oleva lapsendamismenetlusega seoses esitatud taotlust võtta kaitsemeetmeid, et keelata pädeval asutusel lapsendamismenetlust alustada või jätkata, siis Euroopa Kohus otsustas, et see ei ole määrusega nr 2201/2003 vastuolus. Esiteks on lapsendamise kohtumenetlusel teine ese ja teised eesmärgid kui määruse alusel toimuval menetlusel, mis puudutab laste tagasitoomist ja mille eesmärk on asjaomaste vanemate kaebeõiguse säilitamine, ning teiseks ei ole taotletud kaitsemeetmete eesmärk ega tagajärg takistada vastaspoolt pöördumast Inglismaa kohtusse asjaga, millel on sama ese nagu kohtuvaidlusel, mis on pooleli lirimaa kohtus. Seetõttu ei sarnane niisugune ettekirjutus hagi esitamise keeluga (*anti-suit injunction*), mis on vastavalt Euroopa Kohtu praktikale⁷⁵ keelatud.

Kohtuotsuses **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), mis kuulutati 17. oktoobril 2018 eelotsuse kiirmenetluses, pidi Euroopa Kohus tõlgendama mõistet „lapse harilik viibimiskoht“ määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses, et teha kindlaks, kas lapse füüsiline kohalviibimine liikmesriigis on oluline komponent asja arutava kohtu pädevuse kindlaksmääramisel. Põhikohtuasja poolte – Bangladeshis sündinud ja sellest ajast peale seal elanud väikelapse Bangladeshis kodanikust ema ja Ühendkuningriigi kodanikust isa – vahel oli vaidlus seoses ema nõuetega, et esiteks tehtaks ettekirjutus lapse Ühendkuningriigi kohtu kaitse alla võtmiseks ning teiseks ettekirjutus lasta emal koos lapsega Ühendkuningriiki naasta, et nad saaksid selle kohtu menetluses osaleda.

Esiteks pidi Euroopa Kohus otsustama oma pädevuse ja määruse nr 2201/2003 territoriaalse kohaldamisala üle, mille kohta ta tõdes, et selle määruse artikli 8 lõikes 1 ette nähtud üldise kohtualluvuse normi saab kohaldada kohtuasjades, mis puudutavad mitte üksnes mitme liikmesriigi kohtute suhteid, vaid ka ühe liikmesriigi ja kolmanda riigi kohtute vahelisi suhteid.

Teiseks, seoses mõistega „lapse harilik viibimiskoht“ otsustas Euroopa Kohus, et lapse hariliku viibimiskoha puudumine, kuna see laps ei viibi füüsiliselt kohal mõnes liikmesriigis, ega asjaolu, et mõne liikmesriigi kohtutes on selle lapse asja arutamiseks paremad võimalused, samas kui ta ei ole selles riigis kunagi elanud, ei saa võimaldada määrata lapse harilikuks viibimiskohaks riiki, kus ta ei ole kunagi kohal viibinud. Euroopa Kohus järeldas sellest, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et laps peab liikmesriigis olema füüsiliselt kohal viibinud, et selle sätte tähenduses saaks tema harilikuks viibimiskohaks pidada seda

75| 27. aprilli 2004. aasta kohtuotsus **Turner** (C-159/02, [EU:C:2004:228](#)) ja 10. veebruari 2009. aasta kohtuotsus **Allianz ja Generali Assicurazioni Generali** (C-185/07, [EU:C:2009:69](#)).

liikmesriiki. Tähtsust ei ole seejuures niisugustel asjaoludel nagu ühe vanema poolt teise suhtes õigusvastane käitumine, mille tulemusel nende laps sündis ja elab sünnist saadik kolmandas riigis, ega ema või lapse põhiõiguste rikkumine.

3. Määrus nr 650/2012, mis käsitleb Euroopa pärimistunnistuse loomist

1. märtsi 2018. aasta kohtuotsus **Mahnkopf** (C-558/16, [EU:C:2018:138](#)) käsitleb määruste nr 650/2012⁷⁶ ja 2016/1103⁷⁷ kohaldamisala. Põhikohtuasi puudutas Saksamaa kohtu keeldumist anda Rootsis asuva kinnisvara müümiseks välja Euroopa pärimistunnistus, mis tõendaks, et seadusjärgset pärimist reguleerivate Saksa õigusnormide kohaselt on nii pärandaja abikaasa kui ka tema poeg kumbki kaaspärijad poole pärandi ulatuses. Nimetatud kohus, kes oli andnud välja Saksa pärimistunnistuse, mille kohaselt pärisid üleelanud abikaasa ja poeg kui alaneja sugulane kumbki poole pärandaja varast, jättis Euroopa pärimistunnistuse väljaandmise taotluse rahuldamata põhjendusel, et pärandaja abikaasa pärandiosa rajaneb neljandiku osas pärimisõigusel ja teise neljandiku osas Saksa tsiviilseadustiku § 1371 lõikes 1 ette nähtud abieluvararežiimil. Selle kohtu sõnul reguleerib säte, mille alusel saab pärandaja abikaasa endale teise neljandiku, abieluvararežiimi, mitte pärimisõigust, ega saa kuuluda määruse nr 650/2012 kohaldamisalasse. Kuna abikaasa vaidlustas selle otsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtus, esitas viimane Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust selle määruse tõlgendamise kohta.

Muu hulgas küsis eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas määruse nr 650/2012 artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuulub ka niisugune liikmesriigi õigusnorm, mille kohaselt suureneb pärast ühe abikaasa surma tema üleelanud abikaasa pärandiosa vara juurdekasvu tasaarvestuse tulemusel, samas kui pärimisele kohaldatava määruse nr 650/2012 artikli 1 lõikes 2 on ammendavalt loetletud valdkonnad, mis on määruse kohaldamisalast välja jäetud ning mille hulgas on selle lõike punktis d nimetatud ka „küsimused, mis on seotud abikaasade varasuhtega“.

Euroopa Kohus leidis, et Saksa tsiviilseadustiku § 1371 lõige 1 käsitleb peamiselt surnud abikaasa vara pärimist, mitte abieluvararežiimi, ning järeldas sellest, et see liikmesriigi säte puudutab pärimist määruse nr 650/2012 tähenduses. Euroopa Kohus tõdes, et see tõlgendus ei ole vastuolus määrusega 2016/1103, mis on määruse kohaldamisalast jätnud otsesõnu välja „surnud abikaasa vara pärimise“. Euroopa Kohus lisas, et kõnealuse riigisisese sätte alusel üleelanud abikaasale jääva osa kvalifitseerimine pärimisõiguse valdkonda kuuluvaks võimaldab näidata seda osa puudutavad andmed ära Euroopa pärimistunnistuses ning et vastasel korral oleks Euroopa pärimistunnistuse eesmärkide saavutamine märkimisväärselt raskendatud.

76| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT 2012, L 201, lk 107).

77| Nõukogu 24. juuni 2016. aasta määrus (EL) 2016/1103, millega rakendatakse tõhustatud koostööd kohtualluvuse, kohaldatava õiguse ning otsuste tunnustamise ja täitmise valdkonnas abieluvararežiime käsitlevates asjades (ELT 2016, L 183, lk 1).

X. Õiguslane koostöö kriminaalasjades

1. Euroopa vahistamismäärus

2018. aasta lahenditest väärrib esiletõstmist viis Euroopa vahistamismäärust käsitlevat kohtuotsust.⁷⁸ Need otsused puudutavad Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise aluseid. Viimases kahes kohtuotsuses, mida allpool käsitletakse, on konkreetsemalt kõne all süsteemsete puuduste tuvastamine vahistamismääruse teinud riigi kohtusüsteemis.

Kohtuotsus **Piotrowski** (C-367/16, [EU:C:2018:27](#)), mille tegi 23. jaanuaril 2018 Euroopa Kohtu suurkoda, puudutab küsimust, kuidas tõlgendada raamotsuse 2002/584⁷⁹ artikli 3 punkti 3, mis sätestab *kohustuse keelduda sellise Euroopa vahistamismääruse täitmisest, mis on tehtud isiku suhtes, keda ei saa seoses tema vanusega võtta vahistamismäärust täitva riigi õiguse alusel kriminaalvastutusele vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest*.

Põhikohtuasi puudutas Belgias toimuvat menetlust sellise Euroopa vahistamismääruse täitmiseks, mille oli teinud Poola kohus, et pöörata täitmisele Poola kodanikule kahe kohtuotsusega mõistetud kaks vabadusekaotuslikku karistust. Täitmistaotluse saanud Belgia kohus tegi määruse isiku vahi alla võtmiseks, et anda ta esimese kohtuotsuse täitmiseks Poolale üle. Kuid kohus leidis, et Euroopa vahistamismäärust ei ole võimalik täita teise kohtuotsuse osas, sest isik oli talle süüks pandava teo toimepanemise ajal 17aastane ning Belgia õiguses sätestatud *in concreto* hindamise kohaselt ei olnud täidetud need tingimused, mis on Belgias ette nähtud selleks, et alustada menetlust alaealise suhtes, kes oli asjaolude asetleidmise ajal vähemalt 16aastane.

Euroopa Kohus märkis oma otsuses kõigepealt, et raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 3 ette nähtud täitmata jätmise alus ei puuduta alaealisi isikuid üldiselt, vaid viitab üksnes nendele, kes vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt ei ole veel jõudnud sellisesse ikka, et neid võiks võtta nende suhtes tehtud vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest kriminaalvastutusele. Sellest järeldub, et sätte sõnastust arvestades ei luba see säte vahistamismäärust täitvatel õigusasutustel üldjuhul keelduda selliste alaealiste isikute üleandmisest, kes on jõudnud sellesse ikka, millest alates võib neid vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt võtta nende suhtes tehtud vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest kriminaalvastutusele.

Euroopa Kohus otsustas, et kõnealune säte ei võimalda – kuna puudub sõnaselge sellekohane viide – vahistamismäärust täitval õigusasutusel keelduda Euroopa vahistamismääruse subjektiks oleva alaealise isiku üleandmisest *selle isiku isiklikule olukorrale ja isiku suhtes tehtud vahistamismääruse aluseks olevatele tegudele antud hinnangu alusel*. Selline vahistamismääruse teinud liikmesriigis kohtuotsuse tegemisel läbi viidud analüüsi uus sisuline läbivaatamine rikuks vastastikuse tunnustamise põhimõtet ja võtaks sellelt soovitava toime, kuivõrd see põhimõtte eeldab, et liikmesriikide vahel eksisteerib vastastikune usaldus selle suhtes, et igaüks neist tunnustab teistes liikmesriikides kehtiva karistusõiguse kohaldamist, isegi kui nende enda riigisisese õiguse rakendamine viiks teistsuguse lahenduseni. See võimalus oleks pealegi vastuolus ka

78| Selles valdkonnas tuleb ära märkida veel 19. septembri 2018. aasta kohtuotsus **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), mida on käsitletud I jaotises „Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust“.

79| Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24).

raamotsuse 2002/584 eesmärgiga hõlbustada ja kiirendada õiguslast koostööd. Sellise alaealise isiku üleandmise küsimuse üle otsustamisel, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus raamotsuse artikli 3 punkti 3 alusel seega vaid kontrollima, kas isik on jõudnud sellisesse ikka, et teda võib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis võtta selle vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest kriminaalvastutusele.

Kohtuotsus **Sut** (C-514/17, [EU:C:2018:1016](#)), mis tehti 13. detsembril 2018, käsitleb *Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumise vabatahtlikke aluseid*. Põhikohtuasi puudutas Rumeenia kodanikku, kellele oli Rumeenias mitme liiklussüüteo ja õnnetuse põhjustamise eest mõistetud vangistus. Rumeenia ametiasutused tegid pärast asjaomase isiku Rumeeniast lahkumist tema suhtes Euroopa vahistamismääruse, et ta kohtuotsuse täitmiseks üle antaks. Kuna isik oli suundunud Belgiasse, kus ta koos abikaasaga elab, tegi Belgia esimese astme kohus määruse Euroopa vahistamismääruse täitmiseks. Asjaomane isik, kes oli palunud, et karistus viidaks täide Belgias, esitas selle kohtumääruse peale kaebuse, tuginedes riigisisesele õigusnormile, millega on võetud Belgia õigusesse üle raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkt 6, mille kohaselt võib vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui see riik kohustub karistuse täide viima vastavalt oma riigisisesele õigusele. Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõdes sellega seoses aga, et Euroopa vahistamismääruses nimetatud süütegude eest karistatakse Belgias vaid rahalise karistusega ning Belgia õigus ei luba muuta vabadusekaotuslikku karistust rahaliseks karistuseks. Võttes arvesse Euroopa Kohtu praktikat, mis võimaldab vahistamismäärust täitval õigusasutusel omistada erilist tähtsust võimalusele suurendada tagaotsitava isiku taasühiskonnastamise tõenäosust pärast seda, kui viimane on talle mõistetud karistuse ära kandnud, otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski esitada Euroopa Kohtule küsimuse, kas kirjeldatud asjaoludel võib vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest kaalutlustel, mis on seotud isiku taasühiskonnastamise ning perekondlike, sotsiaalsete või majanduslike sidemetega Belgias.

Euroopa Kohus tuletas kõigepealt meelde, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 6 ette nähtud täitmata jätmise vabatahtliku aluse kohaldamiseks peab olema täidetud kaks tingimust: nimelt esiteks, et tagaotsitav viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, on selle riigi kodanik või omab seal elukohta, ja teiseks, et see riik kohustub karistuse täide viima vastavalt oma riigisisesele õigusele. Selle teise tingimusega seoses märkis Euroopa Kohus, et kõnealune säte ei sisalda ühtegi elementi, mis võimaldaks seda tingimust tõlgendada nii, nagu see automaatselt takistaks vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutusel keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui selle liikmesriigi õigus näeb nimetatud vahistamismääruse aluseks oleva süüteo eest ette üksnes rahalise karistuse. Nimelt nähtub juba raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 sõnastusest, et see säte nõuab vaid seda, et vahistamismäärust täitev liikmesriik võtaks endale kohustuse viia Euroopa vahistamismääruses nimetatud vabadusekaotuslik karistus täide vastavalt oma riigisisesele õigusele. Euroopa Kohus toonitas, et kuigi liidu seadusandja soovis raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 sõnastades anda liikmesriikidele võimaluse tagaotsitava taasühiskonnastamise lihtsustamiseks keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, pidas ta siiski vajalikuks nõuda vahistamismäärust täitvalt liikmesriigilt, et ta kohustuks viima tagaotsitavale mõistetud vabadusekaotusliku karistuse tegelikult täide, et vältida igasugune oht, et isik jääb karistamata.

Euroopa Kohus otsustas, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 tuleb tõlgendada nii, et kui isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks, elab vahistamismäärust täitvas liikmesriigis ning tal on selles riigis perekondlikud, sotsiaalsed ja tööalased sidemed, siis võib vahistamismäärust täitev õigusasutus nimetatud isiku taasühiskonnastamise kaalutlustel keelduda selle määruse täitmisest, isegi kui määruse aluseks olev süütegu on vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt karistatav vaid rahalise karistusega, juhul kui riigisisese õiguse kohaselt ei takista see asjaolu tagaotsitavale mõistetud vabadusekaotuslikku karistust tegelikult täideviimast.

Kohtuotsustes *Minister for Justice and Equality* (Kohtusüsteemi puudused) ja *Generalstaatsanwaltschaft* (Kinnipidamistingimused Ungaris), mis kuulutati 25. juulil 2018 kahes eelotsuse kiirmenetluses, on täpsustatud kohtuotsusest *Aranyosi ja Căldăraru*⁸⁰ tulenevat kohtupraktikat.

Kohtuotsuses ***Minister for Justice and Equality (Kohtusüsteemi puudused)*** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)) võttis Euroopa Kohtu suurkoda seisukoha küsimuses, kas *täitev asutus võib jätta Euroopa vahistamismääruse täitmata põhjusel, et esineb tegelik oht, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatusega seoses esinevate süsteemsete või üldiste puuduste tõttu rikutakse õigust pöörduda sõltumatusse kohtusse*. Iirimaa täitval asutusel, kellele oli esitatud taotlus täita Poola kohtu tehtud Euroopa vahistamismäärus, tekkis küsimus, kuidas mõjutavad selle taotluse rahuldamist Poola valitsuse hiljuti tehtud muudatused kohtusüsteemis, mille tõttu tegi komisjon 20. detsembril 2017 põhjendatud ettepaneku, milles ta palus nõukogul ELL artikli 7 lõike 1 alusel tuvastada, et esineb ilmne oht, et Poola rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet.

Euroopa Kohus tuletas selles otsuses kõigepealt meelde, et Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumine on erand vastastikuse tunnustamise põhimõttest, mis on Euroopa vahistamismääruse mehhanismi aluseks. Liikmesriikide vastastikuse tunnustamise põhimõttele ja vastastikuse usalduse põhimõttele võib seada piiranguid vaid „erandlikel asjaoludel“. Euroopa Kohus märkis sellega seoses, et ta on varem möönnud, et kui teatavad tingimused on täidetud⁸¹, võib vahistamismäärust täitev õigusasutus raamotsusega 2002/584 kehtestatud üleandmismenetluse lõpetada, kui üleandmine võib viia tagaotsitava ebainimliku või alandava kohtlemiseni harta artikli 4 tähenduses. Euroopa Kohtu sõnul on selline võimalus olemas ka juhul, kui esineb tegelik oht, et rikutakse isiku õigust pöörduda sõltumatusse kohtusse ning sellest tulenevalt ka tema põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele, nagu see on ette nähtud harta artikli 47 teises lõigus. Seoses sellega rõhutas ta, et kohtute sõltumatuse nõue on osa põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemusest, kusjuures see õigus on ülimalt tähtis, et tagada kõikide liidu õigusega isikutele antud õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi väärtuse kaitse.

Seega juhul, kui isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, viitab selleks, et avaldada vastuseisu vahistamismääruse teinud õigusasutusele üleandmisele, süsteemsete või vähemalt üldiste puuduste esinemisele, mis tema hinnangul võivad mõjutada kohtuvõimu sõltumatust vahistamismääruse teinud liikmesriigis ja kahjustada seeläbi tema õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemust, on vahistamismäärust täitev õigusasutus kohustatud kõigepealt hindama selle isiku kõnealuse põhiõiguse rikkumise tegeliku ohu esinemist. Sellise ohu esinemise hindamisel tuleb tugineda objektiivsetele, usaldusväärsetele, täpsetele ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetele kohtusüsteemi toimimise kohta vahistamismääruse teinud liikmesriigis. Selle hinnangu andmisel on eriti asjakohased andmed, mis on toodud ELL artikli 7 lõike 1 kohases põhjendatud ettepanekus, mille komisjon on nõukogule esitanud. Ainult juhul, kui Euroopa Ülemkogu on teinud otsuse, milles on ELL artikli 7 lõike 2 tingimustel kindlaks tehtud, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse oluliselt ja jätkuvalt selliseid ELL artiklis 2 osutatud põhimõtteid nagu õigusriigile omased põhimõtted, ning mille tõttu on nõukogu selle liikmesriigi suhtes peatanud raamotsuse 2002/584 kohaldamise, on vahistamismäärust täitev õigusasutus kohustatud automaatselt keelduma selle liikmesriigi tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmisest, ilma et ta peaks konkreetselt hindamagi, kas esineb tegelik oht, et kahjustatakse puudutatud isiku põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemust. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb tegelik oht, et selle liikmesriigi kohtuvõimu korralduses esinevate süsteemsete või üldiste puuduste tõttu, mis võib kahjustada selle riigi kohtute sõltumatust, rikutakse põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemust, peab see asutus teises etapis konkreetselt ja täpselt hindama, kas on piisavalt alust arvata, et juhtumi

80| Euroopa Kohtu 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus *Aranyosi ja Căldăraru* (C-404/15 ja C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), mis tehti vastuseks Saksamaa sama kohtu eelotsusetaotlusele.

81| 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus *Aranyosi ja Căldăraru* (C-404/15 ja C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)).

asjaolusid arvestades on tagaotsitava jaoks vahistamismääruse teinud liikmesriigile üleandmise korral selline oht olemas. Euroopa Kohus täpsustas, et vahistamismäärust täitev õigusasutus peab vahistamismääruse teinud õigusasutuselt küsima mis tahes lisateavet, mida ta selle ohu esinemise hindamiseks vajalikuks peab.

Kohtuotsuses **Generalstaatsanwaltschaft (Kinnipidamistingimused Ungaris)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)), mille esimene koda kuulutas eelotsuse kiirmenetluses, on samuti käsitletud *täitva asutuse võimalust jätta Euroopa vahistamismäärus täitmata juhul, kui esineb oht, et rikutakse isiku põhiõigust sellele, et teda ei koheldaks ebainimlikult või alandavalt seetõttu, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kinnipidamistingimustes esineb süsteemseid ja üldisi puudusi*. Saksamaal elav Ungari kodanik mõisteti tagaseljaotsusega süüdi ja talle mõisteti vabadusekaotuslik karistus. Esimese astme kohus tegi tema suhtes Euroopa vahistamismääruse selle karistuse täideviimiseks Ungaris. Vahistamismäärust täitev Saksamaa õigusasutus, kellel oli teavet selle kohta, et Ungari kinnipidamistingimustes esineb süsteemseid või üldisi puudusi, leidis, et hindamaks, kas asjaomase isiku võib Ungari ametivõimudele üle anda, on tarvis saada Ungarilt täiendavat teavet tingimuste kohta, milles seda isikut võidakse seal kinni pidada. Konkreetsemalt tekkis tal küsimus selle kontrolli ulatusest, mille ta on kohustatud teostama, võttes arvesse raamotsust 2002/584 ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat.

Nagu eespool mainitud kohtuotsuses *Minister for Justice and Equality* (Kohtusüsteemi puudused), märkis Euroopa Kohus ka praegu käsitletavas otsuses, et vastastikuse tunnustamise põhimõtte kujutab endast kriminaalasjades tehtava õigusalse koostöö „nurgakivi“ ning vahistamismääruse täitmisest keeldumine on erand. Ent isegi kui vahistamismääruse teinud liikmesriik näeb ette õiguskaitsevahendid, mille raames on võimalik põhiõigustele tuginedes kontrollida kinnipidamistingimuste õiguspärasust, on vahistamismäärust täitvad õigusasutused kohustatud hindama iga puudutatud isiku olukorda individuaalselt, et tagada, et nende otsusega isik üle anda ei kaasneks talle tegelikku riski langeda kinnipidamistingimuste tõttu ebainimliku või alandava kohtlemise ohvriks.

Vahistamismääruse teinud liikmesriigi kinnipidamistingimuste kontrollimise ulatuse kohta otsustas Euroopa Kohus, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud kontrollima kinnipidamistingimusi ainult neis kinnipidamisasutustes, mille kohta on teada, et seal hakatakse isikut tõenäoliselt kinni pidama, sh ajutiselt või vahepeatusena enne muusse kinnipidamisasutusse üleviimist. Pidades silmas liikmesriikide õigusasutuste vahel valitsevat pidavat vastastikust usaldust, millel rajaneb Euroopa vahistamismääruse süsteem, võivad vahistamismäärust täitvad õigusasutused võtta arvesse teavet, mille on esitanud muud vahistamismääruse teinud liikmesriigi asutused kui vahistamismääruse teinud õigusasutus, näiteks eelkõige kinnitust, et isikule ei lange osaks ebainimlikku ega alandavat kohtlemist. Selles kohtuasjas leidis Euroopa Kohus, et puudutatud isiku Ungari ametivõimudele üleandmine näib olevat lubatud, kui järgitakse tema põhiõigust sellele, et teda ei koheldaks ebainimlikult või alandavalt, kuid seda tuleb siiski kontrollida Saksamaa õigusasutusel.

2. Kriminaalmenetlust käsitlevad ühiseeskirjad

Kohtuotsuses **Kolev jt** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), mis tehti 5. juunil 2018, oli Euroopa Kohtu suurkojal võimalus täpsustada mitte üksnes seda, milline ulatus on ELTL artiklist 325 tulenevatel liikmesriikide kohustustel võidelda pettuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu, vaid ka õigusi, mis on eelkõige direktiiviga 2012/13⁸² ette nähtud kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kriminaalmenetluses.

82| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT 2012, L 142, lk 1).

Põhikohtuasja kaebajad kuulusid kaheksast tolliametnikust kuuluvasse gruppi, kellele esitati 2012. aasta maikuus Bulgaarias korruptsioonisüüdistus. Kohe pärast vahistamist esitati neile süüdistus, mida täpsustati 2013. aastal. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leidis, et nende süüdistusaktide koostamisel oli pandud toime rikkumisi, ning saatis asja eriprokuratuuri pädevale prokurörile, et viimane esitaks uue süüdistuse. Kuna uurimistähtaegu oli mitu korda pikendatud, määras eelotsusetaotluse esitanud kohus ka prokurörile tähtaja uue süüdistuse koostamiseks. Uute süüdistusaktidega seoses rikuti olulisi menetlusnorme, sest neid ei tehtud teatavaks kaebajatele, ning prokurör ei kõrvaldanud ettenähtud tähtaja jooksul oluliste menetlusnormide rikkumisi, mistõttu tegi eelotsusetaotluse esitanud kohus 22. mail 2015 määruse kohtuasja läbi vaatamata jätmise kohta. Prokurör ja üks kaebajatest esitasid selle kohtumääruse peale määruskaebuse ning määruskaebust lahendav kohus leidis, et eelotsusetaotluse esitanud kohus oleks pidanud tollieeskirjade rikkumisi puudutava menetluse Bulgaaria kriminaalmenetluse seadustiku kohaselt aegumistähtaegade möödumise tõttu lõpetama.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtul oli kahtlusi, kas riigisisised õigusnormid olid liidu õigusega kooskõlas, ning ta palus Euroopa Kohtul liidu õigusega vastuolu tuvastamise korral selgitada, milliseid meetmeid ta peaks võtma, et tagada liidu õiguse täielik toime ning eelkõige tagada puudutatud isikute kaitseõigused ja õigus õiglasele kohtulikule arutamisele.

Euroopa Kohus märkis, et ETL artikli 325 lõige 1 kohustab liikmesriike nägema liidu tollieeskirjade rikkumiste eest ette tõhusad ja hoiatavad karistused. See säte paneb liikmesriikidele saavutatava tulemuse osas täpse kohustuse, millega ei kaasne ühtki tingimust, kuidas selles sättes ette nähtud norme kohaldada. Järelikult peab liikmesriigi kohus tagama nimetatud kohustuste täieliku õigusliku toime, tõlgendades riigisiseseid norme võimalikult suures ulatuses lähtuvalt ETL artikli 325 lõikest 1 või jättes vajaduse korral need normid kohaldamata. Kui kõnealuste kohustuste täitmiseks on võimalik kohaldada mitut meetet – näiteks jätta nõuded kohaldamata või pikendada riigisiseses kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud tähtaegu –, siis peab liikmesriigi kohus kindlaks määrama, millist neist kohaldada.

Nimetatud kohus peab seejuures aga jälgima, et oleks tagatud põhiõigused, mis on põhikohtuasja süüdistatavatele antud hartaga, eelkõige kaitseõigused ja süüdistatavate õigus asja arutamisele mõistliku aja jooksul. Kohustus tagada liidu omavahendite tõhus kogumine ei või nimelt minna nende õiguste järgimisega vastuollu. Seoses süüdistatava ja tema kaitsja õigusega saada teavet süüdistuse kohta ja õigusega kriminaaltoimiku materjalidega tutvuda otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2012/13 artikli 6 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui üksikasjalik teave süüdistuse kohta antakse kaitsjale küll alles pärast kohtumenetlust alustava süüdistusakti saatmist kohtusse, kuid enne seda, kui kohus alustab süüdistuse sisulist hindamist ja algab kohtulik arutelu, või pärast selle arutelu algust, kuid enne nõupidamise etappi, kui selliselt antud teavet hiljem muudetakse, tingimusel et kohus võtab kõik vajalikud meetmed, et tagada kaitseõiguste järgimine ja õiglane menetlus. Nimetatud direktiivi artikli 7 lõike 3 kohaselt peab liikmesriigi kohus tagama, et kaitsjale antakse tegelik võimalus kriminaaltoimiku materjalidega tutvuda, kusjuures tutvumine võib vajaduse korral toimuda eespool osutatud staadiumis.

Kohtuotsuses *Milev* (C-310/18 PPU, [EU:C:2018:732](#)), mis tehti 19. septembril 2018 eelotsuse kiirmenetluses, võttis Euroopa Kohus seisukoha küsimuses, kuidas *tõkendina vahistamise kohaldamise seaduslikkuse kontrollimise kontekstis tõlgendada süütuse presumptsiooni käsitlevat direktiivi 2016/343⁸³ artiklit 3 ja artikli 4 lõiget 1*.

Põhikohtuasi puudutas röövimise tõttu algatatud kriminaalmenetluses Bulgaaria kodaniku vahi all pidamise seaduslikkuse kontrollimist. Isik võeti vahi alla, et viia ta kohtu ette, kes pidi otsustama tema vahi all pidamise küsimuse. Prokuröri taotlus hoida isikut vahi all rahuldati esimeses kohtuastmes tunnistaja ütluste alusel, mida peeti usaldusväärseteks, ning teise astme kohus jättis selle lahendi muutmata, kusjuures kummalgi

83| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikult arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1).

korral ei võetud arvesse muid tõendeid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kelle poole pöörduti uue taotlusega vahistamise seaduslikkuse küsimus uuesti läbi vaadata, otsustas küsida Euroopa Kohtult, millised normid on seejuures asjakohased. Ta märkis sellega seoses, et uue riigisisese kohtupraktika kohaselt peavad kohtud vahistamise seaduslikkuse kontrollimisel võtma „piisava aluse“ olemasolu suhtes seisukoha pärast tõendite vaatlemist nii, nagu need „esmapilgul“ paistavad, mitte aga neid üksikasjalikult uurima.

Euroopa Kohus tuletas meelde, et direktiivi 2016/343 artikkel 3 näeb ette, et liikmesriigid tagavad, et kahtlustatavat ja süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süüd ei ole seaduse kohaselt tõendatud, ning direktiivi artikli 4 lõige 1 sätestab, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et kuni kahtlustatava või süüdistatava süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud, ei osutata muu hulgas kriminaalmenetluses tehtud otsustes, välja arvatud nendes, milles otsustatakse süü küsimus, kõnealusele isikule kui süüdlasele; see ei takista selliste menetluslikku laadi esialgsete otsuste tegemist kohtute poolt, mis põhinevad kahtlustel või süüstavatel tõenditel.

Seetõttu otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2016/343 artiklit 3 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et need ei keela selliste menetluslikku laadi esialgsete otsuste tegemist, nagu kohtu otsus kohaldada tõkendina vahistamist, mis põhinevad kahtlustel või süüstavatel tõenditel, tingimusel et nendes otsustes ei osutata vahistatule kui süüdlasele.

XI. Transport

17. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses **Krüse***mann jt* (C-195/17, C-197/17–C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17–C-286/17 ja C-290/17–C-292/17, [EU:C:2018:258](#)) leidis Euroopa Kohus, et *lennuettevõtja lendava personali „etteteatamata streik“, mis sai alguse üllatuslikust avaldusest ettevõtte restruktureerimise kohta, ei kuulu mõiste „erakorralised asjaolud“ alla määruse nr 261/2004⁸⁴ artikli 5 lõike 3 tähenduses, mis võimaldaks asjaomasel ettevõtjal vabaneda oma kohustusest maksta lendude tühistamise või pikaajalise hilinemise eest hüvitist. Kõnealusel juhul hilinesid või tühistati arvukad lennuettevõtjalt TUIfly broneeritud lennud pärast seda, kui paljud lennuettevõtja lendava personali liikmed teatasid ootamatult haigestumisest pärast seda, kui asjaomase ettevõtja juhtkond oli andnud teada restruktureerimise kavast.*

Euroopa Kohus tuletas kõigepealt meelde, et „erakorralisteks asjaoludeks“ määruse nr 261/2004 artikli 5 lõike 3 tähenduses saab kvalifitseerida sündmusi, mis oma olemuselt või päritolult ei ole omased asjaomase lennuettevõtja tavapärasele tegevusele ja jäävad tema tegeliku kontrolli alt välja. Selles kontekstis leidis Euroopa Kohus, et ootamatut sündmust ei pea tingimata kvalifitseerima „erakorraliseks asjaoluks“, vaid võimalik on asuda ka seisukohale, et selline sündmus on asjaomase lennuettevõtja tavapärasele tegevusele omane. Võttes arvesse, et ettevõtete restruktureerimine ja reorganiseerimine on osa nende loomuliku juhtimise meetmetest ja et lennuettevõtjatel võib seega tekkida enda tegevuse käigus vajadus iga päev tegeleda töötajate või osa töötajate poolt väljendatud lahkavustega ja isegi nendega tekkinud konfliktidega, järeldas Euroopa Kohus, et nende meetmetega kaasnevatest sotsiaalsetest tagajärgedest tulenevaid riske tuleb pidada omaseks selle lennuettevõtja tavapärasele tegevusele. Seetõttu ei saa „etteteatamata streiki“ kvalifitseerida „erakorraliseks asjaoluks“ määruse nr 261/2004 artikli 5 lõike 3 tähenduses.

⁸⁴ | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. veebruari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 261/2004, millega kehtestatakse ühiseeskirjad reisijatele lennureisist mahajätmise korral ning lendude tühistamise või pikaajalise hilinemise eest antava hüvitise ja abi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EMÜ) nr 295/91 (ELT 2004 L 46, lk 1; ELT eriväljaanne 07/08, lk 10).

13. juuni 2018. aasta kohtuotsus **komisjon vs. Poola** (C-530/16, [EU:C:2018:430](#)) käsitleb raudteeõnnetuste uurimise eest vastutava organi sõltumatuse mõistet direktiivi 2004/49⁸⁵ artikli 21 lõike 1 tähenduses. Euroopa Kohus pidi kontrollima, kas Poola Vabariigi loodud organ, mis asutati transpordiministeeriumi haldusalas, on sõltumatu infrastruktuuri-ettevõtjast ja raudtee-ettevõtjast olukorras, kus transpordiminister teostab nimetatud ettevõtjate üle kontrolli.

Olles märkinud, et sõltumatus tähendab harilikult staatust, mis tagab asjaomasele organile võimaluse tegutseda täiesti sõltumatult nendest organitest, kelle suhtes nende sõltumatus peab olema tagatud, ilma mingite juhendite ning surveta, leidis Euroopa Kohus kõigepealt seoses uurimisorgani sõltumatusega tema õigusliku struktuuri poolest, et kuigi kõnealune organ kuulub transpordiministeeriumi haldusalasse ja see ei ole iseseisev õigussubjekt, ei tõenda selline olukord iseenesest, et see organ ei ole oma õigusliku struktuuri poolest sõltumatu infrastruktuuri-ettevõtjast ja raudtee-ettevõtjast, kes mõlemad on iseseisvad ja ministeeriumist eraldiseisvad õigussubjektid. Lisaks sellele märkis Euroopa Kohus, et direktiiv 2004/49 ei keela uurimisorgani kui sellise hõlmamist transpordiministeeriumi haldusalasse.

Järgmiseks järeldas Euroopa Kohus seoses uurimisorgani töökorraldusliku sõltumatusega, et direktiivi 2004/49 artikli 21 lõikega 1, mis nõuab, et see organ oleks töökorralduslikult sõltumatu eelkõige mis tahes infrastruktuuri-ettevõtjast ja raudtee-ettevõtjast, on vastuolus see, kui infrastruktuuri-ettevõtjat ja raudtee-ettevõtjat kontrolliv ametiasutus võib nimetada ja ametist vabastada kõik uurimisorgani liikmed, kui seadus ei reguleeri ametiasutuse tegevust rangelt, nii et see ametivõim oleks kohustatud tegema otsuseid objektiivsete, selgelt ja ammendavalt loetletud ning kontrollitavate kriteeriumide alusel. Konkreetsemalt mõjutab sellistel asjaoludel transpordiministrile antud ulatuslik kaalutusõigus ametisse nimetamisel ja ametist vabastamisel juba iseenesest uurimisorgani liikmete sõltumatust, kui tegemist on kõnealuse ministri kontrollitava raudteeinfrastruktuuri-ettevõtja ja raudteeveo-ettevõtja huvidega.

Lõpuks, mis puudutab uurimisorgani sõltumatust otsuste tegemisel, siis leidis Euroopa Kohus, et kuna otsuste avaldamine on üks peamisi raudtee õnnetus- ja vahejuhtumite suhtes läbiviidava uurismenetluse eesmärke, ei ole seega uurimisorgani otsustusprotsessi nõutava sõltumatusega infrastruktuuri-ettevõtjast ja raudtee-ettevõtjast kooskõlas see, kui organ, kes kontrollib neid kahte üksust, saab vajaduse korral takistada nende aruannete ametlikku avaldamist, milles võidakse viidata üksuste vastutusele asjaomasel raudteel toimunud õnnetus- või vahejuhtumi eest.

⁸⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/49/EÜ ühenduse raudteede ohutuse kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 95/18/EÜ raudteeettevõtjate litsentseerimise kohta ja direktiivi 2001/14/EÜ raudteeinfrastruktuuri läbilaskevõime jaotamise ning raudteeinfrastruktuuri kasutustasude kehtestamise ja ohutuse sertifitseerimise kohta (raudteede ohutuse direktiiv) (ELT 2004 L 164, lk 44; ELT eriväljaanne 07/08, lk 227).

XII. Konkurents

1. ELTL artikkel 101

Keelatud kokkulepetega seoses tuleb esile tõsta 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus **F. Hoffmann-La Roche jt** (C-179/16, [EU:C:2018:25](#)), milles Euroopa Kohtu suurkoda leidis, et kahte konkureerivat ravimit turustava kahe ettevõtja poolne eksitava teabe edastamine kõrvaltoimete kohta, mis võivad kaasneda neist ravimitest ühe kasutamisega selliste haiguste raviks, mida selle ravimi müügiluba ei hõlma, eesmärgiga suunata nõudlus teisele ravimile, võib olla käsitatav „eesmärgil põhineva“ konkurentsipiiranguna.

Mõlemat kõnealust ravimit, Lucentist ja Avastini toodab äriühing Genentech ning need on liidus heaks kiitnud komisjon ja Euroopa Ravimiamet (EMA). Lucentis on lubatud silmahaiguste raviks ja selle turustamine on litsentsilepinguga antud kontsernile Novartis. Kuigi Avastini on lubatud kasutada üksnes kasvajate raviks, kirjutatakse seda välja ka selliste silmahaiguste raviks, mida müügiluba ei hõlma. Avastini turustab Genentechi emaettevõtja Roche. Kuna Roche ja Novartis levitasid teavet kõrvaltoimete kohta, mis võivad kaasneda Avastini kasutamisega selliste haiguste raviks, mida selle ravimi müügiluba ei hõlma, määras Itaalia konkurentsiasutus neile trahvid põhjendusel, et need ettevõtjad olid sõlminud ELTL artikliga 101 vastuolus oleva kokkuleppe, manipuleerides sellega, kuidas tajutakse Avastini silmahaiguste ravis kasutamisega seonduvaid ohte. Roche ja Novartis vaidlustasid määratud trahvid ja esitasid kaebuse Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsevale riiginõukogule, kes pöördus selles valdkonnas kohaldatavate liidu konkurentsieeskirjade tõlgendamiseks Euroopa Kohtu poole.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et võttes arvesse konkurentsi eripärasid farmaatsiasektoris, võib liikmesriigi konkurentsiasutus ELTL artikli 101 kohaldamisel lisaks asjasse puutuvate haiguste raviks loa saanud ravimitele pidada asjaomasele turule kuuluvaks ka teist ravimit, mille müügiluba ei hõlma seda ravi, kuid mida selleks siiski kasutatakse ja millel on seega konkreetne asendatavuse suhe esimesena nimetatud ravimitega. Nimelt, kuigi ebaseaduslikult valmistatud või müüdud ravimeid ei saa pidada asendatavateks seaduslikult valmistatud ja müüdud toodetega, ei ole farmaatsiatooteid reguleerivate liidu õigusnormide kohaselt keelatud ei ravimi väljakirjutamine müügiloas märgitust erinevatel näidustustel ega selle ümberpakendamine niisuguse kasutamise eesmärgil, eeldusel et täidetud on teatud tingimused.

Järgmiseks välistas Euroopa Kohus selle, et Itaalia konkurentsiasutuse viidatud konkurentsipiirangud võiksid jääda ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamisalast välja seetõttu, et need kaasnevad litsentsilepinguga, mis sõlmiti ravimi Lucentis turustamiseks. Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus, et asjaomase teabe levitamise ei püütud mitte piirata litsentsilepingu poolte ärilist iseseisvust, vaid kolmandate isikute – eelkõige arstide – tegevust, et Lucentise kasuks vähendada Avastini väljakirjutamist silmahaiguste ravis. Sellistel asjaoludel ei saanud niisugust tegevust pidada litsentsilepingu täitmisega kaasnevaks ja objektiivselt vajalikuks.

Seoses küsimusega, kas Itaalia konkurentsiasutuse viidatud teabe levitamine võib olla „eesmärgil põhinev“ konkurentsipiirang, tuletas Euroopa Kohus meelde, et „eesmärgil põhineva“ konkurentsipiirangu mõistet tuleb tõlgendada kitsalt ja seda võib kohaldada vaid teatud liiki ettevõtjatevaheliste kooskõlastamiste suhtes, mis kahjustavad konkurentsi piisaval määral, selleks et saaks asuda seisukohale, et nende tagajärgede kontrollimine ei ole vajalik. Seega, tuginedes õiguslikule raamistikule, mille moodustavad direktiiv 2001/83⁸⁶

86| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. novembri 2001. aasta direktiiv 2001/83/EÜ inimtervishoiu kasutatavate ravimite käsitlevate ühenduse eeskirjade kohta (EÜT 2001, L 311, lk 67; ELT eriväljaanne 13/27, lk 69).

ja määrus nr 726/2004⁸⁷, järeltas Euroopa Kohus, et kahte konkureerivat ravimit turustava kahe ettevõtja vahel sõlmitud keelatud kokkulepet, mis valdkonnas esinevate teadusandmete ebakindluse kontekstis puudutab Euroopa Ravimiametile, tervishoiutöötajatele ja laiale üldsusele eksitava teabe edastamist kõrvaltoimete kohta, mis võivad kaasneda neist ravimitest ühe kasutamisega selliste haiguste raviks, mida selle ravimi müügiluba ei hõlma, et vähendada konkurentsirisk, mida niisugune kasutamine avaldab teisele ravimile, tuleb pidada konkurentsi piisaval määral kahjustavaks, et muuta selle tagajärgede kontrollimine ülemääraseks, ning sellest tulenevalt kujutab see endast „eesmärgil põhinevat“ konkurentsipiirangut ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses. Euroopa Kohtu hinnangul ei saa ELTL artikli 101 lõikes 3 sätestatud erandit sellise kokkuleppe suhtes kohaldada, kuna ravimi kohta eksitava teabe edastamist ei saa pidada „hädavajalikuks“ piiranguks selle sätte tähenduses.

2. Koondumised

31. mai 2018. aasta kohtuotsuses **Ernst & Young** (C-633/16, [EU:C:2018:371](#)) käsitles Euroopa Kohtu viies koda küsimust, *milline ulatus on keelul viia koondumine ellu enne sellest teatamist ja ühisturuga kokkusobivaks kuulutamist, nagu on ette nähtud määruse nr 139/2004⁸⁸ artikli 7 lõikes 1.*

Põhikohtuasi puudutas mitme audiitorühingu vahel 18. novembril 2013 sõlmitud ühinemislepingu elluviimist ja eelkõige asjaolu, et selle lepingu sõlmimise päeval ütles üks ühinemislepingu pool üles koostöölepingu, mille ta oli 2010. aastal sõlminud sõltumatute audiitorühingute rahvusvahelise võrgustikuga. Olles koondumise heaks kiitnud, leidis Taani konkurentsiohkukogu, et koostöölepingu ülesütlemine oli rikkunud Taani konkurentsiseaduses sätestatud keeldu viia koondumine ellu enne selle heakskiitmist. Selle otsuse peale esitati tühistamiskaebus eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kes otsustas pöörduda Euroopa Kohtusse küsimusega, kas koostöölepingu ülesütlemist võis kõnealuse kohtuasja asjaoludel pidada koondumise elluviimiseks määruse nr 139/2004 artikli 7 lõike 1 tähenduses.

Euroopa Kohus kinnitas esmalt oma pädevust seda eelotsusetaotlust lahendada, kuigi koondumisi käsitlev liidu õigus ei olnud põhikohtuasjas kohaldatav ja Taani konkurentsiseadus ei sisaldanud ei otsest viidet määruse nr 139/2004 vastavatele sätetele ega nende sätete sisu sõnasõnalist taasesitamist. Euroopa Kohtu sõnul on see pädevus seletatav nii Taani seadusandja kavatsusega ühtlustada riigisisene konkurentsiohkukogu koondumiste kontrolli valdkonnas liidu vastava õigusega kui ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu antud selgitustega, mille kohaselt tuleb riigisisest õigust tõlgendada eelkõige Euroopa Kohtu praktikast arvestades.

Seoses määruse nr 139/2004 artikli 7 lõike 1 tõlgendamisega märkis Euroopa Kohus seejärel, et kõnealuse sättega on üksnes ette nähtud, et koondumist ei viida ellu enne sellest teatamist ega enne, kui see on kuulutatud ühisturuga kokkusobivaks. Kuna kõnealuse artikli sõnastusest endast ei selgu selle keelu ulatust, lähtus Euroopa Kohus tõlgendusest, mis põhineb nii selle sätte eesmärgil kui ka üldisel ülesehitusel. Seega märkis Euroopa Kohus, et tagamaks koondumiste tõhus kontrollimine selle alusel, milline on nende mõju konkurentsi struktuurile liidus, on määruse nr 139/2004 artikli 7 lõikes 1 sätestatud keeld kohaldatav üksnes selliste koondumiste suhtes, mis on määratletud sama määruse artiklis 3 ja mille elluviimise tunnus on selliste tehingute tegemine, mis aitavad kaasa ühineva ettevõtja suhtes teostatava kontrolli püsivale üleminekule.

⁸⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrus (EÜ) nr 726/2004, milles sätestatakse ühenduse kord inim- ja veterinaarravimite lubade andmise ja järelevalve kohta ning millega asutatakse Euroopa ravimiamet (ELT 2004, L 136, lk 1, ELT eriväljaanne 13/34, lk 229), muudetud redaktsioonis.

⁸⁸ Nõukogu 20. jaanuari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (EÜ ühinemismäärus) (ELT 2004, L 24, lk 1; ELT eriväljaanne 08/03, lk 40).

Sellest tulenevalt leidis Euroopa Kohus, et koostöölepingu ülesütlemist kohtuasjas käsitletavatel asjaoludel ei saa põhimõtteliselt pidada selliseks, mis toob kaasa koondumise elluviimise kõnealuse artikli 7 lõike 1 tähenduses, sõltumata sellest, kas kõnealune ülesütlemine mõjutas turgu.

3. Riigiabi

6. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses **komisjon vs. FIH Holding ja FIH Erhvervsbank** (C-579/16 P, [EU:C:2018:159](#)), millega tühistati vaidlustatud Üldkohtu otsus⁸⁹, käsitles Euroopa Kohtu suurkoda majandusliku eelise mõistet riigiabi valdkonnas ja konkreetsemalt seda, kuidas kohaldada turumajanduse tingimustes tegutseva eraettevõtja põhimõtet.

Vaidlustatud kohtuotsusega oli Üldkohus eraettevõtja põhimõtte vääralt kohaldamise tõttu tühistanud komisjoni otsuse, millega tunnistati teatud meetmed, mille Taani oli võtnud ühe pangandusgrupi suhtes, riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses. Sellega seoses tõstatati apellatsioonkaebuses küsimus, kas komisjon oleks pidanud arvesse võtma finantsriske, mis Taani riigil oleksid olnud, kui meetmeid ei oleks võetud, isegi kui need riskid tulenesid samale pangandusgrupile varem antud riigiabist.

Kõigepealt tuletas Euroopa Kohus meelde, et arvestades ELTL artikli 107 lõikega 1 taotletavat eesmärki, ei saa mõiste „abi“ selle sätte tähenduses hõlmata meedet, mis võeti ettevõtja kasuks riigi ressursse kasutades, juhul kui see ettevõtja oleks saanud samasuguse eelise tavapärastele turutingimustele vastavatel asjaoludel. Nende tingimuste hindamisel, milles selline eelis anti, tuleb seega üldjuhul kohaldada eraettevõtja põhimõtet.

Seejärel pidi Euroopa Kohus kindlaks tegema, kas komisjon oleks pidanud arvesse võtma finantskahju riski, mis ohustas Taani riiki samale pangandusgrupile varem antud abi tõttu. Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et hindamaks, kas sama meetme oleks tavapärastel turutingimustel võtnud turumajanduse tingimustes tegutsev ettevõtja, kes on riigiga võimalikult sarnases olukorras, tuleb arvesse võtta üksnes eeliseid ja kohustusi, mis on seotud riigi kui eraettevõtja olukorraga, mitte aga neid, mis puudutavad teda kui avaliku võimu kandjat. Kuna aga Taani riik oli varasema abi asjaomasele pangandusgrupile andnud oma avaliku võimu eesõigusi teostades, olid sellest tulenenud riskid samuti seotud tema kui avaliku võimu kandja seisundiga ega kuulunud seega tegurite hulka, mida üks eraettevõtja oleks tavapärastel turutingimustel oma majanduslikes arvutustes arvesse võtnud. Seetõttu ei saa selliseid riske arvesse võtta eraettevõtja põhimõtte kohaldamisel hilisemate meetmete suhtes, mille see sama liikmesriik võttis sama pangandusgrupi kasuks. Seega tühistas Euroopa Kohus vaidlustatud kohtuotsuse.

19. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses **A-Brauerei** (C-374/17, [EU:C:2018:1024](#)) pidi Euroopa Kohtu suurkoda võtma seoses *maksualase eelise riigiabiks kvalifitseerimisega* seisukoha küsimuses, kas nimetatud eelis on *valikuline*. Põhikohtuasjas vaidlesid Saksamaa maksuhaldur ja üks äriühing selle üle, et asjaomane maksuhaldur keeldus vabastamast seda äriühingut kinnisvara omandamise maksust, millest Saksa maksuõiguse kohaselt võimaldatakse äriühingud vabastada ümberkujundamise tehingute alusel, mis hõlmavad eranditult sama kontserni äriühinguid, kes on vähemalt 95% suuruse osalussuhte kaudu seotud asjaomasele tehingule eelneva viie aasta ja järgneva viie aasta pikkuse katkematu miinimumperioodi jooksul. Selles kontekstis palus eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas selline maksuvabastus kujutab endast ELTL artikli 107 lõikega 1 keelatud riigiabi, ja konkreetsemalt, kas antud maksualane eelis vastab valikulisuse tingimusele.

⁸⁹ | Üldkohtu 15. septembri 2016. aasta otsus (T-386/14, [EU:T:2016:474](#)).

Euroopa Kohus märkis, et käsitletav maksuvabastus on niisugune, millega soodustatakse vaid kindlaksmääratud osaluse kaudu seotud äriühingute kontserne, kes teevad ümberkujundamistinginguid, samas kui äriühingud, kes sellistesse äriühingute kontsernidesse ei kuulu, on sellest soodustusest ilma jäetud, isegi kui nad teevad ümberkujundamistinginguid, mis on identsed nende äriühingute kontsernide omadega. Seetõttu lükkas kohus kõigepealt tagasi väite, et maksuvabastus kujutab endast üldist meedet, mis ei ole valikuline. Kuna erinevad äriühingute kontsernid on maksustamiskorra eesmärgi seisukohast sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras, märkis Euroopa Kohus seejärel, et kõnealune maksuvabastus on *a priori* valikuline.

Euroopa Kohus juhtis siiski tähelepanu asjaolule, et asjaomane liikmesriik võib *a priori* valikulisi maksumeetmeid põhjendada, kui ta tõendab, et need tulenevad selle süsteemi olemusest või ülesehitusest, millesse need kuuluvad. Käsitletava maksuvabastusega püüti aga tegelikult vältida kinnisvara omandamise topeltmaksustamist ümberkujundamistingingute puhul, mis hõlmavad äriühinguid, kes on vähemalt 95% suuruse osaluse kaudu seotud, samas kui üldiste maksueeskirjade kohaselt oli selline topeltmaksustamine muudel juhtudel välistatud. Euroopa Kohus järeldas sellest, et *a priori* valikuline maksualane eelis oli põhjendatud eesmärgiga, mis puudutas üldise maksustamiskorra nõuetekohast toimimist. Kuna kõnealuse eelise kohaldamise tingimusena kehtestatud nõue, mis puudutas osaluse omamise minimaalset aega, oli lisaks põhjendatud sooviga ennetada kuritarvitusi, vältides olukorda, kus suuremaid kui 95% osalussuhteid rakendatakse lühiajaliselt üksnes eesmärgiga saada asjaomast maksuvabastust, leidis Euroopa Kohus, et asjaomane maksualane eelis ei vasta valikulisuse tingimusele, mis on kehtestatud ELTL artikli 107 lõikes 1.

20. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **Carrefour Hypermarchés jt** (C-510/16, [EU:C:2018:751](#)) selgitas Euroopa Kohtu neljas koda, *millise ulatusega on mõiste „olemasoleva abi muudatused“ määruse nr 659/1999⁹⁰ artikli 1 punkti c tähenduses*. Eelotsusetaotlus esitati kohtuvaidluses, mis tekkis olukorras, kus maksutulu, millega rahastati mitut heakskiidetud abikava, suurenes olulisel määral, võrreldes liikmesriigi poolt teatatud prognoosiga.

Põhikohtuasjas käsitletud kolm maksu olid ette nähtud Prantsusmaa filmi- ja audiovisuaalsektoris kehtestatud abikava tarbeks. Otsustega, mis võeti vastu aastatel 2006⁹¹ ja 2007⁹², tunnistas komisjon kõnealuse abikava siseturuga kokkusobivaks. Samas palusid põhikohtuasja kassaatorid tagastada nende poolt tasutud videosalvestiste müügi ja laenutuse maksu, mis nende sõnul nõuti sisse ELTL artikli 108 lõiget 3 rikkudes, kuivõrd Prantsusmaa ei teatanud komisjonile kolme maksu kogutulu suurenemisest aastatel 2007–2011, mis nende väitel ületas määruse nr 794/2004⁹³ artikli 4 lõike 1 teises lauses ette nähtud 20% künnist algsest eelarvest.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas need kolm maksu olid kõnealusel ajavahemikul tõepoolest vaidlustatud abikavade lahutamatu osa. Eeldades, et see oli nii, tuletas Euroopa Kohus meelde, et määruse nr 794/2004 artikli 4 lõike 1 esimeses lauses on üldiselt määratletud mõiste „olemasolevate toetuste muudatus“ määruse nr 659/1999 artikli 1 punkti c tähenduses ning et seda ei saa piirata üksnes abikavade õiguslike muudatustega. Samas sätestab selle lõike teine lause,

90| Nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrus (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ELTL artikli 108] kohaldamiseks (ELT 1999, L 83, lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 339).

91| Komisjoni 22. märtsi 2006. aasta otsus K (2006) 832 lõplik (riigiabi NN 84/2004 ja N 95/2004 – Prantsusmaa, filmi- ja audiovisuaaltööstuse abikavad).

92| Komisjoni 10. juuli 2007. aasta otsus K (2007) 3230 lõplik (riigiabi N 192/2007 kohta – Prantsusmaa, abikava NN 84/2004 muutmine – Prantsuse filmi- ja audiovisuaaltööstuse sektoritele antav toetus – Filmi- ja audiovisuaaltööstuse toetusarve rahastamises televisioonisektori osalemise süsteemi moderniseerimine).

93| Komisjoni 21. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 794/2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ELT artikli 108] kohaldamiseks (ELT 2004, L 140, lk 1; ELT eriväljaanne 08/04, lk 3).

et olemasoleva toetusprogrammi algse eelarve suurenemist 20% võrra ei peeta siiski olemasoleva toetuse muutmiseks. Selles kontekstis järeltas Euroopa Kohus, et mõistet „toetusprogrammi eelarve“ ei saa mõista nii, et see piirdub vaid tegelikult antud abi summaga, kuivõrd selle summa saab teada alles pärast asjaomase abikava rakendamist. Võttes arvesse ELTL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud kontrolli ennetavat laadi, tuleb seda mõistet hoopis tõlgendada kui kogu eelarvet, st summasid, mis on asjaomase abi andmise ülesandega organi käsutuses selle abi andmiseks. Kui tegemist on sihtotstarbeliste maksude abil rahastatava abikavaga, antakse nende maksude tulu asjaomase abikava rakendamise ülesandega organi käsutusse ja see moodustab niisiis kõnealuse abikava „eelarve“.

Kõnealusel juhul otsustas Euroopa Kohus, et mitut heakskiidetud abikava rahastava maksutulu suurenemine komisjonile teatatud prognoosiga võrreldes kujutab endast olemasoleva abi muudatust, välja arvatud juhul, kui selline suurenemine jääb alla eespool nimetatud 20% künnist. Kuna maksude kogutulu tegelik suurenemine kõnealusel ajavahemikul oli komisjonile esitatud prognoosist oluliselt suurem, oleks tulnud sellest komisjonile aegsasti teatada, see tähendab kohe, kui Prantsuse ametiasutused võisid mõistlikult ette näha kõnealuse 20% künnise ületamist.

Lõpuks järeltas Euroopa Kohus – tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kontrollib –, et ainuüksi asjaolu, et osa vaidlusaluse abi andmise ülesandega organi eelarvevahenditest paigutati reservi, ilma et asjaomast summat oleks kasutatud muuks kui abi andmiseks, nagu ka asjaolu, et kõnealusel ajavahemikul kanti raha riigi üldeelarvesse, ei sea kahtluse alla tõsiasja, et asjaomaste abikavade eelarve suurenes heakskiidetud eelarvega võrreldes, ületades nimetatud künnise.

6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon** (liidetud kohtuasjad C-622/16 P–C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) selgitas Euroopa Kohtu suurkoda muu hulgas seda, mida peab hõlmama komisjoni teostatav kontrollimine selleks, et ta saaks tunnistada õigusvastase riigiabi tagasinõudmise täielikult võimatuks⁹⁴.

Selles kohtuasjas, olles tunnistanud mitteäriliste üksuste poolt teatud otstarbel kasutatava ja neile kuuluva kinnisvara suhtes Itaalia poolt antud maksuvabastuse munitsipaalset kinnisvaramaksust õigusvastaseks riigiabiks, oli komisjon otsustanud asjaomase abi tagastamist mitte nõuda, kuna see oli täielikult võimatu.⁹⁵ Lisaks leidis komisjon, et ühtset munitsipaalmaksu puudutavas uues Itaalia süsteemis ette nähtud maksuvabastus ei kujutanud endast riigiabi. Eraharidusamet La Scuola Elementare Maria Montessori ja *bed and breakfast* tüüpi majutusasutuse omanik P. Ferracci esitasid vaidlusaluse otsuse peale Üldkohtule tühistamishagid, milles väitsid, et kõnealune otsus asetask nad ebasoodsamasse konkurentsiolukorda võrreldes nende vahetus läheduses asuvate kiriklike või religioossete üksustega, kelle tegevus oli nende omaga sarnane ja kelle suhtes asjaomast maksuvabastust võis kohaldada. Kuna Üldkohus jättis nende hagid, mis olid küll vastuvõetavad, põhjendamata tõttu rahuldamata⁹⁶, esitasid nii hagejad kui ka komisjon Üldkohtu otsuste peale apellatsioonkaebused.

94] Selles kohtuotsuses analüüsis Euroopa Kohus ka seda, kas ELTL artikli 263 neljanda lõigu kolmandat lauseosa arvestades on vastuvõetav riigiabi saajate konkurentide esitatud tühistamishagi, mis esitati komisjoni otsuse peale, milles leiti, et asjaomane riigisisene kord ei kujuta endast riigiabi ja et ebaseadusliku korra alusel antud abi ei ole võimalik tagasi nõuda. Vt selle kohta VI jaotise „Liiduga seotud vaidlused“ punkt 2 „Tühistamishagid“.

95] Komisjoni 19. detsembri 2012. aasta otsus 2013/284/EL riigiabi SA. 20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)) kohta seoses Itaalia rakendatud abikavaga, mis käsitleb mitteäriliste üksuste poolt eriotstarbel kasutatava kinnisvara vabastamist munitsipaalset kinnisvaramaksust (ELT 2013, L 166, lk 24).

96] Üldkohtu 15. septembri 2016. aasta kohtuotsused **Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon** (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) ja **Ferracci vs. komisjon** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

Mis puudutab komisjoni otsust mitte kohustada abi tagasi nõudma, siis tuletas Euroopa Kohus meelde, et korraldus õigusvastane abi tagasi nõuda on abi õigusvastasuse tuvastamise loogiline ja tavapärane tagajärg. Siiski ei või komisjon määruse nr 659/1999 artikli 14 lõike 1 teise lause kohaselt anda korraldust nõuda õigusvastane abi tagasi, kui tagasinõudmine on vastuolus mõne liidu õiguse üldpõhimõttega, nagu põhimõte, mille kohaselt „keegi ei ole kohustatud tegema võimatut“. Samas rõhutas Euroopa Kohus, et õigusvastase abi tagasinõudmise võib lugeda objektiivselt ja täielikult võimatuks üksnes siis, kui komisjon tuvastab üksikasjaliku analüüsi tulemusel, et täidetud on kaks tingimust, nimelt esiteks on asjaomase liikmesriigi viidatud raskused reaalsed ning teiseks puuduvad abi tagasinõudmise alternatiivsed viisid.

Kõnealuses asjas leidis Euroopa Kohus, et komisjon ei võinud järeldada, et asjaomase õigusvastase abi tagasinõudmine oli täielikult võimatu, üksnes tõdemuse alusel, et vajalikku teavet oli Itaalia maa- ja maksuameti andmebaasidest võimatu saada. Komisjon oleks pidanud nimelt ka kontrollima, kas abi kas või osaliseks tagasinõudmiseks võis esineda alternatiivseid viise. Euroopa Kohus leidis seega oma analüüsi lõpus, et komisjon ei olnud tõendanud asjaomase abi tagasinõudmise täielikku võimatust, ja tühistas nii Üldkohtu otsuse osas, milles see kinnitas komisjoni otsust mitte anda korraldust kõnealuses asjas antud õigusvastase abi tagasinõudmiseks, kui ka komisjoni vaidlusaluse otsuse osas, milles viimane ei kohustanud nimetatud õigusvastast abi tagasi nõudma.

XIII. Maksusätted

Maksuvaldkonnas tuleb esile tõsta kohtuotsuseid *Scialdone* (C-574/15) ja *Kolev jt* (C-612/15)⁹⁷ eelkõige seoses ELTL artikliga 325, mis käsitleb võitlust pettuste vastu.

2. mai 2018. aasta kohtuotsuses ***Scialdone*** (C-574/15, [EU:C:2018:295](#)) lahendas Euroopa Kohtu suurkoda küsimust, kas direktiiviga 2006/112⁹⁸, *ELL artikli 4 lõikega 3 ja ELTL artikli 325 lõikega 1 on kooskõlas riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et konkreetset maksustamisaastat puudutavast aastadeklaratsioonist tuleneva käibemaksu tasumata jätmise kujutab endast kuritegu, kui ületatakse künnist, mis on kõrgem kui see, mida kohaldatakse süüteo puhul, mis seisneb kinnipeetud tulumaksu tasumata jätmises.*

Põhikohtuasjas algatati kriminaalmenetlus käibemaksukohustuslasest äriühingu juhatuse ainuliikme vastu, kuna käibemaks oli jäetud ettenähtud tähtaja jooksul tasumata. Ajal, mil kõnealune tasumata jätmise aset leidis, nägi Itaalia õigus sellise teo eest ette vabadusekaotusliku karistuse, kui tasumisele kuulunud käibe- või tulumaksu summa oli suurem kui 50 000 eurot. Pärast põhikohtuasja asjaolude asetleidmist muutis aga Itaalia seadusandja 50 000 euro suurust künnist, tõstes selle käibemaksu puhul 250 000 eurole ja kinnipeetud tulumaksu puhul 150 000 eurole. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leidis, et kuna tegemist on varem kohaldatust leebema õigusnormiga, tuleb seda muudatust kohaldada tagasiulatuvalt ja et kõnealuseid tegusid ei käsitata enam kuriteona. Tõdedes, et kriminaalvastutuse kaasa toov künnis on kinnipeetud tulumaksu ja käibemaksu tasumata jätmise puhul erinev, pöördus see kohus Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas künniste erinevus on liidu õigusega kooskõlas, kui sellega kaasneb riigi finantshuvide parem kaitse, võrreldes liidu omadega.

⁹⁷ See kohtuotsus on esitatud X.2 jaotises „Kriminaalmenetlust käsitlevad ühiseeskirjad“.

⁹⁸ Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1).

Kuna liikmesriikidel on kohustus tagada täies ulatuses käibemaksu kogumine ja kuna liidu finantshuvid hõlmavad muu hulgas käibemaksutulu, toonitas Euroopa Kohus, et kuigi sanktsioonid, mida liikmesriigid kehtestavad ühtlustatud käibemaksueeskirjade rikkumiste eest, kuuluvad nende menetlusautonoomia ja institutsioonilise autonoomia alla, piiravad seda autonoomiat siiski esiteks võrdväarsuse põhimõtte, mis nõuab, et sanktsioonid oleksid analoogsed nendega, mida kohaldatakse samalaadsete ja sama raskete ning riigi finantshuve kahjustavate riigisisese õiguse rikkumiste puhul, ning teiseks tõhususe põhimõtte, mis nõuab, et sanktsioonid oleks tõhusad ja hoiatavad.

Mis puudutab esiteks tõhususe põhimõtet, siis on Euroopa Kohus tõdenud, et kuigi käibemaksu tasumata jätmine ei kujuta endast „pettust“ ELTL artikli 325 lõike 1 tähenduses, kui maksukohustuslane on nõuetekohaselt täitnud oma käibe deklareerimise kohustused, kujutab see endast siiski sama artikli tähenduses „ebaseaduslikku tegevust“, mis nõuab tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistuste kohaldamist. Ent arvestades kõnealuses asjas riigisisestest õigusnormides ette nähtud trahvide märkimisväärset suurust ja viivise kohaldamist, leidis Euroopa Kohus, et sellised trahvid võivad ajendada maksukohustuslasi loobuma kõigist katsetest käibemaksu tasumisega viivitada või jätta see tasumata, ja seega on neil hoiatav mõju. Pealegi ajendavad need trahvid maksukohustuslasi, kes on jätnud oma kohustused täitmata, tasuma tasumisele kuuluva maksu nii kiiresti kui võimalik, mistõttu võib neid põhimõtteliselt pidada tõhusaks. Sellist järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et maksukohustuslane on juriidiline isik ja et neid samu karistusi kohaldatakse asjaomase juriidilise isiku, mitte aga selle juhtide suhtes. Seetõttu ei loetud 250 000 euro suurust künnist käibemaksu tasumata jätmises seisneva süüteo puhul tõhususe põhimõttega vastuolus olevaks.

Teiseks, mis puudutab võrdväarsuse põhimõtet, siis kuigi käibemaksu tasumata jätmist ja kinnipeetud tulumaksu tasumata jätmist iseloomustab ühtmoodi see, et rikutud on deklareeritud maksu seaduses sätestatud tähtaja jooksul tasumise kohustust ja kuigi neid tegusid süütegudena käsitledes lähtus Itaalia seadusandja samast eesmärgist, milleks on tagada, et riigikassa saaks maksu kätte õigel ajal ja seega, et säiliks fiskaaltulu terviklikkus, leidis Euroopa Kohus, et need süüteod erinevad nii nende koosseisu tunnuste kui ka nende avastamise keerukuse poolest, mistõttu ei saa neid kahte süütegu pidada oma laadilt ja raskuselt sarnasteks. Järelikult ei ole selline erinevus, nagu esineb kõnealuste künniste vahel, võrdväarsuse põhimõttega vastuolus. Seega otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2006/112 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 ja ELTL artikli 325 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisese õigusnormid, mis näevad ette, et konkreetset majandusaastat puudutavast aastadeklaratsioonist tuleneva käibemaksu seaduses sätestatud tähtaja jooksul tasumata jätmine kujutab endast kuritegu üksnes juhul, kui tasumata jäetud käibemaksu summa ületab 250 000 euro suuruse künnise, samas kui kinnipeetud tulumaksu tasumata jätmises seisneva süüteo puhul on ettenähtud künnis 150 000 eurot.

XIV. Õigusaktide ühtlustamine

1. Autoriõigus

Kohtuotsuses **Renckhoff** (C-161/17, [EU:C:2018:634](#)), mis kuulutati 7. augustil 2018, pidi Euroopa Kohus analüüsima mõistet „üldsusele edastamine“ direktiivi 2001/29⁹⁹ artikli 3 lõike 1 tähenduses. Põhikohtuasjas oli Land Nordrhein-Westfaleni liidumaa (Saksamaa) ja ühe fotograafi vahel kohtuvaidlus selle üle, et kõnealusel liidumaal asuva kooli õpilane kasutas ilma loata üht selle fotograafi tehtud ja ühel veebisaidil vabalt kättesaadavat fotot illustratsioonina koolitöös, mille see kool tegi kättesaadavaks ühel teisel veebisaidil.

Euroopa Kohus täpsustas, et varem ühel veebisaidil avaldatud foto teisele veebisaidile üleslaadimine pärast selle kopeerimist isiklikku serverisse on kvalifitseeritav „kättesaadavaks tegemisena“ ja seega „edastamisena“ direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses. Nimelt võimaldab selline üleslaadimine selle veebisaidi külastajatele, kuhu foto üles laaditi, juurdepääsu sellel veebisaidil asuvale fotole.

Sellega seoses leidis Euroopa Kohus, et autoriõigusega kaitstud teose üleslaadimine teisele veebisaidile kui see, mille kaudu toimus autoriõiguse omaja nõusolekul algne üldsusele edastamine, tuleb kvalifitseerida selle teose uuele üldsusele kättesaadavaks tegemiseks. Nimelt hõlmas üldsus, millega autoriõiguse omaja arvestas, kui ta andis nõusoleku oma teose edastamiseks veebisaidil, kus see algul avaldati, üksnes nimetatud veebisaidi kasutajaid, mitte selle veebisaidi kasutajaid, kuhu teos hiljem ilma selle õiguste omaja nõusolekuta üles laaditi, ega muid internetikasutajaid.

Samuti märkis Euroopa Kohus, et sellist üleslaadimist tuleb eristada kaitstud teoste kättesaadavaks tegemisest hüperlingi abil, mis suunab teisele veebisaidile, kus toimus esialgne edastamine¹⁰⁰. Nimelt erinevalt hüperlinkidest, mis aitavad kaasa interneti toimimisele, ei toeta varem ühel veebisaidil autoriõiguste omaja loal kättesaadavaks tehtud teose nende õiguste omaja loata teisele veebisaidile üleslaadimine selle eesmärgi täitmist samaväärselt.

Neil asjaoludel otsustas Euroopa Kohus, et mõistet „üldsusele edastamine“ direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab ka varem piiranguteta allalaaditavana ja autoriõiguse omaja loal ühel teisel veebisaidil avaldatud foto veebisaidile üleslaadimise.

13. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Levola Hengelo** (C-310/17, [EU:C:2018:899](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda küsimuse üle, kas *toiduaine maitse võib olla direktiivi 2001/29 alusel kaitstav autoriõigusega*. Põhikohtuasjas oli vaidlus kahe toiduainet tootva Madalmaade äriühingu vahel selle üle, et üks äriühing oli väidetavalt rikkunud teise äriühingu autoriõigust toorjuustust ja värsketest ürtidest tehtud juustumäärde nimetusega „Heksenkaas“ või „Heks'nkaas“ maitsele.

Euroopa Kohus leidis, et toiduaine maitse saab olla direktiivi 2001/29 alusel autoriõigusega kaitstav ainult juhul, kui sellise maitse saab kvalifitseerida „teoseks“ selle direktiivi tähenduses. Selle kohta märkis ta, et selleks, et teatava objekti saaks nii kvalifitseerida, peavad olema täidetud kaks kumulatiivset tingimust. Esiteks peab see objekt olema algupärane selles mõttes, et see on autori enese intellektuaalne looming.

⁹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10).

¹⁰⁰ Vt selle kohta Euroopa Kohtu 13. veebruari 2014. aasta otsus kohtuasjas **Svensson jt** (C-466/12, [EU:C:2014:76](#)).

Teiseks saab „teoseks“ direktiivi 2001/29 tähenduses kvalifitseerida ainult elemendid, mis on sellise intellektuaalse loomingu väljendus. Lisaks leidis Euroopa Kohus, et direktiivis 2001/29 kasutatud mõiste „teos“ nõuab tingimata, et autoriõiguse kaitse objekt oleks väljendunud nii, et see oleks piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav, olgugi et see väljendus ei pea tingimata olema püsiv.

Samas tõdes Euroopa Kohus, et toiduaine maitse puhul ei ole täpne ja objektiivne identifitseerimine võimalik. Toiduaine maitse identifitseerimine põhineb nimelt eelkõige maitsetunnetusel ja -kogemusel, mis on subjektiivsed ja muutlikud, sest need sõltuvad eelkõige asjaomast toodet maitstva isikuga seotud sellistest faktoritest nagu tema vanus, toidueelistused ja tarbimisharjumused, aga ka toote maitsemise keskkonnast ja kontekstist. Samuti ei ole toiduaine maitse täpne ja objektiivne identifitseerimine, mis võimaldaks seda eristada teiste samalaadsete toodete maitsest, tehniliste vahendite abil teaduse praeguse arengutaseme juures võimalik.

Neil tingimustel otsustas Euroopa Kohus, et direktiiviga 2001/29 on vastuolus toiduaine maitse kaitsmine selles direktiivis ette nähtud autoriõigusega ja liikmesriigi õigusnormide tõlgendamine viisil, mille kohaselt on selline maitse nende õigusnormide alusel kaitstav autoriõigusega.

2. Tööstusomand

Tööstusomandi valdkonnas tuleb esile tuua nelja kohtuotsust. Esimese kohtuotsuse ese on aluspatendi nõudlusele kohaldatavad tõlgendamiskriteeriumid ja kolm järgmist kohtuotsust puudutavad liidu kaubamärgiõigust.

25. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **Teva UK jt** (C-121/17, [EU:C:2018:585](#)) otsustas Euroopa Kohus selle üle, milliseid tõlgendamiskriteeriume tuleb kohaldada aluspatendi nõudlusele selle kindlakstegemisel, kas toodet, millele on antud täiendava kaitse tunnistus, kaitseb kehtiv aluspatent määruse nr 469/2009¹⁰¹ artikli 3 punkti a tähenduses. Põhikohtuasjas oli tekkinud vaidlus retroviirusevastast ravimit turustava ravimiettevõtja ja nende ettevõtjate vahel, kes soovisid turustada Ühendkuningriigis selle ravimi geneerilisi versioone. Viimati nimetatud ettevõtjad vaidlustasid asjaomasele ravimile antud täiendava kaitse tunnistuse kehtivuse, väites, et kõnealuse määruse artikli 3 punktis a sätestatud tingimusele vastamiseks peavad asjaomase toote toimeained Euroopa Kohtu praktika¹⁰² kohaselt olema aluspatendi nõudluse sõnastuses nimetatud.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et määrusega nr 469/2009 ei ole põhimõtteliselt vastuolus see, et aluspatendi nõudluses sisalduvale funktsionaalsele määratlusele vastavat toimeainet käsitatakse selle patendiga kaitstuna, ent seda tingimusel, et selle nõudluse alusel, tõlgendades seda eelkõige leiutiskirjeldust arvestades, nagu on ette nähtud Euroopa patentide väljaandmise konventsiooni¹⁰³ artiklis 69 ja selle artikli tõlgendamise protokollis – mis on selle konventsiooni lahutamatu osa –, on võimalik järeldada, et nimetatud nõudluses on kaudselt, ent tingimata silmas peetud konkreetselt seda toimeainet. Seetõttu on toode määruse nr 469/2009 artikli 3 punkti a mõttes kehtiva aluspatendiga kaitstud üksnes juhul, kui täiendava kaitse tunnistusega seonduvat toodet on patendinõudluses sõnaselgelt nimetatud või tingimata konkreetselt silmas peetud.

101| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. mai 2009. aasta määrus (EÜ) nr 469/2009 ravimite täiendava kaitse tunnistuse kohta (ELT 2009, L 152, lk 1).

102| 24. novembri 2011. aasta kohtuotsus **Medeva** (C-322/10, [EU:C:2011:773](#)).

103| 5. oktoobril 1973. aastal Münchenis allkirjastatud Euroopa patentide väljaandmise konventsioon.

Seejärel rõhutas Euroopa Kohus, et täiendava kaitse tunnistuse eesmärk ei ole laiendada aluspatendiga ette nähtud kaitset enamale kui patendiga kaitstud leiutisele ning et täiendava kaitse tunnistuse andmine tootele, mida aluspatendiga kaitstud leiutis ei hõlma, oleks vastuolus määruse nr 469/2009 eesmärgiga, kuna selline tunnistus ei põhineks kõnealuse patendinõudlusega hõlmatud teadustöö tulemustel. Seega tuleb aluspatendi nõudlust määruse artikli 3 punkti a kohaldamisel tõlgendada leiutise piires, nii nagu see on patendi kirjelduses ja joonistes esitatud. Sellega seoses täpsustas Euroopa Kohus, et selle hindamisel, kas toode on aluspatendiga kaitstud leiutisega hõlmatud, peab vastava ala asjatundja olema võimeline tegema selle toote konkreetselt kindlaks kõigi aluspatendis avaldatud üksikasjade põhjal ja aluspatendi taotluse esitamise või prioriteedikuupäeva seisuga valitsevat tehnika taset arvestades.

12. juuni 2018. aasta kohtuotsuse **Louboutin ja Christian Louboutin** (C-163/16, [EU:C:2018:423](#)) aluseks olevas kohtuasjas pidi Euroopa Kohtu suurkoda täpsustama, kas *tähis, mille moodustab toote konkreetses kohas kasutatud kindel värvus, koosneb kujust direktiivi 2008/95¹⁰⁴ artikli 3 lõike 1 punkti e alapunkti iii tähenduses.*

Kõnealuse kohtuotsuse aluseks oli kaubamärgist tulenevate õiguste rikkumist puudutav kohtuvaidlus ühelt poolt Christian Louboutini ja *Christian Louboutin SASi* ning teiselt poolt *Madalmaade äriühingu vahel, sest viimane turustas jalatseid, mis kahjustasid C. Louboutinile kuuluvat kaubamärki, mis koosneb punasest värvusest (Pantone 18-1663TP), mida kasutatakse kõrge kontsaga kinga tallal.*

Euroopa Kohus märkis esmalt, et seoses kaubamärgiõigusega tuleb mõistet „kuju“ tavaliselt mõista kui joonte või kontuuride kogumit, mis piiritlevad asjaomast kaupa ruumis. Direktiivist 2008/95, Euroopa Kohtu praktikast ega selle sõna tavapärasest tähendusest ei nähtu, et värvus kui selline võib ruumiliselt piiritlematult olla kuju.

Seejärel rõhutas Euroopa Kohus, et kuigi värvuse piiritlemisel ruumis on kauba või selle osa kujul teatav roll, ei ole siiski alust leida, et tähis koosneb asjaomasest kujust, kui kaubamärgi registreerimise eesmärk ei ole kaitsta seda, vaid teatava värvuse kasutamist paigutatuna asjaomase kauba konkreetsesse kohta. Igal juhul ei saa tähist, millega on tegemist põhikohtuasjas, käsitada nii, et see koosneb „ainult“ kujust, kui – nagu kõnealuses asjas – selle tähise peamine ese on rahvusvaheliselt tunnustatud värvimääratluskoodi abil kindlaks määratud värvus.

Neil tingimustel otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2008/95 artikli 3 lõike 1 punkti e alapunkti iii tuleb tõlgendada nii, et tähis, mille moodustab kõrge kontsaga kinga tallal kasutatud värvus nagu see, millega on tegemist põhikohtuasjas, ei koosne üksnes „kujust“ selle sätte tähenduses.

Kohtuotsuses **Mitsubishi Shoji Kaisha ja Mitsubishi Caterpillar Forklift Europe** (C-129/17, [EU:C:2018:594](#)), mis kuulutati 25. juulil 2018, otsustas Euroopa Kohus *kaubamärgiomanikule määrusega nr 207/2009¹⁰⁵ ja direktiiviga 2008/95 – mis on kohaldatavad eristusvõimet omavate tähistes – antud õiguste piiride üle.* Selle kohtuotsuse aluseks on kahe Mitsubishi kontserni kuuluva äriühingu ja kolmandate Belgias asuvate äriühingute vaheline kohtuvaidlus, mille ajendiks oli asjaolu, et viimati nimetatud äriühingud turustasid väljastpoolt Euroopa Majanduspiirkonda (EMP) ostetud Mitsubishi kahvellaadureid, millelt nad olid eemaldanud Mitsubishiile kuuluvate kaubamärkidega identsed tähised ja millele nad olid kinnitanud iseenda tähised.

Euroopa Kohus leidis esiteks, et kaubamärgiga identsete tähistes eemaldamine takistab seda, et kaubad, mille jaoks see kaubamärk on registreeritud, viiakse esimest korda EMPs turule tähistatuna selle kaubamärgiga ja seega võtab see kaubamärgiomanikult võimaluse kasutada oma põhilist õigust kontrollida kaubamärgiga

104| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiiv 2008/95/EÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (ELT 2008, L 299, lk 25).

105| Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määrus (EÜ) nr 207/2009 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2009, L 78, lk 1).

tähistatud kaupade esmakordset turuleviimist EMPs. Teiseks nentis Euroopa Kohus, et kaubamärgiga identsete tähiste eemaldamine ja neile kaupadele uute tähiste kinnitamine eesmärgiga need esimest korda EMPs turule viia kahjustab kaubamärgi ülesandeid. Kolmandaks leidis Euroopa Kohus, et kahjustades kaubamärgiomaniku õigust kontrollida selle kaubamärgiga tähistatud kauba esmakordset EMPs turule viimist ja kaubamärgi ülesandeid, on see, kui kolmandad isikud eemaldavad kaubamärgiomaniku nõusolekuta talle kuuluva kaubamärgiga identsed tähised ja kinnitavad kaupadele uued tähised nende importimiseks EMPsse või seal turustamiseks, et mööda hiilida kaubamärgiomaniku õigusest keelata talle kuuluva kaubamärgiga tähistatud kaupade import, vastuolus moonutamata konkurentsi tagamise eesmärgiga.

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus selles kontekstis mõistet „kasutamine kaubandustegevuse käigus“ direktiivi 2008/95 artikli 5 ja määruse nr 207/2009 artikli 9 tähenduses, märkides, et kolmandate isikute tegevus, mis seisneb kaubamärgiga identsete tähiste eemaldamises ja iseenda tähiste kinnitamises, kujutab endast nende kolmandate isikute aktiivset tegevust, mida juhul, kui see on mõeldud selle kauba importimiseks EMPsse ja seal turustamiseks ning mis toimub seega äritegevuses majandusliku kasu saamise eesmärgil, võib käsitada kaubamärgi kasutamisenä kaubandustegevuses.

Kõiki neid kaalutlusi arvesse võttes otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2008/95 artiklit 5 ja määruse nr 207/2009 artiklit 9 tuleb tõlgendada nii, et kaubamärgiomanik võib keelata kolmandal isikul eemaldada ilma tema nõusolekuta kõik tähised, mis on tema kaubamärgiga identsed, ja kinnitada sellistele tolliladustamisprotseduurile suunatud kaupadele, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, muid tähiseid, et importida neid kaupu EMPsse, kus neid ei ole veel turule viidud, või seal turustada.

6. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise vs. EUIPO** (C-488/16 P, [EU:C:2018:673](#)) jättis Euroopa Kohus muutmata vaidlustatud Üldkohtu otsuse¹⁰⁶, otsustades, et sõnamärk „NEUSCHWANSTEIN“ (edaspidi „vaidlusalune kaubamärk“) ei ole kirjeldav määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punkti c tähenduses.

Esiteks, mis puudutab lossi käitamisel suveniiridena müüdavaid kaupu, siis leidis Euroopa Kohus, et Üldkohus käsitas vaidlusaluse kaubamärgiga hõlmatud kaupu õigustatult tarbekaupadena ja asus põhjendatult seisukohale, et vastavad teenused on igapäevaelu teenused, mille abil hallatakse ja käitatakse lossi. Euroopa Kohus rõhutas ka, et asjaolu, et neid kaupu müüakse suveniirtoodetena, ei ole nime „Neuschwanstein“ kirjeldavuse hindamisel asjakohane. Teatavale kaubaartiklile omistatav suveniirtoote funktsioon ei kujuta endast kauba objektiivset ja olemuslikku tunnust, kuna funktsiooni üle võib ostja ise vabalt otsustada ja see sõltub ainult ostja kavatsustest. Asjaomase avalikkuse silmis ei osuta nimest „Neuschwanstein“ tulenev mälestus seega vaidlusaluse kaubamärgiga hõlmatud kaupade või teenuste kvaliteedile või teatavale põhiomadusele.

Teiseks leidis Euroopa Kohus, et ainuüksi asjaolu, et asjassepuutuvaid kaupu ja teenuseid pakutakse ühes konkreetses kohas, ei kujuta endast nende geograafilist päritolu kirjeldavat tähist, kuna nende kaupade ja teenuste müügikoht kui selline ei saa tähistada nende geograafilisest päritolust tulenevaid omadusi, kvaliteeti või olemuslikku eripära, nagu teatav käsitööoskus, traditsioon või kliima, mis on omased teatavale konkreetsele kohale. Sellega seoses märkis ta, et Neuschwansteini loss ei ole tuntud mitte selles müüdavate suveniirtoodete või osutatavate teenuste, vaid ainulaadse arhitektuuri poolest. Ka ei ole vaidlusalust kaubamärki kasutatud nende konkreetsete kaupade turustamiseks ja teenuste pakkumiseks, millega seoses see kaubamärk on traditsiooniliselt tuntud. Sellest järeldas Euroopa Kohus, et Üldkohus ei rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas, et kuna Neuschwansteini loss ei ole kaupade tootmise või teenuste osutamise koht kui selline, siis ei saa vaidlusalune kaubamärk tähistada sellega hõlmatud kaupade ja teenuste geograafilist päritolu.

106| 5. juuli 2016. aasta kohtuotsus **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise vs. EUIPO – Freistaat Bayern (NEUSCHWANSTEIN)** (T-167/15, ei avaldata, [EU:T:2016:391](#)).

3. Isikuandmete kaitse

Isikuandmete kaitse valdkonnas tuleb esile tuua kolme kohtuotsust. Esimeses kohtuotsuses täpsustas Euroopa Kohus isikuandmete vastutava töötaja mõistet. Teine kohtuotsus puudutab usukogukonna vastutust isikuandmete töötlemisel. Viimases kohtuotsuses käsitletakse isikuandmetele juurdepääsu kriminaalmenetluses.

5. juuni 2018. aasta kohtuotsuses **Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein** (C-210/16, [EU:C:2018:388](#)) tõlgendas Euroopa Kohtu suurkoda *direktiivi 95/46¹⁰⁷ artikli 2 punktis d sätestatud mõistet „vastutav töötaja“ ja otsustas selle üle, millise ulatusega on järelevalveasutuste sekkumisvolitused sellise isikuandmete töötlemise suhtes, mis hõlmab mitut osalejat*. Põhikohtuasjas tegi Saksamaa andmekaitseasutus kui järelevalveasutus direktiivi 95/46 artikli 28 tähenduses ühele haridusvaldkonnale spetsialiseerunud Saksa äriühingule, kes pakub suhtlusvõrgustikus Facebook majutatava „fännilehe“ kaudu koolitusteenuseid, ettekirjutuse see fännileht inaktiveerida. Nimelt väitis kõnealune järelevalveasutus, et see äriühing ega Facebook ei teavitanud „fännileht“ külastajaid sellest, et Facebook kogus küpsiste abil neid puudutavaid isikuandmeid ning et seejärel see äriühing ja Facebook neid andmeid töötlesid.

Euroopa Kohus nentis kõigepealt, et selline Facebookis majutatava „fännilehe“ haldaja nagu põhikohtuasjas kõne all olev äriühing osaleb seeläbi, et ta seadistab „fännilehe“ (lähtuvalt oma sihtrühmast ja oma tegevuse juhtimise või müügiedenduse eesmärkidest), selle külastajate isikuandmete töötlemise eesmärkide ja vahendite kindlaksmääramises. Seetõttu tuleb Euroopa Kohtu hinnangul see haldaja lugeda koos Facebook Irelandiga (Ameerika äriühingu Facebook tüdarettevõtja liidus) selle töötlemise eest liidus vastutavaks direktiivi 95/46 artikli 2 punkti d tähenduses.

Seejärel direktiivi 95/46 artikleid 4 ja 28 tõlgendades otsustas Euroopa Kohus, et kui väljaspool liitu asutatud ettevõtjal (nagu Ameerika äriühing Facebook) on erinevates liikmesriikides mitu üksust, on ühe liikmesriigi järelevalveasutusel õigus kasutada talle selle direktiivi artikli 28 lõikega 3 antud volitusi selle ettevõtja üksuse suhtes, mis asub nimetatud liikmesriigi territooriumil (kõnealusel juhul Facebook Germany), olgugi et vastavalt kontsernisisesele ülesannete jaotusele on see üksus vastutav üksnes reklaamipinna müügi ja muu turundustegevuse eest selle liikmesriigi territooriumil, samal ajal kui isikuandmete kogumise ja töötlemise eest on kogu liidu territooriumil ainuvastutav teises liikmesriigis asuv üksus (kõnealusel juhul Facebook Ireland).

Peale selle täpsustas Euroopa Kohus, et kui ühe liikmesriigi järelevalveasutus soovib selle liikmesriigi territooriumil asuva üksuse suhtes kasutada talle direktiivi 95/46 artikli 28 lõikega 3 antud sekkumisvolitusi isikuandmete kaitse eeskirjade rikkumise tõttu, mille on toime pannud nende andmete töötlemise eest vastutav teises liikmesriigis asuv kolmas isik (kõnealusel juhul Facebook Ireland), siis on see järelevalveasutus sõltumata teise liikmesriigi (Iirimaa) järelevalveasutusest pädev hindama sellise andmetöötamise seaduslikkust ja ta võib oma liikmesriigi territooriumil asuva üksuse suhtes kasutada oma sekkumisvolitusi, ilma et ta peaks eelnevalt paluma teise liikmesriigi järelevalveasutusel sekkuda.

10. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **Jehovan todistajat** (C-25/17, [EU:C:2018:551](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda *usukogukonna vastutuse üle isikuandmete töötlemisel, mis toimub ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus, mida see kogukond korraldab, koordineerib ja julgustab*. Põhikohtuasjas tegi Soome andmekaitseasutus otsuse, millega keelas Jehoova tunnistajate kogukonnal tema liikmete poolt ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus isikuandmeid koguda või töödelda viisil, mis ei vasta isikuandmete töötlemist reguleerivates Soome õigusnormides sätestatud tingimustele. Nimelt teevad selle kogukonna liikmed ükselt uksele toimuva

¹⁰⁷ | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT 1995, L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355).

kuulutustöö käigus märkmeid kohtumiste kohta inimestega, keda nad ise ega ka kogukond ei tunne. Andmeid kogutakse mälu värskendamiseks, et neid saaks kasutada võimaliku hilisema külastuse tarbeks, ilma et andmesubjektid oleksid andmete kogumiseks nõusoleku andnud või et neid oleks sellest teavitatud. Jehoova tunnistajate kogukond on märkmete tegemise kohta andnud oma liikmetele juhised, mis sisalduvad vähemalt ühes kogukonna kuulutustööle pühendatud brošüüridest.

Euroopa Kohus leidis kõigepealt, et usukogukonna liikmete poolt isikuandmete kogumine ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus ja nende andmete hilisem töötlemine ei kuulu direktiivi 95/46 kohaldamisala erandite alla, kuna see ei kujuta endast ei isikuandmete töötlemist direktiivi artikli 3 lõike 2 esimeses taandes nimetatud tegevuse käigus ega isikuandmete töötlemist, millega tegelevad füüsilised isikud üksnes isiklikel või kodustel eesmärkidel direktiivi artikli 3 lõike 2 teise taande tähenduses.

Märkides seejärel, et direktiiv 95/46 on isikuandmete manuaalsele töötlemisele kohaldatav üksnes juhul, kui töödeldavad andmed sisalduvad kataloogis või kui need kavatsetakse sellesse kanda, leidis Euroopa Kohus, et direktiivi artikli 2 punktis c sisalduv mõiste „kataloog“ hõlmab selliste isikuandmete kogumit, mis on kogutud ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus ning mis sisaldab nimesid ja aadresse ning muid andmeid külastatud isikute kohta, kui need andmed on korrastatud konkreetsete kriteeriumide põhjal, mis praktikas võimaldavad neid hilisema kasutamise eesmärgil hõlpsalt üles leida. Selleks et niisugune kogum kuuluks selle mõiste alla, ei ole vaja, et see hõlmaks kartoteeki, spetsiifilisi loetelusid või muid süsteeme, mis võimaldavad otsingut.

Lõpuks asus Euroopa Kohus seisukohale, et igaühe kohustust järgida isikuandmete kaitset reguleerivaid liidu õigusnorme ei saa pidada sekkumiseks usukogukondade korralduslikku autonoomiasse. Ta järeldas, et direktiivi 95/46 artikli 2 punkti d koostoimes harta artikli 10 lõikega 1 tuleb tõlgendada nii, et see võimaldab pidada usukogukonda selle kuulutustööd tegevate liikmetega kaasvastutavaks isikuandmete töötlemise eest, millega viimased tegelevad ükselt uksele tehtava kuulutustöö käigus, mida kogukond korraldab, koordineerib ja julgustab, ilma et selleks oleks vaja, et kogukonnal oleks andmetele juurdepääs või et oleks tuvastatud, et ta on oma liikmetele andnud kirjalikke juhiseid või korraldusi andmete töötlemise kohta.

2. oktoobri 2018. aasta kohtuotsuses **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda selle üle, kas *direktiivi 2002/58¹⁰⁸ arvestades on kuritegude korral võimalik põhjendada juurdepääsu andmist elektroonilise side teenuste osutajate säilitatavatele isikuandmetele*. Põhikohtuasja ese oli Hispaania eeluurimiskohtuniku keeldumine rahuldada taotlus, mis oli esitatud rahakoti ja mobiiltelefoni röövimise tõttu algatatud kriminaalmenetluses. Täpsemini taotles kriminaalpolitsei nimetatud kohtunikult juurdepääsu lubamist alates röövimise toimepanekust 12 päeva pikkuse ajavahemiku jooksul andmetele, mis võimaldaksid tuvastada varastatud telefonis aktiveeritud telefoninumbrite kasutajad. Taotlus jäeti rahuldamata põhjendusega, et kriminaalmenetluse aluseks olevad asjaolud ei vasta „raske“ kuriteo koosseisule – see tähendab Hispaania õiguse kohaselt kuritegu, mille eest on ette nähtud enam kui viieaastane vangistus –, kuid juurdepääs isiku tuvastamist võimaldavatele andmetele on võimalik ainult seda tüüpi kuritegude puhul.

Olles märkinud, et direktiivi 2002/58 kohaldamisalasse kuulub avaliku võimu õigus saada elektroonilise side teenuste osutajate säilitatavatele isikuandmetele juurdepääs kriminaalmenetluses, nentis Euroopa Kohus, et avaliku võimu juurdepääs andmetele, milleks on perekonnanimi, eesnimi ja vajaduse korral ka aadress, millega saab tuvastada nende SIM-kaartide omanikke, mis aktiveeriti varastatud mobiiltelefonis, kujutab endast nimetatud isikutele hartaga tagatud põhiõiguste eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele riivet

108| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. aasta direktiiv 2002/58/EÜ, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (EÜT 2002, L 201, lk 37; ELT eriväljaanne 13/29, lk 514), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/136/EÜ (ELT 2009, L 337, lk 11).

isegi juhul, kui ei esine asjaolusid, mis võimaldaksid kvalifitseerida sellise riive „raskeks“, ning ilma et tähtsust omaks see, kas asjassepuutuvad eraelulised andmed on delikaatsed või mitte või kas puudutatud isikud on selle riive tõttu pidanud taluma mingeid ebamugavusi või mitte. Samas rõhutas Euroopa Kohus, et see riive ei ole nii raske, et sellist juurdepääsu tuleks kuritegude ennetamisel, uurimisel, avastamisel ja menetlemisel piirata võitlusega raske kuritegevuse vastu. Kuivõrd direktiivis 2002/58 on loetletud ammendavalt eesmärgid, millega saab põhjendada riigisiseseid õigusnorme, millega reguleeritakse avaliku võimu juurdepääsu asjassepuutuvatele andmetele ja kaldutakse seega kõrvale elektroonilise side konfidentsiaalsuse põhimõttest, mistõttu tohib see juurdepääs toimuda ainult neil ja rangelt neil eesmärkidel, nendib Euroopa Kohus, et mis puudutab kuritegude ennetamise, uurimise, avastamise ja menetlemise eesmärki, siis ei piira direktiivi 2002/58 sõnastus seda eesmärki võitlusega üksnes raskete kuritegude vastu, vaid peab silmas „kuritegusid“ üldiselt.

Selles kontekstis täpsustas Euroopa Kohus, et kuigi ta otsustas kohtuotsuses *Tele2 Sverige ja Watson jt*¹⁰⁹, et avalikule võimule juurdepääsu andmist elektroonilise side teenuste osutajate säilitatavatele isikuandmetele, mis koosvõetuna võimaldavad teha täpseid järeldusi selliste isikute eraelu kohta, kelle andmeid säilitatakse, saab põhjendada ainult võitlusega raske kuritegevuse vastu, oli see tõlgendus põhjendatud asjaoluga, et sellist juurdepääsu reguleerivate õigusnormidega taotletav eesmärk peab olema proportsioonis selle tegevusega kaasneva põhiõiguste riive raskusega. Nimelt saab proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt põhjendada rasket riivet kuritegude ennetamisel, uurimisel, avastamisel ja menetlemisel üksnes võitlusega sellise kuritegevuse vastu, mida tuleb samuti pidada „raskeks“. Kui aga sellise juurdepääsuga kaasnev riive ei ole raske, võib juurdepääsu põhjendada ka üldiselt „kuritegude“ ennetamise, uurimise, avastamise ja menetlemise eesmärgiga.

Kõnealuses kohtuasjas leidis Euroopa Kohus, et juurdepääsu ainult nendele andmetele, mille suhtes esitati asjassepuutuv taotlus, ei saa pidada nende isikute põhiõiguste „raskeks“ riiveks, kelle andmetele juurdepääsu sooviti, sest need andmed ei võimalda teha täpseid järeldusi nende eraelu kohta. Euroopa Kohus järeldas sellest, et nendele andmetele juurdepääsuga kaasnevat riivet saab põhjendada üldiselt „kuritegude“ ennetamise, uurimise, avastamise ja menetlemise eesmärgiga, ilma et oleks vaja, et need kuriteod oleksid kvalifitseeritud „raskeks“.

4. Riigihanked

20. märtsil 2018 kuulutatud kohtuotsusega *komisjon vs. Austria (riigi trükikoda)* (C-187/16, [EU:C:2018:194](#)) rahuldas Euroopa Kohtu suurkoda komisjoni esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi Austria Vabariigi vastu, milles paluti *tuvastada, et Austria Vabariik on rikkunud kohustusi, mis tulenevad ETL artiklitest 49 ja 56 ning direktiivi 92/50¹¹⁰ artiklitest 4 ja 8 ning direktiivi 2004/18¹¹¹ artiklitest 14 ja 20*, sest see liikmesriik esiteks sõlmis teenuslepingud ametlike dokumentide valmistamiseks otse ühe trükikojaga ning teiseks jättis jousse liikmesriigi õigusnormid, mis kohustavad hankijat sõlmima need teenuslepingud otse selle äriühinguga.

Euroopa Kohus leidis, et kuigi direktiivi 92/50 artikli 4 lõikega 2 ja direktiivi 2004/18 artikliga 14 jäetakse liikmesriikidele kaalutlusruum otsustamaks meetmete üle, mida nad peavad vajalikuks oma põhiliste julgeolekuhuvide kaitsmisel, ei saa neid artikleid siiski tõlgendada nii, et nendega antakse liikmesriikidele

109| 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus *Tele2 Sverige ja Watson jt* (C-203/15 ja C-698/15, [EU:C:2016:970](#)).

110| Nõukogu 18. juuni 1992. aasta direktiiv 92/50/EMÜ, millega kooskõlastatakse riiklike teenuslepingute sõlmimise kord (EÜT 1992, L 209, lk 1; ELT eriväljaanne 06/02, lk 163).

111| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiiv 2004/18/EÜ ehitustööde riigihankalepingute, asjade riigihankalepingute ja teenuste riigihankalepingute sõlmimise korra kooskõlastamise kohta (ELT 2004, L 134, lk 114; ELT eriväljaanne 06/07, lk 132).

pädevus kalduda EL toimimise lepingu sätetest kõrvale pelga viitega kõnealustele huvidele. Nimelt peab liikmesriik, kes soovib, et tema suhtes neid erandeid kohaldataks, tõendama vajadust kasutada neid eesmärgiga kaitsta oma põhilisi julgeolekuhuve. Järelikult peab liikmesriik, kes soovib, et tema suhtes neid erandeid kohaldataks, tõendama, et selliste huvide kaitsmise vajadusele ei oleks saanud vastata direktiivides 92/50 ja 2004/18 ette nähtud hankemenetluses.

Järeldades, et kuna Austria Vabariik ei ole tõendanud, et eesmärki takistada selliste tundlike andmete avaldamist, mis puudutavad kõnealuste ametlike dokumentide valmistamist, ei oleks olnud võimalik saavutada hankemenetluses, leidis Euroopa Kohus, et kõnealustes direktiivides ette nähtud hankemenetluste järgimata jätmine on selle eesmärgi suhtes ebaproportsionaalne.

24. oktoobril 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Vossloh Laeis** (C-124/17, [EU:C:2018:855](#)) täpsustas Euroopa Kohus *ettevõtja kohustust teha hankijaga koostööd, et tõendada oma usaldusväarsust*. Põhikohtuasjas oli hankija loonud direktiivi 2014/25¹¹² artikli 77 tähenduses kvalifitseerimissüsteemi, et välja valida talle raudtee-elemente tarnivad ettevõtjad. Ettevõtja Vossloh Laeis kõrvaldati sellest süsteemist põhjendusega, et liikmesriigi konkurentsiamet oli teda trahvinud mitu aastat kestnud osalemise eest kartellis. Hankija, kes oli selle kartelli tõttu kahju kandnute hulgas ja kes kahtles selle ettevõtja usaldusväarsuses, palus viimasel esitada liikmesriigi konkurentsiameti otsuse, millega oli talle trahv määratud. Leides, et kõnealuse ettevõtja selgitused ei ole tõendanud, et ettevõtja on võtnud piisavad eneserehabiliteerimismeetmed, nagu seda nõudis liikmesriigi õigus, kõrvaldas hankija selle ettevõtja lõplikult kvalifitseerimismenetlusest. Selles kontekstis esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule küsimuse liikmesriigi õiguse kooskõla kohta liidu õigusega riigihangete valdkonnas.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et direktiivi 2014/24¹¹³ põhjendusest 102 nähtub, et kui ettevõtja on võtnud piisavaid tagatisi pakkuvaid vastavusmeetmeid kuriteo või väärteo tagajärgede heastamiseks ning edasiste rikkumiste tõhusaks ärahoidmiseks, ei tohiks kõnealust ettevõtjat enam ainult nendel põhjustel menetlusest kõrvaldada. Veel on selles põhjenduses täpsustatud, et kui ettevõtja taotleb hankemenetluses võimalikuks osalemiseks võetud vastavusmeetmete läbivaatamist, jääb sel juhul kohaldatavate täpsete menetluslike ja sisuliste tingimuste kindlaksmääramine liikmesriikide ülesandeks ning eelkõige peaks liikmesriikidel olema vabadus otsustada, kas nad soovivad jätta asjakohaste hindamiste läbiviimise konkreetsete avaliku sektori hankijate ülesandeks või usaldavad selle teistele ametiasutustele kas tsentraalsel või detsentraliseeritud tasandil. Kui liikmesriigid lubavad hankijal asjakohase hindamise teha, ei pea see hankija hindama mitte ainult seda, kas esineb ettevõtja kõrvaldamise alus, vaid ka seda, kas olenevalt olukorrast on ettevõtja tegelikult oma usaldusväarsuse taastanud.

Seejärel märkis Euroopa Kohus, et sellistes olukordades, kus on olemas liidu õigusega või riigisisese õigusega reguleeritud spetsiifiline menetlus teatavate rikkumiste menetlemiseks või kus teatavate asutuste ülesanne on läbi viia sellega seotud uurimine, peab hankija esitatud tõendite hindamisel üldjuhul tuginema sellise menetluse tulemusele. Selles kontekstis leidis Euroopa Kohus, et tehilude ja asjaolude selgitamisel uurimisasutuste poolt direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 tähenduses ei ole sama eesmärk kui selle ettevõtja usaldusväarsuse kontrollimisel, kes võttis selles sättes ette nähtud meetmed ja kes peab hankijale esitama tõendeid, mis võimaldavad kinnitada nende piisavust hankemenetluses võimalikuks osalemiseks. Seega, kui hankija ja uurimisasutuse vastavad ülesanded seda nõuavad, peab ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväarsust, olenemata asjakohase kõrvaldamisaluse olemasolust, tegema tõhusalt koostööd asutustega,

112| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (ELT 2014, L 94, lk 243).

113| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2014, L 94, lk 65).

kellele need vastavad ülesanded on usaldatud, olgu see siis hankija või uurimisasutus. Samas rõhutas Euroopa Kohus, et koostöö hankijaga peab piirduma meetmetega, mis on rangelt vajalikud ettevõtja usaldusväärsuse kontrolli eesmärgi tõhusaks saavutamiseks.

Neil tingimustel järelendas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/25 artiklit 80 koostoimes direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikega 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, mis nõuab, et ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata asjakohase kõrvaldamisaluse olemasolust, selgitab põhjalikult tehiohusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteoga, tehes aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutusega, vaid ka hankijaga tema konkreetse rolli raames, et tõendada oma usaldusväärsuse taastamist, tingimusel et see koostöö piirdub selleks uurimiseks rangelt vajalike meetmetega.

5. Vastastikune abi maksunõuete sissenõudmisel

26. aprillil 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)) täpsustas Euroopa Kohus *asjaolusid, mille esinemise korral on põhjendatud liikmesriigi asutuse keeldumine täita direktiiviga 2010/24¹¹⁴ ette nähtud vastastikuse abi andmise korra raames sissenõudmistootlust, mis puudutab teises liikmesriigis määratud rahatrahvi maksmise nõuet.*

liri kodanikust raskeveoki juhile E. Donnellanile määrati 2009. aastal rahatrahv selle eest, et Kreeka tolliametnikud olid 2002. aastal leidnud tema sõidukist deklareerimata kaupa. Kreeka asutused esitasid 2012. aastal lirimaal asutustele sissenõudmistootluse, millele oli lisatud direktiiviga 2010/24 ette nähtud ühtne juriidiline dokument. Selle taotlusega edastasid Kreeka asutused seega direktiivi artikli 12 lõike 1 kohaselt lirimaal täitmisele pööramist lubava teabe. Olenemata sissenõudmistootluses esitatud avaldusest, et Kreekas oli algatatud täitemenetlus, sai puudutatud isikule alles 2012. aastal, kui lirimaal maksuhaldur edastas talle maksenõude koos ühtse juriidilise dokumendiga, teatavaks, et mitu aastat varem oli talle Kreekas määratud rahatrahv. Kuna puudutatud isikul ei olnud võimalik otsust, millega talle kõnealune trahv määrati, Kreekas õigel ajal vaidlustada, siis esitas ta lirimaal kaebuse, paludes, et asjaomast sissenõudmistootlust ei täidetak. Neil asjaoludel palus eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas taotluse saanud liikmesriik võib keelduda sissenõudmistootluse täitmisest põhjendustel, mis on seotud puudutatud isiku põhiõigusega tõhusale õiguskaitsevahendile, mille näeb ette harta artikkel 47.

Euroopa Kohus nentis, et kuigi direktiiv 2010/24 kuulub siseturu valdkonda, põhineb selle direktiiviga kehtestatud vastastikuse abi andmise kord asjassepuutuvate liikmesriigi asutuste vastastikuse usalduse põhimõttel. Seega andmata kaugeltki taotluse saanud liikmesriigi organitele õigust kontrollida taotluse esitanud liikmesriigi akte, piirab see direktiiv sõnaselgelt artikli 14 lõikes 2 nende organite kontrolliõiguse taotluse saanud liikmesriigi aktidega. Kuid taotluse saanud asutus võib erandjuhul otsustada taotluse esitanud asutusele mitte abi osutada muu hulgas juhul, kui see täitmine kahjustaks avalikku korda. Järelikult sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus ühe liikmesriigi asutus palub teise liikmesriigi asutusel sisse nõuda trahvisumma, millest puudutatud isik ei olnud teadlik, mistõttu ta ei saanud seega pöörduda taotluse esitanud liikmesriigi kohtutesse tingimustel, mis on kooskõlas õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile, võib taotluse saanud liikmesriigi asutus keelduda selle taotluse täitmisest põhjusel, et trahvi määramise otsust ei ole enne direktiivi 2010/24 alusel taotluse saanud asutusele sissenõudmistootluse esitamist tehtud puudutatud isikule nõuetekohaselt teatavaks.

114| Nõukogu 16. märtsi 2010. aasta direktiiv 2010/24/EL vastastikuse abi kohta maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (ELT 2010, L 84, lk 1).

6. Liikluskindlustus

Liikluskindlustuse valdkonnas väärivad märkimist 7. augustil 2018 kuulutatud kohtuotsus **Smith**¹¹⁵ (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)) ja 4. septembri 2018. aasta kohtuotsus **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)).

Viimati nimetatud kohtuotsuses otsustas Euroopa Kohus direktiivi 72/166¹¹⁶ artikli 3 lõikes 1 ette nähtud kindlustuskohustuse üle juhul, kui sõiduki omanik on lõpetanud selle juhtimise ja pannud selle seisma oma hoovi, kuid ei ole teinud toiminguid, et ametlikult kõrvaldada sõiduk liikluses kasutamisest. Euroopa Kohus täpsustas esmalt, et selline sõiduk, mis on sõidukorras, vastab mõistele „sõiduk“ direktiivi 72/166 artikli 1 punkti 1 tähenduses ning seega ei lõpe selle sõiduki suhtes kindlustuskohustus pelgalt seetõttu, et sõiduki omanik ei kavatse seda enam juhtida ja on pannud sõiduki eramaal seisma. Seejärel tödes Euroopa Kohus, et kui õnnetuses osalenud sõiduki omanik ei ole täitnud riigisisese õigusest tulenevat kohustust see sõiduk kindlustada, võib direktiivi 84/5¹¹⁷ artikli 1 lõikes 4 nimetatud hüvitusorgan esitada regressinõude lisaks õnnetuse põhjustanud isiku või isikutele ka sõiduki omaniku vastu, sõltumata omaniku tsiviilvastutusest õnnetuse toimumise eest.

XV. Majandus- ja rahapoliitika¹¹⁸

11. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses **Weiss jt** (C-493/17, [EU:C:2018:1000](#)) kinnitas Euroopa Kohtu suurkoda otsuse 2015/774¹¹⁹ kehtivust, millega Euroopa Keskpank kehtestas avaliku sektori varade järelturult ostmise kava (edaspidi „PSPP“), mille alusel ostab eurosüsteem järelturgudel kõlblikke turukõlblikke võlainstrumente kõlblikelt osapooltelt konkreetsetel tingimustel.

Esiteks järeltas Euroopa Kohus, et arvestades otsuse 2015/774 eesmärki ja selle saavutamiseks ette nähtud vahendeid, kuulub selline otsus rahapoliitika valdkonda. Nimelt võib kõnealuse otsuse põhjenduses 4 nimetatud spetsiifilise eesmärgi – aidata tagasi pöörduda 2 %-st väiksema või selle lähedal oleva inflatsioonimäära juurde keskmises perspektiivis – siduda liidu rahapoliitika esmase eesmärgiga, mis tuleneb ELTL artikli 127 lõikest 1 ja artikli 282 lõikest 2 ning milleks on hindade stabiilsuse säilitamine.

Teiseks leidis Euroopa Kohus, et otsus 2015/774 ei ole proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus. Sellega seoses märkis ta, et PSPP võeti vastu olukorras, mida iseloomustas ühest küljest püsivalt madal inflatsioonitase, mis võis tekitada deflatsioonitsükli vallandumise riski, ning teisest küljest võimatus maandada seda riski teiste vahenditega, mis olid inflatsioonitaseme tõstmise tagamiseks Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) käsutuses. Neil tingimustel, arvestades PSPP ettenähtavat mõju, ja kuna ei olnud ilmne, et EKPSi taotletud

¹¹⁵ Seda kohtuotsust on tutvustatud V jaotises „Liidu õigus ja liikmesriigi õigus“.

¹¹⁶ Nõukogu 24. aprilli 1972. aasta direktiiv 72/166/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1972, L 103, lk 1; ELT eriväljaanne 06/01, lk 10).

¹¹⁷ Nõukogu 30. detsembri 1983. aasta teine direktiiv 84/5/EMÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1984, L 8, lk 17; ELT eriväljaanne 06/07, lk 3).

¹¹⁸ Vt selle kohta ka 19. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Berlusconi ja Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), mida on tutvustatud käesoleva aastaaruande VI.2. jaotises „Tühistamishagid“.

¹¹⁹ Euroopa Keskpanga 4. märtsi 2015. aasta otsus (EL) 2015/774 avaliku sektori varade järelturult ostmise kava kohta (ELT 2015, L 121, lk 20), muudetud Euroopa Keskpanga 11. jaanuari 2017. aasta otsusega (EL) 2017/100 (ELT 2017, L 16, lk 51).

eesmärgi oleks saanud saavutada mõnda teist laadi rahapoliitika meetmega, mille puhul tegutses EKPS piiratumalt, asus Euroopa Kohus seisukohale, et PSPP ei lähe ilmselgelt kaugemale sellest, mis on vajalik selle eesmärgi saavutamiseks.

Lõpuks nentis Euroopa Kohus seoses küsimusega, kas otsus 2015/774 on kooskõlas ELTL artikli 123 lõikes 1 sätestatud rahastamise keeluga, et selle ostukavaga ette nähtud EKPSi sekkumist ei saa samastada liikmesriigile antava finantsabiga. EKPS ei või PSPP raames nimelt omandada riigivõlakirju otse liikmesriikide avaliku võimu organitelt ja avalik-õiguslikelt isikutelt, vaid saab seda teha ainult kaudselt, see tähendab järelturult. Selles kontekstis otsustas Euroopa Kohus, et asjaolu, et PSPP tingimused võimaldavad makromajanduslikul tasandil ette aimata liikmesriikide avaliku võimu organite ja avalik-õiguslike isikute emiteeritud võlakirjade omandamist olulises koguses, ei saa tekitada konkreetse eraõigusliku ettevõtja tasandil sellist kindlust, et tal oleks võimalik faktiliselt tegutseda kui EKPSi vahendaja liikmesriigilt võlakirjade otse omandamisel. Ühtlasi järeldas ta, et otsus 2015/774 ei võta asjassepuutuvatelt liikmesriikidelt motivatsiooni järgida usaldusväärset eelarvepoliitikat, sest liikmesriik ei saa tugineda PSPP rakendamisega avaneda võivatele rahastamisvõimalustele, et loobuda usaldusväärse eelarvepoliitika järgimisest, ilma et lõpuks ei tekiks oht, et tema emiteeritavad võlakirjad jäetakse sellest ostukavast välja nende reitingu halvenemise tõttu või müüb EKPS selle liikmesriigi võlakirjad, mis ta varem oli omandanud, uuesti ära.

Kohtuasjades, milles tehti kohtuotsused **Baumeister** (C-15/16, [EU:C:2018:464](#)) ja **Buccioni** (C-594/16, [EU:C:2018:717](#)), otsustas Euroopa Kohus selle üle, millise ulatusega on finantsturgude ja pangandussektori üle järelevalvet teostavate riigisiseste järelevalveasutuste ametisaladuse hoidmise kohustus.

Esimene kohtuotsus, mille Euroopa Kohtu suurkoda tegi 19. juunil 2018, *puudutab mõistet „konfidentsiaalne teave“ direktiivi 2004/39¹²⁰ artikli 54 lõike 1 tähenduses* ning selles pidi Euroopa Kohus täpsustama kohtuotsusest *Altmann jt*¹²¹ tulenevat kohtupraktikat. Põhikohtuasjas oli vaidluse all otsus, millega Saksamaa föderaalne finantsinspeksioon jättis rahuldamata taotluse, mille esitas investor, kes oli kandnud kahju Saksa ettevõtja pettuse tõttu ja milles taotleti tutvumist dokumentidega, mille inspeksioon oli selle ettevõtja üle järelevalve teostamise käigus saanud või koostanud.

Kõigepealt leidis Euroopa Kohus, et kogu teave järelevalve all oleva ettevõtja kohta, mille ta on saatnud pädevale asutusele, ning kõik järelevalvetoimikus sisalduvad järelevalveasutuse avaldused (sealhulgas tema kirjavahetus muude ametiasutustega) ei ole tingimusteta käsitatav konfidentsiaalse teabena, mida ametisaladuse hoidmise kohustus hõlmaks. See määratlus hõlmab ainult teavet, mis esiteks ei ole avalik ja mille avalikustamine võib teiseks kahjustada informatsiooni esitanud isiku või kolmanda isiku huve või investeerimisühingute tegevuse kontrollisüsteemi – mis on direktiiviga kehtestatud – nõuetekohast toimimist.

Edasi täpsustas Euroopa Kohus, et teavet, mis võis omal ajal olla ärisaladus, ei peeta üldjuhul enam salajaseks, kui see on vähemalt viis aastat vana. Erandkorras võib see olla teisiti siis, kui konfidentsiaalsusele tuginev isik tõendab, et vaatamata teabe vanusele on see endiselt oluline tema või asjassepuutuvate kolmandate isikute ärialase seisundi jaoks. Euroopa Kohus aga mõõnis, et need kaalutlused ei kehti sellise teabe kohta, mille konfidentsiaalsust võib põhjendada muude põhjustega kui nende tähtsus asjaomaste äriühingute ärialase seisundi jaoks, näiteks teave järelevalvemeetodite ja -strateegia kohta.

120| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ (ELT 2004, L 145, lk 1).

121| Euroopa Kohtu 12. novembri 2014. aasta otsus *Altmann jt* (C-140/13, [EU:C:2014:2362](#)).

Lõpuks rõhutas Euroopa Kohus, et liikmesriigid võivad vabalt otsustada laiendada kaitset avalikustamise vastu pädevate asutuste järelevalvetoimiku sisule tervikuna või lubada vastupidi tutvuda pädevate asutuste valduses oleva teabega, mis ei ole direktiivi 2004/39 tähenduses konfidentsiaalne teave. Direktiivi ainus eesmärk on kohustada pädevaid asutusi üldjuhul keelduma konfidentsiaalse teabe avalikustamisest.

Teises, 13. septembril 2018 tehtud kohtuotsuses käsitles Euroopa Kohus *küsimust, kas direktiiviga 2013/36¹²² on vastuolus see, kui liikmesriigi finantsjärelevalveasutused avalikustavad konfidentsiaalset teavet isikule, kes seda taotleb eesmärgiga algatada tsiviil- või kaubandusõiguslik menetlus oma varaliste huvide kaitseks, mis on krediidasutuse sundlikvideerimise tulemusel saanud kahjustada*. Põhikohtuasi sai alguse eraõigusliku isiku kaebusest Itaalia pangandussektori järelevalveasutuse ehk Itaalia keskpanga peale, sest viimati nimetatut ei lubanud tutvuda ühe sundlikvideerimisel krediidasutuse järelevalvet puudutavate dokumentidega. Kaebaja esitas dokumentidega tutvumise taotluse, et hinnata võimalust esitada Itaalia keskpanga vastu hagi kaebajale väidetavalt tekkinud rahalise kahju tõttu.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et liidu seadusandja soovis direktiivi 2013/36 artikli 53 lõike 1 kolmanda lõiguga võimaldada pädeval asutusel avalikustada üksnes isikutele, keda krediidasutuse pankrot või sundlikvideerimine otseselt mõjutab, konfidentsiaalset teavet, mis ei puuduta kolmandaid isikuid, kes on seotud kõnealuse krediidasutuse päästmise katsetega, et kasutada seda tsiviil- või kaubandusõiguslikus menetluses pädeva kohtu kontrolli all. Sellises kontekstis kahjustataks hea õigusemõistmise nõudeid, kui taotleja oleks sunnitud algatama tsiviil- või kaubandusõigusliku menetluse eesmärgiga tutvuda pädevate asutuste valduses oleva konfidentsiaalse teabega.

Euroopa Kohus järeldas, et võimalus hoida kõrvale ametisaladuse hoidmise kohustusest vastavalt nimetatud direktiivi artikli 53 lõike 1 kolmandale lõigule nõuab, et avalikustamise taotlus puudutaks teavet, mille kohta taotleja esitab konkreetsed ja üksteist toetavad tõendid, mis annavad alust usutavalt oletada, et need on käimasoleva või algatatava tsiviil- või kaubandusõigusliku menetluse jaoks vajalikud, mille eesmärgi peab taotleja olema konkreetselt välja toonud ja millest väljaspool ei saa kõnealust teavet kasutada. Igal juhul on pädevate asutuste ja kohtute ülesanne kaaluda taotleja huvi saada kõnealust teavet ja ametisaladuse kaitsega hõlmatud teabe konfidentsiaalsuse säilitamise huvi, enne kui taotletud konfidentsiaalne teave avaldatakse.

XVI. Sotsiaalpoliitika

Sotsiaalpoliitika valdkonnas väärivad äramärkimist mitu kohtuotsust. Need käsitlevad võrdse kohtlemise põhimõtet tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas, rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate kaitset, tähtajalise töölepinguga töötajate kaitset, tööaja korraldust, õigust tasustatud põhipuhkusele või sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimist käsitlevate liidu õigusnormide tõlgendamist.

¹²² | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/36/EL, mis käsitleb krediidasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediidasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT 2013, L 176, lk 338).

1. Võrdse kohtlemise põhimõtte tööhõive ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas

18. jaanuaril 2018 tehtud kohtuotsuses **Ruiz Conejero** (C-270/16, [EU:C:2018:17](#)) pidi Euroopa Kohus tegema otsuse selle kohta, kas direktiiviga 2000/78¹²³ on kooskõlas *töötaja töölepingu ülesütlemine korduva töölt puudumise tõttu puudest tingitud haiguse pärast, isegi kui puudumine on põhjendatud*. Põhikohtuasi puudutas koristajat, kes kannatas erinevate tervisehäirete all, mille tõttu oli tal tuvastatud puue, ja kelle tööleping öeldi üles, kuna ta oli – olgugi et põhjendatult – puudunud töölt rohkem, kui nägi ette töötajate olukorda reguleerivas liikmesriigi õigusnormis kehtestatud piirmäär. Puudutatud isik väitis, et tema töölepingu ülesütlemine kujutas endast puude alusel diskrimineerimist.

Euroopa Kohus tõdes, et kõnealustel asjaoludel kuulub niisugune seisund nagu asjassepuutuva töötaja rasvumus, mis antud juhtumi asjaoludel võib tõkestada asjaomase isiku täielikku ja tõhusat osalemist tööelus teiste töötajatega võrdsel alusel, mõiste „puue“ alla direktiivi 2000/78 tähenduses; ning märkis seejärel, et puudega töötajal on võrreldes terve töötajaga kõrgendatud risk puududa töölt puudega seotud haiguse tõttu. Tema puhul on niisiis suurem risk, et talle kogunevad töölt haiguse tõttu puudunud päevad. Kuivõrd kõnealune töölepingu ülesütlemist käsitlev riigisisene õigusnorm on ühtviisi kohaldatav nii puudega kui ka puudeta inimestele, kes on töölt puudunud, siis otsustas Euroopa Kohus, et see õigusnorm võib asetada puudega töötaja ebasoodsamasse olukorda ja seega põhjustada kaudselt puudel põhinevat erinevat kohtlemist direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti b tähenduses. Euroopa Kohus asus siiski seisukohale, et võitlust töölt puudumisega võib tunnustada õiguspärase eesmärgina nimetatud sätte tähenduses, kuna tegemist on tööhõivepoliitika valdkonda kuuluva meetmega. Sellegipoolest tegi Euroopa Kohus liikmesriigi kohtule ülesandeks kontrollida, kas liikmesriigi õigusnormides selle eesmärgi saavutamiseks ette nähtud vahendid on sobivad ega lähe kaugemale, kui on taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik.

Seega otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti b alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette, et tööandja võib töötaja töölepingu üles öelda töötaja korduvate töölt puudumiste tõttu, isegi kui puudumised on põhjendatud, juhul kui puudumised on põhjustatud töötaja puudest tingitud haigustest, välja arvatud juhul, kui need õigusnormid, millega taotletakse õiguspärasest eesmärgist võidelda töölt puudumisega, ei lähe kaugemale, kui on selle eesmärgi saavutamiseks vajalik, ning selle asjaolu kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.

Kohtuotsustes **Egenberger ja IR**, mida on käsitletud ka käesoleva aruande II jaotise „Põhiõigused“ punktis 1, lahendas Euroopa Kohtu suurkoda küsimust, kuidas *tõlgendada direktiivi 2000/78 seoses kiriku või muu usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega organisatsiooni kutsetegevusega*, ning iseäranis küsimust, mis puudutab harta artiklite 21 ja 47 seisukohast tõhusat kohtulikku kontrolli usuliste tingimuste üle kirikus või kiriku juurde kuuluvas asutuses töökohtade täitmisel.

17. aprillil 2018 tehti otsus kohtuasjas **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)), kus põhikohtuasi puudutas mitte ühessegi kirikusse kuuluva isiku kandidatuuri tagasilükkamist töökohtale Luterliku diakoonia- ja arendustöö keskuses, mis on Saksamaa Evangeelse Luterliku kiriku eraõiguslik abiorganisatsioon. Tööpakkumise kohaselt

¹²³ Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79).

pidid kandidaadid kuuluma luterlikku kirikusse või mõnda teise kirikusse, mis on Saksamaa kristlike kirikute tööühenduse liige. Hageja leidis, et kuna teda ei kutsutud töövestlusele, siis on teda diskrimineeritud usutunnistuse alusel, ja nõudis luterliku kiriku keskuselt Saksamaa kohtute kaudu hüvitist.

Euroopa Kohus otsustas, et vastavalt direktiivi 2000/78 artikli 4 lõikele 2 võivad liikmesriigid jätta jõusse niisuguseid riigisiseseid õigusnorme, mis olid kõnealuses kohtuasjas vaidluse all ja mille kohaselt usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega organisatsioonid võivad töölevõtmise menetluses ette näha usutunnistusel või veendumusel põhineva nõude. See võimalus on siiski allutatud nimetatud õigusnormis sätestatud tingimusele, et „usutunnistus või veendumused [on] organisatsiooni eetose seisukohast oluline, õiguspärane ja põhjendatud kutsenõue“.

Kuivõrd põhikohtuasjas kohaldatava riigisisese õiguse kohaselt piirdus selle tingimuse üle teostatav kohtulik kontroll usutavuse kontrolliga kiriku tõekspidamiste alusel, siis tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus niisuguse piiratud kontrolli kooskõla kohta direktiiviga 2000/78.

Selle kohta tõdes Euroopa Kohus esmalt, et direktiivi 2000/78 artikli 4 lõike 2 eesmärk on tagada tasakaal kahe õiguse vahel, mis on ühelt pool kirikute (ja teiste usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega avalike või eraorganisatsioonide) õigus autonoomiale ning teiselt poolt töötajate põhiõigus mitte olla diskrimineeritud usutunnistuse või veendumuste alusel, sealhulgas töölevõtmisel. Selles kontekstis on kõnealuses sättes ette nähtud kriteeriumid, millest tuleb lähtuda kaalumisel, mis tuleb läbi viia selleks, et tagada tasakaal nende õiguste vahel, mis võivad omavahel konkureerida. Kui kirik (või muu usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega avalik või eraorganisatsioon) väidab niisuguse akti või otsuse põhjendamisel, millega lükatakse tagasi tema vabale töökohale kandideerinud isiku kandidatuur, et asjasse puutuva tegevuse laadi või sellega seonduvate tingimuste tõttu on usutunnistus organisatsiooni eetose seisukohast oluline, õiguspärane ja põhjendatud kutsenõue, peab selle argumendi üle saama vajaduse korral teostada tõhusat kohtulikku kontrolli kooskõlas harta artikliga 47, kusjuures niisugune kontroll ei ole ka vastuolus ELTL artikliga 17.

Mis puudutab mõistet „oluline, õiguspärane ja põhjendatud kutsenõue“ direktiivi 2000/78 artikli 4 lõike 2 tähenduses, siis otsustas Euroopa Kohus, et niisugune nõue peab olema asjaomase kiriku või organisatsiooni eetost arvestades või asjasse puutuva tegevuse laadi või sellega tegelemise tingimuste seisukohast vajalik ja objektiivselt nõutud, ning et sellel ei või olla muid eesmärke kui kiriku või organisatsiooni eetos või õigus autonoomiale. Samuti peab see nõue olema kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega.

11. septembril 2018 tehtud kohtuotsus *IR* (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) puudutas olukorda, kus Saksamaa katoliiklik haigla ütles katoliku usku peaarsti töölepingu üles seetõttu, et viimane abiellus perekonnaseisuametis ilmalikult pärast seda, kui oli lahutanud esimesest abikaasast, kellega ta oli abiellunud katoliku tavade kohaselt. Peaarsti ja katoliikliku haigla vahel sõlmitud töölepingus oli viidatud kanoonilisele õigusele, mille kohaselt niisugune uuesti abiellumine rikub jämedalt peaarsti lojaalsuskohustust haigla eetika seisukohalt, millega õigustatigi tema töölepingu ülesütlemist.

Euroopa Kohus märkis analoogselt kohtuotsusega *Egenberger*, et kiriku või muu usutunnistusel või veendumustel põhineva eetosega organisatsiooni otsuse üle kehtestada riigisisese õiguse alusel oma juhtivtöötajatele heas usus ja selle eetose suhtes lojaalselt tegutsemise nõuded, mis erinevad olenevalt nende töötajate usutunnistusest või selle puudumisest, peab saama teostada tõhusat kohtulikku kontrolli. See kontroll peab võimaldama kindlaks teha, kas arvestades muu hulgas kõnealuse kutsetegevuse laadi või sellega tegelemise konteksti, on täidetud direktiivi 2000/78 artikli 4 lõikes 2 sätestatud kriteeriumid ja usutunnistus või veendumused on asjaomase kiriku või organisatsiooni eetose seisukohast oluline, õiguspärane ja põhjendatud kutsenõue, mis on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Kõnealuses kohtuasjas asus Euroopa Kohus seisukohale, et katoliku kiriku abielukäsituse omaksõtmine ei näi olevat kõnealuse kutsetegevuse oluline nõue, arvestades, et hageja tegevus seisnes haiglas toimivas meditsiinilises nõustamises ja raviteenuste osutamises ning tema

juhitud sisehaiguste osakonna töö korraldamises; seda, et tegemist ei ole olulise kutsenõudega, kinnitab ka tõik, et meditsiinilise vastutusega töökohtadele, mis hõlmavad juhtimisülesandeid ja mis on analoogsed sellega, millel töötas hageja, on tööle võetud ka haigla töötajaid, kes ei ole katoliiklased.

26. juuni 2018. aasta kohtuotsuses **MB (Soovahetus ja vanaduspension)** (C-451/16, [EU:C:2018:492](#)), tegi Euroopa Kohtu suurkoda otsuse, mis käsitleb *direktiivi 79/7¹²⁴ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas*. Kõnealusel juhtumil oli Ühendkuningriigi õigusnormidega kehtestatud enne 6. aprilli 1950 sündinud naistele ja enne 6. detsembrist 1953 sündinud meestele erinev pensioniiga, vastavalt 60 ja 65 eluaastat. Vaidlusalusel juhtumil oli tegemist mehega sündinud isikuga, kes oli abielus naisega ja oli hiljem lasknud teha soovahetusoperatsiooni ning kellele keelduti – kui naisele – määramast vanaduspensioni seetõttu, et tal ei olnud lõplikku sootunnistust, milles dokumenteeritakse tema soo muutumine – dokument, mis olnuks võimalik saada alles pärast tema abielu kehtetuks tunnistamist, kuid samas soovis kõnealune isik jätkuvalt abielus olla.

Euroopa Kohus tuvastas, et kõnealused riigisisesed õigusnormid näevad ette pärast abiellumist sugu vahetanud isiku ebasoodsama kohtlemise võrreldes isikuga, kes on säilitanud oma sünnijärgse soo – kuivõrd vaidlusalune tingimus abielu kehtetuks tunnistamise kohta kehtib vaid esimesena nimetatud isiku suhtes –, ja tõdes siis, et need õigusnormid võivad olla direktiiviga 79/7 vastuolus, kui need kaks isikute kategooriat on samalaadses olukorras. Võttes arvesse kõnealuse vanaduspensioni eset ja andmise tingimusi – vastav skeem kaitseb vanaduse korral, andes asjaomasele isikule isikliku õiguse vanaduspensionile vastavalt töötamise ajal tehtud sissemaksetele, sõltumata tema perekonnaseisust –, otsustas Euroopa Kohus, et need isikud on samalaadses olukorras.

Eelnevast tulenevalt ja seetõttu, et Ühendkuningriigi valitsuse viidatud eesmärk välistada samasooliste isikute abielu ei vasta ühelegi direktiiviga 79/7 lubatud erandile soolise diskrimineerimise keelust, järeldas Euroopa Kohus, et kõnealuste õigusnormidega nähti ette otsene sooline diskrimineerimine ja et need olid seetõttu direktiiviga 79/7 vastuolus.

2. Rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate kaitse

Kohtuotsustes *Porras Guisado ja González Castro* tegi Euroopa Kohus otsuse *kaitse kohta, mille direktiiv 92/85¹²⁵ annab rasedatele, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvatele töötajatele*.

22. veebruaril 2018 tehtud kohtuotsuses **Porras Guisado** (C-103/16, [EU:C:2018:99](#)) analüüsis Euroopa Kohus *rasedatele töötajatele antavat kaitset kollektiivse koondamise menetluses direktiivi 98/59¹²⁶ tähenduses*. Kõnealuses kohtuasjas oli Hispaania äriühing alustanud konsultatsioone töötajate esindajatega, kavandades kollektiivset koondamist. Vastavalt spetsiaalses läbirääkimiskomisjonis saavutatud kokkuleppele, millega kehtestati kriteeriumid, millest lähtuda nende töötajate valikul, kelle tööleping üles öelda, ja kriteeriumid, millega

124| Nõukogu 19. detsembri 1978. aasta direktiiv 79/7/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (EÜT 1979, L 6, lk 24; ELT eriväljaanne 05/01, lk 215).

125| Nõukogu 19. oktoobri 1992. aasta direktiiv 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate tööohutuse ja tervishoiu parandamise meetmete kehtestamise kohta (kümnes üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses) (EÜT 1992, L 348, lk 1; ELT eriväljaanne 05/02, lk 110).

126| Nõukogu 20. juuli 1998. aasta direktiiv 98/59/EÜ kollektiivseid koondamisi käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1998, L 225, lk 16; ELT eriväljaanne 05/03, lk 327).

kehtestati eelisjärjekorras ettevõttes alles jäetavad töökohad, teavitas äriühing üht oma töötajatest, kes oli tol hetkel rase, töölepingu ülesütlemisest koondamise tõttu. Kõnealune töötaja vaidlustas oma töölepingu ülesütlemise kohtus.

Euroopa Kohus otsustas, et direktiiviga 92/85 ei ole vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt võib kollektiivse koondamise tõttu üles öelda raseda töötaja töölepingu. Nimelt, ehkki töölepingu ülesütlemise otsus, mille põhjused on peamiselt seotud töötaja rasedusega, on vastuolus selles direktiivis ette nähtud keeluga tööleping üles öelda, ei ole töötaja raseduse alguse ning rasedus- ja sünnituspuhkuse lõpu vahele jääval ajavahemikul tehtud töölepingu ülesütlemise otsus, mille põhjused ei ole seotud töötaja rasedusega, siiski direktiiviga 92/85 vastuolus, kuid seda tingimusel, et tööandja esitab kirjalikult töölepingu ülesütlemise põhjused ja asjaomase isiku töölepingu ülesütlemine on lubatud asjassepuutuva liikmesriigi riigisiseste õigusaktide ja/või riigisiseste tavade. Eeltoodust tuleneb, et töötaja isikuga mitteseotud põhjused, mille tõttu toimub kollektiivne koondamine direktiivi 98/59 mõttes, kuuluvad nende erijuhtude alla, mis ei ole seotud naistöötajate olukorraga direktiivi 92/85 tähenduses.

Mis lisaks puudutab tööandja kohustust esitada töölepingu ülesütlemise põhjused kirjalikult, siis võib tööandja piirduda sellega, et esitab raseda naistöötaja isikuga mitteseotud põhjused, mille tõttu ta kollektiivse koondamise läbi viib (eelkõige majanduslikud, tehnilised, ettevõtja organisatsiooni või tootmisega seonduvad põhjused), kui on välja toodud objektiivsed kriteeriumid, millest lähtuti nende töötajate väljavalimisel, kelle tööleping üles öeldakse.

Lisaks otsustas Euroopa Kohus, et direktiiviga 92/85 on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ei ole põhimõtteliselt ennetavalt keelatud raseda, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitva töötaja töölepingu ülesütlemine ning mis näeb juhul, kui see ülesütlemine on ebaseaduslik, hüvitava meetmena ette üksnes ülesütlemise tühisuse. Euroopa Kohus asus selles osas seisukohale, et hüvitav kaitse töölepingu ülesütlemise tagajärgede eest ei saa ka juhul, kui see tagab selle töötaja tööle ennistamise, kelle tööleping on üles öeldud, ja talle töölepingu ülesütlemise tõttu saamata jäänud töötasu maksmise, asendada ennetavat kaitset.

Viimaseks tõdes Euroopa Kohus, et direktiiviga 92/85 ei ole vastuolus riigisisised õigusnormid, mis kollektiivse koondamise raames ei näe rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate puhul ette eelisjärjekorras töölejätmist ega eelisjärjekorras teisele töökohale viimist. Samas, kuivõrd direktiiv sisaldab üksnes miinimumnõudeid, võivad liikmesriigid tagada rasedatele, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvatele töötajatele ulatuslikuma kaitse.

19. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **González Castro** (C-41/17, [EU:C:2018:736](#)) võttis Euroopa Kohus seisukoha ka küsimuses, mis puudutab *selliste rinnaga toitvate töötajate ohutuse ja tervise kaitset, kes teevad osaliselt öösel tehtavat vahetustega tööd*. Kõnealuses kohtuasjas soovis hageja, kes töötab turvatöötajana rotatsioonisüsteemi alusel, kus osa tööst toimub ööajal, et tema tööleping peatataks ja et talle makstaks rahalist hüvitist seoses riskidega rinnaga toitmise ajal. Selleks palus ta tööõnnetuse ja kutsehaiguse riski katval organil anda talle arstitõend, mis tõendab, et tema töökohal esineb rinnaga toitmise jaoks risk; niisuguse arstitõendi andmisest aga keelduti.

Esiteks otsustas Euroopa Kohus, et direktiiv 92/85 on kohaldatav olukorras, milles asjasse puutuv töötaja teeb vahetustega tööd, mille raames täidab ta ainult osa oma tööülesannetest ööajal. Kuivõrd direktiivis ei ole aga üldse selgitatud selle direktiivi artiklis 7 kasutatud mõiste „öööö“ täpset ulatust, siis asus Euroopa Kohus seisukohale, et kõne all olevat tööd tuleb käsitada tehtuna „ööajal“ direktiivi 2003/88¹²⁷ tähenduses ja et puudutatud isik tuli seega kvalifitseerida selle sama direktiivi tähenduses „ööööajaks“. Euroopa Kohus

¹²⁷ | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT 2003, L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381).

asus nimelt seisukohale, et direktiivi 92/85 ei tohi tõlgendada vähem soodsalt kui direktiivi 2003/88 ega ka viisil, mis on vastuolus direktiivi 92/85 enda eesmärgiga tugevdada rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate kaitset. Selleks, et saada niisugune kaitse öötöö raames, peab puudutatud töötaja aga esitama arstitõendi, mis tõendab, et see on vajalik tema ohutuse või tervise tagamiseks.

Teiseks tõdes Euroopa Kohus, et vastavalt direktiivile 2006/54¹²⁸ peavad liikmesriigid võtma kooskõlas oma õigussüsteemiga vajalikud meetmed tagamaks, et kui isik, kes leiab, et talle on võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisega kahju tekitatud, esitab kohtule või muule pädevale asutusele sellised asjaolud, mille põhjal võib eeldada, et on toimunud otsene või kaudne diskrimineerimine, peab kostja tõendama, et võrdse kohtlemise põhimõtet ei ole rikutud. Seejärel otsustas Euroopa Kohus, et see tõendamiskoormise ümberpööramise reegel kuulub kohaldamisele, kui puudutatud naistöötaja esitab asjaolud, mis näitavad, et töökohal esinevate ohtude hindamisel ei tehtud spetsiifilist analüüsi, kus oleks selle töötaja individuaalset olukorda arvesse võetud, mis omakorda lubab eeldada, et esines otsene sooline diskrimineerimine.

Samuti ei saa rasedate, hiljuti sünnitanud või rinnaga toitvate töötajate töökohtadel esinevate ohtude hindamise suhtes seega kehtida vähem ranged nõuded kui need, mis on kohaldatavad selle direktiiviga kehtestatud üldise korra kohaselt, milles on ette nähtud meetmed seoses kõikide tegevustega, mis võivad seada kõne all olevad töötajad konkreetsele ohtu. Hindamine peab hõlmama spetsiifilist analüüsi, kus võetakse arvesse asjaomase naistöötaja individuaalset olukorda, et teha kindlaks, kas esineb risk tema või tema lapse tervisele või ohutusele. Kui niisugust hindamist ei ole läbi viidud, esineb naise halvem kohtlemine seoses raseduse või rasedus- ja sünnituspuhkusega direktiivi 92/85 tähenduses, ning see kujutab endast otsest soolist diskrimineerimist direktiivi 2006/54 mõttes ja tähendab, et kohaldamisele kuulub tõendamiskoormise ümberpööramise reegel.

3. Tähtajalise töölepinguga töötajate kaitse

5. juunil 2018 tehtud kohtuotsustes **Grupo Norte Facility** (C-574/16, [EU:C:2018:390](#)) ja **Montero Mateos** (C-677/16, [EU:C:2018:393](#)) tegi Euroopa Kohtu suurkoda otsuse küsimuses, kuidas tõlgendada raamkokkuleppe tähtajalise töö kohta¹²⁹ klausli 4 lõiget 1, mis keelab tähtajalise töölepinguga töötajaid kohelda vähem soodsalt kui sarnaseid tähtajatut töölepinguga töötajaid, välja arvatud juhtudel, kui erinevaks kohtlemiseks on objektiivsed põhjused.

Esimene nimetatud kohtuasjadest puudutas tähtajalise lepinguga töötajat, kes asendas osalise ajaga pensionile jäävat töötajat. Esimesena nimetatud töötaja tööleping lõppes hetkel, kui töötaja, keda ta asendas, jäi lõplikult pensionile. Teine kohtuasi puudutas tähtajalise lepinguga töötajat, kes töötas *interinidad*-töölepingu alusel, mille eesmärk oli tagada alalise töötaja asendamine ja seejärel vabaks jäänud ametikoha ajutine täitmine. Pärast töölevõtmise menetluse korraldamist sai töökoha, millel nimetatud tähtajalise töölepinguga töötaja oli töötanud, endale isik, kes valiti välja nimetatud töölevõtmise menetluse tulemusena, ning tööandja lõpetas töölepingu puudutatud isikuga tema töölepingu lõppemise tähtpäeva möödumisel. Puudutatud töötajad esitasid hagid – esimene neist otsuse peale, millega keelduti temaga tähtajalise töölepingu lõppedes sõlmimast tähtajatut töölepingut, ja teine töölepingu lõpetamise peale kokkulepitud tähtaja möödumisel. Hispaania

128| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiiv 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (ELT 2006, L 204, lk 23).

129| Nõukogu 28. juuni 1999. aasta direktiivi 1999/70/EÜ, milles käsitletakse Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni (ETUC), Euroopa Tööandjate Föderatsiooni (UNICE) ja Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskuse (CEEP) sõlmitud raamkokkulepet tähtajalise töö kohta (EÜT 1999, L 175, lk 43; ELT eriväljaanne 05/03, lk 368) lisas ära toodud 18. märtsil 1999 sõlmitud tähtajalist tööd käsitlev raamkokkulepe.

õiguses oli ette nähtud hüvitis puhuks, kui tähtajaline leping kas lõpeb või öeldakse üles objektiivsel põhjusel. Seevastu ei olnud ette nähtud hüvitist *interinidad*-töölepingu lõppemise puhuks ning osalise ajaga pensionile jääva töötaja asendamiseks sõlmitava tähtajalise lepingu lõppemise puhuks oli nähtud ette väiksem hüvitis kui tähtajalise lepingu ülesütlemise puhuks. Seega oli käsitletavates kohtuasjades kõne all vaidlusaluste hüvitiste saamine ja suurus.

Euroopa Kohus tõdes esmalt, et raamkokkuleppe klausli 4 lõige 1 keelab kohelda tähtajalise töölepinguga töötajaid töötingimuste osas vähem soodsalt kui sarnaseid tähtajatu töölepinguga töötajaid üksnes seetõttu, et neil on tähtajaline tööleping või töösuhe, välja arvatud juhtudel, kui erinevaks kohtlemiseks on objektiivsed põhjused.

Seejärel otsustas Euroopa Kohus, et osalise ajaga pensionile jäänud töötaja ajutise asendamise lepingu ja *interinidad*-töölepingu lõppemise kontekst on nii faktilisest kui ka õiguslikust perspektiivist täiesti erinev kontekstist, kus töötaja tähtajaline tööleping öeldakse üles mõnel Hispaania õiguses ette nähtud objektiivsel põhjusel. Nimelt tuleneb raamkokkuleppe klausli 3 lõikes 1 sätestatud „tähtajalise töölepingu“ määratlusest, et seda liiki leping ei tekita lepingu tähtaja möödumisel enam tuleviku suhtes õiguslikke tagajärgi, kusjuures selle tähtaja möödumist võib tähistada konkreetse ülesande lõpetamine, konkreetse kuupäeva saabumine või konkreetse sündmuse toimumine. Niisiis on sellise tähtajalise töölepingu nagu osalise ajaga pensionile jäänud töötaja ajutise asendamise lepingu ja *interinidad*-töölepingu sõlminud pooltele alates lepingu sõlmimisest teada kuupäev või sündmus, millega on kindlaks määratud lepingu lõppemine. See tähtaeg seab töösuhte kestusele piirid, ilma et pooled peaksid pärast lepingu sõlmimist avaldama selle kohta oma tahet.

Seevastu tähtajatu töölepingu ülesütlemine tööandja poolt mõnel kohaldatavas õiguses ette nähtud põhjusel tuleneb asjaoludest, mida töölepingu sõlmimisel ette ei nähtud ja mis takistavad oluliselt töösuhte tavapärasest toimimist. Hispaania seaduses on just selleks, et kompenseerida töösuhte sellisel põhjusel lõppemise ootamatust ja pettumust, mis töötajal tekkis sel ajal töösuhte stabiilsuse suhtes esinenud õiguspärase ootuse luhtumise tõttu, nõutud, et sellisel juhul tuleb nimetatud töötajale, kelle tööleping on üles öeldud, maksta 20 päeva töötasule vastav hüvitis iga töötatud aasta eest. Euroopa Kohus järeldas sellest tulenevalt, et kõnealustes kohtuasjades käsitletavate hüvitiste spetsiifiline või eraldiseisev ese, mis tuleneb kohaldatavatest Hispaania õigusnormidest, ning nende hüvitiste maksmise eriomane kontekst, kujutasid endast objektiivseid põhjuseid, mis õigustasid tähtajatu ja tähtajalise töölepinguga töötajate erinevat kohtlemist.

Teises neist kohtuasjadest märkis Euroopa Kohus siiski, et puudutatud isik ei teadnud tema *interinidad*-lepingu sõlmimise ajal selle töökoha lõpliku täitmise täpset kuupäeva, millel ta nimetatud lepingu alusel töötas, ega ka seda, et tema töölepingu kestus osutub ebatavaliselt pikaks. Seetõttu märkis Euroopa Kohus, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kontrollima, kas lepingu lõppemise ettenägematuse ja selle ebatavaliselt pika kestuse tõttu tuleks see ümber kvalifitseerida tähtajatuks töölepinguks.

4. Töötaja korraldus

20. novembri 2018. aasta kohtuotsuses ***Sindicatul Familia Constanța jt*** (C-147/17, [EU:C:2018:926](#)), pidi Euroopa Kohtu suurkoda tegema otsuse selle kohta, milline kohaldamisala on direktiivil 2003/88, koostöimes direktiiviga 89/391 töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta¹³⁰. Kohtuasi puudutas hooldusvanemaid, kelle ülesanne on täisajaga hooldada omaenda kodus last, kes on alaliselt või ajutiselt võetud ära oma vanemate hoole alt, ning tagada lapse kasvatamine ja ülalpidamine. See teenus oli

¹³⁰ Nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiiv 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT 1989, L 183, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 349).

nende põhitegevus ja neile maksis selle eest tasu pädev ametiasutus, kellega nad olid sõlminud töölepingu. Arvestades lapse vajadusi, sõltus õigus võtta ilma lapseta põhipuhkust sellest, kas tööandja annab vastava loa. Ka ei saanud nad lisatasu selle eest, et olid kohustatud hoolitsema pidevalt laste vajaduste eest, ilma et neil olnuks õigust ette kindlaks määratud puhkeaja perioodidele. Mitu niisugust hooldusvanemat esitasid nõude maksta välja töötasu, mis vastab põhitöötasu 100protsendilisele suurendamisele töötamise eest iganädalastel puhkepäevadel, seadusega ette nähtud puhkuse ajal ja muudel puhkepäevadel, ning nõude maksta hüvitist, mis vastab tasustatud põhipuhkuse hüvitisele.

Euroopa Kohus otsustas, et kuigi hooldusvanemad on „töötajad“ direktiivi 2003/88 mõttes, sest hooldusvanema tegevus seisneb avalik-õigusliku asutusega sõlmitud lepingu kohaselt selles, et hooldusvanem võtab lapse oma koju ja osaks enda perest ning hoolitseb pidevalt lapse harmoonilise arengu ja kasvatamise eest, ei kuulu see tegevus siiski direktiivi 2003/88 kohaldamisalasse, mis on määratletud viitega direktiivi 89/391 kohaldamisalale.

Euroopa Kohus asus nimelt seisukohale, et kuivõrd niisugune tegevus on osa lastekaitsest, mis on riigi põhifunktsioonide alla kuuluv avaliku huvi ülesanne, ja kuna selle tegevuse eripära teiste lastekaitsega seotud tegevustega võrreldes tuleneb asjaolust, et kõnealuse tegevuse eesmärk on lõimida hooldusvanema hoole alla antud laps püsivalt ja pikaajaliselt hooldusvanema koju ja perekonda, tuleb kõnealust tegevust käsitada kuuluvana direktiivi 89/391 artikli 2 lõike 2 esimese lõigu alla, mille kohaselt seda direktiivi ei kohaldata juhul, kui teatava avaliku teenistuse tegevus satub oma eripära tõttu sellega vältimatult vastuollu.

Euroopa Kohus rõhutas iseäranis, et oma perekondliku olukorra tõttu eriti haavatavate laste püsiv ja pikaajaline lõimimine hooldusvanema koju ja perekonda on sobiv meede, et tagada lapse parimad huvid, nagu neid on tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24. Neil asjaoludel läheks see, kui hooldusvanematele tuleks regulaarselt võimaldada lahusolemist nende hoole alla antud lapsest pärast teatud arvu töötunde või sellistel ajavahemikel nagu iganädalased puhkepäevad või põhipuhkus, mida üldiselt peetakse parimaks ajaks pereelu arendamiseks, otsesesse vastuollu liikmesriigi ametiasutuste taotletud eesmärgiga, mis on lõimida hooldusvanema hoole alla antud laps püsivalt ja pikaajaliselt hooldusvanema koju ja perekonda.

Mis puudutab harta artikli 31 lõiget 2, mis tunnustab õigust tasustatud põhipuhkusele, siis rõhutas Euroopa Kohus veel kord, et Rumeenia seadus nõuab, et hooldusvanema ja tema tööandja vahel sõlmitud leping sisaldaks andmeid hooldusvanema vaba aja planeerimise kohta, sõltuvalt eeskätt asendushooldusele antud lapse ajakasutusest, ning tagab hooldusvanematele õiguse tasustatud põhipuhkusele, kuid nende õigus minna puhkusele ilma nende hoole alla antud lapseta seatakse sõltuvusse tööandja loast, kes peab tagama lapse kaitsmise ülesande eduka täitmise. Sellest tulenevalt asus Euroopa Kohus seisukohale, et niisugune hooldusvanemate õiguse igapäevastele ja -nädalastele puhkeaegadele ja tasustatud põhipuhkusele piiramine seadusega järgib nimetatud õiguse põhiolemust ning on lisaks vajalik, et saavutada liidu tunnustatud üldise huvi eesmärk kaitsta lapse parimaid huve.

5. Õigus tasustatud põhipuhkusele

Mis puudutab tasustatud põhipuhkuse valdkonda, siis väärib väljatoomist viis kohtuotsust. Esimene neist käsitleb vanemapuhkuse arvessevõtmist tasustatud põhipuhkuse õiguste kindlaksmääramisel. Kolm viidatud lahenditest puudutavad tasustatud põhipuhkuse võtmata jätmist, kusjuures ühes neist on konkreetsemalt käsitletud küsimust, kas surnud töötaja õigus saada kasutamata puhkuse eest rahalist hüvitist on pärimise teel üleantav. Viies kohtuotsus käsitleb lühendatud tööajaga töötamise perioodide arvessevõtmist põhipuhkuse eest makstava tasu arvutamisel.

4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsuses **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) tegi Euroopa Kohtu suurkoda otsuse küsimuses, kas selle vanemapuhkuse kestus, mille töötaja arvestusperioodil võttis, tuleb samastada tegelikult töötatud ajaga tasustatud põhipuhkuse õiguse kindlaksmääramisel vastavalt direktiivi 2003/88 artiklile 7. Põhikohtuasi puudutas Rumeenia kohtunikku, kes oli pärast rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppu olnud 2015. aastal mitme kuu vältel vanemapuhkusel, et kasvatada oma alla kaheaastas last, ja oli seejärel kohe võtnud 30 päeva tasustatud põhipuhkust. Seejärel esitas ta tööandjale taotluse võtta välja veel viis järelejäänud päeva tasustatud põhipuhkust, millele tal enda hinnangul vastava aasta kestel õigus oli. Viimati nimetatud taotlus jäeti rahuldamata põhjendusega, et Rumeenia õiguse kohaselt on tasustatud põhipuhkuse kestus proportsionaalne jooksva aastal tegelikult töötatud ajaga ja et seda arvestades ei saa aega, mille jooksul puudutatud isik oli 2015. aastal olnud vanemapuhkusel, lugeda tasustatud põhipuhkuse kestuse kindlaksmääramisel tegelikult töötatud ajaks.

Euroopa Kohus märkis esmalt, et õigust tasustatud põhipuhkusele, nii nagu seda on tunnustatud harta artikli 31 lõikes 2 – puhkusele, mis kestab vähemalt neli nädalat, nagu see on ette nähtud direktiivi 2003/88 artiklis 7, tuleb pidada liidu sotsiaaloiguse erilise tähtsusega põhimõtteks; seejärel tõi Euroopa Kohus, et tasustatud põhipuhkuse õigus lähtub eeldusest, et töötaja arvestusperioodil tegelikult töötas. Eesmärk võimaldada töötajale puhkust eeldab nimelt, et see töötaja on täitnud tööülesandeid, mistõttu tuleb talle direktiivis 2003/88 ette nähtud ohutuse ja tervise kaitse tagamiseks anda aega puhkamiseks, lõõgastumiseks ja huvialadega tegelemiseks. Seetõttu tuleb tasustatud põhipuhkuse kestus üldjuhul kindlaks määrata lähtuvalt ajast, mille jooksul on töölepingu alusel tegelikult töötatud.

Euroopa Kohus lisas, et tema kohtupraktikast tuleneb muidugi, et teatud konkreetsetes olukordades, kus töötaja ei ole võimeline oma ülesandeid täitma, sealhulgas nõuetekohaselt tõendatud haiguse tõttu töölt puudumise korral või rasedus- ja sünnituspuhkuse tõttu, ei tohi liikmesriik seada õigust tasustatud põhipuhkusele sõltuvusse kohustusest, et töötaja oleks tegelikult töötanud. Neis olukordades on kõnealused töötajad samastatud töötajatega, kes sellel perioodil tegelikult töötasid¹³¹. Euroopa Kohus tõi samas, et vanemapuhkusel oleva töötaja olukord erineb sellest olukorrast, kus töötaja töövõimetus on tingitud tema tervislikust seisundist, ning et samuti erineb see rasedus- ja sünnituspuhkusel viibiva töötaja omast. Esiteks ei ole vanemapuhkuse kasutamine ettenägematu, vaid see on enamikul juhtudel tingitud töötaja soovist oma lapse eest hoolitseda. Ka ei ole vanemapuhkusel viibival töötajal haigusest põhjustatud füüsilisi ega psüühilisi takistusi. Erinevalt vanemapuhkusest on rasedus- ja sünnituspuhkuse eesmärk pealegi kaitsta naise bioloogilist seisundit raseduse ajal ning selle järgselt ning kaitsta naise ja tema lapse vahelist erilist suhet rasedusele ja sünnitusele järgneval perioodil. Niisuguses kontekstis järeldas Euroopa Kohus, et direktiivi 2003/88 artiklit 7 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm, mis ei käsita töötajale selle artikliga arvestusperioodiks tagatud tasustatud põhipuhkuse kestuse kindlaksmääramisel töötaja poolt sellel perioodil võetud vanemapuhkuse kestust tegelikult töötatud ajana.

6. novembril 2018 tehtud kohtuotsustes **Kreuziger** (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)) ja **Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften** (C-684/16, [EU:C:2018:874](#))¹³² tuvastas Euroopa Kohtu suurkoda, et direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2 on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt töötaja kaotab automaatselt ja rahalist hüvitist saamata oma tasustatud põhipuhkuse, mis jäi kasutamata enne vastava arvestusperioodi lõppu või enne töösuhte lõppemist, kuna ta ei taotlenud võimalust kasutada oma õigust puhkusele õigel ajal. Põhikohtuasjades olid nimetatud riigisiseste õigusnormide alusel jäetud rahuldamata töötajate taotlused saada rahalist hüvitist tasustatud puhkusepäevade eest, mida nad ei olnud kasutanud enne oma

¹³¹ Vt selle kohta Euroopa Kohtu 24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus **Dominguez** (C-282/10, [EU:C:2012:33](#)), 20. jaanuari 2009. aasta kohtuotsus **Schultz-Hoff jt** (C-350/06 ja C-520/06, [EU:C:2009:18](#)) ning 18. märtsi 2004. aasta kohtuotsus **Merino Gómez** (C-342/01, [EU:C:2004:160](#)).

¹³² Neid kohtuotsuseid on käsitletud ka käesoleva aruande II jaotises „Põhiõigused“.

töösuhte lõppemist. Kohtuasja *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* erisus seisnes tõigas, et kaks kuud enne töösuhte lõppu oli tööandja teinud töötajale ettepaneku puhkus ära kasutada, samas töötajat selleks sundimata.

Euroopa Kohus märkis esmalt, et töösuhte lõppemise korral on töötajal direktiivi 2003/88 artikli 7 lõike 2 kohaselt õigus saada kasutamata põhipuhkuse eest rahalist hüvitist. Seejärel tõdes Euroopa Kohus, et olukord, kus riigisisestes normides on ette nähtud, et kui töötaja ei ole enne töösuhte lõppemise kuupäeva taotlenud võimalust kasutada oma õigust tasustatud põhipuhkusele, jääb ta automaatselt ilma nii sellest õigusest kui ka kasutamata puhkusele vastavast rahalisest hüvitisest – ilma et eelnevalt kontrollitaks, kas töötajale anti tegelikult, eeskätt tööandjapoolse asjakohase teavitamise läbi, võimalus seda õigust kasutada – eirab piire, mida liikmesriigid on kohustatud kõnealuse õiguse kasutamise korra täpsustamisel rangelt järgima. Kui aga tööandja on võimeline esitama tõendid, mille esitamise kohustus tal lasub ja millest selgub, et tahtlikult ja kaasnedes võivatest tagajärgedest täielikult teadlikuna ei kasutanud töötaja tasustatud põhipuhkust, olles eelnevalt saanud võimaluse oma õigust tasustatud põhipuhkusele tegelikult kasutada, ei ole direktiivi 2003/88 artikliga 7 ega harta artikli 31 lõikega 2 vastuolus selle õiguse kaotus ega töösuhte lõppemise korral kasutamata tasustatud põhipuhkuse eest vastava rahalise hüvitise saamata jäämine¹³³.

6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses *Bauer ja Willmeroth* (C-569/16 ja C-570/16, [EU:C:2018:871](#)) tegi Euroopa Kohtu suuskoda taas otsuse *töötajate õiguse kohta saada tasustatud põhipuhkust, mis on tagatud direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, kuid täpsemalt selle kohta, kas töötajal enne surma tekkinud õigus saada kasutamata puhkuse eest rahalist hüvitist on pärimise teel pärijatele üleantav*. Euroopa Kohus kinnitas¹³⁴ nimetatud küsimuses muu hulgas, et mitte üksnes direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikest 2, vaid ka harta artikli 31 lõikest 2 tuleneb, et selleks, et välistada, et töötaja jääb tagasiulatuvalt ilma tema omandatud põhiõigusest tasustatud põhipuhkusele, sealhulgas selle varalisele komponendile, on asjaomase isiku õigus saada kasutamata põhipuhkuse eest rahalist hüvitist pärimise teel üleantav tema pärijatele¹³⁵.

13. detsembril 2018 tehtud kohtuotsuses *Hein* (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) käsitles Euroopa Kohus võimalust võtta direktiivi 2003/88 artikli 7 alusel tagatud põhipuhkuse eest makstava tasu arvutamisel arvesse lühendatud tööajaga töötamise perioode. Põhikohtuasja pooled olid Saksa töötaja ja tema tööandja, kes vaidlesid selle üle, kuidas arvutada puhkusetasu ehk tasu, mida töötajal on õigus saada tasustatud põhipuhkuse eest. Arvestades seda, et töötaja oli arvestusperioodiks oleval aastal teatud ajavahemikel töötanud lühendatud tööajaga, arvutas tööandja tasustatud puhkuse tasu välja brutotunnitasu alusel, mis oli tavalisest töötasust väiksem. Tööandja võttis sealjuures arvesse nende töösuhet reguleeriva kollektiivlepingu sätteid.

Euroopa Kohus asus esmalt seisukohale, et tasustatud põhipuhkuse õiguste laiendamine üle direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikes 1 nõutud miinimumi või võimalus saada õigus kasutada tasustatud põhipuhkust ühes osas, on töötajate jaoks soodsad meetmed, mis lähevad nimetatud sättes ette nähtud miinimumnõuetest kaugemale ja seega ei reguleeri see sätte neid meetmeid. Niisuguseid meetmeid ei saa siiski kasutada sellise negatiivse mõju vähendamiseks, mida tasustatud põhipuhkuse eest saadava puhkusetasu vähenemine töötajale tekitab, sest vastasel korral seataks kahtluse alla asjaomase sättest tulenev õigus tasustatud põhipuhkusele, mille lahutamatu osa on töötaja õigus kasutada puhkuse- ja lõõgastusperioodidel majanduslikke tingimusi, mis on töötamise perioodidel kehtivate tingimustega samaväärsed.

¹³³ Mis puudutab võimalust tugineda eraõiguslike isikute vahelistes vaidlustes harta artiklile 31, vt selle kohtuotsuse käsitlust käesoleva aruande II.1 jaotises „Võimalus tugineda eraõiguslike isikute vahelistes vaidlustes hartale“.

¹³⁴ Vt selle kohta ka 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus *Bollacke* (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

¹³⁵ Mis puudutab võimalust tugineda eraõiguslike isikute vahelistes vaidlustes harta artiklile 31, vt selle kohtuotsuse käsitlust käesoleva aruande II.1 jaotises „Võimalus tugineda eraõiguslike isikute vahelistes vaidlustes hartale“.

Sellest tulenevalt leidis Euroopa Kohus, et direktiivi 2003/88 artikli 7 lõiget 1 ja harta artikli 31 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nende sätetega on vastuolus sellised riigisisised õigusnormid, mille kohaselt on lubatud kollektiivlepingus ette näha, et puhkusetasu arvutamisel võetakse arvesse töötasu vähenemisi, mis on tingitud sellest, et arvestusperioodil esineb päevi, mil lühendatud tööaja tõttu tegelikult ei töötatud, mille tagajärjel saab töötaja minimaalse põhipuhkuse eest, mida tal on õigus artikli 7 lõike 1 alusel saada, väiksemat puhkusetasu võrreldes tavapärase töötasuga, mida talle makstakse töötamise ajal.

Euroopa Kohus asus seisukohale, et puudub alus piirata käsitletava kohtuotsuse ajalist kehtivust ning et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui liikmesriigi kohtud kaitsevad riigisisese õiguse alusel tööandjate õiguspärasest ootust, et liikmesriigi kõrgeimate kohtute praktika, milles on kinnitatud kõnealuse kollektiivlepingu põhipuhkuse sätete õiguspärasust, jääb kehtima.

6. Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine

Kõnealuses valdkonnas tuleb välja tuua töötajate lähetamist käsitlevad kohtuotsused *Altun jt* ning *Alpenrind jt*. Neis kahes kohtuotsuses on täpsustatud, milline toime on tõendil E 101, millest on nüüdseks saanud tõend A 1, millega lähetatud töötajad tööle võtnud ettevõtja asukohaliikmesriigi pädev ametiasutus tõendab, et nende töötajate suhtes jääb kehtima tema riigi sotsiaalkindlustusskeem.

6. veebruari 2018. aasta kohtuotsuses *Altun jt* (C-359/16, EU: C:2018:63) tegi Euroopa Kohtu suurkoda otsuse *vastuvõtva liikmesriigi kohtute võimaluse kohta määruse nr 1408/71¹³⁶ kontekstis* tõend E 101¹³⁷ tühistada või jätta arvesse võtmata, *kui tõend on saadud või sellele tuginetakse pettuse teel. Põhikohtuasjas* oli kõne all Bulgaaria pädeva ametiasutuse poolt tõendite E 101 väljastamine selle kohta, et Bulgaaria töötajad, kelle Bulgaaria ettevõtjad olid Belgiasse tööle lähetanud, kuulusid Bulgaaria sotsiaalkindlustusskeemi alla. Bulgaaria kohtumenetluses, mis algatati Belgia eeluurimiskohtuniku esitatud õigusabitaotluse alusel, tuvastati, et neil Bulgaaria ettevõtjatel ei toimunud Bulgaarias mingit märkimisväärset majandustegevust. Belgia ametivõimud esitasid seejärel Bulgaaria pädevale asutusele põhistatud taotluse kõnealused tõendid kas ümber hinnata või tagasi võtta. Viimane märkis vastuses ära tõendite kehtivusaja, võtmata arvesse Belgia ametivõimude tuvastatud ja tõendatud faktilisi asjaolusid.

Euroopa Kohus osundas esmalt oma kohtupraktikat¹³⁸, millest tuleneb, et kuna tõendi E 101 alusel saab eeldada, et töötaja on õiguspäraselt kindlustatud selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeemis, kus asub töötaja tööle võtnud ettevõtja, on see tõend järelikult üldjuhul siduv selle liikmesriigi pädevale asutusele, kus töötaja töötab. Selle liikmesriigi pädev asutus, kus töötaja töötab, peab seega seni, kuni tõendit E 101 ei ole tagasi võetud või kehtetuks tunnistatud, võtma arvesse asjaolu, et töötaja suhtes on juba kohaldatav selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusõigus, kus asub tema tööle võtnud ettevõtja, ning see asutus ei saa järelikult kohaldada kõnealuse töötaja suhtes oma enda sotsiaalkindlustusskeemi.

¹³⁶| Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT 1971, L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35), redaktsioonis, mida on muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 631/2004 (ELT 2004, L 100, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 10).

¹³⁷| Tegemist on võõrtöötajate sotsiaalkindlustuse halduskomisjoni koostatava tüüpvormiga, millest alates 1. maist 2010 sai tõend A 1.

¹³⁸| 27. aprilli 2017. aasta kohtuotsus *A-Rosa Flussschiff* (C-620/15, [EU:C:2017:309](#)).

Euroopa Kohus leidis siiski, et liidu õigusnorme ei saa kohaldada nii laialt, et need hõlmaksid tehinguid, mida tehakse pettuse või kuritarvituse teel liidu õigusega ette nähtud eelistest kasu saamise eesmärgil. Sellest tulenevalt otsustas Euroopa Kohus, et kui tõendid E 101 väljastanud asutus, kelle poole on pöördunud selle liikmesriigi asutus, kuhu töötajad on lähetatud, ei vii mõistliku aja jooksul läbi nimetatud tõendite andmise põhjendatuse uut hindamist, peab asjaoludele, mis lubavad arvata, et tõendid saadi pettuse teel, saama tugineda kohtumenetluses, mis algatatakse selleks, et selle liikmesriigi kohus, kuhu töötaja lähetati, asjassepuutuvad tõendid tühistaks.

6. septembril 2018 tehtud kohtuotsuses **Alpenrind jt** (C-527/16, [EU:C:2018:669](#)) avanes Euroopa Kohtul võimalus täpsustada, milline toime on tõendil A 1, mille lähetatud töötajad tööle võtnud ettevõtja asukohajärgse liikmesriigi pädev ametiasutus on väljastanud määruse nr 883/2004¹³⁹ artikli 12 lõike 1 alusel. Põhikohtuasi puudutas Austria ettevõtjat, kes oli aastatel 2012–2014 kasutanud töötajaid, kelle üks Ungari äriühing oli Austriasse lähetanud. Enne ja pärast seda ajavahemikku olid töid teinud ühe teise Ungari äriühingu töötajad. Mis puudutab esimese Ungari äriühingu lähetatud töötajaid, siis oli Ungari sotsiaalkindlustusasutus väljastanud – osaliselt tagasiulatuvalt ja osaliselt juhtudel, mil Austria sotsiaalkindlustusasutus oli juba tuvastanud, et asjasse puutuval töötajale laieneb kohustuslik kindlustus Austria õigusaktide alusel – tõendid A 1 Ungari sotsiaalkindlustussüsteemi kohaldamise kohta. Austria sotsiaalkindlustusasutuse otsus, millega tuvastati, et töötajatele laieneb Austria kohustuslik kindlustus, vaidlustati Austria kohtutes. Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise halduskomisjon, kelle poole Austria ja Ungari pädevad ametiasutused pöördusid, otsustas, et Ungari oli end asjaomaste töötajate osas pädevaks tunnistanud ekslikult ja et seetõttu tuli tõendid A 1 tagasi võtta.

Euroopa Kohus otsustas esiteks, et tõend A1, mille on väljastanud liikmesriigi pädev asutus (kõnealusel juhul Ungari oma), on siduv nii selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusasutustele kui ka selle liikmesriigi kohtutele, kus tegevus toimub (kõnealusel juhul Austria), niikaua, kuni tõendi väljastanud liikmesriik ei ole seda tagasi võtnud või kehtetuks tunnistanud. See kehtib ka siis, kui puudutatud liikmesriikide pädevad asutused on pöördunud sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise halduskomisjoni poole ja viimane on leidnud, et tõend on väljastatud ekslikult ja tuleb tagasi võtta. Euroopa Kohus märkis selle kohta, et halduskomisjoni roll piirdub kõnealuses raamistikus tema poole pöördunud liikmesriikide pädevate asutuste erimeelsuste lahendamisega ning et halduskomisjoni järeldustel on üksnes arvamuse kaal.

Seejärel märkis Euroopa Kohus, et tõendit A1 võib kohaldada tagasiulatuvalt, isegi kui tõendi väljastamise kuupäeval oli juba olemas selle liikmesriigi pädeva asutuse otsus, kus tegevus toimub, ja otsuse kohaselt pidi asjasse puutuval töötajal olema selle liikmesriigi kohustuslik kindlustus.

Viimaseks otsustas Euroopa Kohus, et juhul kui töötaja, kelle tööandja on lähetanud teise liikmesriiki tööd tegema, asendatakse teise töötajaga, kelle on lähetanud teine tööandja, ei saa viimati nimetatud töötaja suhtes jääda kohaldatavaks selle liikmesriigi õigus, kus tema tööandja tavaliselt tegutseb. Üldjuhul kuulub töötaja suhtes kohaldamisele selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus asjaomane isik töötab – muu hulgas selleks, et võimalikult tõhusalt tagada kõigi vastava liikmesriigi territooriumil töötavate isikute võrdne kohtlemine. Liidu seadusandja on üksnes teatud kindlatel tingimustel ette näinud võimaluse, et lähetatud töötaja suhtes jääb kohaldatavaks selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeem, kus tema tööandja tavaliselt tegutseb. Seadusandja välistas niisuguse võimaluse juhtumil, kui lähetatud töötaja asendab teist isikut. Euroopa Kohus asus seisukohale, et asendamine on toimunud juhul, kui töötaja, kelle tööandja on lähetanud

139| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72), muudetud komisjoni 9. detsembri 2010. aasta määrusega (EL) nr 1244/2010 (ELT 2010, L 338, lk 35).

teise liikmesriiki tööd tegema, asendatakse teise töötajaga, kelle on lähetanud teine tööandja. Tõsiasi, et mõlema asjassepuutuva töötaja tööandja asukoht on ühes ja samas liikmesriigis või et tööandjate vahel on isiklikud või organisatsioonilised seosed, ei oma sealjuures tähtsust.

XVII. Tarbijakaitse

17. mail 2018 kuulutatud kohtuotsuses **Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen** (C-147/16, [EU:C:2018:320](#)) otsustas Euroopa Kohus, et *direktiiv 93/13¹⁴⁰ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes võib olla kohaldatav haridusasutuse suhtes*. Põhikohtuasja pooled olid haridusasutus ja üks selle asutuse õpilastest, kes võlgnes asutusele raha õppemaksu ja õppereiside kulude eest. Pooled olid sõlminud tagasimaksmise kohta lepingu, milles oli maksmata jätmise puhuks ette nähtud 10% aastaintress ja võlgnevuse sissenõudmise kulude hüvitamine.

Esiteks märkis Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohus, kes teeb tagaseljaotsuse ja kes on riigisiseste menetlusnormide kohaselt pädev omal algatusel kontrollima nõude aluseks oleva lepingutingimuse vastuolu liikmesriigi avalikku korda käsitlevate õigusnormidega, peab omal algatusel kontrollima, kas seda tingimust sisaldav leping kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, ning vajaduse korral kontrollima, kas nimetatud tingimus võib olla ebaõiglane kõnealuse direktiivi tähenduses.

Teiseks käsitles Euroopa Kohus küsimust, kas haridusasutust, kes on lepingu alusel võimaldanud ühele oma üliõpilasele viimase poolt võlgnetavate summade tasumiseks maksesoodustusi, tuleb selle lepinguga seoses käsitada „müüja või teenuste osutajana“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses, nii et nimetatud leping kuulub kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse. Euroopa Kohus toonitas sellega seoses, et liidu seadusandja kavatsus oli anda mõistele „müüja või teenuste osutaja“ lai tähendus. Tegemist on nimelt funktsionaalse mõistega, mis hõlmab selle hindamist, kas lepinguline suhe kuulub selle tegevuse raamesse, mida isik teostab majandus- või kutsetegevuses. Euroopa Kohus asus seisukohale, et kui haridusasutus osutab asjaomase lepingu alusel täiendavat teenust, mis on haridustegevusele lisanduv kõrvalteenus, siis tegutseb ta „müüja või teenuse osutajana“ direktiivi 93/13 tähenduses.

31. mail 2018 tehtud kohtuotsuses **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)) avanes Euroopa Kohtul võimalus teha otsus selle kohta, kas *direktiivi 93/13 artikliga 7 on kooskõlas riigisisese õigusnormid, millega on kehtestatud täiendavad menetluslikud nõuded tarbijalepingutes sisalduvate ebaõiglaste tingimuste vaidlustamiseks*. Põhikohtuasja pooled olid üksikisik ja üks Ungari pank ning selles käsitleti nõuet tuvastada, et teatavad tingimused eluasemelaenu lepingus, mille alusel laen anti ja kuulus tagastamisele Ungari forintites (HUF), kuid oli nomineeritud Šveitsi frankides (CHF) väljamakse päeval kehtiva vahetuskursi põhjal, on ebaõiglased.

Euroopa Kohus tõdes esmalt, et väidetavalt ebaõiglaste lepingutingimuste hindamisele kohaldatavad menetlusnormid ei ole liidu õiguses ühtlustatud. Järelikult kuuluvad need liikmesriikide sisemisse õiguskorda, kuid siiski tingimusel, et need ei ole vähem soodsad kui riigisisese õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad eeskirjad (võrdväarsuse põhimõte) ning et nendes on ette nähtud selline tõhus kohtulik kaitse, nagu see on sätestatud harta artiklis 47 (tõhususe põhimõte).

140| Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

Võrdväarsuse põhimõtte järgimist analüüsides märkis Euroopa Kohus, et täiendavate menetluslike nõuete kehtestamine tarbijale, kelle õigused tulenevad liidu õigusest, ei tähenda iseenesest seda, et nimetatud menetlusnormid oleksid talle vähem soodsad. Nimelt tuleb olukorda hinnates arvestada nende menetlusnormide kohta menetluses tervikuna, selle menetluse kulgu ning nende sätete erisusi erinevates liikmesriigi ametiasutustes.

Sellest tulenevalt tõlgendas Euroopa Kohus direktiivi 93/13 artiklit 7 nii, et sellega ei ole põhimõtteliselt vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm, mis näeb ette konkreetsed menetlusnõuded selliste tarbijate õiguskaitsevahenditele, kes on sõlminud välisvaluutapõhised laenulepingud, mis sisaldavad tingimust vahetuskursi erinevuse ja/või ühepoolset muutmise võimaluse kohta, eeldusel et niisuguses lepingus sisalduvate tingimuste ebaõiglase laadi tuvastamine võimaldab taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles tarbija nende ebaõiglaste tingimuste puudumise korral oleks olnud.

Direktiivi 93/13 kohaldamisala kohta täpsustas Euroopa Kohus, et see on kohaldatav ka olukordadele, milles puudub piiriülene element. Euroopa Kohus toonitas nimelt, et liidu normid, mis ühtlustavad liikmesriikides konkreetse õigusvaldkonna, on kohaldatavad, sõltumata põhikohtuasjas käsitletava olukorra puhtalt riigisisisest olemusest.

XVIII. Keskkond

1. Merekeskkonna kaitse¹⁴¹

11. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **Bosphorus Queen Shipping** (C-15/17, [EU:C:2018:557](#)) pidi Euroopa Kohus tegema otsuse muu hulgas küsimuste üle, kuidas liidu õiguses tõlgendada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni¹⁴² artikli 220 lõiget 6 ja sellega seoses ka direktiivi 2005/35¹⁴³ artikli 7 lõiget 2. See kohtuasi andis Euroopa Kohtule võimaluse esimest korda selgitada, millistel asjaoludel võib rannikuriik liidu õiguse kohaselt kasutada oma majandusvööndis välisriigi laeva suhtes oma keskkonnakaitse pädevust merekeskkonna kaitseks, ilma et ta sealjuures põhjendamatult riivaks selles konventsioonis ette nähtud meresõiduvabadust. Need küsimused kerkisid üles Panamas registreeritud laeva omanikust ettevõtja ja Rajavartiolaitose (piirivalveamet, Soome) vahelises kohtuvaidluses rahatrahvi üle, mille see asutus nimetatud äriühingule Soome majandusvööndis nafta merre heitmise eest määras.

¹⁴¹ Vt selle teema kohta ka 20. novembri 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. nõukogu (**AMP Antartique**) (C-626/15 ja C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), mida on käsitletud käesoleva aruande XIX.3. jaotises „Liidu välispädevus“.

¹⁴² Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon, mis on sõlmitud 10. detsembril 1982 Montego Bays ja jõustus 16. novembril 1994 (United Nations Treaty Series, 1833., 1834. ja 1835. kd, lk 3) (EÜT 1998, L 179, lk 3). Euroopa Ühenduse nimel kiideti konventsioon heaks nõukogu 23. märtsi 1998. aasta otsusega 98/392/EÜ, mis käsitleb 10. detsembri 1982. aasta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni ja selle XI osa rakendamist käsitleva 28. juuli 1994. aasta lepingu sõlmimist (EÜT 1998, L 179, lk 1; ELT eriväljaanne 04/03, lk 260).

¹⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiv 2005/35/EÜ, mis käsitleb laevade põhjustatud merereostust ning karistuste kehtestamist merereostusega seotud rikkumiste eest (ELT 2005, L 255, lk 11), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta direktiiviga 2009/123/EÜ (ELT 2009, L 280, lk 52).

Euroopa Kohus tuvastas esmalt, et tal on pädevus mereõiguse konventsiooni tõlgendada, sest liit on konventsiooni allkirjastanud ja heaks kiitnud, mistõttu moodustavad selle sätted liidu õiguskorra lahutamatu osa ja on talle siduvad.

Seejärel tõdes Euroopa Kohus, et konventsiooni loojad on soovinud anda rannikuriigile õiguse võtta selline eriti karm meede, kui ühelt poolt põhjustab või võib põhjustada laeva poolt toime pandud rikkumine sellele riigile olulist kahju ja kui teiselt poolt on olemas selged tõendid, et asjaomane laev on rikkumise toimepanija ja et tagajärjed on põhjustanud see rikkumine. Mis puudutab selle hindamist, kui suurt kahju on rannikuriigi varale ja seotud huvidele põhjustatud, siis täpsustas Euroopa Kohus, et muu hulgas tuleb arvesse võtta varale ja seotud huvidele tekkiva kahju kumulatiivset laadi ning heite eeldatavaid kahjulikke tagajärgi nimetatud varale ja seotud huvidele, lähtudes mitte ainult kättesaadavatest teaduslikest andmetest, vaid ka kõnealuses heites sisalduvate kahjulike ainete omadustest ning heite kogusest, laialivalgumise suunast, kiirusest ja kestusest.

Mis puudutab rannikuriigi võimalust kehtestada direktiivi 2005/35 artikli 7 lõikes 2 sätestatutest rangemaid, ent siiski rahvusvahelise õigusega kooskõlas olevaid meetmeid, siis otsustas Euroopa Kohus, et kõnealust sätet ei saa käsitada niisuguseid meetmeid lubavana, sest vastasel juhul rikuks see tasakaalu rannikuriigi ja lipuriigi huvide vahel.

2. Kaitsealad

17. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses **komisjon vs. Poola (Białowieża mets)** (C-441/17, [EU:C:2018:255](#)) otsustas Euroopa Kohtu suurkoda tervikuna rahuldada liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, milles heideti Poola Vabariigile ette, et kuna viimane on teinud Natura 2000 alal „Puszcza Białowieska“, mis on ühenduse tähtsusega ala ja lindude erikaitseala, metsamajandamise toiminguid, siis on see riik rikkunud talle direktiividest 92/43¹⁴⁴ ja 2009/147¹⁴⁵ tulenevaid kohustusi, sest need toimingud põhjustasid selle ala osalise hävitamise.

Mis puudutab direktiivi 92/43, siis märkis Euroopa Kohus, et kavale või projektile võib kaitsealal anda loa nimetatud direktiivi artikli 6 lõike 3 tähenduses vaid tingimusel, et pädevad asutused on projekti teostamise kuupäeva seisuga kindlaks teinud, et see ei avalda asjaomase ala terviklikkusele püsivat negatiivset mõju. Kõnealusel juhtumil tuvastas Euroopa Kohus aga, et kuna Poola ametiasutustel ei olnud kõiki vajalikke andmeid, et hinnata vaidlusaluste aktiivse metsamajandamise toimingute mõju puudutatud ala terviklikkusele, siis ei hinnanud nad seda mõju asjakohaselt enne loaotsuste vastuvõtmist ning seeläbi rikkusid neile direktiivist 92/43 tulenevat kohustust. Direktiivi 92/43 artikli 6 lõike 3 teise lause rikkumise tõendamiseks ei ole komisjon – arvestades ettevetaatuspõhimõtet, mis on selle sättega hõlmatud – kohustatud tõendama põhjusliku seose olemasolu vaidlusaluste aktiivse metsamajandamise toimingute ning mainitud elupaikade ja liikide terviklikkuse kahjustamise vahel, vaid piisab sellest, kui komisjon tõendab, et on olemas tõenäosus või oht, et need meetmed sellist kahju põhjustavad. Sellised aktiivse metsamajandamise toimingud, mis seisnevad suure arvu puude kõrvaldamises ja langetamises Natura 2000 alal, võivad juba oma laadist tulenevalt kahjustada püsivalt selle ala keskkonnatunnuseid, kuna need võivad paratamatult tingida alal esinevate kaitstavate

144| Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT 1992, L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102), muudetud nõukogu 13. mai 2013. aasta direktiiviga 2013/17/EL (ELT 2013, L 158, lk 193).

145| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT 2009, L 20, lk 7), muudetud nõukogu 13. mai 2013. aasta direktiiviga 2013/17/EL (ELT 2013, L 158, lk 193).

elupaikade ja liikide kadumise või osalise ja pöördumatu hävitamise. Lõpetuseks tõi Euroopa Kohus välja, et liikmesriigid on direktiivi 92/43 artikli 12 lõike 1 punktide a ja d järgimiseks kohustatud rakendama konkreetseid ja spetsiifilisi kaitsemeetmeid.

Direktiivi 2009/147 kohta märkis Euroopa Kohus, et muu hulgas keelab see tahtlikult hävitada või kahjustada direktiivi I lisas loetletud linnuliikide pesasid ja mune ning kõrvaldada nende linnuliikide pesasid ja neid tahtlikult häirida, kui sellisel häirimisel on arvestavad tagajärjed direktiivi eesmärkide seisukohalt. Sellega seoses leidis Euroopa Kohus, et Poola ametiasutuste kõnealused otsused, mille rakendamine toob paratamatult kaasa puudutatud linnuliikide paljunemis- või puhkepaikade kahjustamise või hävitamise, ei sisalda konkreetseid ja spetsiifilisi kaitsemeetmeid, mis võimaldaksid välistada nende kohaldamisalas tahtliku sekkumise nende lindude ellu ja elupaikadesse ning tagada, et tõepoolest järgitakse eespool nimetatud keeldusid.

3. Geneetiliselt muundatud organismide (GMO) keskkonda viimine

25. juulil 2018 avaldas Euroopa Kohtu suurkoda kohtuotsuses *Confédération paysanne jt* (C-528/16, [EU:C:2018:583](#)) seisukohta küsimuses, kas *mutageneesi teel saadud geneetiliselt muundatud organismid (GMO) kuuluvad direktiivi 2001/18 geneetiliselt muundatud organismide kohta*¹⁴⁶ kohaldamisalasse, ning tingimuste kohta, mille täidetuse korral võib selliseid organisme kanda *direktiiviga 2002/53*¹⁴⁷ loodud ühisesse põllumajandustaimesortide kataloogi. Kõnealuses kohtuasjas palusid Prantsusmaal tegutsev põllumajanduslik liit ja veel kaheksa ühendust, kelle eesmärk on kaitsta keskkonda ja levitada teavet GMOdega seotud ohtude kohta, kaebuse, milles palusid eelotsusetaotluse esitanud kohtul tühistada Prantsusmaa peaministri otsuse, millega jäeti rahuldamata nende nõue tunnistada kehtetuks liikmesriigi õigusnorm, mille kohaselt mutageneesi teel saadud organismide suhtes erandina ei kohaldata GMOde direktiivis sätestatud kohustusi.

Euroopa Kohus asus esmalt seisukohale, et GMOde direktiivi tuleb tõlgendada nii, et mutageneesi menetluste/ meetodite abil saadud organismid on selle sätte tähenduses geneetiliselt muundatud organismid, kuna need menetlused/meetodid muudavad organismi geneetilist materjali selle sätte tähenduses viisil, mis ei ole loomulikult teel võimalik. Direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu aga organismid, mis on saadud tavapäraste mutageneesi menetluste/meetodite abil, mida on juba palju kordi kasutatud ja mille ohutuse kohta on olemas pika aja jooksul kogutud andmed. Viimati nimetatud küsimuses täpsustas Euroopa Kohus siiski, et kuna liidu seadusandja ei ole viimati nimetatud organisme reguleerinud, võivad liikmesriigid määrata kindlaks nende õigusliku režiimi ning kehtestada nende suhtes GMOde direktiivis ette nähtud kohustused või muud kohustused, järgides seejuures liidu õigust, eelkõige ELTL artiklites 34–36 sätestatud kaupade vaba liikumist käsitlevaid eeskirju.

Seejärel vastas Euroopa Kohus jaatavalt küsimusele, kas GMOde direktiivi kohaldatakse ka pärast selle direktiivi vastuvõtmist tekkinud mutageneesi menetluste teel saadud organismide suhtes. Nimelt võivad selliste uute mutageneesi menetluste/meetodite kasutamisega seotud riskid osutuda sarnaseks riskidega, mis tulenevad transgeneesi teel GMOde tootmisest ja levikust, kuivõrd mutageneesi teel organismi geneetilise materjali otsene muundamine võimaldab saavutada samasuguseid tulemusi kui võõrgeeni sisseviimine

¹⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. märtsi 2001. aasta direktiiv 2001/18/EÜ geneetiliselt muundatud organismide tahtliku keskkonda viimise kohta ja nõukogu direktiivi 90/220/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (EÜT 2001, L 106, lk 1; ELT eriväljaanne 15/06, lk 77).

¹⁴⁷ Nõukogu 13. juuni 2002. aasta direktiiv 2002/53/EÜ ühise põllumajandustaimesortide kataloogi kohta (EÜT 2002, L 193, lk 1; ELT eriväljaanne 03/36, lk 281), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. septembri 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 1829/2003 (ELT 2003, L 268, lk 1; ELT eriväljaanne 13/32, lk 432).

sellesse organismi (transgenees) ning kuna selliste uute menetluste/meetodite arendamine võimaldab toota geneetiliselt muundatud sorte kiirusel ja hulgal, mis ei ole võrreldav tavapäraste mutageneesi meetodite kohaldamisest tulenevaga. Arvestades nimetatud sarnaseid riske, kahjustaks see, kui jätta direktiivi kohaldamisalast välja uute mutageneesi menetluste abil saadud organismid, direktiivi eesmärki vältida ebasoovitavat mõju inimeste tervisele ja keskkonnale ning oleks vastuolus ettevaatuspõhimõttega, mille rakendamine on direktiivi eesmärk.

Viimaseks otsustas Euroopa Kohus, et kuigi GMode direktiivi kohaldamisalasse kuuluvad mutageneesi teel saadud sordid peavad täitma direktiivis 2002/53 sätestatud tingimuse, mille kohaselt geneetiliselt muundatud sordi võib kanda „selliste põllukultuuride sortide ühisesse põllumajandustaimesortide kataloogi, mille seemet või paljundusmaterjali võib turustada“, üksnes tingimusel, et võetud on kõik vajalikud meetmed, et vältida ebasoovitavat mõju inimeste tervisele ja keskkonnale, kusjuures sellisest kohustusest on vabastatud organismid, mis on saadud teatavate tavapäraste mutageneesi menetluste abil, mida on juba palju kordi kasutatud ja mille ohutuse kohta on olemas pika aja jooksul kogutud andmed. Nimelt oleks ebajärjepidev kehtestada geneetiliselt muundatud sortidele direktiivi 2002/53 tähenduses selliseid tervise- ja keskkonnariskide hindamise kohustusi, millest GMode direktiiv need sõnaselgelt vabastab.

4. Århusi konventsioon

15. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses **North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy** (C-470/16, [EU:C:2018:185](#)) tegi Euroopa Kohus otsuse eelotsuse küsimuste kohta, mis käsitlesid *tegelikku kohtusse pöördumise võimalust seoses üldsuse osalemisega keskkonnanäasjade otsustamises, mille tagavad Århusi konventsiooni*¹⁴⁸ *artikkel 9 ja direktiivi 2011/92*¹⁴⁹ *artikkel 11. Kõnealuses kohtuasjas vaidlesid pooled kohtukulude üle, mis on seotud niisuguse loamenetluse õiguspärasuse kohtuliku kontrolli taotluse rahuldamata jätmisega, mis puudutas kõrgepingeliinimastide püstitamist, et ühendada Iirimaa ja Põhja-Iirimaa elektrijaotusvõrgud. Liikmesriigi kohus otsustas jätta kohtuliku kontrolli menetlusloa andmata põhjendusel, et kaebus on enneaegne, sest Iirimaa planeerimisvaidlusi lahendav organ ei olnud tol hetkel teinud eelneva loa kohta lõplikku otsust. Vastustajalt mõisteti välja kohtukulud summas, mis ületas 500 000 eurot.*

Euroopa Kohus tuvastas esiteks, et direktiivi 2011/92 artikli 11 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et nõue, mille kohaselt ei tohi teatud kohtumenetlused olla üle jõu käival kulukad, kehtib sellises liikmesriigi kohtu menetluses, milles tehakse kindlaks, kas projekti teostusloa menetluse käigus võib anda kaebusele menetlusloa, ning seda enam on see nii, kui liikmesriik ei ole kindlaks määranud, millises menetlusetapis võib kaebuse esitada.

Teiseks, juhul kui kaebaja esitab väiteid nii keskkonnanäasjade otsustamises üldsuse osalemist käsitlevate sätete rikkumise kohta kui ka muude sätete rikkumise kohta, kehtib direktiivi 2011/92 artikli 11 lõikes 4 sätestatud nõue, mille kohaselt ei tohi teatud kohtumenetlused olla üle jõu käival kulukad, üksnes kulude suhtes, mis on seotud üldsuse osalemist käsitlevate sätete rikkumisele tugineva osaga kaebusest.

¹⁴⁸ | Århusis 25. juunil 1998 allkirjastatud keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnanäasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon, mis on Euroopa Ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 17. veebruari 2005. aasta otsusega 2005/370/EÜ (ELT 2005, L 124, lk 1).

¹⁴⁹ | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT 2012, L 26, lk 1).

Järgmiseks, mis puudutab riigisisese keskkonnaõiguse rikkumisele rajaneva kaebuse osaga seotud kohtukulusid, siis tõlgendas Euroopa Kohus Århusi konventsiooni artikli 9 lõikeid 3 ja 4 nii, et tõhusa kohtuliku kaitse tagamiseks liidu keskkonnaõiguse kohaldamisalasse kuuluvates valdkondades kohaldatakse ka kaebuse selle osa suhtes, mille eesmärk on riigisisese keskkonnaõiguse järgimise tagamine, nõuet, et teatud kohtumenetlused ei tohi olla üle jõu käival kulukad. Kuigi neil õigusnormidel ei ole vahetut õigusmõju, on liikmesriigi kohtu ülesanne siiski anda riigisisesele menetlusõigusele tõlgendus, mis oleks nendega kooskõlas.

Viimaseks asus Euroopa Kohus seisukohale, et liikmesriik ei või Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 4 ja direktiivi 2011/92 artikli 11 lõikes 4 sätestatud nõudest, et teatud kohtumenetlused ei tohi olla üle jõu käival kulukad, kõrvale kalduda isegi juhul, kui kaebus on tunnistanud alusetuks või pahatahtlikuks või kui puudub seos riigisisese keskkonnaõiguse väidetava rikkumise ja keskkonnakahju vahel.

4. septembril 2008 rahuldab Euroopa Kohtu suurkoda kohtuasjas **ClientEarth vs. komisjon** (C-57/16 P, [EU:C:2018:660](#)) tehtud kohtuotsusega ClientEarthi apellatsioonkaebuse Üldkohtu otsuse¹⁵⁰ peale, millega oli jäetud rahuldamata ClientEarthi hagid, milles viimane oli nõudnud, et tühistataks komisjoni otsused, millega keelduti võimaldamast tutvuda mõjuhindamise aruandega, mille komisjon oli koostanud Århusi konventsiooni kohase „kohtusse pöördumise võimaluse“ rakendamise kohta, ja komisjoni koostatud mõjuhinnanguga keskkonna valdkonnas riskipõhise kontrolli ja järelevalve Euroopa õigusraamistiku läbivaatamise kohta riigisisel ja liidu tasandil. Üldkohus oli otsustanud, et kuna vaidlusaluste dokumentide avalikustamine võinuks kahjustada komisjoni otsustusprotsessi seadusandlike ettepanekute koostamisel, siis olid need dokumendid hõlmatud üldise konfidentsiaalsuse eeldusega, kuivõrd lisaks kuulusid need dokumendid ka ühte ja samasse kategooriasse.

Euroopa Kohus märkis esmalt, kuivõrd oluline on seadusandlikus menetluses läbipaistvus, ja tõdes, et kuigi komisjon ei tegutse ise seadusandjana, on komisjonil seadusandlikus menetluses oluline roll. Euroopa Kohus asus seisukohale, et kõnealused mõjuhinnangud, mis olid koostatud võimalike seadusandlike algatuste vastuvõtmise eesmärgil, oli võtmeelement tagamaks, et komisjoni algatused ja liidu õigusaktid töötataks välja läbipaistva, täieliku ja tasakaalustatud teabe põhjal. Nende dokumentide eesmärki arvestades kuulusid need seega nende dokumentide hulka, mida on käsitletud määruse nr 1049/2001¹⁵¹ artikli 12 lõikes 2 ja millega tutvumist tuleb lubada laiaulatuslikumalt. Kuna need dokumendid sisaldasid lisaks keskkonnateavet määruse nr 1367/2006¹⁵² mõttes, siis tõdes Euroopa Kohus, et määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimeses lõigus ette nähtud erandit otsustusprotsessi kaitse kohta tuleb sellevõrra veelgi kitsamalt tõlgendada ja kohaldada.

Seejärel seadis Euroopa Kohus kahtluse alla üldise eelduse, millest Üldkohus oma kohtuotsuses lähtus. Euroopa Kohus leidis, et kuigi komisjonil peab olema sõltumatu mõtlemisruum, et ta saaks teha otsuse poliitiliste valikute ja algatuste võimaliku esitamise kohta, on Üldkohus ekslikult asunud sisuliselt seisukohale, et komisjoni algatuspädevuse kaitseks vastavalt ELL artikli 17 lõigetele 1–3 ning säilitamaks institutsiooni võimet teostada seda pädevust täiesti sõltumatult ja üksnes üldistes huvides, on põhimõtteliselt nõutav, et mõjuhindamise käigus koostatud dokumendid võiksid üldjuhul jääda konfidentsiaalseks seni, kuni institutsioon on teinud vastava otsuse.

150| 13. novembri 2015. aasta kohtuotsus **ClientEarth vs. komisjon** (T-424/14 ja T-425/14, [EU:T:2015:848](#)).

151| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

152| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1367/2006 keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnanäasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise Århusi konventsiooni sätete kohaldamise kohta ühenduse institutsioonide ja organite suhtes (ELT 2006, L 264, lk 13).

XIX. Rahvusvahelised lepingud

1. Rahvusvahelise lepingu tõlgendamine

27. veebruari 2018. aasta kohtuotsuses **Western Sahara Campaign UK** (C-266/16, [EU:C:2018:118](#)) pidi Euroopa Kohtu suurkoda lahendama kehtivust käsitleva eelotsusetaotluse, mis puudutas *kahte määrust*¹⁵³, *millega kiidetakse heaks ja rakendatakse Euroopa Ühenduse ja Maroko Kuningriigi vaheline kalandusalane partnerlusleping*¹⁵⁴ ning *protokoll, millega määratakse kindlaks selles lepingus sätestatud püügivõimalused*¹⁵⁵. Nende aktide kehtivuse vaidlustas organisatsioon, mille eesmärk on edendada Lääne-Sahara rahva enesemääramise õiguse tunnustamist, põhjusel, et partnerlusleping ja selle protokoll võimaldasid kasutada Lääne-Sahara territooriumiga külgnevatelt vetelt pärinevaid loodusvarasid.

Esiteks tuletas Euroopa Kohus meelde, et ta on pädev lahendama küsimusi, mis käsitlevad liidu õiguse tõlgendamist ja liidu institutsioonide vastuvõetud õigusaktide kehtivust ja seda ilma igasuguste eranditeta. Kohus selgitas sellega seoses, et liidu poolt sõlmitud rahvusvahelised lepingud kujutavad endast liidu institutsioonide vastuvõetud õigusakte, et kuivõrd nende sätted peavad olema aluslepingutega täielikult kooskõlas, moodustavad need liidu õiguskorra lahutamatu osa ja et liit on kohustatud oma pädevuse teostamisel järgima rahvusvahelist õigust tervikuna. Seega on Euroopa Kohus nii tühistamishagi kui ka eelotsusetaotluse raames pädev hindama, kas liidu sõlmitud rahvusvaheline leping on kooskõlas aluslepingutega ja rahvusvahelise õiguse normidega, mis on liidule siduvad. Samas, kuna liidu sõlmitud rahvusvahelised lepingud on siduvad mitte ainult liidu institutsioonidele vastavalt ELTL artikli 216 lõikele 2, vaid ka kolmandatele riikidele, kes on nende lepingute pooled, tuleb rahvusvahelise lepingu kehtivust käsitlevat eelotsusetaotlust mõista nii, et see ei puuduta mitte rahvusvahelist lepingut ennast, vaid õigusakti, millega liit niisuguse rahvusvahelise lepingu sõlmis, kusjuures selle õigusakti seaduslikkuse kontroll võib ikkagi lähtuda kõnealuse rahvusvahelise lepingu sisust endast.

Teiseks, seoses põhikohtuasja kaebaja esitatud kehtetuse väitega selgitas Euroopa Kohus, et partnerluslepingu artiklis 11 on ette nähtud, et lepingut kohaldatakse „Maroko territooriumi ja tema jurisdiktsiooni alla kuuluvate vete suhtes“. Lisaks sellele on artikli 2 punktis a, mis käsitleb mõistet „Maroko kalastusvöönd“, viidatud „vetele, mis kuuluvad Maroko Kuningriigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni alla“. Seetõttu viitab leping Maroko territooriumi määratlemiseks geograafilisele alale, kus see riik teostab täieulatuslikult oma volitusi, mille olemasolu rahvusvaheline õigus suveräänsete üksuste puhul tunnustab, välja arvatud mis tahes muu territoorium, näiteks selline nagu Lääne-Sahara territoorium. Neil asjaoludel ei kuulu viimati nimetatud

153| Nõukogu 22. mai 2006. aasta määrus (EÜ) nr 764/2006, mis käsitleb Euroopa Ühenduse ja Maroko Kuningriigi vahelise kalandusalase partnerluslepingu sõlmimist (ELT 2006, L 141, lk 1); nõukogu 16. detsembri 2013. aasta otsus 2013/785/EL Euroopa Liidu ja Maroko Kuningriigi vahelise protokoll (millega määratakse kindlaks Euroopa Liidu ja Maroko Kuningriigi vahelises kalandusalases partnerluslepingus sätestatud kalapüügivõimalused ja rahaline toetus) Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta (ELT 2013, L 349, lk 1); nõukogu 15. novembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1270/2013 kalapüügivõimaluste jaotamise kohta Euroopa Liidu ja Maroko Kuningriigi vahelise protokoll (millega määratakse kindlaks Euroopa Liidu ja Maroko Kuningriigi vahelises kalandusalases partnerluslepingus sätestatud kalapüügivõimalused ja rahaline toetus) alusel (ELT 2013, L 328, lk 40).

154| ELT 2006, L 141, lk 4.

155| Euroopa Liidu ja Maroko Kuningriigi vaheline protokoll, millega määratakse kindlaks Euroopa Ühenduse ja Maroko Kuningriigi vahelises kalandusalases partnerluslepingus sätestatud kalapüügivõimalused ja rahaline toetus (ELT 2013, L 328, lk 2).

territoorium mõiste „Maroko territoorium“ alla, kuna selline hõlmamine on vastuolus mitme üldise rahvusvahelise õiguse normiga, mida kohaldatakse liidu ja Maroko Kuningriigi vahelistes suhetes ja mida Euroopa Kohus on varem nimetanud oma 21. detsembri 2016. aasta otsuses **nõukogu vs. Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)).

Samuti on Euroopa Kohus Maroko Kuningriigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni alla kuuluvate vete puhul märkinud, et veed, mille suhtes rannikuriigil on mereõiguse konventsiooni alusel õigus teostada oma suveräänsust või jurisdiktsiooni, on piiritletud üksnes tema territooriumiga külgnevate vetega, mis kuuluvad tema territoriaalmere hulka või tema majandusvööndisse. Sellest tulenevalt ja võttes arvesse asjaolu, et Lääne-Sahara territoorium ei ole Maroko Kuningriigi territooriumi osa, ei kuulu Lääne-Sahara territooriumi veed Maroko Kuningriigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni alla ega kuulu seetõttu partnerluslepingu kohaldamisalasse.

Lõpetuseks märkis Euroopa Kohus seoses protokolliga, et kuigi protokollis ei ole ühtki sätet, mis selle ruumilist kohaldamisala konkreetset määratleks, kasutatakse protokollis erinevates sätetes väljendit „Maroko kalastusvöönd“, mis on samuti sätestatud partnerluslepingus. Seda väljendit tuleb aga mõista nii, et see hõlmab vesi, mis kuuluvad Maroko Kuningriigi suveräänsete õiguste või jurisdiktsiooni alla partnerluslepingu tähenduses, mistõttu ei hõlma protokoll ka Lääne-Sahara territooriumiga külgnevaid vesi.

Seega, kuna ei partnerlusleping ega sellega kaasnev protokoll ole kohaldatav Lääne-Sahara territooriumiga külgnevate vete suhtes, järeltas Euroopa Kohus, et miski ei sea kahtluse alla nende liidu õigusaktide kehtivust, millega need sõlmiti.

2. Vahekohtu moodustamine rahvusvahelise lepinguga

6. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses **Achmea** (C-284/16, [EU:C:2018:158](#)) pidi Euroopa Kohus lahendama küsimuse, kas *endise Tšehhoslovakkia ja Madalmaade Kuningriigi vahel 1991. aastal sõlmitud kahepoolses investimislepingus sisalduv vahekohtuklausel on kooskõlas ETL artiklitega 18, 267 ja 344*. Põhikohtuasjas esitas Slovaki Vabariik, kellele läksid pärast Tšehhoslovakkia laialisaatmist selle riigi lepingulised õigused ja kohustused üle, Saksamaa kohtule tühistamishagi kõnealuse vahekohtuklausli alusel tehtud vahekohtuotsuse peale.

Euroopa Kohus tuletas kõigepealt meelde, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei või rahvusvaheline leping kahjustada aluslepingutes kindlaks määratud pädevuse jaotust ja sellest tulenevalt ka liidu õigussüsteemi autonoomiat, mille austamise peab Euroopa Kohus tagama. Nimelt tuleneb ETL artiklist 344, et liikmesriigid kohustuvad aluslepingute tõlgendamist või kohaldamist käsitlevaid vaidlusi lahendama ainult aluslepingutes ettenähtud meetoditega.

Lisaks sellele iseloomustavad liidu õigust asjaolu, et see tuleneb aluslepingutega loodud iseseisvast õigusallikast, selle esimene liikmesriikide õiguse suhtes ning liikmesriikide ja nende kodanike suhtes kohaldatavate paljude sätete vahetu õigusmõju. Sellised tunnused on olnud aluseks niisuguste põhimõtete, õigusnormide ja õigussuhete struktureeritud võrgustiku loomisele, mis on üksteisest sõltuvad ning mis vastastikku seovad liitu ja selle liikmesriike ning liikmesriike omavahel. Nende tunnuste säilitamise tagamiseks on aluslepingutes kehtestatud kohtusüsteem, mille eesmärk on tagada liidu õiguse tõlgendamise järjepidevus ja ühtsus, nähes ELL artiklis 19 ette, et liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesanne on tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõikides liikmesriikides ning nende õiguste kohtulik kaitse, mis on liidu õigusega isikutele antud. Võttes arvesse liidu õiguse olemust ja tunnuseid, tuleb seda õigust pidada korraga nii igas liikmesriigis kehtiva õiguse osaks kui ka liikmesriikidevahelisest rahvusvahelisest lepingust tulenevaks. Sellest tulenevalt võib kõnealuse klausliga loodud vahekohus neil kahel alusel vajaduse korral liidu õigust tõlgendada või kohaldada.

Euroopa Kohus otsustas siiski, et asjaomane vahekohus ei ole Madalmaades ja Slovakkias loodud kohtusüsteemi osa, kuna selle kohtu pädevus on nende liikmesriikide kohtutega võrreldes erandlik. Seega ei saa nimetatud vahekohut pidada ühe liikmesriigi kohtuks ELTL artikli 267 tähenduses või mitme liikmesriigi ühiseks kohtuks, nagu Beneluxi kohus, ning seetõttu puudub tal õigus esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlusi. Pealegi, kuna selle kohtu tehtud otsused on lõplikud ja neid ei ole võimalik liikmesriigi kohtus vaidlustada, on kahepoolse investeerimislepingu raames loodud vaidluste lahendamise mehhanism, mis võib välistada võimaluse, et sellised vaidlused, isegi kui need võivad olla seotud liidu õiguse tõlgendamise või kohaldamisega, lahendaks liikmesriigi kohus viisil, mis tagaks selle õiguse täieliku toime, ning et Euroopa Kohus võiks vajaduse korral teha eelotsuse. Neil asjaoludel otsustas Euroopa Kohus, et selles lepingus sisalduv vahekohtuklausel kahjustab liidu õiguse autonoomiat ning on vastuolus ELTL artiklitega 267 ja 344.

3. Liidu välispädevus

4. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **komisjon vs. nõukogu (leping Kasahstaniga)** (C-244/17, [EU:C:2018:662](#)) tühistas Euroopa Kohtu suurkoda otsuse 2017/477¹⁵⁶ seisukoha kohta, mis võetakse Euroopa Liidu nimel Kasahstaniga sõlmitud partnerlus- ja koostöölepingu¹⁵⁷ alusel asutatud koostöönõukogus. Kuigi komisjon tegi koos Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindajaga ettepaneku võtta vastu nõukogu otsus, mille menetlusõiguslik alus oli ELTL artikli 218 lõige 9, koosmõjus ELL artikliga 37, ning materiaalõiguslik alus ELTL artiklid 207 ja 209, võttis nõukogu lõpuks vastu ühehäälselt otsuse, lisades välja pakutud õiguslikele alustele ELL artikli 31 lõike 1. See säte näeb ette, et otsused, mis võetakse vastu EL lepingu V jaotise 2. peatüki alusel, mis sisaldab erisätteid ühise välis- ja julgeolekupoliitika kohta (ÜVJP), tehakse ühehäälselt, kui selles peatükis ei ole sätestatud teisiti. Komisjon vaidlustas kõnealuse õigusliku aluse Euroopa Kohtus.

Euroopa Kohus leiab, et otsus, millega nõukogu vastavalt ELTL artikli 218 lõikele 9 kehtestab lepinguga loodud organis liidu nimel võetava seisukoha, mis puudutab eranditult ÜVJPd, tuleb ELTL artikli 218 lõike 8 teise lõigu kohaselt üldjuhul vastu võtta ühehäälselt. Seevastu juhul, kui sellisel otsusel on mitu reguleerimiseset või sellega taotletakse mitut eesmärki, millest mõni kuulub ÜVJP valdkonda, tuleb kohaldatav hääletamisreegel kindlaks määrata lähtuvalt selle peamisest või ülekaalukast eesmärgist või reguleerimisest.

Kuigi käsitletaval juhul on kõnealusel partnerluslepingul ÜVJPga teatud seosed, leiab Euroopa Kohus, et need seosed ei ole piisavad asumaks seisukohale, et otsuse partnerluslepingu liidu nimel allkirjastamise ja lepingu ajutise kohaldamise kohta õiguslike aluste hulka tuleks lisada ELL artikkel 37. Ühelt poolt jääb enamik selle lepingu sätteid kas liidu ühise kaubanduspoliitika või liidu arengukoostöö poliitika valdkonda. Teiselt poolt piirduvad partnerluslepingus ÜVJPga seonduvad sätted lepingupoolte avaldustega eesmärkide kohta, mida nende koostöö peab järgima, ja valdkondade kohta, mida see peab puudutama, määramata kindlaks selle koostöö konkreetseid elluviimise üksikasju. Seega järeldas Euroopa Kohus, et nõukogu eksis, kui ta lisas otsuse 2017/477 õiguslike aluste hulka ELL artikli 31 lõike 1 ning kui see otsus võeti vastu ühehäälsuse reegli kohaselt.

156| Nõukogu 3. märtsi 2017. aasta otsus (EL) 2017/477 seisukoha kohta, mis võetakse Euroopa Liidu nimel ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ja teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vahelise laiendatud partnerlus- ja koostöölepingu alusel asutatud koostöönõukogus seoses koostöönõukogu, koostöökomitee, eriotstarbeliste allkomiteede ja muude organite töökorraldusega (ELT 2017, L 73, lk 15). Otsus on tühistatud.

157| Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Kasahstani Vabariigi vaheline laiendatud partnerlus- ja koostööleping (ELT 2016, L 29, lk 3).

20. novembri 2018. aasta kohtuotsuses liidetud kohtuasjades **komisjon vs. nõukogu (AMP Antarctique)** (C-626/15 ja C-659/16, [EU:C:2018:925](#)) pidi Euroopa Kohtu suurkoda võtma seisukoha *küsimuses, mis puudutab pädevuse jaotamist liidu ja liikmesriikide vahel, et teha rahvusvahelises organis otsus ühise kalanduspoliitika ja keskkonnapoliitika piiritlemisel*. Käsitletavas asjas jättis Euroopa Kohus terves ulatuses rahuldamata komisjoni hagi, milles viimane palus tühistada esiteks nõukogu otsuse, mis sisaldub alaliste esindajate komitee (COREPER) eesistuja 11. septembri 2015. aasta järelduses, osas, milles kiidetakse heaks ettepanek esitada Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide nimel Antarktika vete elusressursside kaitse komisjonile (edaspidi „CAMLR komisjon“) aruteludokument, mis puudutab kavandatavat ettepanekut luua Weddelli meres merekaitseala, ning teiseks nõukogu 10. oktoobri 2016. aasta otsuse osas, milles kiidetakse heaks ettepanek esitada liidu ja selle liikmesriikide nimel CAMLR komisjonile kolm ettepanekut merekaitsealade loomise kohta ning üks ettepanek luua erikaitsealad. Vastupidi nõukogu ja liikmesriikide seisukohale leidis komisjon, et merekaitsealade loomine ei kujuta endast keskkonnapoliitikasse ning seega jagatud pädevuste valdkonda kuuluvat merede kaitsemeetet, vaid vete elusressursside kaitsemeetet ühise kalanduspoliitika raames, mis kuulub liidu ainupädevusse ega võimalda liikmesriikidel tegutseda kõrvuti liidu institutsioonidega.

Seoses hagi vastuvõetavusega kohtuasjas C-626/15 leidis Euroopa Kohus, et kuigi nõukogu töö ettevalmistamine ja nõukogu antud ülesannete täitmine ei anna COREPERile õigust teostada nõukogule aluslepingutega antud pädevust, siis tulenevalt sellest, et liit on siiski õigusel põhinev liit, peab COREPERi akti suhtes olema võimalik teostada õiguspärasuse kontrolli, kui selle akti eesmärk ongi tekitada õiguslikke tagajärgi ja see akt väljub seega ettevalmistamise ja ülesannete täitmise raamidest.

Järgmiseks tuletas Euroopa Kohus seoses õigusliku aluse küsimusega meelde, et lähtuda tuleb sellistest objektiivsetest asjaoludest nagu asjaomaste otsuste kontekst, eesmärk ja sisu, ning et kui liidu õigusakti kontrollimise käigus selgub, et sellega taotletakse mitut eesmärki või sellel on mitu reguleerimiseset ning üks neist eesmärkidest või esemetest on määratletav peamise või ülekaalukana, samas kui teised on üksnes kõrvalise tähtsusega, peab õigusaktil seega olema üksainus õiguslik alus, see tähendab peamisele eesmärgile või reguleerimisesemele vastav õiguslik alus. Mis puudutab liidu ainupädevuse ulatust mere bioloogiliste ressursside kaitse valdkonnas ühise kalanduspoliitika raames vastavalt ETL artikli 3 lõike 1 punktile d, siis leidis Euroopa Kohus, et nimetatud artiklis viidatakse ainult ühise kalanduspoliitika raames tagatavale mere bioloogiliste ressursside kaitsele ning see kaitse on seega ühisest kalanduspoliitikast lahutamatu. Mere bioloogiliste ressursside kaitse jääb liidu ainupädevusse seega niivõrd, kuivõrd sellega tegeldakse ühise kalanduspoliitika raames, ning järelikult on see liikmesriikidele põllumajanduse ja kalanduse valdkonnas kuuluva jagatud pädevuse alt välja jäetud. Käsitletavas asjas leidis Euroopa Kohus, et kalapüük on aruteludokumendi ja kavandatud meetmete puhul üksnes kõrvaline eesmärk. Kuna nii selle dokumendi kui ka meetmete peamine eesmärk ja peamine reguleerimiseset puudutas keskkonnakaitset, siis ei kuulu vaidlustatud otsused mitte liidu ainupädevusse, mis on ette nähtud ETL artikli 3 lõike 1 punktis d, vaid liidu pädevusse, mida ta ETL artikli 4 lõike 2 punkti e alusel keskkonnakaitse valdkonnas üldjuhul jagab liikmesriikidega.

Mis puudutab teise võimalusena esitatud argumenti, millega komisjon heitis nõukogule ette liidu ainuvälispädevuse eiramist põhjendusel, et vaidlusalused otsused mõjutavad ühiseeskirju või muudavad nende reguleerimisala ETL artikli 3 lõike 2 tähenduses, siis järeldas Euroopa Kohus, et kõnealust sätet tuleb selle soovitava toime säilitamiseks tõlgendada nii, et vaatamata sellele, et sätte sõnastus viitab ainult rahvusvahelise lepingu sõlmimisele, kohaldatakse seda ka eelnevalt, see tähendab sellise lepingu üle peetavate läbirääkimiste ajal, ja hiljem, kui mõni nimetatud lepingu alusel loodud organ peab vastu võtma selle lepingu rakendusmeetmeid. Euroopa Kohus tuletas ühtlasi meelde, et liidu ainuvälispädevust õigustav oht, et rahvusvahelised kohustused võivad mõjutada liidu ühiseeskirju või muuta nende reguleerimisala, esineb eelkõige juhul, kui need kohustused kuuluvad valdkonda, mis on juba suures osas selliste eeskirjadega hõlmatud või kui kõnealused rahvusvahelised kohustused, ilma et need oleksid tingimata vastuolus liidu ühiseeskirjadega, võivad mõjutada nende eeskirjade mõtet, reguleerimisala või tõhusust. Märkides siiski, et huvitatud pool, kes tugineb liidu ainuvälispädevusele, peab esitama tõendid, mis kinnitavad, et liidu välispädevuse

ainupädevuslikku laadi ei ole järgitud, leidis Euroopa Kohus, et komisjon ei olnud talle käsitletavas asjas selliseid tõendeid esitanud. Kohus tõdes muu hulgas, et kõnealuste rahvusvaheliste kohustuste kohaldamisala ei saa pidada „suures osas“ hõlmatuks liidu õigusaktidega¹⁵⁸. Lisaks sellele leidis Euroopa Kohus seoses mõjutamise ohuga, mida komisjon väitis esinevat, et komisjon ei olnud esitanud piisavalt teavet väidetava mõjutamise ohu laadi kohta, kuivõrd Antarktikat puudutavas spetsiifilises konventsioonide süsteemis oleks see, kui liit oleks teostanud oma välispädevust, välistades liikmesriigid, olnud rahvusvahelise õigusega vastuolus.

Lõpuks, mis puudutab liidu võimalust teostada liikmesriikidega jagatud välispädevust üksinda, mida on kõige värskemas kohtupraktikas käsitletud, siis kõnealusel juhul on Euroopa Kohus selle välistanud. Kohus rõhutas, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale peaks pädevuse selline teostamine toimuma kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Kui lubada liidul kasutada CAMLR komisjonis oma õigust tegutseda jagatud pädevuse valdkonnas ilma liikmesriikide toeta, olgugi et vastupidi temale on mõnel nendest Antarktika lepingu konsultatiivosalise staatus, arvestades Canberra konventsiooni erilist kohta Antarktika lepingute süsteemis, võiks see aga ohustada nende konsultatiivosaliste vastutust ja eelisõigusi ning see võiks nõrgestada nimetatud süsteemi ühtsust ja oleks lõppkokkuvõttes vastuolus ka Canberra konventsiooni asjakohaste sätetega.

¹⁵⁸ Käsitletaval juhul nõukogu 19. oktoobri 2009. aasta otsus 13908/1/09 REV 1 seisukoha kohta, mis võetakse liidu nimel CAMLR komisjonis ajavahemikuks 2009–2014, mis asendati ajavahemikuks 2014–2019 nõukogu 11. juuni 2014. aasta otsusega 10840/14, samuti nõukogu 22. märtsi 2004. aasta määrus (EÜ) nr 600/2004, millega kehtestatakse teatavad tehnilised meetmed kalastustegevuses suhtes Antarktika vete elusressursside kaitse konventsiooniga hõlmatud piirkonnas (ELT 2004, L 97, lk 1; ELT eriväljaanne 04/07, lk 43), ja nõukogu 22. märtsi 2004. aasta määrus (EÜ) nr 601/2004, millega sätestatakse teatavad kalastustegevuse suhtes kohaldatavad kontrollimeetmed Antarktika vete elusressursside kaitse konventsiooni alla kuulavas piirkonnas ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EMÜ) nr 3943/90, (EÜ) nr 66/98 ja (EÜ) nr 1721/1999 (ELT 2004, L 97, lk 16; ELT eriväljaanne 11/51, lk 52).

C | EUROOPA KOHTU KANTSELEI TEGEVUS 2018. AASTAL

Marc-André GAUDISSERT, asekohtusekretär

Kuigi Euroopa Kohtu kantseleile on usaldatud palju erinevaid ülesandeid tulenevalt erilisest kohast, mida ta täidab sellise mitmekeelse õigustmõistva institutsiooni nagu Euroopa Liidu Kohus struktuuris, ja tulenevalt vahendaja rollist ühelt poolt liikmesriikide kohtute ja poolte esindajate ning teiselt poolt kohtu liikmete kabinettide ja institutsiooni teenistuste vahel, on tema põhiülesanne siiski eeskätt tagada menetluste korrakohane läbiviimine ja kohtule esitatud kohtuasjade toimikute hoolikas pidamine alates kohtuasja algatusdokumendi kantselei registrisse kandmisest kuni pooltele või asja esitanud liikmesriigi kohtule kohtumenetlust lõpetava lahendi kättetoimetamiseni.

Seetõttu on Euroopa Kohtule esitatud ja Euroopa Kohtu poolt lõpetatud kohtuasjade arvul otsene mõju kantselei töökoormusele ja tema võimele tulla toime erinevate probleemidega, mis seonduvad nii toimikute optimaalse haldamise ja menetluste elektrooniliseks muutmise ajaga, mis nõuab suurema tähelepanu pööramist isikuandmete kaitsele, kui ka laiemalt käimasolevate aruteludega muudatuste üle, mida tuleks teha Euroopa Liidu kohtusüsteemi ülesehitust reguleerivatesse õigusaktidesse, et tagada õigussubjektide huve järgiv optimaalne pädevuse jaotus Euroopa Kohtu ja Üldkohtu vahel.

Kuna möödunud aastat iseloomustas taas väga kiire tempo nii esitatud kohtuasjade kui ka lõpetatud kohtuasjade poolest, siis on alljärgnevalt käsitletud peamiselt õigusemõistmisega seonduvat tegevust, mitte kantselei muid tegevusvaldkondi, kuigi ka need on nõudnud kantseleilt olulisi pingutusi.

Saabunud kohtuasjad

2018. aastal **algatati Euroopa Kohtus 849 kohtuasja**. See arv on uus rekord institutsiooni ajaloos, kusjuures eelmine rekord saavutati kõigest aasta varem – 2017. aastal esitati 739 kohtuasja. See ühel aastal esitatud kohtuasjade arvu väga suur kasv (ligikaudu 15%) on kõigepealt tingitud Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotluste arvu jätkuvast kasvust – selliseid uusi kohtuasju oli 568 ehk võrreldes 2016. aastaga (470 kohtuasja) ligi saja võrra rohkem ja võrreldes kümme aastat varasema ajaga (2008. aastal esitati 288 uut eelotsusetaotlust) peaaegu kaks korda rohkem –, kuid samuti hagide ja apellatsioonkaebuste arvu märkimisväärselt suurenemisest.

Nii esitati 2018. aastal Euroopa Kohtule 6 tühistamishagi ja 57 liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi (kõigi hagiliikide lõikes), samas kui kõigi uute apellatsioonkaebuste, ajutiste meetmete kohaldamise asjades esitatud apellatsioonkaebuste ja menetlusse astumise küsimustes esitatud apellatsioonkaebuste arv kasvas 2018. aastal 199le (võrreldes 147ga 2017. aastal). See märkimisväärne kasv on osaliselt põhjustatud Üldkohtule varasematel aastatel (eelkõige 2016. ja 2017. aastal) esitatud kohtuasjade rohkusest, aga ka Üldkohtu poolt lõpetatud kohtuasjade arvu kasvust, mis on toimunud peamiselt tänu selle kohtu kohtunike arvu suurendamisele Euroopa Liidu kohtusüsteemi ülesehituse reformi tulemusel.

Kui peatuda korra sellel, kust on pärit eelotsusetaotlused – need moodustavad tänase päeva seisuga rohkem kui 70% kõigist Euroopa Kohtus pooleliolevatest kohtuasjadest –, siis ilmneb, et kui üks erand välja arvata, on kõikide liikmesriikide kohtud läinud aastal Euroopa Kohtu poole pöördunud, mis annab tunnistust eelotsusemenetluse elujõulisusest ja liikmesriikide kohtute usaldusest Euroopa Kohtu vastu nende poolt liidu õiguse tõlgendamise või kehtivuse kohta esitatud küsimustele vastamisel. Nähtuvalt allpool esitatud tabelitest on Saksamaa ja Itaalia endiselt eelotsusetaotluste „geograafilise“ edetabeli tipus vastavalt 78 ja 68 eelotsusetaotlusega, mis eelmisel aastal esitati, kuid teiste liikmesriikide kohtud ei jää neist kaugemale maha, sest nende poolt 2018. aastal Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotluste arv on võrreldes aastataguse

ajaga kohati kahekordistunud (Belgia ja Prantsusmaa) või lausa kolmekordistunud (Hispaania ja Tšehhi Vabariik). Silma jääb ka Austriast ja Madalmaadest pärit eelotsusetaotluste suurenenud arv (kummastki liikmesriigist saabus 35 eelotsusetaotlust) ning aastatel 2004 ja 2007 liiduga ühinenud liikmesriikidest esitatud eelotsusetaotluste arvu kasvutendents, mis eelkõige puudutab Poolast (31 taotlust), Ungarist (29 taotlust), Rumeeniast (23 taotlust) ja Bulgaariast (20 taotlust) pärit eelotsusetaotlusi.

On selge, et selle nähtuse puhul on oma osa liidu institutsioonide võetud aktide hulgal ja järjest kasvaval keerukusel. Kõrvuti tavapärase eelotsusetaotluste valdkondadega, milleks on isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine, konkurents, riigihanked, maksustamine, sotsiaalpoliitika, keskkonna- ja tarbijakaitse ning samuti transpordipoliitika, esitati Euroopa Kohtule jätkuvalt arvukalt kohtuasju seoses vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga ning eeskätt varjupaiga ja sisserändega seotud küsimusi. Samuti pidi Euroopa Kohus 2018. aastal esmakordselt lahendama selliseid olulisi küsimusi nagu kohtuvõimu sõltumatus liikmesriikides ja meetmed, mida sellega seoses tuleb võtta, et tagada liidu kodanikele tõhus kohtulik kaitse, või liikmesriigi õigus võtta ühepoolselt tagasi teade oma kavatsuse kohta Euroopa Liidust välja astuda. Viimati nimetatud kohtuasja vastu, mis on otsene tagajärg Ühendkuningriigi poolt 2016. aasta juunis tehtud otsusele Euroopa Liidust lahkuda, tunti Euroopa Kohtu ajaloos enneolematut huvi ja kahtlemata on see esimene Brexitiga seotud kohtuasjade pikas reas, kui võtta arvesse, kui palju tundlikke küsimusi on praegusel hetkel lahendusest.

Viimaks tuleb esile tuua, et läinud aastal esitati iseäranis suur arv taotlusi lahendada asi kiirendatud menetluses. Nii taotleti 2018. aastal kiirendatud menetluse kohaldamist 36 kohtasjas (2017. aastal oli sellised kohtuasju 31), samas kui eelotsuse kiirmenetluse taotlus (või ettepanek) esitati 19 kohtasjas (2017. aastal oli sellised kohtuasju 15). Ka nende arvude puhul on tegemist Euroopa Kohtus ühe aasta jooksul registreeritud rekordtulemusega. Kuigi kõiki neid taotlusi ei rahuldatud, kiirendas Euroopa Kohus kuue eelotsuseasja ja kolme küllaltki tundlikke teemasid käsitleva hagi menetlust ning 12 eelotsuseasjas tehti kiirmenetluse kohaldamise otsus, mis tähendas märkimisväärselt lisatööd nende kohtuasjade eest vastutava koja liikmetele.

Lõpetatud kohtuasjad

Kuigi möödunud aastal esitati iseäranis palju kohtuasju, leevendas seda kasvu õnneks väga suur lõpetatud kohtuasjade arv. **2018. aastal lõpetatud 760 kohtuasjaga** lõpetas Euroopa Kohus nimelt ligi 10% rohkem kohtuasju kui 2017. aastal (699 kohtuasja) ja jõudis suurima lõpetatud kohtuasjade arvuni oma ajaloos, kusjuures eelmine rekord pärineb aastast 2014 (719 lõpetatud kohtuasja).

Laskumata siinkohal 2018. aastal lõpetatud kohtuasjade detailidesse ja nende sisusse – viitan selles osas kohtupraktika arengule, mida on käsitletud käesoleva aruande teises osas –, väärivad kolm asjaolu järgnevalt esitatud arvude ja statistikaga tutvumisel lugeja erilist tähelepanu.

Esimene asjaolu puudutab Euroopa Kohtu poolt möödunud aastal tehtud kohtuotsuste ja määruste arvu suhtelist stabiilsust. Kuigi 2018. aastal lõpetatud kohtuasjade arv on märkimisväärselt suurem kui 2017. aastal, on Euroopa Kohtu poolt möödunud aastal tehtud kohtulahendite arv (684) küllalt lähedal 2017. aastal tehtud lahendite arvule (654). See asjaolu tuleneb põhiliselt paljude Euroopa Kohtule esitatud kohtuasja sarnasusest. Kuna 2017. aastal esitati suur hulk eelotsusetaotlusi, mis puudutavad eelkõige määruse (EÜ) nr 261/2004 lennureisijatele reisist majajätmise ja lennu tühistamise või pikaajalise hilinemise korral antava hüvitise kohta¹ tõlgendamist, liitis Euroopa Kohus menetlusökonoomia ja tõhususe kaalutlustel enamiku nendest kohtuasjadest menetluse kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides, ja selle tõttu vähenes tehtud kohtulahendite koguarv.

1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. veebruari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 261/2004, millega kehtestatakse ühiseeskirjad reisijatele lennureisist mahajätmise korral ning lendude tühistamise või pikaajalise hilinemise eest antava hüvitise ja abi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EMÜ) nr 295/91 (ELT L 46, 17.2.2004, lk 1; ELT eriväljaanne 07/08, lk 10).

Teine möödunud aastale iseloomulik asjaolu on vaieldamatult Euroopa Kohtu suurkoja lahendatud kohtuasjade suur arv. 2017. aastal lahendas suurkoda „ainult“ 46 kohtuasja – seegi on juba märkimisväärne arv, kui võtta arvesse ressursimahtu, mida nõuab kohtuasja menetlemine 15liikmelises koosseisus (kolme või viie liikme asemel) –, kuid läinud aastal oli selliseid kohtuasju koguni 80! Juba ainuüksi see arv annab aimu sellest, kui olulistest ja tundlikes küsimustest pidi Euroopa Kohus möödunud aastal otsuse tegema.

Viimaseks olgu märgitud, et olenemata lahendatavate kohtuasjade suurest hulgast ja kasvavast keerukusest suutis Euroopa Kohus hoida menetluste kestuse väga mõistlikes piirides. Eelotsuseasjade keskmine menetlusaeg oli 2018. aastal nimelt 16 kuud (võrreldes 15,7 kuuga 2017. aastal), samal ajal kui hagide ja apellatsioonkaebuste keskmine menetlusaeg lühenes: viimati mainitud asjade keskmine menetlusaeg oli vastavalt 18,8 kuud (võrreldes 20,3 kuuga 2017. aastal) ja 13,4 kuud (võrreldes 17,1 kuuga 2017. aastal). Menetlusaja lühenemine on suures osas seletatav sellega, et asju lahendati sagedamini määrustega, eriti intellektuaal- ja tööstusomandi kaitse valdkonnas, kus paljud Üldkohtu otsuste peale esitatud apellatsioonkaebused jäeti kodukorra artikli 181 alusel ilmselge vastuvõetamatuse ja/või ilmselge põhjendamatuse tõttu rahuldamata. Nii lahendati 2018. aastal ligi pooled Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebused määrusega, samas kui eelotsusetaotlustest lahendati määrusega 24% (kuid ainult 7,5% kodukorra artikli 99 alusel, sest enamik eelmisel aastal eelotsuseasjades tehtud määrustest olid registrist kustutamise või otsuse tegemist vajaduse äralangemise määrused).

Menetluses olevad kohtuasjad

Loogilise tagajärjena 2018. aastal esitatud kohtuasjade arvu märkimisväärsele suurenemisele kasvas ka Euroopa Kohtu menetluses olevate kohtuasjade arv, mis esimest korda ületas tuhande kohtuasja piiri. 31. detsembri 2018. aasta seisuga oli Euroopa Kohtu menetluses nimelt 1001 kohtuasja (pärast kohtuasjade liitmist 916).

Eelkõige selles kontekstis tuleb hinnata Euroopa Kohtu poolt 2018. aasta märtsis esitatud taotlust muuta protokoll (nr 3) Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta. Ajendatuna soovist hallata oma töökoormust ja seeläbi säilitada võime lahendada talle esitatud kohtuasjad mõistliku aja jooksul, tegi Euroopa Kohus liidu seadusandjale ettepaneku anda Üldkohtule üle teatud osa liikmesriigi kohustuste rikkumise hagidest, mida siiani lahendab ainult Euroopa Kohus, ja kehtestada Euroopa Kohtus teatavate apellatsioonkaebuste menetlusse võtmise otsustamise mehhanism. Kohtuasjade puhul, mida on juba kaks korda läbi vaadatud – kõigepealt sõltumatus apellatsioonikojas ja seejärel Üldkohtus – võtaks Euroopa Kohus menetlusse ainult apellatsioonkaebused, mis tõstatavad liidu õiguse ühtsuse, järjepidevuse või edasiarendamise seisukohast olulise küsimuse.

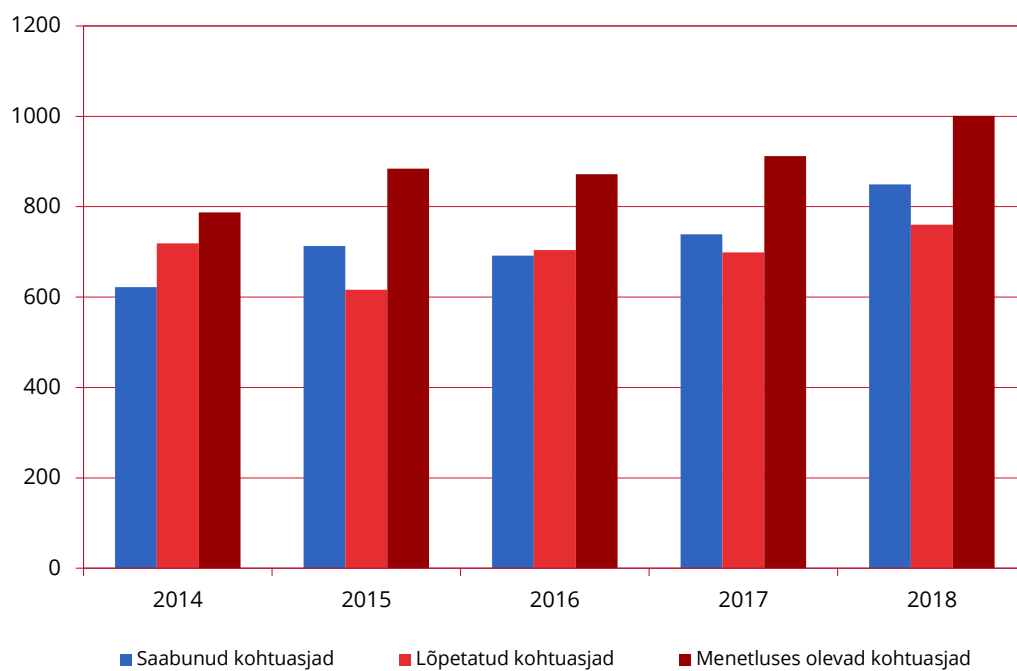
Kuigi seadusandja lükkas taotluse esimese osa, mis on seotud liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlusega, läbivaatamise edasi, arvestades eelkõige liikmesriikide soovi oodata ära liidu kohtusüsteemi ülesehituse reformi täielik elluviimine ja aruanne Üldkohtu toimimise kohta, mille Euroopa Kohus peab esitama 2020. aasta detsembris, edenevad selle taotluse teist osa puudutavad arutelud käesoleval hetkel hästi ja on suur tõenäosus, et teatavate apellatsioonkaebuste menetlusse võtmise otsustamise mehhanism jõustub 2019. aasta jooksul. Selline areng peaks teataval määral võimaldama piirata Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjade arvu kasvu, kuid see ei tähenda, et Euroopa Kohus ei tee ettepanekut – kui aeg seda nõuab – võtta uusi meetmeid eesmärgiga jääda alati võimeliseks täitma talle aluslepingutega pandud ülesandeid nii hästi kui võimalik.

D | EUROOPA KOHTU STATISTIKA

I. Euroopa Kohtu üldine tegevus. Saabunud, lõpetatud ja menetluses olevad kohtuasjad (2014–2018)	115
II. Saabunud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)	116
III. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)	117
IV. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)	118
V. Saabunud kohtuasjad. Eelotsusetaotlused liikmesriikide lõikes (2014–2018)	119
VI. Saabunud kohtuasjad. Liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi (2014–2018)	120
VII. Lõpetatud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)	121
VIII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtuotsused, arvamused, kohtumäärused (2018)	122
IX. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Kohtukoosseis (2014–2018)	123
X. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)	124
XI. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)	125
XII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtuotsused liikmesriigi kohustuste rikkumise kohta: kohtulahendi sisu (2014–2018)	126
XIII. Lõpetatud kohtuasjad. Apellatsioonkaebused: kohtulahendi sisu (2014–2018)	127
XIV. Lõpetatud kohtuasjad. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)	128
XV. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Menetluse liigid (2014–2018)	129
XVI. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Kohtukoosseis (2014–2018)	130
XVII. Kiirendatud menetlused (2014–2018)	131
XVIII. Eelotsuse kiirmenetlused (2014–2018)	132
XIX. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused (2014–2018)	133
XX. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018). Saabunud kohtuasjad ja kohtuotsused või arvamused	134
XXI. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018). Esitatud eelotsusetaotlused liikmesriikide ja aastate lõikes	136
XXII. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018). Esitatud eelotsusetaotlused liikmesriikide ja kohtute lõikes	138
XXIII. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018). Esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi	141
XXIV. Euroopa Kohtu kantselei tegevus (2015–2018)	142

I. Euroopa Kohtu üldine tegevus.

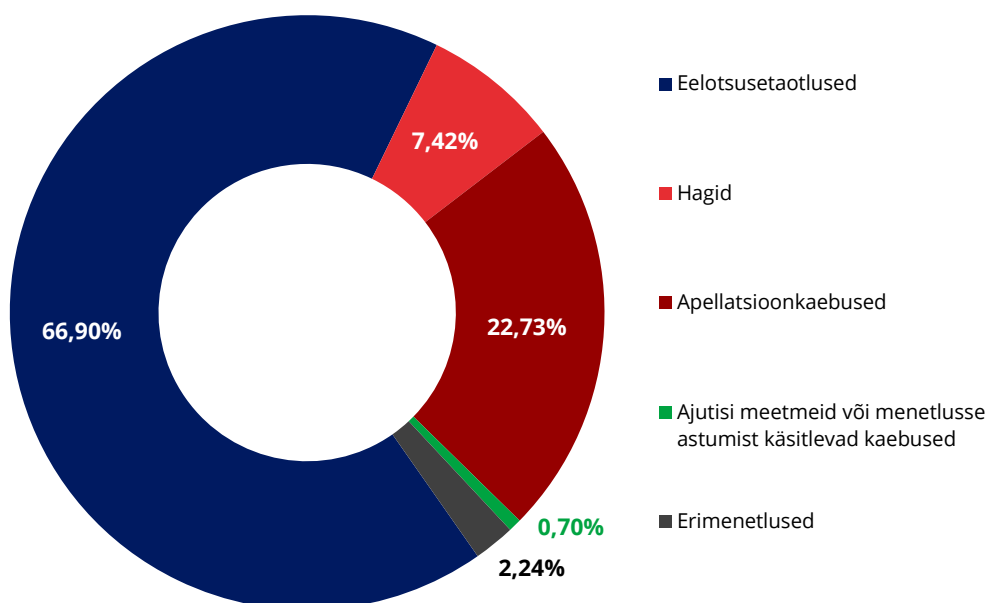
Saabunud, lõpetatud ja menetluses olevad kohtuasjad (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Saabunud kohtuasjad	622	713	692	739	849
Lõpetatud kohtuasjad	719	616	704	699	760
Menetluses olevad kohtuasjad	787	884	872	912	1001

II. Saabunud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)

2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Eelotsusetaotlused	428	436	470	533	568
Hagid	74	48	35	46	63
Apellatsioonkaebused	111	206	168	141	193
Ajutisi meetmeid või menetlusse astumist käsitlevad kaebused		9	7	6	6
Taotlused arvamuse saamiseks	1	3		1	
Erimenetlused ¹	8	11	12	12	19
Kokku	622	713	692	739	849
Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	3	2	3	3	6

1| Erimenetlusteks loetakse: tasuta õigusabi, kohtukulude kindlaksmääramine, kohtulahendi parandamine, kaja esitamine tagaseljaotsuse peale, kohtuotsuse vaidlustamine kolmanda isiku poolt, kohtulahendi tõlgendamine, teistmine, Üldkohtu lahendi uuesti läbivaatamiseks peakohtujuristi tehtud ettepaneku läbivaatamine, arestimismenetlus, immuuniteedivaldkonna kohtuasjad.

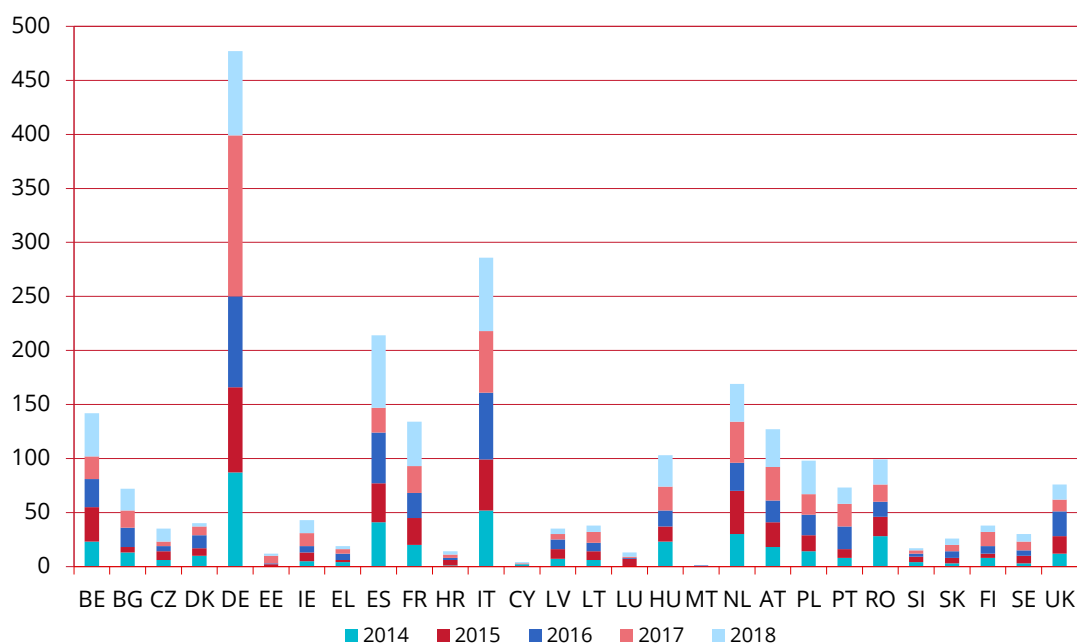
III. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Asutamisvabadus	26	12	16	8	7
Dokumentidega tutvumine	1	7	6	1	10
Energeetika	4	1	3	2	12
Euroopa Liidu välistegevus	2	3	4	3	4
Hanked	21	26	19	23	28
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport	1			2	
Institutsiooniõigus	28	24	22	26	34
Intellektuaal- ja tööstusomand	47	88	66	73	92
Isikute vaba liikumine	11	15	28	16	19
Kapitali vaba liikumine	7	6	4	12	9
Kaubanduspoliitika	11	15	20	8	5
Kaupade vaba liikumine	11	8	3	6	4
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	2	5	2	2	1
Keskkond	41	47	30	40	50
Konkurents	23	40	35	7	25
Liidu kodakondsus	9	6	7	8	6
Liidu õiguse põhimõtted	23	13	11	12	29
Majandus- ja rahapoliitika	3	11	1	7	3
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	1	3		2	1
Maksustamine	57	49	70	55	71
Põllumajandus	12	17	27	14	26
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus, ...)	4	6	3	6	6
Rahvatervis	2	10	1	1	4
Riigiabi	32	29	39	21	26
Sotsiaalpoliitika	25	32	33	43	46
Tarbijakaitse	34	40	23	36	41
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	2	1	3	3	1
Teenuste osutamise vabadus	19	24	15	18	38
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	24	29	13	14	13
Tööhõive	1				
Tööstuspoliitika	9	11	3	6	3
Transport	29	27	32	83	39
Uute riikide ühinemine				1	
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	53	53	76	98	82
Vahekohtuklausel				5	2
Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus	6	7	10	7	14
Õigusaktide ühtlustamine	21	22	34	42	53
Äriühinguõigus		1	7	1	2
Ühine kalanduspoliitika	2	1	3	1	1
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika	7	12	7	6	7
Üleeuroopalised võrgud	1				
Ülemeremaade ja -territooriumide assotsieerimine		1			
EL toimimise leping	612	702	676	719	814
Elanikkonna kaitse	1				1
Kaitsemeetmed					1
Euratori asutamisleping	1				2
Liidu õiguse põhimõtted					1
EL leping					1
Institutsiooniõigus					4
Menetlus	6	9	13	12	12
Personalieeskirjad	1		1	8	16
Privileegid ja immuuniteedid	2	2	2		
Muu	9	11	16	20	32
KÕIK KOKKU	622	713	692	739	849

IV. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)

	Eelotsusetaotlused	Hagid	Apellatsioonkaebused	Ajutisi meetmeid või menetluse astumist käsitlevad kaebused	Kokku	Erimenetlused
Asutamisvabadus	6	1			7	
Dokumentidega tutvumine	1		9		10	
Energeetika	7	1	4		12	
Euroopa Liidu välistegevus	4				4	
Hanked	20	6	1	1	28	
Institutsiooniõigus	2	4	22		34	6
Intellektuaal- ja tööstusomand	20	5	67		92	
Isikute vaba liikumine	16	2	1		19	
Kapitali vaba liikumine	8	1			9	
Kaubanduspoliitika	1		4		5	
Kaupade vaba liikumine	4				4	
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)			1		1	
Keskkond	32	15	3		50	
Konkurents	4		20	1	25	
Liidu kodakondsus	6				6	
Liidu õiguse põhimõtted	23	3	3		29	
Majandus- ja rahapoliitika	1		2		3	
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	1				1	
Maksustamine	69	2			71	
Põllumajandus	19		7		26	
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus, ...)	1	4	1		6	
Rahvatervis	2	1	1		4	
Riigiabi	4	1	18	3	26	
Sotsiaalpoliitika	45		1		46	
Tarbijakaitse	41				41	
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos			1		1	
Teenuste osutamise vabadus	31	7			38	
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	12		1		13	
Tööstuspoliitika	3				3	
Transport	39				39	
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	80	2			82	
Vahekohtuklausel			2		2	
Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus	14				14	
Õigusaktide ühtlustamine	49	3	1		53	
Äriühinguõigus	2				2	
Ühine kalanduspoliitika	1				1	
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika			7		7	
EL toimimise leping	568	58	177	5	814	6
Elanikkonna kaitse		1			1	
Kaitsemeetmed		1			1	
Euratomi asutamisleping		2			2	
Liidu õiguse põhimõtted		1			1	
EL leping		1			1	
Institutsiooniõigus		2	2		4	
Menetlus					12	12
Personalieeskirjad			14	1	16	1
Muu		2	16	1	32	13
KÕIK KOKKU	568	63	193	6	849	19

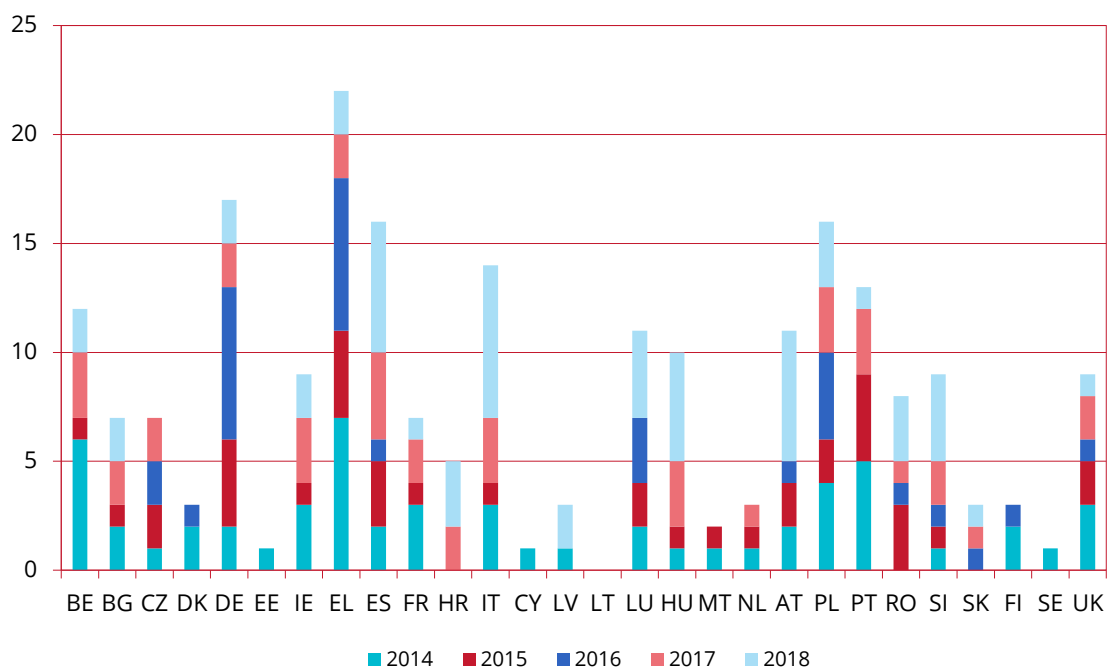
V. Saabunud kohtuasjad. Eelotsusetaotlused liikmesriikide lõikes (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Belgia	23	32	26	21	40	142
Bulgaaria	13	5	18	16	20	72
Tšehhi Vabariik	6	8	5	4	12	35
Taani	10	7	12	8	3	40
Saksamaa	87	79	84	149	78	477
Eesti		2	1	7	2	12
Läti	5	8	6	12	12	43
Kreeka	4	2	6	4	3	19
Hispaania	41	36	47	23	67	214
Prantsusmaa	20	25	23	25	41	134
Horvaatia	1	5	2	3	3	14
Itaalia	52	47	62	57	68	286
Küpros	2				1	3
Läti	7	9	9	5	5	35
Leedu	6	8	8	10	6	38
Luksemburg		7	1	1	4	13
Ungari	23	14	15	22	29	103
Malta			1			1
Madalmaad	30	40	26	38	35	169
Austria	18	23	20	31	35	127
Poola	14	15	19	19	31	98
Portugal	8	8	21	21	15	73
Rumeenia	28	18	14	16	23	99
Sloveenia	4	5	3	3	2	17
Slovakkia	3	5	6	6	6	26
Soome	8	4	7	13	6	38
Rootsi	3	7	5	8	7	30
Ühendkuningriik	12	16	23	11	14	76
Muud ¹		1				1
Kokku	428	436	470	533	568	2 435

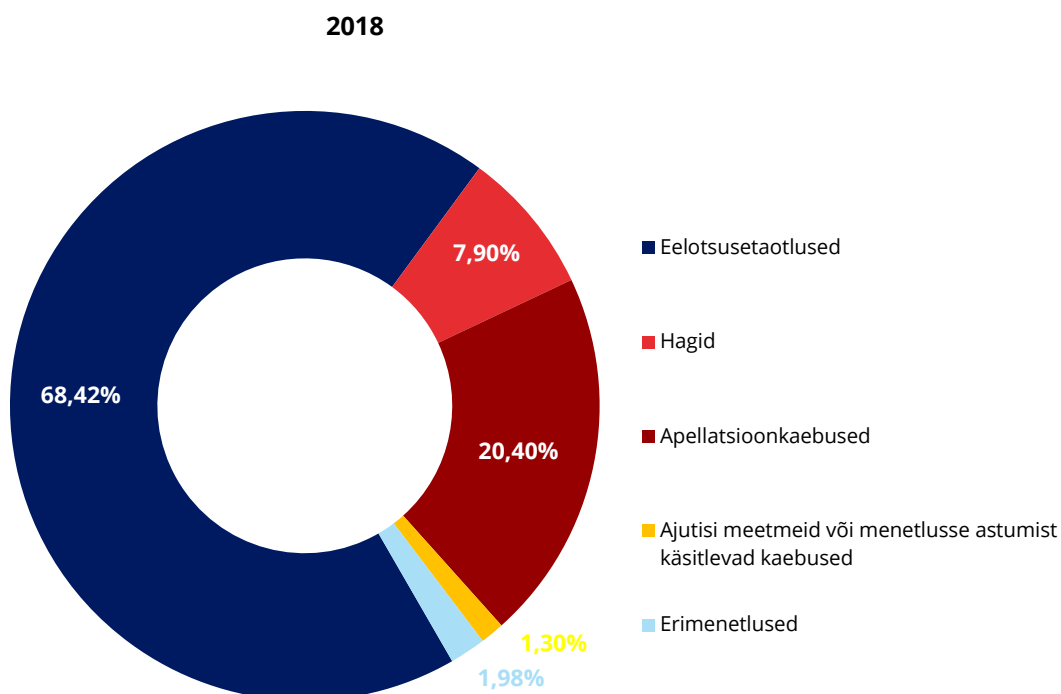
1| Kohtuasi C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

VI. Saabunud kohtuasjad. Liikmesriigi kohustuste rikkumise hagid (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Belgia	6	1		3	2	12
Bulgaaria	2	1		2	2	7
Tšehhi Vabariik	1	2	2	2		7
Taani	2		1			3
Saksamaa	2	4	7	2	2	17
Eesti	1					1
Iirimaa	3	1		3	2	9
Kreeka	7	4	7	2	2	22
Hispaania	2	3	1	4	6	16
Prantsusmaa	3	1		2	1	7
Horvaatia				2	3	5
Itaalia	3	1		3	7	14
Küpros	1					1
Läti	1				2	3
Leedu						
Luksemburg	2	2	3		4	11
Ungari	1	1		3	5	10
Malta	1	1				2
Madalmaad	1	1		1		3
Austria	2	2	1		6	11
Poola	4	2	4	3	3	16
Portugal	5	4		3	1	13
Rumeenia		3	1	1	3	8
Sloveenia	1	1	1	2	4	9
Slovakkia			1	1	1	3
Soome	2		1			3
Rootsi	1					1
Ühendkuningriik	3	2	1	2	1	9
Kokku	57	37	31	41	57	223

VII. Lõpetatud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)¹

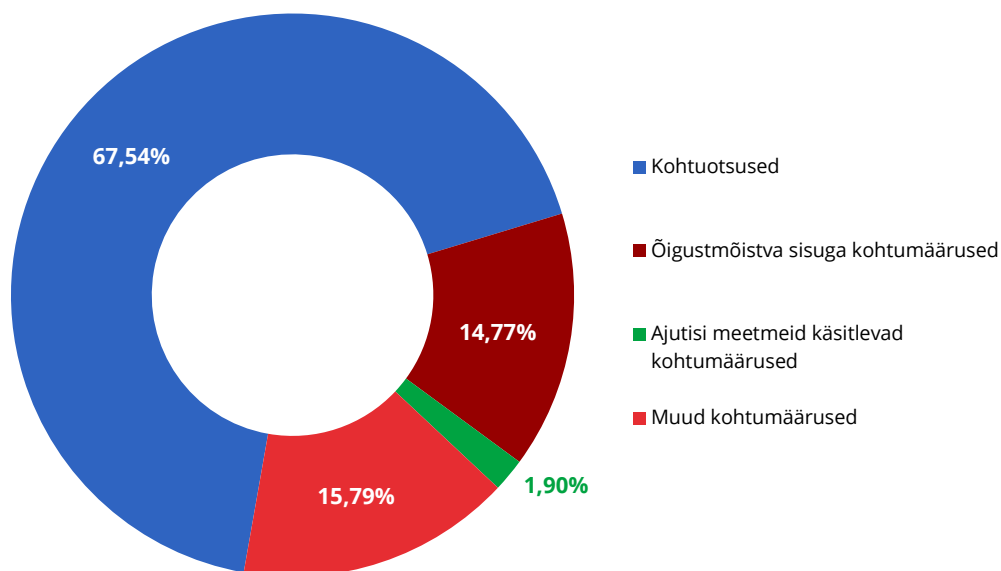

	2014	2015	2016	2017	2018
Eelotsusetaotlused	476	404	453	447	520
Hagid	76	70	49	37	60
Apellatsioonkaebused	157	127	182	194	155
Ajutisi meetmeid või menetlusse astumist käsitlevad kaebused	1	7	7	4	10
Taotlused arvamuse saamiseks	2	1		3	
Erimenetlused ²	7	7	13	14	15
Kokku	719	616	704	699	760

1| Mainitud arvandmed (brutoarvandmed) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).

2| „Erimenetlusteks“ loetakse: tasuta õigusabi, kohtukulude kindlaksmääramine, kohtulahendi parandamine, kaja esitamine tagaseljaotsuse peale, kohtuotsuse vaidlustamine kolmanda isiku poolt, kohtulahendi tõlgendamine, teistmine, Üldkohtu lahendi uuesti läbivaatamiseks peakohtujuristi tehtud ettepaneku läbivaatamine, arestimismenetlus, immuuniteedivaldkonna kohtuasjad.

VIII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtuotsused, arvamused, kohtumäärused (2018)¹

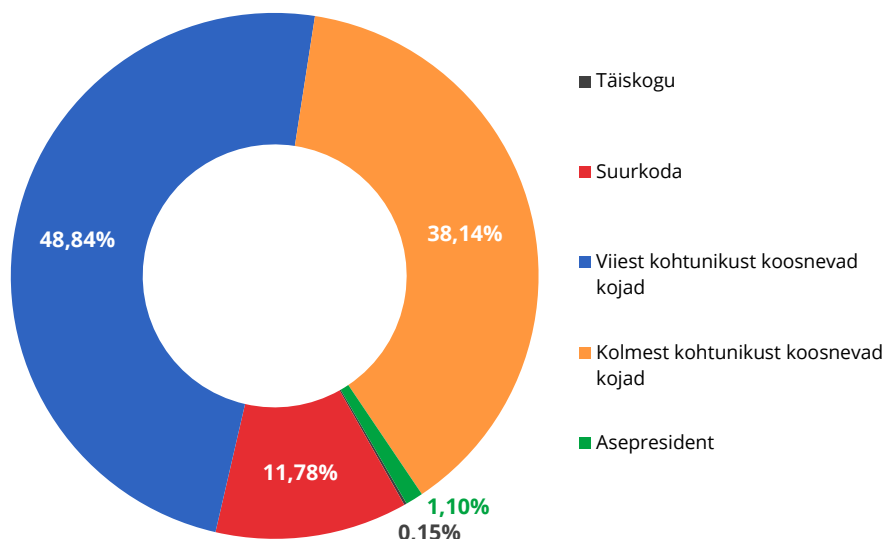

	Kohtuotsused	Õigustmõistva sisuga kohtumäärused ²	Ajutisi meetmeid käsitlevad määrused ³	Muud kohtumäärused ⁴	Arvamused	Kokku
Eelotsusetaotlused	354	35		74		463
Hagid	37		4	22		63
Apellatsioonkaebused	71	55		11		137
Ajutisi meetmeid või menetlusse astumist käsitlevad kaebused			9	1		10
Erimenetlused		11				11
Kokku	462	101	13	108		684

- 1| Mainitud arvanded (netoarvanded) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestades üksteisega seotud liidetud kohtuasju (mitu liidetud kohtuasja = üks kohtuasi).
- 2| Menetlust lõpetavad kohtumäärused, välja arvatud kohtuasja registrist kustutamise, otsuse tegemise vajaduse äralangemise või kohtuasja Üldkohtule saatmise kohtumäärused.
- 3| Kohtumäärused, mis on tehtud ETL artikkelite 278, 279 või 280 või Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu vastavate sätete kohaselt esitatud taotluste või ajutisi meetmeid või menetlusse astumist käsitleva määruse peale esitatud kaebuse alusel.
- 4| Kohtumäärused, mis lõpetavad menetluse registrist kustutamise, otsuse tegemise vajaduse äralangemise või kohtuasja Üldkohtule saatmise tõttu.

IX. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Kohtukoosseis (2014–2018)¹

2018

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku
Täiskogu	1		1							1		1	1		1
Suurkoda	51	3	54	47		47	54		54	46		46	76		76
Viiest kohtunikust koosnevad kojad	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322	300	15	315
Kolmest kohtunikust koosnevad kojad	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256	153	93	246
Asepresident		1	1		7	7		5	5		3	3		7	7
Kokku	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628	530	115	645

- 1| Mainitud arvandmed (brutoarvandmed) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).
- 2| Menetlust lõpetavad kohtumäärused, välja arvatud kohtuasja registrist kustutamise, otsuse tegemise vajaduse äralangemise või kohtuasja Üldkohtule saatmise kohtumäärused.

X. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018
Asutamisvabadus	9	17	27	10	13
Dokumentidega tutvumine	4	3	4	9	2
Energeetika	3	2		2	1
Euroopa Liidu välistegevus	6	1	5	1	3
Hanked	13	14	31	15	22
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport	1	1		2	
Institutsiooniõigus	18	27	20	27	28
Intellektuaal- ja tööstusomand	69	51	80	60	74
Isikute vaba liikumine	20	13	12	17	24
Kapitali vaba liikumine	6	8	7	1	13
Kaubanduspoliitika	7	4	14	14	6
Kaupade vaba liikumine	10	9	5	2	6
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	5	1	1	7	1
Keskkond	30	27	53	27	33
Konkurents	28	23	30	53	12
Liidu kodakondsus	9	4	8	5	10
Liidu õiguse põhimõtted	23	12	13	14	10
Majandus- ja rahapoliitika	1	3	10	2	3
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	8	4	2		1
Maksustamine	52	55	41	62	58
Põllumajandus	29	20	13	22	15
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus, ...)	5	1	2	7	2
Rahvatervis	3	5	4	5	
Riigiabi	41	26	26	33	29
Sotsiaalpoliitika	51	30	23	26	42
Tarbijakaitse	20	29	33	20	19
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos		1	3	2	3
Teenuste osutamise vabadus	11	17	14	13	21
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	21	20	27	19	12
Tööhõive		1			
Tööstuspoliitika	3	9	10	8	2
Transport	18	9	20	17	38
Uute riikide ühinemine			1		1
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	51	49	52	61	74
Vahekohtuklausel					3
Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus	6	14	5	6	10
Õigusaktide ühtlustamine	25	24	16	29	28
Äriühinguõigus	3	1	1	4	1
Ühine kalanduspoliitika	5	3	1	2	2
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika	3	6	11	10	5
Üleeuroopalised võrgud			1		
EL toimimise leping	617	544	626	614	627
Elanikkonna kaitse		1			
Euratori asutamisleping		1			
Menetlus	6	4	14	13	10
Personalieeskirjad	1	3		1	7
Privileegid ja immuuniteedid		2	1		1
Muu	7	9	15	14	18
KÕIK KOKKU	624	554	641	628	645

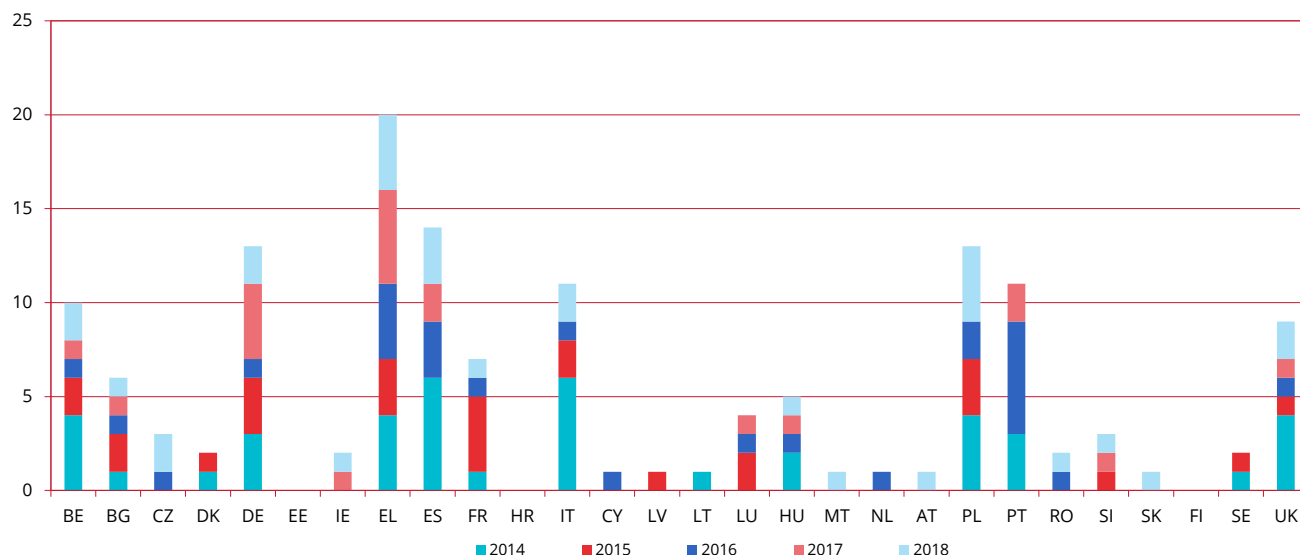
1| Mainitud arvandmed (brutoarvanded) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).

XI. Kohtuotsuse, arvamuse või õigustmõistva sisuga kohtumäärusega lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)¹

	Kohtuotsused/arvamused	Kohtumäärused ²	Kokku
Asutamisvabadus	12	1	13
Dokumentidega tutvumine	1	1	2
Energeetika	1		1
Euroopa Liidu välistegevus	3		3
Hanked	19	3	22
Institutsiooniõigus	16	12	28
Intellektuaal- ja tööstusomand	39	35	74
Isikute vaba liikumine	20	4	24
Kapitali vaba liikumine	9	4	13
Kaubanduspoliitika	6		6
Kaupade vaba liikumine	6		6
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)		1	1
Keskkond	33		33
Konkurents	11	1	12
Liidu kodakondsus	10		10
Liidu õiguse põhimõtted	9	1	10
Majandus- ja rahapoliitika	2	1	3
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus		1	1
Maksustamine	56	2	58
Põllumajandus	15		15
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus, ...)	2		2
Riigiabi	22	7	29
Sotsiaalpoliitika	37	5	42
Tarbijakaitse	13	6	19
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	2	1	3
Teenuste osutamise vabadus	19	2	21
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	12		12
Tööstuspoliitika	2		2
Transport	36	2	38
Uute riikide ühinemine	1		1
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	67	7	74
Vahekohtuklausel	2	1	3
Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus	10		10
Õigusaktide ühtlustamine	26	2	28
Äriühinguõigus	1		1
Ühine kalanduspoliitika	2		2
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika	5		5
EL toimimise leping	527	100	627
Menetlus		10	10
Personaleeskirjad	2	5	7
Privileegid ja immunitetid	1		1
Muu	3	15	18
KÕIK KOKKU	530	115	645

- 1| Mainitud arvandmed (brutoarvanded) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).
- 2| Menetlust lõpetavad kohtumäärused, välja arvatud kohtuasja registrist kustutamise, otsuse tegemise vajaduse äralangemise või kohtuasja üldkohtule saatmise kohtumäärused.

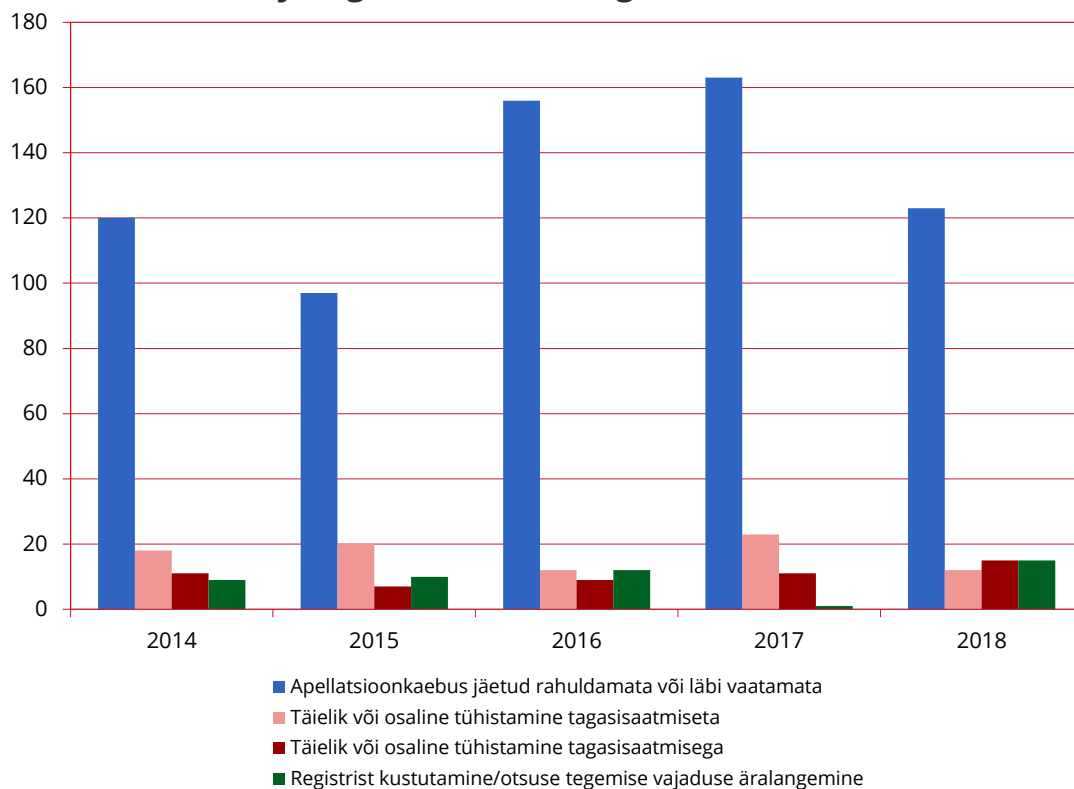
XII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtuotsused liikmesriigi kohustuste rikkumise kohta: kohtulahendi sisu (2014–2018)¹

	2014		2015		2016		2017		2018	
	Rahuldatud	Rahuldamata või läbi vaatamata jäetud	Rahuldatud	Rahuldamata või läbi vaatamata jäetud	Rahuldatud	Rahuldamata või läbi vaatamata jäetud	Rahuldatud	Rahuldamata või läbi vaatamata jäetud	Rahuldatud	Rahuldamata või läbi vaatamata jäetud
Belgia	4		2		1		1		2	
Bulgaaria	1	1	2		1		1		1	
Tšehhi Vabariik					1				2	
Taani	1		1							1
Saksamaa	3	1	3		1		4		2	1
Eesti										
Irimaa				1			1		1	
Kreeka	4		3		4		5		4	
Hispaania	6				3		2		3	
Prantsusmaa	1		4		1				1	
Horvaatia										
Itaalia	6		2		1				2	
Küpros			1		1					
Läti										
Leedu	1									
Luksemburg			2		1		1			
Ungari	2				1		1		1	
Malta						1			1	
Madalmaad		1			1	1				
Austria						1			1	1
Poola	4		3	1	2				4	
Portugal	3				6		2			
Rumeenia					1				1	
Sloveenia			1				1		1	
Slovakkia				2					1	
Soome										
Rootsi	1		1							
Ühendkuningriik	4		1	1	1	1	1		2	
Kokku	41	3	26	5	27	4	20		30	3

¹ Mainitud arvandmed (netoarvandmed) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestades üksteisega seotud liidetud kohtuasju (mitu liidetud kohtuasja = üks kohtuasi).

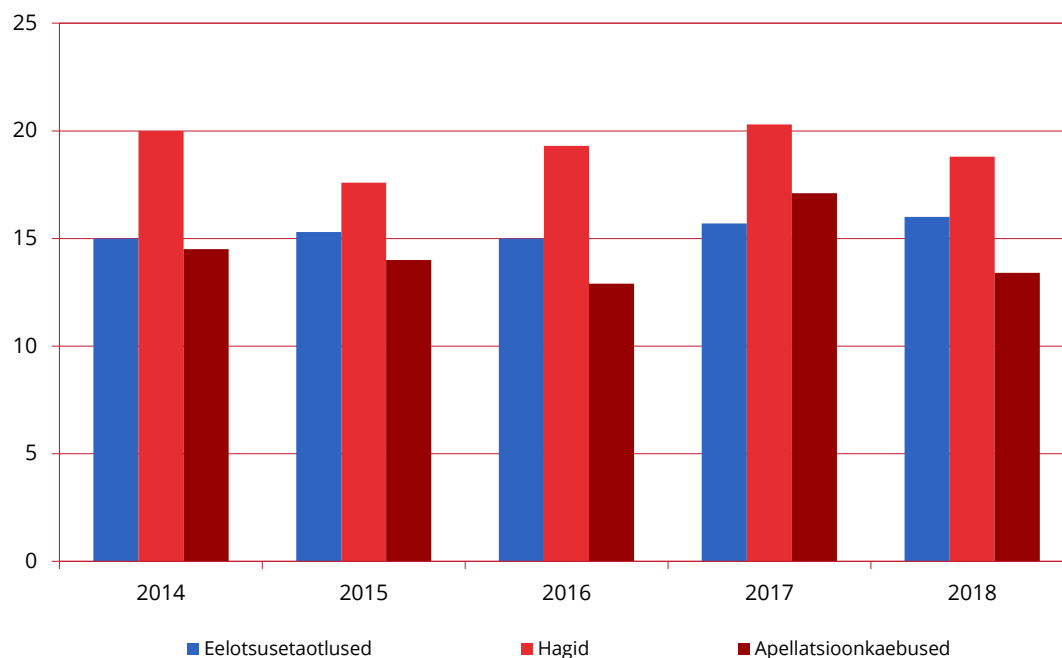
XIII. Lõpetatud kohtuasjad. Apellatsioonkaebused: kohtulahendi sisu (2014–2018)^{1 2} (kohtuotsused ja õigustmõistva sisuga kohtumäärused)

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku
Apellatsioonkaebus jäetud rahuldamata või läbi vaatamata	46	74	120	37	60	97	63	93	156	103	60	163	59	64	123
Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmiseta	18		18	19	1	20	12		12	23		23	11	1	12
Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmisega	11		11	6	1	7	9		9	11		11	14	1	15
Registrist kustutamine/otsuse tegemise vajaduse äralangemine		9	9		10	10		12	12		1	1		15	15
Kokku	75	83	158	62	72	134	84	105	189	137	61	198	84	81	165

- 1| Üksikasjalikum teave Üldkohtu otsuste peale esitatud apellatsioonkaebuste kohta on esitatud seda kohtuastet puudutavas statistikas.
- 2| Mainitud arvandmed (brutoarvandmed) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).

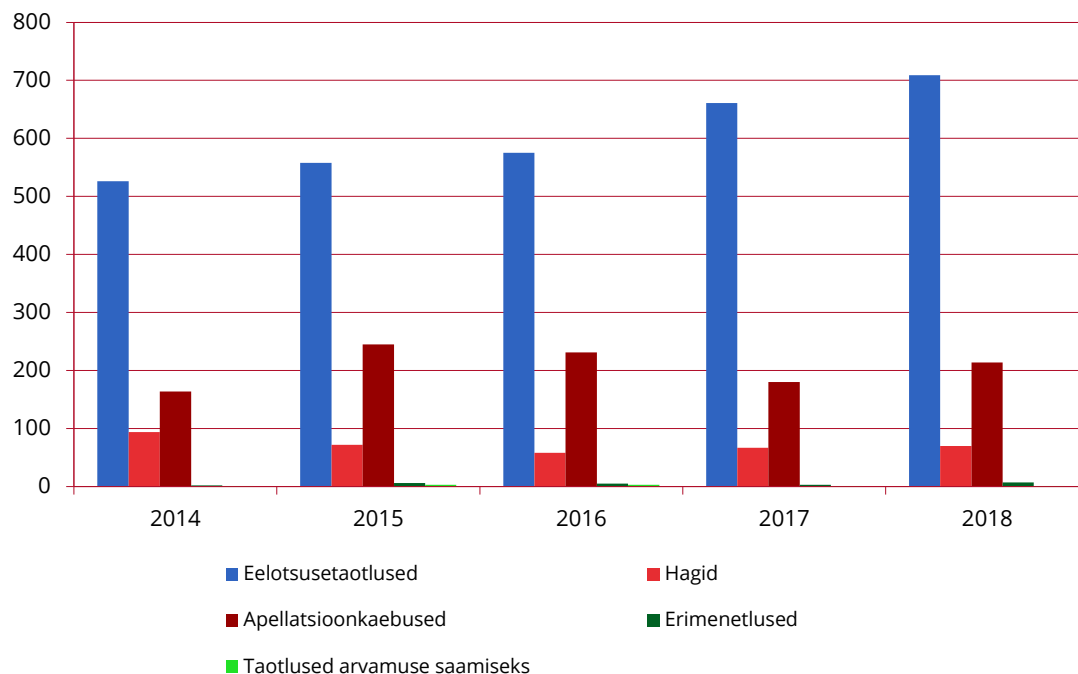
XIV. Lõpetatud kohtuasjad. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)¹ (kohtuotsused ja õigustmõistva sisuga kohtumäärused)

	2014	2015	2016	2017	2018
Eelotsusetaotlused	15	15,3	15	15,7	16
Eelotsuse kiirmenetlused	2,2	1,9	2,7	2,9	3,1
Kiirendatud menetlused	3,5	5,3	4	8,1	2,2
Hagid	20	17,6	19,3	20,3	18,8
Kiirendatud menetlused					9
Apellatsioonkaebused	14,5	14	12,9	17,1	13,4
Kiirendatud menetlused			10,2		

1| Menetlusaja arvutamisel on välja jäetud: kohtuasjad, milles on tehtud vaheotsus või menetlustoiming; arvamused; erimenetlused (st tasuta õigusabi, kohtukulude kindlaksmääramine, kaja esitamine tagaseljaotsuse peale, kohtulahendi vaidlustamine kolmanda isiku poolt, kohtulahendi tõlgendamine, teistmine, Üldkohtu lahendi uuesti läbivaatamiseks peakohtujuristi tehtud ettepaneku läbivaatamine, arestimismenetlus ja immuniteedivaldkonna kohtuasjad); kohtuasjad, mis lõpevad registrist kustutamise, otsuse tegemise vajaduse äralangemise või kohtuasja Üldkohtule saatmise määrusega; ajutiste meetmete kohaldamise menetlused ning ajutisi meetmeid ja menetlusse astumist käsitlevad kaebused.

XV. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Menetluse liigid (2014–2018)¹

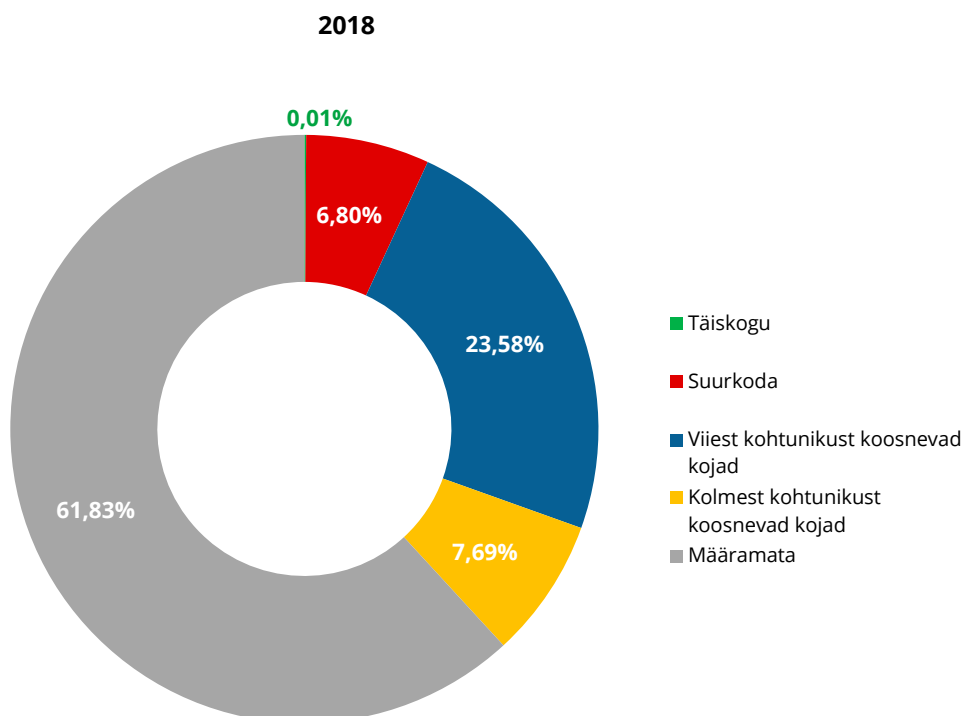

	2014	2015	2016	2017	2018
Eelotsusetaotlused	526	558	575	661	709
Hagid	94	72	58	67	70
Apellatsioonkaebused	164	245	231	180	214
Erimenetlused ²	2	6	5	3	7
Taotlused arvamuse saamiseks	1	3	3	1	1
Kokku	787	884	872	912	1001

1| Mainitud arvanded (brutoarvanded) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).

2| „Erimenetlusteks“ loetakse: tasuta õigusabi, kohtukulude kindlaksmääramine, kohtulahendi parandamine, kaja esitamine tagaseljaotsuse peale, kohtuotsuse vaidlustamine kolmanda isiku poolt, kohtulahendi tõlgendamine, teistmine, Üldkohtu lahendi uuesti läbivaatamiseks peakohtujuristi tehtud ettepaneku läbivaatamine, arestimismenetlus, immuniteedivaldkonna kohtuasjad.

XVI. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Kohtukoosseis (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018
Täiskogu			1		1
Suurkoda	33	38	40	76	68
Viiest kohtunikust koosnevad kojad	176	203	215	194	236
Kolmest kohtunikust koosnevad kojad	44	54	75	76	77
Asepresident		2	2	4	
Määramata	534	587	539	562	619
Kokku	787	884	872	912	1001

1| Mainitud arvandmed (brutoarvandmed) näitavad kohtuasjade koguarvu, arvestamata üksteisega seotud liidetud kohtuasju (üks asja number = üks kohtuasi).

XVII. Kiirendatud menetlused (2014–2018)

Kiirendatud menetluse taotlused¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Eelotsusetaotlused	17	18	20	30	32	117
Hagid				1	3	4
Apellatsioonkaebused	3		1		1	5
Kokku	20	18	21	31	36	126

Kiirendatud menetluse taotlused. Kohtulahendi sisu²

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Kohaldamine	2	1	4	4	9	20
Kohaldamata jätmine	12	23	12	29	17	93
Läbi vaatamata jätmine ³	3		4	1	1	9
Kohtulahend tegemisel				1	6	7
Kokku	17	24	20	35	33	129

- 1| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kõnealusel aastal esitatud taotlustele, sõltumata taotluse aluseks oleva kohtuasja algatamise aastast.
- 2| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kiirendatud menetluse kohaldamise taotluste kohta kõnealusel aastal tehtud kohtulahendite arvule, sõltumata sellise taotluse esitamise aastast.
- 3| Taotluse üle ei olnud vajalik ametlikult otsustada, kuna kohtuasi oli registrist kustutatud või lõpetatud kohtuotsuse või kohtumäärusega.

XVIII. Eelotsuse kiirmenetlused (2014–2018)

Eelotsuse kiirmenetluse taotlused¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Õigusalane koostöö tsiviilasjades	3	4		5	5	17
Õigusalane koostöö kriminaalasjades	1	5	7	6	8	27
Piirid, varjupaik ja sisseränne	1	2	5	4	5	17
Muud	1				1	2
Kokku	6	11	12	15	19	63

Eelotsuse kiirmenetluse taotlused. Kohtulahendi sisu²

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Kohaldamine	4	5	9	4	12	34
Kohaldamata jätmine	2	5	4	11	7	29
Kokku	6	10	13	15	19	63

- 1| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kõnealusel aastal esitatud taotlustele, sõltumata taotluse aluseks oleva kohtuasja algatamise aastast.
- 2| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kiirmenetluse kohaldamise taotluste kohta kõnealusel aastal tehtud kohtulahendite arvule, sõltumata sellise taotluse esitamise aastast.

XIX. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused (2014–2018)

Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Hanked				1		1
Institutsiooniõigus	1				2	3
Kaubanduspoliitika	1					1
Keskkond			1	1		2
Konkurents		2			1	3
Liidu õiguse põhimõtted					1	1
Põllumajandus			1			1
Riigiabi	1				2	3
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos			1			1
Tööstuspoliitika				1		1
Kokku	3	2	3	3	6	17

Ajutiste meetmete kohaldamine. Kohtulahendi sisu²

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
Kohaldamine	1		2	1	6	10
Kohaldamata jätmise	2		3		2	7
Kokku	3		5	1	8	17

- 1| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kõnealusel aastal esitatud taotlustele, sõltumata taotluse aluseks oleva kohtuasja algatamise aastast.
- 2| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad ajutiste meetmete kohaldamise taotluste kohta kõnealusel aastal tehtud kohtulahendite arvule, sõltumata sellise taotluse esitamise aastast.

XX. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018). Saabunud kohtuasjad ja kohtuotsused või arvamused

Aastad	Saabunud kohtuasjad ¹							Kohtuotsused/arvamused ²
	Eelotsusetaotlused	Hagid	Apellatsioonkaebused	Ajutisi meetmeid või menetluse astumist käsitlevad kaebused	Taotlused arvamuse saamiseks	Kokku	Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1218				1324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

1| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kõigile Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjadele, välja arvatud erimenetlused.

2| Selles tulbas mainitud arvandmed viitavad Euroopa Kohtu kohtuotsustele või arvamustele, arvestades üksteisega seotud liidetud kohtuasju (mitu liidetud kohtuasja = üks kohtuasi)

Aastad	Saabunud kohtuasjad ¹							Kohtuotsused/arvamused ²
	Eelotsusetaotlused	Hagid	Apellatsioonkaebused	Ajutisi meetmeid või menetlusse astumist käsitlevad kaebused	Taotlused arvamuse saamiseks	Kokku	Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
2018	568	63	193	6		830	6	462
Kokku	10 717	9093	2397	134	27	22 368	373	11 952

1| Selles tabelis mainitud arvandmed viitavad kõigile Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjadele, välja arvatud erimenetlused.

2| Selles tulbas mainitud arvandmed viitavad Euroopa Kohtu kohtuotsustele või arvamustele, arvestades üksteisega seotud liidetud kohtuasju (mitu liidetud kohtuasja = üks kohtuasi)

XXI. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018).

Esitatud eelotsusetaotlused liikmesriikide ja aastate lõikes

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Muud¹	Kokku
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964																			4											6
1965					4					2									1											7
1966																			1											1
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4							10											40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7									1		39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28		1			8		12							14									1		75
1977	16			1	30		2			14		7							9									5		84
1978	7			3	46		1			12		11							38										5	123
1979	13			1	33		2			18		19				1			11									8		106
1980	14			2	24		3			14		19							17									6		99
1981	12			1	41					17		11				4			17									5		108
1982	10			1	36					39		18							21									4		129
1983	9			4	36		2			15		7							19									6		98
1984	13			2	38		1			34		10							22									9		129
1985	13				40		2			45		11				6			14									8		139
1986	13			4	18		4	2	1	19		5				1			16									8		91
1987	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
																														>>>

>>>

1| Kohtuasi C-265/00, **Campina Melkunie** (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

Kohtuasi C-196/09, **Miles** jt (Euroopa kohtuotsuste koostöö nõukogu).

Kohtuasi C-169/15, **Montis Design** (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Muud ¹	Kokku
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017	21	16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
2018	40	20	12	3	78	2	12	3	67	41	3	68	1	5	6	4	29		35	35	31	15	23	2	6	6	7	14		568
Kokku	881	137	69	195	2527	27	115	185	527	1020	14	1513	8	65	61	96	187	3	1048	556	158	189	162	22	50	121	141	637	3	10 717

1| Kohtuasi C-265/00, **Campina Melkunie** (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

Kohtuasi C-196/09, **Miles** jt (Euroopa koostööde pretensioonide nõukogu).

Kohtuasi C-169/15, **Montis Design** (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

XXII. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018).

Esitatud eelotsusetaotlused liikmesriikide ja kohtute lõikes

			Kokku
Belgia	Cour constitutionnelle	38	
	Cour de cassation	98	
	Conseil d'État	85	
	Muud kohtuasutused	660	881
Bulgaaria	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	20	
	Muud kohtuasutused	112	137
Tšehhi Vabariik	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	10	
	Nejvyšší správní soud	32	
	Muud kohtuasutused	27	69
Taani	Højesteret	36	
	Muud kohtuasutused	159	195
Saksamaa	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	240	
	Bundesverwaltungsgericht	135	
	Bundesfinanzhof	327	
	Bundesarbeitsgericht	43	
	Bundessozialgericht	76	
	Muud kohtuasutused	1704	2527
Eesti	Riigikohus	11	
	Muud kohtuasutused	16	27
Iirimaa	Supreme Court	38	
	High Court	38	
	Muud kohtuasutused	39	115
Kreeka	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	60	
	Muud kohtuasutused	113	185
Hispaania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	98	
	Muud kohtuasutused	428	527
Prantsusmaa	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	136	
	Conseil d'État	138	
	Muud kohtuasutused	745	1020
Horvaatia	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud	1	
	Visoki prekršajni sud		
	Muud kohtuasutused	13	14

>>>

Itaalia	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	153	
	Consiglio di Stato	176	
	Muud kohtuasutused	1181	1 513
Küpros	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Muud kohtuasutused	4	8
Läti	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Muud kohtuasutused	43	65
Leedu	Konstitucinis Teismas	2	
	Aukščiausiasis Teismas	20	
	Vyriausiasis administracinis teismas	22	
	Muud kohtuasutused	17	61
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	29	
	Muud kohtuasutused	38	96
Ungari	Kúria	28	
	Fővárosi Ítéltábla	8	
	Szegedi Ítéltábla	3	
	Muud kohtuasutused	148	187
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Muud kohtuasutused	3	3
Madalmaad	Hoge Raad	294	
	Raad van State	128	
	Centrale Raad van Beroep	68	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	164	
	Tariefcommissie	35	
	Muud kohtuasutused	359	1048
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	130	
	Verwaltungsgerichtshof	108	
	Muud kohtuasutused	313	556
Poola	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	25	
	Naczelny Sąd Administracyjny	49	
	Muud kohtuasutused	83	158
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	64	
	Muud kohtuasutused	110	189
Rumeenia	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	83	
	Muud kohtuasutused	67	162

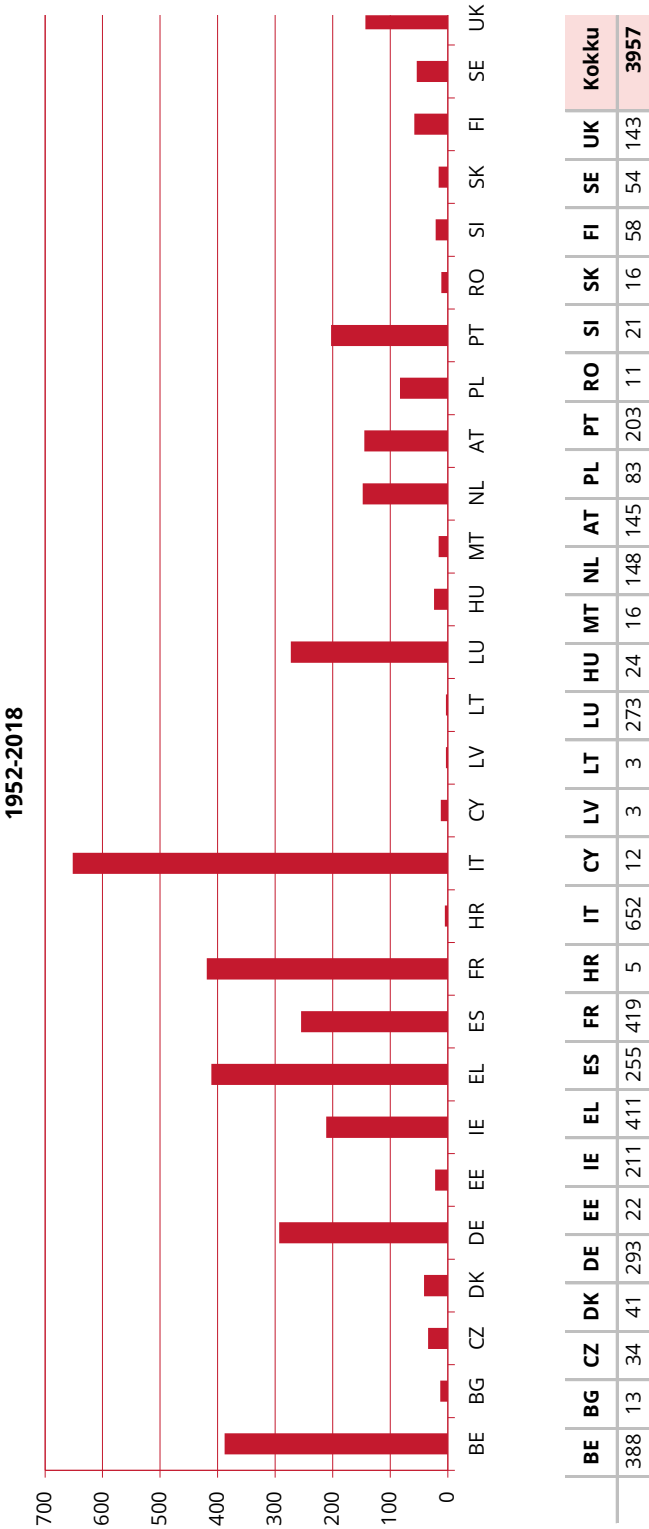
>>>

Sloveenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	15	
	Muud kohtuasutused	6	22
Slovakkia	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	19	
	Muud kohtuasutused	31	50
Soome	Korkein oikeus	25	
	Korkein hallinto-oikeus	58	
	Työtuomioistuin	5	
	Muud kohtuasutused	33	121
Rootsi	Högsta Domstolen	24	
	Högsta förvaltningsdomstolen	13	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Muud kohtuasutused	95	141
Ühendkuningriik	House of Lords	40	
	Supreme Court	15	
	Court of Appeal	90	
	Muud kohtuasutused	492	637
Muud	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Euroopa koolide pretensioonide nõukogu ²	1	3
Kokku			10 717

1| Kohtuasi C-265/00, *Campina Melkunie*.
Kohtuasi C-169/15, *Montis Design*.

2| Kohtuasi C-196/09, *Miles jt.*

XXIII. Kohtu tegevuse üldine areng (1952–2018).
Esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagid

XXIV. Euroopa Kohtu kantselei tegevus (2015–2018)

Menetlusse astumise liik	2015	2016	2017	2018
Kohtukantselei registrisse kantud dokumendid	89 328	93 215	99 266	108 247
e-Curia kaudu esitatud menetluskumendid (protsent)	69%	75%	73%	75%
Kokkukutsutud ja korraldatud kohtuistungid suuliste suuliste seisukohtade ära kuulamiseks	256	270	263	295
Kokkukutsutud ja korraldatud kohtuistungid kohtujuristi ettepaneku ära kuulamiseks	239	319	301	305
Pooltele kätte toimetatud kohtuotsused, arvamused ja kohtumäärused, mis lõpetavad menetluse	570	645	654	684
Kohtuistungite (kohtukõned, kohtujuristi ettepanekud ja kohtuotsused) protokollid	894	1001	1033	1062
ELTs avaldatud teatiseid saabunud kohtuasjade kohta	639	660	679	695
ELTs avaldatud teatiseid lõpetatud kohtuasjade kohta	546	522	637	661

E | EUROOPA KOHTU KOOSSEIS

(Protokolliline järjestus 31. detsembri 2018. aasta seisuga)

Esimene rida, vasakult paremale:

Peakohtujurist M. Szpunar, kodade presidendid M. Vilaras ja A. Arabadjiev, Euroopa Kohtu asepresident R. Silva de Lapuerta, Euroopa Kohtu president K. Lenaerts, kodade presidendid J. C. Bonichot, A. Prechal, E. Regan ja T. von Danwitz

Teine rida, vasakult paremale:

Kohtunik M. Ilešič, kohtujurist J. Kokott, kodade presidendid C. Lycourgos, F. Biltgen, C. Toader ja K. Jürimäe, kohtunikud A. Rosas ja E. Juhász

Kolmas rida, vasakult paremale:

Kohtunikud M. Berger ja M. Safjan, kohtujurist E. Sharpston, kohtunikud E. Levits, J. Malenovský ja L. Bay Larsen, kohtujurist Y. Bot, kohtunik D. Šváby

Neljas rida, vasakult paremale:

Kohtujuristid E. Tanchev ja H. Saugmandsgaard Øe, kohtunikud S. Rodin, C. Vajda ja C. G. Fernlund, kohtujuristid N. Wahl, M. Campos Sánchez-Bordona ja M. Bobek

Viies rida, vasakult paremale:

Kohtunik I. Jarukaitis, kohtujurist G. Hogan, kohtunikud N. J. Piçarra, P. G. Xuereb ja L. S. Rossi, kohtujurist G. Pitruzzella, kohtusekretär A. Calot Escobar

1. Muudatused Euroopa Kohtu koosseisus 2018. aastal

8. oktoobri 2018. aasta pidulik istung

Euroopa Kohtus toimus 8. oktoobril 2018 pidulik istung kohtunike ametiaja uuendamise ning institutsiooni uute liikmete ametivande andmise ja ametisseastumise puhul.

Euroopa Liidu liikmesriikide valitsuste esindajate 28. veebruaril 2018. aasta, 13. juuni 2018. aasta, 25. juuli 2018. aasta ja 5. septembri 2018. aasta otsustega nimetati ajavahemikuks 7. oktoobrist 2018 kuni 6. oktoobrini 2024 ametisse tagasi kaheksa Euroopa Kohtu kohtunikku: Alexander Arabadjiev, Jean-Claude Bonichot, Thomas von Danwitz, Carl Gustav Fernlund, Egils Levits, Constantinos Lycourgos, Jiří Malenovský ja Alexandra Prechal ning kaks kohtujuristi: Yves Bot ja Maciej Szpunar.

Antonio Tizzano, Egidijus Jarašiūnase, Anthony Borg Barthet' ja José Luís da Cruz Vilaça ametiaja lõppemise tõttu nimetati Euroopa Kohtu kohtunikeks ajavahemikuks 7. oktoobrist 2018 kuni 6. oktoobrini 2024 Lucia Serena Rossi, Irmantas Jarukaitis, Peter George Xuereb ja Nuno José Cardoso da Silva Piçarra.

Euroopa Kohtu kohtujuristideks nimetati ajavahemikuks 7. oktoobrist 2018 kuni 6. oktoobrini 2024 Giovanni Pitruzzella, kes vahetab välja Paolo Mengozzi, ja Gerard Hogan¹.

Euroopa Kohtu koosseisu osalise uuendamise järel valisid kohtunikud endi hulgast ajavahemikuks 9. oktoobrist 2018 kuni 6. oktoobrini 2021 Euroopa Liidu Kohtu presidendiks tagasi Koen Lenaerts.

Rosario Silva de Lapuerta valiti Euroopa Kohtu asepresidendiks ajavahemikuks 9. oktoobrist 2018 kuni 6. oktoobrini 2021. Ta vahetas sellel ametikohal välja Antonio Tizzano.

Maciej Szpunar nimetati Euroopa Kohtu peakohtujuristik. Enne teda oli sellel ametikohal Melchior Wathelet.

Peale selle valisid Euroopa Kohtu kohtunikud endi hulgast viiest kohtunikust koosnevate kodade presidentideks kolmeks aastaks Jean-Claude Bonichot', Alexander Arabadjievi, Alexandra (Sacha) Prechali, Michail Vilarase ja Eugene Regani.

Kolmest kohtunikust koosnevate kodade presidentideks valisid Euroopa Kohtu kohtunikud üheks aastaks Thomas von Danwitz, Camelia Toaderi, François Biltgeni, Külli Jürimäe ja Constantinos Lycourgose.

1| Vastavalt rotatsiooni põhimõttele asendab Iiri kodakondsusega G. Hogan Belgia kodakondsusega M. Wathelet'd, kelle ametiaeg lõppes 8. oktoobril 2018.

2. Protokollilised järjestused

1. JAANUARIST KUNI 8. OKTOOBRINI 2018

K. LENAERTS, Euroopa Kohtu president
A. TIZZANO, Euroopa Kohtu asepresident
R. SILVA de LAPUERTA, I koja president
M. ILEŠIČ, II koja president
L. BAY LARSEN, III koja president
T. von DANWITZ, IV koja president
J. L. da CRUZ VILAÇA, V koja president
M. WATHELET, peakohtujurist
A. ROSAS, VII koja president
J. MALENOVSKÝ, VIII koja president
E. LEVITS, X koja president
C. G. FERNLUND, VI koja president
C. VAJDA, IX koja president
J. KOKOTT, kohtujurist
E. JUHÁSZ, kohtunik
A. BORG BARTHET, kohtunik
E. SHARPSTON, kohtujurist
P. MENGGOZZI, kohtujurist
Y. BOT, kohtujurist
J.C. BONICHOT, kohtunik
A. ARABADJIEV, kohtunik
C. TOADER, kohtunik
M. SAFJAN, kohtunik
D. ŠVÁBY, kohtunik
M. BERGER, kohtunik
A. PRECHAL, kohtunik
E. JARAŠIŪNAS, kohtunik
N. WAHL, kohtujurist
S. RODIN, kohtunik
F. BILTGEN, kohtunik
K. JÜRIMÄE, kohtunik
M. SZPUNAR, kohtujurist
C. LYCOURGOS, kohtunik
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, kohtujurist
M. VILARAS, kohtunik
E. REGAN, kohtunik
H. Saugmandsgaard ØE, kohtujurist
M. BOBEK, kohtujurist
E. TANCHEV, kohtujurist

A. CALOT ESCOBAR, kohtusekretär

9. OKTOOBRIIL 2018

K. LENAERTS, Euroopa Kohtu president
R. SILVA DE LAPUERTA, Euroopa Kohtu asepresident
J.C. BONICHOT, I koja president
A. ARABADJIEV, II koja president
A. PRECHAL, III koja president
M. VILARAS, IV koja president
E. REGAN, V koja president
A. ROSAS, kohtunik
J. KOKOTT, kohtujurist
E. JUHÁSZ, kohtunik
M. ILEŠIČ, kohtunik
J. MALENOVSKÝ, kohtunik
E. LEVITS, kohtunik
L. BAY LARSEN, kohtunik
E. SHARPSTON, kohtujurist
Y. BOT, kohtujurist
T. von DANWITZ, kohtunik
C. TOADER, kohtunik
M. SAFJAN, kohtunik
D. ŠVÁBY, kohtunik
M. BERGER, kohtunik
C. G. Fernlund, kohtunik
C. VAJDA, kohtunik
N. WAHL, kohtujurist
S. RODIN, kohtunik
F. BILTGEN, kohtunik
K. JÜRIMÄE, kohtunik
M. SZPUNAR, kohtujurist
C. LYCOURGOS, kohtunik
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, kohtujurist
H. Saugmandsgaard ØE, kohtujurist
M. BOBEK, kohtujurist
E. TANCHEV, kohtujurist
P. G. XUEREB, kohtunik
N. PIÇARRA, kohtunik
L. S. ROSSI, kohtunik
G. HOGAN, kohtujurist
G. PITRUZZELLA, kohtujurist
I. JARUKAITIS, kohtunik

A. CALOT ESCOBAR, kohtusekretär

10. OKTOOBRIST 2018 KUNI 31. DETSEMBRINI 2018

K. LENAERTS, Euroopa Kohtu president
R. SILVA de LAPUERTA, Euroopa Kohtu asepresident
J.C. BONICHOT, I koja president
A. ARABADJIEV, II koja president
A. PRECHAL, III koja president
M. VILARAS, IV koja president
E. REGAN, V koja president
M. SZPUNAR, peakohtujurist
T. von DANWITZ, VII koja president
C. TOADER, VI koja president
F. BILTGEN, VIII koja president
K. JÜRIMÄE, IX koja president
C. LYCOURGOS, X koja president
A. ROSAS, kohtunik
J. KOKOTT, kohtujurist
E. JUHÁSZ, kohtunik
M. ILEŠIČ, kohtunik
J. MALENOVSKÝ, kohtunik
E. LEVITS, kohtunik
L. BAY LARSEN, kohtunik
E. SHARPSTON, kohtujurist
Y. BOT, kohtujurist
M. SAFJAN, kohtunik
D. ŠVÁBY, kohtunik
M. BERGER, kohtunik
C. G. FERNLUND, kohtunik
C. VAJDA, kohtunik
N. WAHL, kohtujurist
S. RODIN, kohtunik
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, kohtujurist
H. Saugmandsgaard ØE, kohtujurist
M. BOBEK, kohtujurist
E. TANCHEV, kohtujurist
P. G. XUEREB, kohtunik
N. PIÇARRA, kohtunik
L. S. ROSSI, kohtunik
G. HOGAN, kohtujurist
G. PITRUZZELLA, kohtujurist
I. JARUKAITIS, kohtunik

A. CALOT ESCOBAR, kohtusekretär

3. Euroopa Kohtu endised liikmed

(ametisse astumise järjekorras)

KOHTUNIKUD

Massimo PILOTTI, kohtunik (1952–1958), president 1952–1958 (†)
Petrus SERRARENS, kohtunik (1952–1958) (†)
Otto RIESE, kohtunik (1952–1963) (†)
Louis DELVAUX, kohtunik (1952–1967) (†)
Jacques RUEFF, kohtunik (1952–1959 ja 1960–1962) (†)
Charles Léon HAMMES, kohtunik (1952–1967), president 1964–1967 (†)
Adrianus VAN KLEFFENS, kohtunik (1952–1958) (†)
Maurice LAGRANGE, kohtujurist (1952–1964) (†)
Karl ROEMER, kohtujurist (1953–1973) (†)
Rino ROSSI, kohtunik (1958–1964) (†)
Nicola CATALANO, kohtunik (1958–1961) (†)
Andreas Matthias DONNER, kohtunik (1958–1979), president 1958–1964 (†)
Alberto TRABUCCHI, kohtunik (1962–1972), seejärel kohtujurist (1973–1976) (†)
Robert LECOURT, kohtunik (1962–1976), president 1967–1976 (†)
Walter STRAUSS, kohtunik (1963–1970) (†)
Riccardo MONACO, kohtunik (1964–1976) (†)
Joseph GAND, kohtujurist (1964–1970) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS, kohtunik (1967–1984), president 1980–1984 (†)
Pierre PESCATORE, kohtunik (1967–1985) (†)
Hans KUTSCHER, kohtunik (1970–1980), president 1976–1980 (†)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, kohtujurist (1970–1972) (†)
Henri MAYRAS, kohtujurist (1972–1981) (†)
Cearbhall O'DALAIGH, kohtunik (1973–1974) (†)
Max SØRENSEN, kohtunik (1973–1979) (†)
Jean-Pierre WARNER, kohtujurist (1973–1981) (†)
Alexander J. MACKENZIE STUART, kohtunik (1973–1988), president 1984–1988 (†)
Gerhard REISCHL, kohtujurist (1973–1981) (†)
Aindrias O'KEEFFE, kohtunik (1974–1985) (†)
Francesco CAPOTORTI, kohtunik (1976), seejärel kohtujurist (1976–1982) (†)
Giacinto BOSCO, kohtunik (1976–1988) (†)
Adolphe TOUFFAIT, kohtunik (1976–1982) (†)
Thijmen KOOPMANS, kohtunik (1979–1990) (†)
Ole DUE, kohtunik (1979–1994), president 1988–1994 (†)
Ulrich EVERLING, kohtunik (1980–1988) (†)
Alexandros CHLOROS, kohtunik (1981–1982) (†)
Sir Gordon SLYNN, kohtujurist (1981–1988), seejärel kohtunik (1988–1992) (†)
Simone ROZÈS, kohtujurist (1981–1984)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, kohtujurist (1981–1986) (†)
Fernand GRÉVISSE, kohtunik (1981–1982 ja 1988–1994) (†)
Kai BAHLMANN, kohtunik (1982–1988) (†)
G. Federico MANCINI, kohtujurist (1982–1988), seejärel kohtunik (1988–1999) (†)
Yves GALMOT, kohtunik (1982–1988) (†)

Constantinos KAKOURIS, kohtunik (1983–1997) (†)
 Carl Otto LENZ, kohtujurist (1984–1997)
 Marco DARMON, kohtujurist (1984–1994) (†)
 René JOLIET, kohtunik (1984–1995) (†)
 Thomas Francis O'HIGGINS, kohtunik (1985–1991) (†)
 Fernand SCHOCKWEILER, kohtunik (1985–1996) (†)
 Jean MISCHO, kohtujurist (1986–1991 ja 1997–2003) (†)
 José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, kohtunik (1986–2000)
 José Luís da CRUZ VILAÇA, kohtujurist (1986–1988), kohtunik (2012–2018)
 Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS, kohtunik (1986–2003), president 1994–2003 (†)
 Manuel DIEZ de VELASCO, kohtunik (1988–1994) (†)
 Manfred ZULEEG, kohtunik (1988–1994) (†)
 Walter VAN GERVEN, kohtujurist (1988–1994) (†)
 Francis Geoffrey JACOBS, kohtujurist (1988–2006)
 Giuseppe TESAURO, kohtujurist (1988–1998)
 Paul Joan George KAPTEYN, kohtunik (1990–2000)
 Claus Christian GULMANN, kohtujurist (1991–1994), seejärel kohtunik (1994–2006)
 John L. MURRAY, kohtunik (1991–1999)
 David Alexander Ogilvy EDWARD, kohtunik (1992–2004)
 Antonio Mario LA PERGOLA, kohtunik (1994 ja 1999–2006), kohtujurist (1995–1999) (†)
 Georges COSMAS, kohtujurist (1994–2000)
 Jean-Pierre PUISSOCHET, kohtunik (1994–2006)
 Philippe LÉGER, kohtujurist (1994–2006)
 Günter HIRSCH, kohtunik (1994–2000)
 Michael Bendik ELMER, kohtujurist (1994–1997)
 Peter JANN, kohtunik (1995–2009)
 Hans RAGNEMALM, kohtunik (1995–2000) (†)
 Leif SEVÓN, kohtunik (1995–2002)
 Nial FENNELLY, kohtujurist (1995–2000)
 Melchior WATHELET, kohtunik (1995–2003), kohtujurist (2012–2018)
 Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, kohtujurist (1995–2009) (†)
 Romain SCHINTGEN, kohtunik (1996–2008)
 Krateros IOANNOU, kohtunik (1997–1999) (†)
 Siegbert ALBER, kohtujurist (1997–2003)
 Antonio SAGGIO, kohtujurist (1998–2000) (†)
 Vassilios SKOURIS, kohtunik (1999–2015), president 2003–2015
 Fidelma O'KELLY MACKEN, kohtunik (1999–2004)
 Ninon COLNERIC, kohtunik (2000–2006)
 Stig von BAHR, kohtunik (2000–2006)
 Antonio TIZZANO, kohtujurist (2000–2006), kohtunik (2006–2018), Euroopa Kohtu asepresident 2015–2018
 José Narciso da CUNHA RODRIGUES, kohtunik (2000–2012)
 Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, kohtunik (2000–2010)
 Leendert A. GEELHOED, kohtujurist (2000–2006) (†)
 Christine STIX-HACKL, kohtujurist (2000–2006) (†)
 Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, kohtujurist (2003–2009)
 Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, kohtunik (2004–2012)
 Jerzy MAKARCZYK, kohtunik (2004–2009)
 Pranas KŪRIS, kohtunik (2004–2010)
 Georges ARESTIS, kohtunik (2004–2014)
 Anthony BORG BARTHET, kohtunik (2004–2018)

Ján KLUČKA, kohtunik (2004–2009)
Uno LÖHMUS, kohtunik (2004–2013)
Aindrias Ó CAOIMH, kohtunik (2004–2015)
Paolo MENGOZZI, kohtujurist (2006–2018)
Pernilla LINDH, kohtunik (2006–2011)
Ján MAZÁK, kohtujurist (2006–2012)
Verica TRSTENJAK, kohtujurist (2006–2012)
Jean-Jacques KASEL, kohtunik (2008–2013)
Niilo JÄÄSKINEN, kohtujurist (2009–2015)
Pedro CRUZ VILLALÓN, kohtujurist (2009–2015)
Egidijus JARAŠIŪNAS, kohtunik (2010–2018)

PRESIDENDID

Massimo PILOTTI (1952–1958) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958–1964) (†)
Charles Léon HAMMES (1964–1967) (†)
Robert LECOURT (1967–1976) (†)
Hans KUTSCHER (1976–1980) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980–1984) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984–1988) (†)
Ole DUE (1988–1994) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS (1994–2003) (†)
Vassilios SKOURIS (2003–2015)

KOHTUSEKRETÄRID

Albert VAN HOUTTE (1953–1982) (†)
Paul HEIM (1982–1988)
Jean-Guy GIRAUD (1988–1994)
Roger GRASS (1994–2010)

PEATÜKK II ÜLDKOHUS

A | ÜLDKOHTU TEGEVUS 2018. AASTAL

Üldkohtu president Marc Jaeger

2018. aasta kui teine täistegevusaasta pärast Euroopa Liidu Kohtu ülesehituse reformi algust võimaldas saada ülevaate Üldkohtu tegevuse ja toimimise uuest aspektidest nende strateegiliste eesmärkide rakendamise raames, millest on kantud nimetatud reform, mis näeb ette Üldkohtu kohtunike arvu kahekordistumise etapiviisiliselt ning mille kolmas ja viimane faas on kavandatud toimuma 2019. aasta septembris.

Koosseisu vaatepunktist oli kõnealune ajavahemik institutsiooni jaoks stabiilne, kui välja arvata kohtunik P. Xuerebi lahkumine tema Euroopa Kohtu kohtunikuks nimetamise tõttu 8. oktoobril 2018. Alates sellest kuupäevast on Üldkohtu kohtunike arv 45, arvestades, et veel on täitmata kohtunik P. Xuerebi vabanenud ametikoht ja ametisse on nimetamata üks kohtunik, kelle ametikoht kuulub Üldkohtu reformi esimesse etappi (milles oli ette nähtud 12 uue kohtuniku ametissenimetamine alates 25. detsembrist 2015)¹.

Pärast 2017. aastat, mis oli esimene uue struktuuri toimimise aasta, pidi Üldkohus uute ressursside näol saadud tuge arvestades nüüd panustama jõudluse kasvu. See ka õnnestus, kuivõrd 2018. aastal lahendati 1009 kohtuasja². Tegemist on uue rekordiga, mis ületab eelmisel aastal saavutatud tulemust ligi 13% võrra. Samal ajal on Üldkohtule lahendamiseks esitatud kohtuasjade arvus täheldatav väike tagasilangus (834 lahendamiseks esitatud kohtuasja). Nende tegurite kokkulangemine võimaldas oluliselt vähendada pooleliolevate kohtuasjade arvu (175 pooleliolevat kohtuasja vähem, st ligi 12% langus), mis on nüüd langenud 2010. aasta tasemele. Toonasest olukorrast eristab praegust siiski asjaolu, et Üldkohtu võimekus on oluliselt tõusnud, mille tulemusena on ka pooleliolevate kohtuasjade lõpuni menetlemiseks tarvis olev teoreetiline aeg märksa lühem (482 päeva 2018. aastal võrreldes 900 päevaga 2010. aastal). Üldkohus toimib seega viisil, mis võimaldab vajaduse korral Euroopa Kohtul üle anda osa oma pädevusest.

Kohtumenetluse kogukestus (20,0 kuud kas kohtuotsuse või -määrusega lahendatud kohtuasjades) on võrreldes 2017. aastaga mõnevõrra tõusnud. Selle põhjus on eelkõige asjaolu, et 2018. aastal lahendati suur hulk niivõrd mahukaid ja keerulisi konkurentsiasju, et nende menetlemiseks kulunud aeg oli kohtumenetluste keskmisest kestusest loomuldasa märksa pikem³. Nimetatud tõigast hoolimata võib tõdeda, et üldiselt on arvulised näitajad ilmselgelt paranenud, võrreldes liidu kohtute ülesehituse reformile eelnenud ajaga.

Möödunud aasta tulemuste statistikat iseloomustavate asjaolude hulgas tuleb samuti rõhutada, et varasemast suurem oli nende kohtuasjade arv, mis lahendati viieliikmeliseks laiendatud kojas, et tagada kohtupraktika autoriteet, sidusus, selgus ja lõpuks muidugi kvaliteet. 2018. aastal lahendati laiendatud koosseisus 87 kohtuasja, mis moodustab 8,6% kõigist lõpuni menetletud kohtuasjadest, st proportsionaalselt neli korda rohkem kui sama näitaja keskmine 2009. aastast alates. Reformile eelnenud aastate jooksul olid asjaolud – eelkõige lahendamata kohtuasjade arvu kasv ja ressursipuudus – sundinud teataval määral loobuma laiendatud kohtukoosseisude kasutamisest, mis ometi oli olnud tüüpiline aastatel 1995–2005. Üldkohtu uus struktuur võimaldas kohtul seega sihipäraselt soodustada kohtuasjade lahendamist andmist laiendatud koosseisudele,

1| 31. detsembri 2018. aasta seisuga.

2| Välja on jäetud ajutiste meetmete kohaldamise taotlused, mida oli sel aastal 44.

3| Kui arvata välja 23 kohtuasja (millest üks osa kuulus nn „elektrikaablite“ kohtuasjade gruppi ja teine osa nn „perindopriili“ kohtuasjade gruppi), siis oli ülejäänud 986 kohtuasjas, milles lõpetati menetlus kas kohtuotsuse või -määrusega, keskmine menetluse kestus 19,2 kuud. Nimetatud 23 kohtuasja mõju menetluse kogukestusele oli seega hinnanguliselt + 0,8 kuud, ehk + 4%.

kui õiguslik keerukus, kohtuasja olulisus või muud erilised asjaolud seda õigustasid – seda eelkõige mõne sel aastal lõpuni lahendatud või veel pooleliolevate kohtuasjade puhul, milles on vaieldamatult nii õiguslikult, majanduslikult, rahaliselt kui ka institutsiooniliselt palju kaalul.

Lõpuks tuleb ära nimetada kaks menetluslikku uuendust, mis jõustusid 1. detsembril 2018. Esiteks muudeti Üldkohtu kodukorra artikli 3 lõiget 3 ja artikli 28 lõiget 2, et anda Üldkohtu asepresidendile vastavalt pädevus täita kohtujuristi ülesandeid ja teha üldkogule ettepanek – nii nagu seda saavad teha Üldkohtu president ja kohtuasja lahendada saanud koda oma esialgses koosseisus – saata kohtuasi lahendamiseks kas laiendatud kojale viieliikmelises koosseisus või suurkojale. Tegemist on meetmetega, mis on mõeldud tugevdama vahendeid, mis on antud Üldkohtu asepresidendi käsutusse, et ta saaks täita oma ülesannet koordineerida pooleliolevaid kohtuasju ja panustada kohtupraktika sidususse. Teiseks muutus e-Curia – menetlusedokumentide elektroonilist esitamist ja kättetoimetamist võimaldav infotehnoloogiline rakendus – ainsaks kanaliks, mille kaudu poolte esindajad ja Üldkohus menetlusedokumente edastavad. E-Curia niisugune kohustuslikuks muutumine⁴ lähtus kasutajate heakskiitvatest arvamustest ja sellega soovitakse lõigata maksimaalselt kasu elektroonilise edastamise viivitamatust toimumisest ja tõhususe kasvust, mis tuleneb mitut eri tüüpi formaatide haldamise lõpetamisest.

2018. aasta oli seega liidu kohtute ülesehituse reformist tuleneva kohtuinstantsi toimimise uue paradigma silmapaistev väljendus. See aasta näitas esimesi märke Üldkohtu uuest suurenenud võimekusest kohtuasjade menetlemisel, mis rajaneb Üldkohtu tahtel edendada seda väärivate kohtuasjade saatmist laiendatud koosseisus kodadele ning soovil täita kõrgeid kvaliteedi ja menetluskiiruse nõudeid, kaasajastades töömeetodeid ja püüdes alati tegutseda tõhusalt.

Järgnevad leheküljed, mille juhatab sisse asepresident M. van der Woude eessõna, annavad omakorda ülevaate valdkondade paljususest ja nende kohtuvaidluste olulisusest, mille Üldkohus on lahendanud, täites oma ülesandeid, mis moodustavad osa aluslepingutega ettenähtud institutsioonilise süsteemi legitiimsuse vundamendist ja seisnevad liidu institutsioonide, organite ja asutuste aktide õiguspärasuse kontrollimises. Lõpetuseks on esitatud Üldkohtu kohtusekretäri E. Couloni kokkuvõte Üldkohtu kantselei tegevuse kohta, millel on oluline kohtuinstantsi toetav roll; seejärel on ära toodud terve hulk statistikat, mis annab 2018. aastast arvulise ülevaate.

4| Vajaduse tõttu anda sellele arengule õiguslik raamistik, võttis Üldkohus 11. juulil 2018 vastu oma kodukorra muudatused ja uue otsuse menetlusedokumentide e-Curia kaudu esitamise ja kättetoimetamise kohta. Kõnealune areng puudutab kõiki pooli, hagejaid, kostjaid, menetlusse astujaid, kõiki menetluse liike, sh kiirmenetlust; samas on seal ette nähtud teatavad erandid, et oleks tagatud õigus kohtusse pöörduda (eelkõige juhtumil, kui e-Curia kasutamine osutub tehniliselt võimatuks või kui hageja, keda ei esinda advokaat, taotleb tasuta õigusabi).

B | ÜLDKOHTU PRAKTIKA 2018. AASTAL

Kohtupraktika suundumused

Asepresident Marc van der Woude

2018. aasta oli iseäranis produktiivne kohtumenetluse lõpetanud lahendite arvu poolest. Samavõrra oluline oli see ka Üldkohtu kohtuliku kontrolli laadi poolest. Möödunud aastal oli Üldkohtul nimelt taas kasu määruks 2015/2422¹ sätestatud kohtusüsteemi ülesehituse reformist, mille tulemusel oli tal võimalik määrata märkimisväärne hulk kohtuasju viiest kohtunikust koosnevale kojale ning üks kohtuasi suurkojale. Suurema arvu kohtunike osalemine oluliste, eripäraste või õiguslikult keeruliste kohtuasjade lahendamises võimaldab kokku tuua rohkem erinevaid vaatenurki ja teadmisi, samuti võimaldab see õigussubjekti veelgi paremini ära kuulata ja seeläbi tugevdada Üldkohtu otsuste mõjukust. Kohtuasjade määramine laiendatud koosseisus kodadele võimaldab Üldkohtul ühtlasi oma kohtupraktikat struktureerida, omistades teatud kohtuasjadele erilise tähtsuse.

Õigusemõistmise alane tegevus oli ka väga mitmekesine, sest Üldkohus pidi lahendama asju väga erinevates õigusvaldkondades. Üldkohtu tegevusvaldkondade laienemine peegeldub nimelt järjest enam tema kohtupraktikas. Nii oli Üldkohtul võimalus kujundada välja oma kohtupraktika sellistes uutes valdkondades nagu finantssektori järelevalve (vt näiteks 24. aprilli 2018. aasta kohtuotsus **Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence jt vs. EKP**, T-133/16–T-136/16, [EU:T:2018:219](#)) või suure ühiskondliku tähtsusega küsimustes nagu keskkonna ja tervise kaitse (vt näiteks 17. mai 2018. aasta kohtuotsus **Bayer CropScience jt vs. komisjon**, T-429/13 ja T-451/13, [EU:T:2018:280](#), ja 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Ville de Paris, Ville de Bruxelles ja Ayuntamiento de Madrid vs. komisjon**, T-339/16, T-352/16 ja T-391/16, [EU:T:2018:927](#)). Üldkohtu pakutav kohtulik kaitse ei laiene aga siiski kõikidele liidu tegevusvaldkondadele. ETL artiklist 275 tuleneb nimelt, et Euroopa Liidu Kohtu pädevusse ei kuulu ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga (ÜVJP) seotud sätted ning nende alusel vastuvõetud õigusaktid. Euroopa Kohtu poolt kohtuotsuses **Rosneft**² välja kujundatud kohtupraktikat jätkates leidis Üldkohus siiski, et seda erandit harta artikliga 47 tagatud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttest ja ELL artikliga 19 Euroopa Liidu Kohtule antud üldisest pädevusest tagada õiguse järgimine aluslepingute tõlgendamisel ja kohaldamisel tuleb tõlgendada kitsalt. Seetõttu leiab Üldkohus, et ta on pädev lahendama ÜVJP valdkonda kuuluva asutuse ja tema töötajate vahelisi vaidlusi (25. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **KF vs. Satcen**, T-286/15, [EU:T:2018:718](#)).

Enamikul juhtudel on Üldkohtu pakutava kohtuliku kaitse aluseks ETL artiklis 263 ette nähtud õiguspärasuse kontroll. See kontroll tähendab, et Üldkohus kontrollib hageja taotlusel, kas haldus- või reguleerivad asutused on vaidlustatud akti vastuvõtmisel järginud liidu õigust. Selle kontrolli intensiivsus ei ole alati ühesugune. See võib olla eri juhtumitel erinev, eelkõige sõltuvalt kaalutusruumist, mille liidu õigus on asjaomastele asutustele jätnud. Õiguspärasuse kontroll ei luba Üldkohtul siiski kunagi asendada haldusasutuse otsust enda omaga. Üldkohus kontrollib ja tühistab akti juhul, kui õigusnormi on rikutud, kuid ta ei saa teha otsust

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrus (EL, Euratom) 2015/2422, millega muudetakse protokoll nr 3 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta (ELT 2015, L 341, lk 14).

2) 28. märtsi 2017. aasta kohtuotsus, **Rosneft**, C-72/15, [EU:C:2017:236](#), punkt 74.

haldusasutuse eest ja asemel. Olgugi et seda kontrolli teostatakse alati konkreetsetel juhtudel ja üksikjuhtumite kogumi põhjal on raske välja tuua üldisi tendentse, tundub Üldkohtu 2018. aasta kohtupraktika põhjal välja joonistuvat kaks suundumust.

Esimene suundumus on suhteliselt suur arv tühistavaid kohtuotsuseid, mis tehti põhjusel, et vaidlustatud aktide vastuvõtmise ajal ei olnud haldusasutuse käsutuses kõiki asjasse puutuvaid andmeid. Esimene selletaoline kohtuotsus käsitleb koondumisi ja täpsemalt komisjoni kohustust koguda kokku kõik asjasse puutuvad andmed, kui ta lahendab taotlust vaadata üle koondumisel võetud kohustused ehk antud juhul kohustused, mis *Deutsche Lufthansa* võttis, et saada tingimuslik heakskiit *Swiss International Air Lines*'i omandamisele (16. mai 2018. aasta kohtuotsus ***Deutsche Lufthansa vs. komisjon***, T-712/16, [EU:T:2018:269](#)). Teiseks rõhutas Üldkohus riigiabi valdkonnas, et komisjoni uurimise ebapiisavus või puudulikkus viitavad ETL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud menetluses läbi viidud esialgse uurimise käigus esinenud tõsistele raskustele, mille tõttu oleks komisjon pidanud algatama ETL artikli 108 lõikes 2 ette nähtud ametliku uurimismenetluse (19. septembri 2018. aasta kohtuotsus ***HH Ferries jt vs. komisjon***, T-68/15, [EU:T:2018:563](#)). 15. novembri 2018. aasta kohtuotsuses ***Tempus Energy ja Tempus Energy Technology vs. komisjon*** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)) täpsustas Üldkohus selle kohta veel, et komisjon peab koguma kõik asjasse puutuvad andmed hoolikalt ja erapooletult, et kõrvaldada kõik kahtlused teatatud meetme kokkusobivuse kohta siseturuga. Kolmandaks oli Üldkohtul ka võimalus täpsustada haldusasutuse kohustust uurida nõuetekohaselt juhtumeid kaubamärgi valdkonnas. Kuigi hageja ei olnud esitanud andmeid, mis kinnitaks varasema kaubamärgi mainet, mille alusel ta oli tähtaegselt esitanud oma vastulause, oleks apellatsioonikoda pidanud oma varasemat kaubamärgi mainet käsitlevat otsustuspraktikat arvestades koguma kokku kõik andmed, mis on vajalikud tema kaalutusõiguse teostamiseks. Neljandaks, kui nõukogu teeb otsuse, millega juriidiline või füüsiline isik kantakse nende isikute ja üksuste loetellu, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid, või millega pikendatakse sellist kannet, siis peab ta kindlaks tegema, kas tema käsutuses on usaldusväärsed andmed, ja vajaduse korral viima läbi täiendava kontrolli. Ta peab ka õiguslikult piisavalt selgitama põhjendusi, mille tõttu kogutud andmed õigustavad piiravate meetmete võtmist asjasse puutuva isiku suhtes.

Teine suundumus, mis on hiljutises kohtupraktikas kanda kinnitanud, puudutab ETL artikli 263 alusel esitatud hagide vastuvõetavust ja eelkõige selliste hagide vastuvõetavust, millega vaidlustatakse halduse üldaktid, mis puudutavad hagejat otseselt ega vaja rakendusmeetmeid. Siinkohal tuleb esmalt märkida, et Euroopa Kohus jättis 6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses ***Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon, komisjon vs. Scuola Elementare Maria Montessori ja komisjon vs. Ferracci*** (C-622/16 P-C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) vastuvõetavuse küsimustes suuremalt jaolt muutmata Üldkohtu 15. septembri 2016. aasta kohtuotsused ***Ferracci vs. komisjon*** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)) ja ***Scuola Elementare Maria Montessori*** (T-220/13, ei avaldata, [EU:T:2016:484](#)), milles Üldkohus oli tunnistanud vastuvõetavaks tühistamishagid, mille olid esitanud kolme riigisisese abikava alusel toetust saanud isiku kaks konkurenti komisjoni otsuse peale, mis käsitles nende abikavadega seotud riigiabi. Euroopa Kohus kiitis heaks Üldkohtu analüüsi, mille kohaselt oli vaidlustatud otsus kõnealuse kolme abikava puhul selline halduse üldakt ETL artikli 263 neljanda lõigu viimase lauseosa tähenduses, mis ei vaja rakendusmeetmeid mainitud sätte tähenduses ja mis puudutas hagejaid otseselt nende ja vaidlusaluste riigisiseste meetmete alusel abi saajate vaheliste konkurentsuhete tõttu.

Üldkohus tunnistas 13. septembri 2018. aasta kohtuotsuses ***Gazprom Neft vs. nõukogu*** (T-735/14 ja T-799/14, [EU:T:2018:548](#)) samuti ETL artikli 263 neljanda lõigu viimase lauseosa alusel vastuvõetavaks Venemaa ettevõtja Gazprom Nefti tühistamishagi mitme üldkohaldatava sätte peale, mis puudutavad eelneva loa süsteemi naftauuringuteks ja -tootmiseks vajaliku varustuse ekspordiks Venemaale. Üldkohus asus selles osas seisukohale, et need sätted ei vaja rakendusmeetmeid, sest liikmesriigi ametiasutustel ei ole nende sätete kohaldamisel mingit kaalutusõigust ja Gazprom Neft ei saanud ekspordilubasid ise taotleda. Kuna Gazprom Neft tõendas, et tegutseb uuringute ja tootmise valdkonnas, kus kehtivad vaidlusalused ekspordikeelud, oli tema hagi vastuvõetav.

Halduse üldakti peale esitatud hagi vastuvõetavust käsitleti ka kohtuasjades, kus kolm Euroopa pealinna olid esitanud tühistamishagi komisjoni määruse peale, mis käsitleb väikeste sõiduautode ja kommertsveokite heitkoguste piirnorme, mis nende linnade hinnangul on liiga leebed võrreldes alusmääruses ette nähtud standarditega (eespool viidatud kohtuasjad T-339/16, T-352/16 ja T-391/16). Komisjon väitis, et need hagi ei ole vastuvõetavad, sest vaidlusalune määrus ei puuduta hagejate õiguslikku olukorda otseselt. Üldkohus lükkas selle argumendi tagasi, leides et vaidlustatud akt kitsendab liikmesriigi ametivõimude võimalusi võidelda õhusaastega nii, et sõidukite liiklust piiratakse selle määрусega reguleeritud tehnilistel põhjustel. Järelikult puudutas vaidlustatud akt otseselt nende reguleerimispädevust.

Lõpuks tuleb märkida, et Üldkohtul avanes 2018. aastal mitmel korral võimalus teha otsus täieliku pädevuse kohta ETL artikli 261 tähenduses, mis esineb eelkõige konkurentsi valdkonnas tulenevalt määruse nr 1/2003³ artiklist 31, ja muutmispädevuse kohta, mis on ette nähtud määruse 2017/1001 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta⁴ artikli 72 lõikes 3. Need kaks pädevuse liiki täiendavad õiguspärasuse kontrolli, kuna need võimaldavad liidu kohtul asendada haldusasutuse seisukoha enda omaga. Nähtuvalt 1. veebruari 2018. aasta kohtumäärusest **ExpressVPN vs. EUIPO (EXPRESSVPN)**, T-265/17, [EU:T:2018:79](#)) on need kaks pädevuse liiki siiski erinevad. Selles kohtuasjas tuletas Üldkohus meelde, et muutmispädevuse teostamise eeltingimus on vaidlustatud akti täielik või osaline tühistamine. Seevastu täieliku pädevust, mille teostamine piirub trahvide valdkonnaga, võib rakendada ka ilma vaidlustatud akti tühistamata (15. oktoobri 2002. aasta kohtuotsus **Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon**, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, [EU:C:2002:582](#), punkt 692). Üldkohtul oli võimalus ka esimest korda teha otsus täieliku pädevuse teostamise kohta seoses määрус nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju⁵, ette nähtud sanktsioonidega, tuginedes konkurentsivaldkonnas juba välja kujunenud põhimõttele, et Üldkohus ei saa seda pädevust teostada omal algatusel, vaid ainult juhul, kui vastav taotlus on talle esitatud juba hagi staadiumis (8. novembri 2018. aasta kohtuotsus „**Pro NGO!**“ vs. komisjon, T-454/17, [EU:T:2018:755](#)).

I. Institutsiooniline õigus

Kohtuasjas, milles tehti 23. aprilli 2018. aasta kohtuotsus **One of Us jt vs. komisjon** (T-561/14, edasi kaevatud⁶, [EU:T:2018:210](#)), pidi Üldkohus otsustama komisjoni poolt määruse (EL) nr 211/2011⁷ artikli 10 lõike 1 punkti c alusel 28. mail 2014 esitatud teatise COM(2014) 355 final⁸ õiguspärasuse üle. Selles teatises väljendas Euroopa Komisjon seisukohta, et tal ei olnud vaja võtta meetmeid vaidlusaluse Euroopa kodanikualgatuse suhtes, mille eesmärk oli keelata sellised tegevused ja selliste tegevuste rahastamine, mis eeldatavasti hävitavad inimembrüid.

3] Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 [ETL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2017. aasta määrus (EL) 2017/1001 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2017, L 154, lk 1). See muutmispädevus on Euroopa Kohtule antud kooskõlas ETL artikli 263 viienda lõiguga.

5] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. oktoobri 2015. aasta määrus (EL, Euratom) 2015/1929, millega muudetakse määrust (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju (ELT 2015, L 286, lk 1).

6] Kohtuasi C-418/18 P, **One of Us vs. komisjon**.

7] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta (ELT 2011, L 65, lk 1).

8] Komisjoni 28. mai 2014. aasta teatis COM(2014) 355 final Euroopa kodanikualgatuse „Üks meist“ kohta.

Alustuseks analüüsis Üldkohus küsimust, kas üksusel Euroopa kodanikualgatus „Üks meist“ on liidu kohtus menetlusteovõime, et nõuda vaidlustatud teatise tühistamist ELTL artikli 263 neljanda lõigu alusel. Üldkohus täheldas selles küsimuses, et toimikust ei ilmne, et see üksus on mõne liikmesriigi või kolmanda riigi õiguse kohaselt õigussubjekt, ning määrusest nr 211/2011 ei tulene, et sellega antakse kodanikualgatusle õigussubjekti staatus, käsitades viimast eraldi isikuna. Nendest kaalutlustest lähtudes ja võttes lisaks arvesse, et ühestki õigusaktist ega komisjoni käitumisest ei nähtu, et üksust Euroopa kodanikualgatus „Üks meist“ käsitatakse eraldi subjektina, järeldas Üldkohus, et sellel üksusel ei ole liidu kohtus menetlusteovõimet. Üldkohus otsustas, et seetõttu tuleb hagi tunnistada vastuvõetamatuks osas, milles selle esitajaks oli üksus Euroopa kodanikualgatus „Üks meist“, ilma et see piiraks hagi vastuvõetavust osas, milles see esitati ka seitsme füüsilise isiku poolt, kes moodustavad vaidlusaluse Euroopa kodanikualgatus kodanike komitee.

Sisulise poole pealt rõhutas Üldkohus seoses hagejate väitega, et komisjonil oli tal lasuva põhjendamiskohustuse raames kohustus tõendada piisavalt eetiliste ja õiguslike tagatiste olemasolu, mis muudab Euroopa kodanikualgatus üleliigseks, kuid ometi ei ole ta seda teinud, et põhjendamiskohustus peab kehtima kõigi aktide suhtes, mille peale võib esitada tühistamishagi, ja et sellest järeldub, et selline põhjendamiskohustus kehtib ka vaidlustatud teatise suhtes, milles sisaldub komisjoni otsus seoses vaidlusaluse kodanikualgatuslega õigusakti eelnõud liidu seadusandjale mitte esitada. Peale selle märkis ta, et komisjoni kohustus esitada määruse nr 211/2011 artikli 10 lõike 1 punkti c alusel vastu võetud teatises põhjendused meetme kohta, mida ta kavatseb selle suhtes võtta või võtmata jätta, kujutab endast nimetatud sättes ette nähtud põhjendamiskohustuse konkreetset väljendust. Kõnealusel juhul lükkas Üldkohus küll tagasi komisjoni väite, et määruse nr 211/2011 artikli 10 lõike 1 punktis c ette nähtud teatise põhjendamise ainus eesmärk on võimaldada avalikku arutelu, kuid leidis, et vaidlustatud aktis sisalduvad selgitused võimaldavad hagejatel kindlaks teha, kas komisjoni otsus keelduda vaidlusaluses kodanikualgatuses taotletud liidu õigusaktide muutmissetepaneku esitamisest on põhjendatud või on selles vigu. Peale selle võimaldavad need selgitused liidu kohtul kontrollida vaidlustatud teatise õiguspärasust. Seetõttu järeldas Üldkohus, et kõnealune teatis on õiguslikult piisavalt põhjendatud.

Kohtuasjades, milles tehti 31. mai 2018. aasta kohtuotsus **Korwin-Mikke vs. parlament** (T-352/17, [EU:T:2018:319](#)) ja 31. mai 2018. aasta kohtuotsus **Korwin-Mikke vs. parlament** (T-770/16, [EU:T:2018:320](#)), pidi Üldkohus lahendama Euroopa Parlamendi liikmest hageja hagid Euroopa Parlamendi otsuste peale, millega talle määrati distsiplinaarkaristused sisserändajaid ja naisi puudutavate väljaütlemiste eest kahel parlamendi täiskogu istungil, mille teemad olid vastavalt sisseränne Euroopasse ja sooline palgalõhe. Hageja heitis parlamendile eelkõige ette, et rikutud on tema sõnavabadust, nagu see on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 11 ja Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikliga 10 ning parlamendi kodukorra artikli 166 kohaldamisala eiramist.

Üldkohus märgib sellega seoses kõigepealt, et kuigi sõnavabadus on demokraatlikes ühiskondades kesksel kohal, ei ole selle puhul siiski tegemist absoluutse õigusega ja selle teostamisele võib teatud tingimustel seada piiranguid, mida tuleb rangelt hinnata. Sõnavabaduse riivid on nimelt lubatud ainult siis, kui need vastavad kolmele tingimusele. Esiteks peab kõnealune piirang olema „seaduses ette nähtud“. Teiseks peab kõnealune piirang vastama liidu poolt sellisena tunnustatud üldise huvi eesmärgile. Kolmandaks ei tohi kõnealune piirang olla ülemäärane, mis tähendab, et ühelt poolt peab see piirang olema taotletava eesmärgi suhtes vajalik ja proportsionaalne ning teiselt poolt ei tohi see moonutada kõnealuse vabaduse olemust. Peale selle täpsustab Üldkohus, et sõnavabaduse riivet või selle piirangut võib pidada „seaduses ettenähtuks“ üksnes siis, kui õigusnorm on piisavalt täpne. Olenemata asjaolust, et parlamendiliikmete sõnavabadusele tuleb anda kõrgendatud kaitse, võttes arvesse parlamendi põhjapanevat tähtsust demokraatlikus ühiskonnas, peab sõnavabaduse teostamine parlamendis vahel taanduma selliste õigustatud huvide ees nagu parlamenditöö korrakohasuse kaitse ja teiste parlamendiliikmete õiguste kaitse. Üldkohus märgib sellega seoses, et Euroopa Inimõiguste Kohus on esiteks sidunud parlamendi võimaluse oma liiget karistada vajadusega tagada parlamenditöö korrakohasus ning teiseks möönud, et parlamentidel on ulatuslik autonoomia, kuidas reguleerida viisi, hetke ja kohta, mille parlamendiliikmed oma sõnavõttudeks valivad, kuid seevastu väga

väike mänguruum, et seada parlamendiliikmete väljaütlemiste sisu raamidesse. Üldkohtu hinnangul tuleneb sellest, et parlamendi sise-eeskirjadega saab ette näha võimaluse karistada parlamendiliiget väljaütlemiste eest üksnes juhul, kui see kahjustab parlamendi nõuetekohast toimimist või kujutab endast tõsist ohtu ühiskonnale, nagu vägivalda või rassilise viha õhutamine. Ühtlasi tuleneb sellest, et parlamentidel oleva distsiplinaarkaristuste määramise pädevus, mis neile on antud selleks, et tagada nende töö nõuetekohane läbiviimine või teatud õiguste, põhimõtete või põhivabaduste kaitse, tuleb ühitada vajadusega tagada parlamendiliikmete sõnavabaduse kaitse.

Analüüsides seejärel, kas parlament järgis kõnealust distsiplinaarkaristust määraes oma kodukorra artikli 166 lõikes 1 ette nähtud tingimusi, rõhutab Üldkohus, et selle sättega peetakse silmas parlamendi nõuetekohase toimimise või parlamenditöö korrakohasuse kahjustamist ning selle mõte on seega karistada istungil või parlamenditöös osalevat parlamendiliiget käitumise eest, mis võib tõsiselt takistada istungi või töö kulgu, ehk juhul, kui see käitumine „rikub tõsiselt korda“ või „häirib parlamendi tööd“, rikkudes parlamendiliikmete käitumisreeglid ette nägeva kodukorra artiklis 11 sätestatud põhimõtteid. Üldkohus täpsustab, et ainuüksi nende põhimõtete rikkumise eest ei saa iseenesest karistada, isegi kui see rikkumine on tuvastatud, vaid karistada saab ainult siis, kui sellega kaasneb korra rikkumine või parlamendi töö häirimine parlamendi kodukorra artikli 166 lõike 1 tähenduses. Käesoleval juhul ei ilmne toimikust, et parlamendiliikme väljaütlemised oleks nendel istungitel toonud kaasa korrarikkumise või parlamendi töö häirimise. Pealegi ei saa parlamendi kodukorra artikli 166 lõike 1 esimeses lõigus mainitud parlamendi töö häirimist, mis hageja väljaütlemistel väljaspool parlamenti olnud tagajärgede tõttu leidis konkreetse vormi väljaspool istungisaali, mõista parlamendi kui institutsiooni maine või väärkuse kahjustamisena. Neid tegureid arvesse võttes ei saanud parlament hoolimata sellest, et hageja kasutas kahel täiskogu istungil sõna võttes eriti šokeerivaid sõnu, käesoleva juhtumi asjaoludel määrata hagejale parlamendi kodukorra artikli 166 lõike 1 alusel distsiplinaarkaristust.

Kohtuasjas, milles Üldkohus tegi laiendatud koosseisus 25. oktoobril 2018 otsuse **KF vs. Satcen** (T-286/15, [EU:T:2018:718](#)), pidi Üldkohus lahendama hagi, millega paluti esiteks tühistada mitu hageja suhtes tehtud otsust, sealhulgas Euroopa Liidu Satelliidikeskuse (Satceni) direktori otsus tagandada hageja ametist käitumise tõttu, mida võib käsitada psühholoogilise ahistamisena, ja teiseks mõista välja hüvitis hagejale väidetavalt tekitatud kahju eest.

Satcen väitis, et see vaidlus kuulub ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) valdkonda ja seetõttu puudub Üldkohtul pädevus seda lahendada, kuid Üldkohus tuletas meelde, et ainuüksi asjaolu, et vaidlustatud otsused on teinud ÜVJP valdkonnas tegutsev asutus oma töö käigus, ei saa viia tõdemuseni, et liidu kohus ei ole pädev vaidlust lahendama. Ta rõhutab sisuliselt, et vaidlustatud otsused on puhtalt personalihalduse aktid, mis nende põhistust, eesmärgi ja vastuvõtmise konteksti arvestades ei ole kantud eesmärgist panustada ÜVJP teostamisse, kujundamisse ega elluviimisse ELL artikli 24 lõike 2 mõttes ega täpsemalt eesmärgist täita Satcenil ÜVJP valdkonnas olevaid ülesandeid. Üldkohus järeldeb sellest, et tema lahendada olev vaidlus sarnaneb muus kui ÜVJP valdkonnas tegutseva liidu institutsiooni, organi või asutuse ja tema ametniku või teenistuja vahelise vaidlusega, mille lahendamiseks võib pöörduda liidu kohtute poole vastavalt ETL artiklile 270, mis näeb ette, et Euroopa Liidu Kohtu pädevusse kuuluvad liidu ja tema ametnike vahelised vaidlused. Üldkohus leiab seetõttu, et on selles kohtuasjas otsuse langetamiseks pädev ning see pädevus tuleneb vaidlustatud otsuste õiguspärasuse kontrolli osas ETL artiklist 263 ja liidu lepinguvälise vastutuse rakendamise nõude osas ETL artiklist 268 koostoimes ETL artikli 340 teise lõiguga.

Sisulise poole pealt analüüsis Üldkohus hageja väidet, et Satceni personalieeskirjade⁹ artikli 28 lõige 6 on õigusvastane põhjusel, et see säte muudab apellatsiooninõukogu ainsaks Satceni direktori otsuste õiguspärasust kontrollivaks instantsiks, ning otsustas, et selle väitega tuleb nõustuda. Ta leidis, et Euroopa Liidu Nõukogu

9| Nõukogu 14. septembri 2009. aasta otsus 2009/747/ÜVJP Euroopa Liidu Satelliidikeskuse personalieeskirjade kohta (ELT 2009, L 276, lk 1).

ei saanud ELL artiklit 19 ja ELTL artiklit 256 rikkumata omistada Satceni apellatsiooninõukogule pädevust teha siduvaid ja lõplikke otsuseid Satceni direktori otsuste õiguspärasuse kohta ning Satceni töötajate kahjuhüvitusnõuete kohta niisugusel juhtumil, nagu selles asjas kõne all olev juhtum, mil Üldkohus on pädev seda liiki vaidlusi esimese kohtuastmena läbi vaatama. Järelikult puudub apellatsiooninõukogu otsusel õiguslik alus, nii et see otsus tuleb tühistada. Sama kehtib ka hageja teenistussuhte peatamise ja ametist tagandamise otsuste puhul, sest Satcen rikkus haldusuurimise läbiviimisel hea halduse põhimõtet, hoolsuskohustust ja erapooletuse nõuet, paludes paljudel töötajatel vastata „ahistamist käsitlevale küsimustikule“, milles olid valikvastustega küsimused, mis vastasid sisuliselt käitumise üldkategoriatele, mida võib käsitada „psühholoogilise ahistamisena“. Hüvitusnõuete puhul leiab Üldkohus seoses hageja nõuetega hüvitada vaidlustatud otsustega talle väidetavalt põhjustatud varaline kahju, mille summa vastab töötasule, mida ta oleks võinud saada, kui ta oleks jäänud Satcenis ametisse tema töölt kõrvaldamise ja tema töölepingu lõpukuupäeva vahelisel ajavahemikul, et need nõuded tuleb enneaegsetena rahuldamata jätta. Küll aga otsustas ta, et hageja on kandnud mittevartal kahju, mis on tekkinud ebaselguse tõttu talle ette heidetavate faktiliste asjaolude osas ning au ja tööalase maine riive tõttu, ja et selle kahju eest asjakohane hüvitis on 10 000 eurot.

II. Ettevõtjate suhtes kohaldatavad konkurentsieeskirjad

1. Kohtupraktika ELTL artikli 101 valdkonnas

12. juuli 2018. aasta kohtuotsustes *The Goldman Sachs Group vs. komisjon* (T-419/14, edasi kaevatud¹⁰, [EU:T:2018:445](#)), *Prysmian ja Prysmian Cavi e Sistemi vs. komisjon* (T-475/14, edasi kaevatud¹¹, [EU:T:2018:448](#)), *Brugg Kabel ja Kabelwerke Brugg vs. komisjon* (T-441/14, edasi kaevatud¹², [EU:T:2018:453](#)) ja *Nexans France ja Nexans vs. komisjon* (T-449/14, edasi kaevatud¹³, [EU:T:2018:456](#)) võttis Üldkohus seisukoha komisjoni otsuse seaduslikkuse kohta, milles tuvastati, et hagejad olid osalenud keelatud kokkuleppes Euroopa elektriakaablite turul.¹⁴ Nendes kohtuasjades oli Üldkohtul võimalus esitada kasulikke täpsustusi komisjoni kontrollipädevuse, konkurentsioiguse territooriumivälise mõju ning emaettevõtjate ja tütarettevõtjate vaheliste suhete kohta.

Mis puudutab esmalt komisjoni kontrollipädevust, siis kohtuasjades, milles tehti kohtuotsused *Prysmian ja Prysmian Cavi e Sistemi vs. komisjon* (T-475/14, edasi kaevatud, [EU:T:2018:448](#)) ning *Nexans France ja Nexans vs. komisjon* (T-449/14, edasi kaevatud, [EU:T:2018:456](#)), heitsid hagejad komisjonile ette teatud nende töötajate arvutite kõvaketastest kloonkoopiate tegemist, et neid hiljem oma kontoris uurimise eesmärgil kasutada,

10| Kohtuasi C-595/18 P, *The Goldman Sachs Group vs. komisjon*.

11| Kohtuasi C-601/18 P, *Prysmian ja Prysmian Cavi e Sistemi vs. komisjon*.

12| Kohtuasi C-591/18 P, *Brugg Kabel ja Kabelwerke Brugg vs. komisjon*.

13| Kohtuasi C-606/18 P, *Nexans France ja Nexans vs. komisjon*.

14| Komisjoni 2. aprill 2014. aasta otsus C (2014) 2139 (final) [ELTL artikli 101] ja EMP lepingu artikli 53 alusel algatatud menetluse kohta (juhtum AT.39610 – Elektriakaablid).

ilma et ta oleks eelnevalt kontrollinud, kas nendel kõvaketastel leiduvad dokumendid on uurimise eesmärgi seisukohast asjasse puutuvad. Nende hinnangul ületati niisuguse tegevusega pädevust, mille annavad komisjonile määruse (EÜ) nr 1/2003¹⁵ artikli 20 lõiked 1 ja 2. Üldkohus leiab, et kuna asjasse puutuvate arvutite kõvaketastest kloonkoopia tegemine toimus komisjoni poolt seadusliku digitaalse uurimistehnoloogia (FIT) rakendamisel selleks, et otsida uurimise seisukohast asjasse puutuvat teavet, tehti neid koopiaid pädevuse raames, mis on ette nähtud määruse nr 1/2003 artikli 20 lõike 2 punktides b ja c. Mis puudutab nende kloonkoopiade viimist komisjoni kontoris Brüsselis (Belgia), et hiljem otsida uurimise jaoks olulisi tõendeid, siis märkis Üldkohus, et määruse nr 1/2003 artikli 20 lõike 2 punkt b ei sätesta, et uuritavate ettevõtjate raamatupidamis- ja muude dokumentide kontroll peab toimuma ainult nende ruumides, kui seda uurimist ei saadud lõpule viia esialgu ette nähtud aja jooksul, nagu käesolevas asjas. See säte kohustab lihtsalt komisjoni ajal, mil ta dokumente oma ruumides kontrollib, järgima uuritavate ettevõtjate suhtes samu tagatisi, mida tuleb järgida kohapealse kontrolli korral. Kuna neid tagatisi siinses asjas järgiti, asub Üldkohus seisukohale, et uurimise käigus ei ületanud komisjon talle määruse nr 1/2003 artikli 20 lõikega 2 antud pädevust.

Seejärel, mis puudutab konkurentsivõime territoriumivälist mõju, siis kohtuasjas, milles tehti 12. juuli 2018. aasta kohtuotsus **Brugg Kabel ja Kabelwerke Brugg vs. komisjon** (T-441/14, edasi kaevatud, [EU:T:2018:453](#)), leidsid hagejad, et komisjonil ei olnud pädevust kohaldada ETL artiklit 101 tegevusele, mis toimus väljaspool Euroopa majanduspiirkonda (EMP), ja projektidele, mis viidi ellu väljaspool EMPd, kuna need ei avaldanud mõju EMPs. Kuna puudusid tõendid, et iga projekti puudutav tegevus avaldas EMPs vahetut, märkimisväärset ja ettenähtavat mõju, siis ei saanud komisjon seda lihtsalt seostada ühe ja vältava rikkumisega, et põhjendada oma ekstraterritoriaalset pädevust, sest vastasel juhul lubataks sellele pädevusele anda piiramatut laadi. Sellega seoses rõhutab Üldkohus, et ETL artiklit 101 võidakse kohaldada tegevusele ja kokkulepetele, mis täidavad sama konkurentsivastast eesmärki, kui on ette nähtav, et koos vaadelduna on sellel tegevusel ja kokkulepetel siseturul vahetu ja märkimisväärne mõju. Sellest järeldub, et erinevalt hagejate väidetust tuleb küsimust, kas ETL artikkel 101 oli käesoleval juhtumil kohaldatav, hinnata vaidlustatud otsuses kirjeldatud eri tegevuste, sealhulgas väljaspool EMPd teostatavate projektidega seotud tegevuste mõju kogumit arvestades. Üldkohus märgib, et komisjon ei teinud viga, kui ta tuvastas nimetatud otsuses, et tegevuse ja kokkulepete, milles kartelli liikmed osalesid, konkurentsivõime EMPs, sealhulgas siseturul, oli ette nähtav, märkimisväärne ja vahetu. Üldkohus täpsustab, et selles kontekstis piisab ettenähtavuse nõudega seotud tingimuse täitmiseks, kui võtta arvesse tegevuse tõenäolist mõju konkurentsile. Mis puudutab tegevuse vahetut mõju liidu territoriumil, siis tegevus avaldas tingimata otsest mõju sellel territoriumil teostatavale kõrgepinge ja ülikõrgepinge elektrikaablite tarnimisele, kuna see oli kartelliliikmete eri kohtumiste ja suhtluse ese. Seoses liidus avalduva märkimisväärse mõjuga toob Üldkohus esile kartellis osalenud tootjate arvu ja suuruse, kes moodustasid peaaegu kogu turu, ning suure tootevaliku, mida erinevad kokkulepped puudutasid, ja kõnealuse tegevuse raskuse, samuti ka ühe ja vältava rikkumise pika kestuse, mis jätkus kümne aasta jooksul. Üldkohus sedastab, et kõik need asjaolud kogumis hinnatuna tõendavad koos kõnealuse tegevuse märkimisväärset mõju liidu territoriumil. Seega järeldab Üldkohus, et vaidlustatud otsuses määratletud üks ja vältav rikkumine kuulus ETL artikli 101 kohaldamisalasse ning et komisjon oli pädev selle eest karistusi määrama.

Mis puudutab lõpuks emaettevõtjate ja tütarettevõtjate vahelisi suhteid, siis kohtuasjas, milles tehti 12. juuli 2018. aasta kohtuotsus **The Goldman Sachs Group vs. komisjon** (T-419/14, edasi kaevatud, [EU:T:2018:445](#)), väitis hageja eelkõige, et komisjon oli ekslikult kohaldanud otsustava mõju tegeliku avaldamise eeldust, järeldamaks, et ta vastutab solidaarselt tema tütarettevõtjatele määratud trahvi tasumise eest. Selles küsimuses märkis Üldkohus, et otsustava mõju tegeliku avaldamise eeldus põhineb eeldusel, et kui emaettevõtjale kuulub 100% osalus või peaaegu kogu osalus tema tütarettevõtja kapitalis, võib komisjon ilma tõendite tuginemata järeldada, et see emaettevõtja saab tütarettevõtjat otsustavalt mõjutada, ilma et tütarettevõtja

15| Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 [ETL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (ELT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

– kes määrab oma tegevuse turul kindlaks mitte iseseisvalt, vaid vastavalt emaettevõtja taatele – strateegiliste otsuste vastuvõtmisel või igapäevase majandustegevuse juhtimisel tuleks arvesse võtta teiste aktsionäride huve. Need kaalutlused on igati kohaldatavad juhul, kui emaettevõtja saab kasutada tütarettevõtja aktsiatega esindatud kõiki hääli, sest tal on täielik kontroll selle tütarettevõtja tegevuse üle, ilma et kolmandad isikud, eelkõige teised aktsionärid saaksid põhimõtteliselt sellele vastu seista. Tõsi, ei saa välistada, et teatud juhtudel saavad vähemusaktsionärid, kellel tütarettevõtja aktsiate antavad hääleõigused puuduvad, tütarettevõtja suhtes teostada teatud õigusi, mis võivad samuti mõjutada selle tütarettevõtja tegevust. Kuid sellisel juhul saab emaettevõtja otsustava mõju tegeliku avaldamise eelduse ümber lükata, esitades tõendeid, mis näitavad, et ta ei määra kindlaks asjasse puutuva tütarettevõtja kaubanduspoliitikat turul. Lisaks järeldab Üldkohus, et komisjon võttis nõuetekohaselt arvesse teisi objektiivseid asjaolusid, mis võimaldavad tuvastada emaettevõtja otsustava mõju tegelikku avaldamist oma tütarettevõtjale, st emaettevõtja pädevus nimetada tütarettevõtja juhatuse liikmeid, kokku kutsuda aktsionäride üldkoosolek, teha ettepanek kutsuda tagasi juhatuse liikmeid, emaettevõtja juhatuse liikmete roll tütarettevõtja strateegiakomitees või asjaolu, et emaettevõtja sai regulaarseid ülevaateid ja igakuiseid aruandeid tütarettevõtja tegevuse kohta. Lõpuks täpsustab ta, et hageja ei esitanud piisavaid argumente tõendamaks, et tema osalus tütarettevõtjas oli lihtsalt finantsinvesteering ning et ta ei osalenud selle juhtimises ja kontrollimises.

Kohtuasjas, milles tehti 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Servier jt vs. komisjon** (T-691/14, [EU:T:2018:922](#)), esitati Üldkohtule hagi komisjoni otsuse peale, milles viimane järeldas, et Servier SAS oli osalenud kartellides peridnopriili turul, mis on kõrgvererõhutõvi ja südamepuudulikkuse puhul kasutatav ravim. Vaidlus puudutas patendivaidluste lahendamise kokkuleppeid teatud Servier'le kuuluvate patentide kohta.¹⁶ Kohtuotsuses täpsustatakse, kuidas suhestuvad omavahel selles kontekstis patendiõigus ja konkurentsioigus.

Üldkohus märgib, et ehkki *a priori* on seaduspärane, et patendivaidluse pooled sõlmivad patendivaidluse lahendamise kokkuleppe, mitte ei pöördu kohtusse, järeldab ta siiski, et nende asjasse puutuvate elementide tuvastamine, mis võimaldavad järeldada, et patendivaidluse lahendamise kokkulepe kujutab endast eesmärgipõhist konkurentsipiirangut, on eriti keeruline, kuna ei komisjon ega liidu kohus ei ole pädevad määratlema patendi ulatust või võtma seisukohta selle kehtivuse üle. See asjaolu takistab neil esitada objektiivset hinnangut nendele küsimustele ja peaks neid vastupidi viima subjektiivse lähenemise eelistamiseni, mis tugineb sellele, et vaidlusaluste kokkulepete pooled tunnistavad patendi kehtivust. Üldkohus rõhutab selles kontekstis, et patendivaidluse lahendamise kokkuleppel võib olla mitte mingit negatiivset mõju konkurentsile. See on nii näiteks siis, kui pooled on nõus küsimuses, et vaidlusalune patent ei ole kehtiv ning näevad seetõttu ette geneerilisi ravimeid tootva äriühingu kohese turuletuleku. Juhul kui aga pooled lepivad kokku hoopis selles, et vaidlusalune patent on kehtiv, on juba keerulisem eristada patendivaidluse lahendamise kokkuleppeid, mis on kooskõlas konkurentsioigusega, nendest, mis seda ei ole.

Mis puudutab kriteeriume järeldamiseks, et patendivaidluse lahendamise kokkulepe on eesmärgipõhine konkurentsipiirang, siis sedastab Üldkohus, et esimene kriteerium on see, et kõnealused kokkulepped sisaldavad patentide vaidlustamise keeldu ja toodete turustamisekeeldu, mis on iseenesest konkurentsipiiravad. Selliste tingimuste lisamine võib olla legitiimne, kuid ainult sedavõrd, kuivõrd selle aluseks on asjaomase patendi kehtivuse tunnustamine poolte poolt. Teine kriteerium on stimuleeriva „vastupidise makse“ olemasolu, see tähendab originaalravimit tootva äriühingu makse geneerilisi ravimeid tootvale äriühingule. Nimelt, kui tuvastatakse stiimuli olemasolu, tuleb seda stiimulit, mitte aga kompromisskokkuleppe poolte poolt patendi kehtivuse tunnustamist pidada tõeliseks põhjuseks konkurentsipiirangutele, mis kehtestatakse turustamisekeelu ja vaidlustamisekeelu tingimustega, mis on seetõttu, et nad on sel juhul täiesti õigusvastased, tavapärase konkurentsioõuetekohast toimimist piisavalt kahjustavad, et kvalifitseerida need

¹⁶ Komisjoni 9. juuli 2014. aasta otsus C(2014) 4955 final ETLT artiklite 101 ja 102 kohase menetluse kohta (juhtum AT.39612 – Perindopril (Servier)).

eesmärgil põhinevaks piiranguks. Niisiis pidi Üldkohus täpsustama stiimuli mõistet. Ilma et ta oleks tõendamiskoormist ümber pööranud – mis oleks vastuolus kohtupraktikaga, mille kohaselt peab põhimõtteliselt komisjon rikkumist tõendama –, muutis Üldkohus tõendamiskoormist, tuginedes stiimuli vormide tüüpidele, et tagada ettevõtjatele, kes soovivad oma vaidlused kokkuleppega lahendada, ootuspärasem konkurentsioiguse kohaldamine, mis ei ole piisavalt tagatud käsitletavate olukordade juhtumipõhise hindamisega. Sellega seoses eristab ta ühelt poolt olukorda, kui originaalravimit tootev äriühing maksab geneerilist ravimit tootvale äriühingule teatud summa ilma mingi vastusooritusega (peale selle, et järgitakse piiravaid lepingutingimusi), ja teiselt poolt olukorda, kus teatud väärtus antakse üle kaubanduskokkuleppega, mis on seotud vaidluse lahendamise kokkuleppega (st „kõrvalkokkulepe“).

See kohtuotsus andis ühtlasi Üldkohtule võimaluse korrata põhimõtteid, mida kohaldatakse trahvide liitmise valdkonnas. Servier väitis esiteks, et ETL artikli 101 alusel talle määratud trahvide liitmine oli ebaproportsionaalne, ja teiseks, et kõnealused vaidluste lahendamise kokkulepped said kahekordse karistuse, kuna sellele äriühingule määrati trahv nende lepingute eest nii ETL artikli 101 kui ka ETL artikli 102 alusel.

Esimese väite kohta märgib Üldkohus, et komisjon võttis vaidlustatud otsuses arvesse asjaolu, et Servier oli toime pannud mitu rikkumist, mis olid küll erinevad, kuid puudutasid sama toodet perindopriili ning suures osas samu geograafilisi piirkondi ja ajavahemikke. Selles konkreetsetes kontekstis otsustas ta võimalikult ebaproportsionaalse tulemuse vältimiseks piirata iga rikkumise puhul Servier' müügiväärtuse osakaalu, mida võeti arvesse trahvi põhisumma kindlaksmääramiseks. Niisiis kinnitab Üldkohus põhiosas seda lähenemist, järeldades, et Servier'le ETL artikli 101 alusel määratud trahvide liidetud summa ei ole ebaproportsionaalne. Seevastu ei võta ta seisukohta teise väite suhtes, kuna muu hulgas ETL artikli 102 alusel Servier'le määratud trahv tühistati.

2. Kohtupraktika ETL artikli 102 valdkonnas

Kohtuasjas, milles tehti 12. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Servier jt vs. komisjon** (T-691/14, [EU:T:2018:922](#)), pidi Üldkohus seisukoha võtma ka Servier'le ette heidetud turgu valitseva seisundi kuritarvitamise küsimuses. Hagejad väitsid eelkõige, et komisjon on teinud hindamisvea ja õigusnormi rikkunud, kui ta piiras asjaomaste lõpptoodete turu üksnes preindopriili molekuliga ja välistas turult muud viisteist konverteasi inhibiitorit (IEC) ainsa eesmärgiga, et ta saaks järeldada, et Servier'il on sellel turul valitsev seisund.

Sellega seoses rõhutab Üldkohus, et ravimisektor on „ebatüüpiline“, kuna nõudluse retsepti alusel väljastatud ravimite järele määrab ära retsepti väljastaja, mitte aga lõpptarbija ehk patsient. Samuti juhenduvad arstid retseptiravimi valikul peamiselt ravimite ravitoimest. Üldkohtu sõnul võimaldavad arstide vabadus valida turul saadavate originaalravimite vahel või originaalravimite ja teiste molekulide geneeriliste variantide vahel ning tähelepanu, mida retseptide väljastajad omistavad esmajärjekorras raviaspektidele, olulistel konkurentsipiirangutel, mis on laadilt kvalitatiivsed, mitte aga hinnaga seotud, toimida väljaspool tavapäraseid hinnasurve mehhanisme. Niisiis peab juhul, kui teatud ravimeid tunnistatakse või tajutakse samaväärsete või asendatavatena, turuanalüüs olema eriti tähelepanelik nende elementide suhtes, mis võimaldavad tuvastada seda laadi konkurentsisure olemasolu.

Siinses asjas leiab Üldkohus, et komisjon on teinud rea vigu asjaomase turu määratluse analüüsis, mis varjutab tema analüüsi tulemust. Nimelt järeldas komisjon ekslikult ravikasutuse kohta, et IEC oli heterogeensete ravimite klass ja et perindopriilil olid selles ravimite klassis erilised omadused. Lisaks alahindas ta perindopriiliga ravitud patsientide kalduvust ravi muuta ja eiras ravimisektoris valitseva konkurentsi erijooni, tuletades ekslikult loomulike sündmuste analüüsist – mis tugines põhiliselt hinnamuutustele –, et teised IECd ei avaldanud perindopriilile olulist konkurentsisure. Üldkohus järeldab, et komisjon ei tõendanud, et asjaomane tooteturg piirnes üksnes perindopriili originaalravimi ja geneeriliste variantidega.

Kohtuasjades, milles tehti 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Slovak Telekom vs. komisjon** (T-851/14, [EU:T:2018:929](#)) ja 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Deutsche Telekom vs. komisjon** (T-827/14, [EU:T:2018:930](#)), pidi Üldkohus hindama sellise otsuse seaduslikkust, milles komisjon leidis, et ettevõtja, mille moodustasid *Slovak Telekom*, a.s. ja Deutsche Telekom AG, oli kuritarvitanud oma valitsevat seisundit Slovakkia telekommunikatsiooniturul.¹⁷ Hagejad väitsid eelkõige, et komisjon oli jätnud ekslikult analüüsima, kas juurdepääs Slovak Telekomile võrgule oli hädavajalik tegutsemiseks lairibateenuste jaeturul Slovakkias.

Selle kohta märgib Üldkohus, et asjaomane õiguslik raamistik tunnistas selgelt vajadust pääseda juurde Slovak Telekomile kohalikule kliendiliinile, et võimaldada tõhusa konkurentsi teket ja arengut lairiba internetiteenuste turul Slovakkias. Seega ei olnud nõutud, et komisjon tõendaks, et selline juurdepääs oli hädavajalik.

Üldkohus analüüsis ühtlasi, kas vaidlustatud otsuse artikli 1 lõike 2 punkti d sai osaliselt tühistada osas, kus selles tuvastatakse, et 12. augustist 31. detsembrini 2005 viis Slovak Telekom läbi tegevust, mille tulemusel tekkis hinnakruvi. Sellega seoses tuvastas Üldkohus, et komisjoni analüüsi tulemuseks kõikide võimalike stsenaariumide puhul selle ajavahemikuga seoses oli positiivne marginaal. Ta märgib, et sellisel juhul, kui turgu valitsevas seisundis ettevõtja kehtestab oma hinnad tasemel, mis katab põhilise osa toote turustamisega või asjasse puutuva teenuse osutamisega seostatavatest kuludest, on selle ettevõtjaga sama tõhusal konkurendil põhimõtteliselt võimalus nende hindadega konkureerida, ilma et tal tekiks pikas perspektiivis kahjum, mida ta ei suuda välja kannatada. Sellest tuleneb, et ajavahemikus 12. augustist kuni 31. detsembrini 2005 oli Slovak Telekomiga sama tõhusal konkurendil põhimõtteliselt võimalik konkureerida selle operaatoriga lairibateenuste jaeturul, kui talle on antud eraldatud juurdepääs kliendiliinile, ilma et tal tekiks pikas perspektiivis kahjum, mida ta ei suuda välja kannatada. Ehkki vastab tõele, et kui marginaal on positiivne, ei ole välistatud, et komisjon võib hinnakujunduse tõrjuva mõju hindamisel tõendada, et hinnakujundustegevus võis, näiteks vähendatud kasumlikkuse tõttu, asjaomaste ettevõtjate jaoks muuta sellel turul tegutsemise vähemalt keerulisemaks, tuleb käesolevas asjas siiski tõdeda, et komisjon ei tõendanud vaidlustatud otsuses, et Slovak Telekomile hinnakujundus ajavahemikus 12. augustist kuni 31. detsembrini 2005 tõi kaasa sellise tõrjuva mõju; seda oli aga vaja tõendada eelkõige positiivsete marginaalide tõttu.

Lisaks pidi Üldkohus kohtuasjas, milles tehti 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Deutsche Telekom vs. komisjon** (T-827/14, [EU:T:2018:930](#)), hindama hageja argumenti, et komisjon määras talle eraldi karistuse, rikkudes liidu õiguse mõistet „ettevõtja“ ning karistuste ja sanktsioonide individuaalsuse põhimõtet, lisaks sellele karistusele, mis talle määrati solidaarselt Slovak Telekomiga, ning Üldkohus tõdeb, et korduvus kui raskendav asjaolu võib olla tegur, mis iseloomustab konkreetselt emaettevõtja tegevust ja põhjendab seda, et tema vastutus on tütarettevõtja omast ulatuslikum. Ta märgib siiski, et kui – nagu käesolevas asjas – komisjon võtab ettevõtja toime pandud rikkumise raskuse hindamisel ja ettevõtjale määratava trahvi arvutamisel aluseks tüharettevõtja käibe, ei ole emaettevõtja käive, kui see ka on tüharettevõtja käibest märkimisväärselt suurem, tegur, mis iseloomustab emaettevõtja individuaalset tegevust ettevõtjale omistatud rikkumise toimepanemisel, kuna emaettevõtja vastutus selles suhtes on puhtalt tuletatud tüharettevõtja vastutusest. Seetõttu kohaldab komisjon vaidlustatud otsuses hagejale hoiatava mõju eesmärgil kordajat 1,2 liidu õiguse mõistet „ettevõtja“ rikkudes. Üldkohus arvutab oma täieliku pädevuse raames ümber trahvisumma, mis määratakse solidaarselt Deutsche Telekomile ja Slovak Telekomile, kuna komisjon tegi vea, tuvastades, et tegevus, mille tulemusel Sloval Telekomil tekkis hinnakruvi efekt, võis alata enne 1. jaanuari 2006. Ta arvutab ümber ka eraldiseisva trahvi, mis määrati hagejale selleks, et ta kannaks korduvusest tulenevad tagajärjed, teisisõnu 50% solidaarselt tasumisele kuuluva trahvi põhisummast, kohaldamata hoiatavat

¹⁷ Komisjoni 15. oktoobri 2014. aasta otsus C(2014) 7465 (final) ETL artiklis 102 ja EMP lepingu artiklis 54 sätestatud menetluse kohta (juhtum AT.39523 – *Slovak Telekom*), mida on parandatud komisjoni 16. detsembri 2014. aasta otsusega C(2014) 10119 (final) ja komisjoni 17. aprilli 2015. aasta otsusega C(2015) 2484 (final).

koefitsienti 1,2. Mis puudutab lõpuks kohtuasjas, milles tehti 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **Slovak Telekom vs. komisjon** (T-851/14, [EU:T:2018:929](#)), esitatud komisjoni taotlust suurendada solidaarselt tasumisele tulevat trahvi, siis leiab Üldkohus, et selle juhtumi asjaolusid arvestades ei tule seda summat muuta.

3. Kohtupraktika koondumiste valdkonnas

Kohtuasjas, milles tehti 16. mai 2018. aasta kohtuotsus **Deutsche Lufthansa vs. komisjon** (T-712/16, [EU:T:2018:269](#)), esitati Üldkohtule hagi nõudes tühistada otsus, millega komisjoni jättis rahuldamata hageja taotluse vabastada ta teatud kohustustest, mis muudeti siduvaks komisjoni 4. juuli 2005. aasta otsusega, millega anti nõusolek Deutsche Lufthansa AG-le omandada kontroll *Swiss International Air Lines Ltd* üle.¹⁸ Taotlus puudutas vabastust hinnakohustustest ning võimalusel teenindusaegasid puudutavatest kohustustest ja muudest täiendavatest parandusmeetmetest, mis on seotud Zürich-Stockholm (edaspidi „ZRH-STO liin“) ja Zürich-Varssavi (edaspidi „ZRH-WAW liin“) liini kasutamisega. Kuna komisjon jättis taotluse rahuldamata, esitas hageja Üldkohtule hagi, mis puudutas täpsemalt seda rahuldamata jätmist osas, milles oli taotletud vabastust ZRH-STO ja ZRH-WAW liinile kehtivatest hinnakohustustest.

Sellea seoses rõhutab Üldkohus alustuseks, et kohustused, mille pooled võtavad selleks, et kõrvaldada koondumise tõttu tekkinud tõsised kahtlused ja muuta koondumine siseturuga kooskõlas olevaks, sisaldavad üldjuhul läbivaatamistingimust, milles on ette nähtud eeldused, mille täitmisel võib komisjon taotluse alusel nendest kohustustest vabastada, neid muuta või asendada. Sellistest kohustustest vabastamine või nende muutmine pakub erilist huvi tegevusalaste kohustuste korral, mille puhul ei ole teatud asjaolusid olnud võimalik ette näha koondumist puudutava otsuse tegemisel. Tegelikult on kohustuste eesmärk kõrvaldada konkurentsiprobleemid, mistõttu sõltuvalt turuolukorra arengust tuleb muuta kohustuste sisu. Selles kontekstis on komisjonil teatav kaalutusõigus hindamaks eelkõige kohustuste võtmise vajadust, võttes arvesse sellise tehingu tõttu tekkinud tõsiste kahtluste hajutamist. Mis täpsemalt puudutab taotlust vabastada kohustustest, siis märgib Üldkohus, et see ei too endaga tingimata kaasa samu tulevikuanalüüsi keerukusi nagu koondumise kontroll. Sellise taotluse kontrollimisel võib olla vajalik kontrollida, kas nõuded, mis läbivaatamistingimuses ette nähakse, on täidetud, või hinnata, kas koondumise heakskiitmise ajal tehtud prognoosid olid täpsed või kas koondumisega kaasnenud tõsised kahtlused veel esinevad. Siiski on tõsi, et kohustustest vabastamise taotluse hindamine eeldab mõni kord keerulisi majanduslikke hinnanguid, et eelkõige kontrollida, kas olukord turul laias tähenduses on oluliselt ja kehtvalt muutunud, mille tõttu ei ole kohustused enam vajalikud. Seega tuleb tõdeda, et komisjonil on teatav kaalutusõigus ka siis, kui ta keeruliste majanduslike hinnangute kaudu kontrollib kohustustest vabastamise taotlust. Ta on siiski kohustatud selle taotluse hoolikalt läbi vaatama ning rajama oma järeldused kõigile asjakohastele andmetele. Lisaks märgib Üldkohus, et otsus kohustustest vabastamise taotluse kohta ei eelda, et tühistada tuleks koondumise heakskiitmise otsus, millega muudeti kohustused siduvaks, ning see ei sisalda sellist tühistamist. Selle otsuse eesmärk on kontrollida, kas kohustustes sisalduva läbivaatamistingimusega ette nähtud nõuded on täidetud või sõltuvalt olukorrast kas konkurentsiprobleemid, mis on tuvastatud otsuses, millega koondumine kiideti kohustuste täitmise eeldusel heaks, on lahendatud. Lisaks peavad kohustustega seotud pooled esitama piisavad tõendid, selleks et tõendada, et kohustustest vabastamiseks nõutavad tingimused on täidetud. Siiski, kui kõnealused pooled esitavad tõendid, mis kinnitavad, et kohustuste läbivaatamise tingimustes ette

18| Komisjoni 25. juuli 2016. aasta otsus C(2016) 4964 final, millega jäeti rahuldamata Deutsche Lufthansa AG taotlus vabastada ta teatud kohustustest, mis muudeti siduvaks komisjoni 4. juuli 2005. aasta otsusega, millega kiideti koondumine heaks asjas COMP/M.3770 – Lufthansa/Swiss.

nähtud nõuded on täidetud, siis peab komisjon selgitama, miks need andmed ei ole piisavad või usaldusväärsed ning vajaduse korral läbi viima uurimise, et kontrollida või täiendada poolte esitatud andmeid või need ümber lükata.

Üldkohus järeldeb nende kaalutluste alusel, et selles asjas ei ole komisjon täitnud talle pandud kohustusi. Mis puudutab ZRH-STO liini, siis märgib ta eeskätt, et komisjon ei analüüsinud, mis mõju avaldab konkurentsile Deutsche Lufthansa ja Scandinavian Airlines System'i vahel sõlmitud ühisettevõtte kokkuleppe lõpetamine iseenesest ega koostoimes Deutsche Lufthansa ettepanekuga lõpetada ühtlasi olemasolev kahepoolne alliansikokkulepe Scandinavian Airlines Systemiga. Üldkohus sedastab, et komisjon ei ole ka piisavalt vastanud Deutsche Lufthansa argumendile, et komisjon on poliitikat muutnud ega võta enam puudutatud turgude määratlusel arvesse alliansi partnereid, ega ole analüüsinud piisavalt koodijagamiskokkuleppe mõju Swiss International Air Lines'i ja Scandinavian Airlines Systemi vahelisele konkurentsile. Seetõttu järeldeb ta, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, kuna ta ei võtnud arvesse kõiki asjakohaseid andmeid, ning et vaidlustatud otsuses käsitletud andmed ei õigusta kohustustest vabastamise taotluse rahuldamata jätmist ZRH-STO liinil. Mis puudutab aga ZRH-WAW liini, siis järeldeb Üldkohus, et kuna Swiss International Air Lines'i ja Polskie Linie Lotnicze LOT S.A. vahelised lepingulised suhted ei ole kuidagi muutunud, mida arvestades muudeti hindu puudutavad kohustused siduvaks, siis ei ole tuvastatud rikkumised piisavad, et tuua kaasa vaidlustatud otsuse tühistamine seoses selle liiniga.

Kohtuasjas, milles tehti 9. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **1&1 Telecom vs. komisjon** (T-43/16, [EU:T:2018:660](#)), pidi Üldkohus otsustama hagi üle, mis oli esitatud komisjoni väidetava otsuse peale rakendada lõplikud kohustused, mis muudeti kohustuslikuks tema otsusega, millega tunnistati Telefónica Deutschland Holding AG poolt E-Plus Mobilfunk GmbH & Co. KG omandamine siseturuga kokkusobivaks. Kohtuasjas tekkis esmalt vastuvõetavuse küsimus, mis seisnes selles, kas kiri, millega komisjon vastusena kaebusele, nagu see, mille hageja esitas, tõlgendab lõplike kohustuste ulatust ja järeldeb, et ettevõtja, kes peab neid järgima, ei ole neid rikkunud, ning keeldub seega võtmast meetmeid selle ettevõtja suhtes, kujutab endast akti, mille peale on võimalik ELTL artikli 263 alusel esitada hagi.

Esiteks tõdeb Üldkohus, et käesolevas asjas vaidlusalune kiri vaid kinnitab lõplikke kohustusi, muutmata hageja õiguslikku olukorda. Sellest järeldeb, et kuivõrd selles kirjas tõlgendatakse lõplike kohustuste ulatust, ei ole see otsus, vaid pelgalt õiguslikult mittesiduv avaldus, mida komisjon on volitatud tegema oma koondumiste kontrolli valdkonna otsuste nõuetekohase rakendamise tagantjärele kontrolli raames. Teiseks rõhutab Üldkohus, et hagejal ei ole mingit isiklikku õigust kohustada komisjoni võtma vastu otsus, milles ta tuvastab, et Telefónica Deutschland Holding on rikkunud lõplikke kohustusi, ja võtab määruse nr 139/2004¹⁹ artikli 8 lõigete 4 või 5 alusel meetmeid, et taastada tõhusa konkurentsi tingimused, ja seda isegi juhul, kui sellist otsust põhjendavad tingimused oleksid täidetud. Isegi kui tegemist oleks lüngaga koondumiste kontrolli valdkonnas, peaks vajaduse korral selle täitma seadusandja, mitte liidu kohus. Kolmandaks leiab Üldkohus, et järeldest, et vaidlusalune kiri ei ole ELTL artikli 263 tähenduses vaidlustatav akt, ei saa kõigutada hageja kinnitus, et selline järeldest rikuks tema õigust tõhusale kohtulikule kaitsele. Ta märgib sellega seoses, et, ilma et see piiraks komisjoni võimalust määruse nr 139/2004 artikli 8 lõigete 4 ja 5 alusel vastu võetud otsusega tuvastada lõplike kohustuste rikkumist ja võtta meetmeid, mida ta peab sobivaks, võivad lõplikes kohustustes silmas peetud kolmandad isikud, sealhulgas hageja, nendele tugineda liikmesriigi pädevates kohtutes. Selles kontekstis on lõplike kohustuste tõlgendamise kohta komisjoni avaldatud aramus vaid võimalik tõlgendus, millel on erinevalt ELTL artikli 288 alusel tehtud otsustest üksnes veenev väärtus ning see ei ole liikmesriigi pädevatele kohtutele siduv. Seetõttu järeldeb Üldkohus, et vaidlusalune kiri ei ole otsus, mille peale saab ELTL artikli 263 alusel esitada tühistamishagi.

19| Nõukogu 20. jaanuari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (EÜ ühinemismäärus) (ELT 2004 L 24, lk 1; ELT eriväljaanne 08/03, lk 40).

4. Kontrollipädevus

Kohtuasjas, milles tehti 20. juuni 2018. aasta kohtuotsus *České dráhy vs. komisjon (T-325/16, edasi kaevatud*²⁰, [EU:T:2018:368](#)), pidi Üldkohus võtma seisukoha hagi suhtes, mille esitas Tšehhi riiklik raudteevedusid teostav ettevõtja komisjoni otsuse peale, mis oli adresseeritud talle ja kõigile tema poolt otseselt või kaudselt kontrollitavatele äriühingutele ning milles kohustati neid kõiki määruse nr 1/2003²¹ artikli 20 lõike 4 alusel alluma läbiviidavale kontrollile. Hageja vaidlustas selle otsuse seetõttu, et otsuse tegemise ajal ei saanud komisjonil olla kindlaid tõendeid (isegi mitte kaudseid), mis andsid alust kahtlustada konkurentsieeskirjade rikkumist. Hageja väidab pealegi, et see ei ole piisavalt põhjendatud ja piiritleb kontrollimise eseme ning eesmärgi liiga ulatuslikult, hõlmates sisuliselt hageja kogu tegevust reisijate raudteeveo sektoris Tšehhi Vabariigis.

Üldkohus märgib, et üks liidu õiguse üldpõhimõtte on nõue, et oleks olemas kaitse eraõiguslikus sfääris füüsilise või juriidilise isiku tegevusse avaliku võimu omavolilise või ebaproportsionaalse sekkumise vastu. Niisiis peab selle üldpõhimõtte järgimiseks teabe kontrolli määramise otsuse eesmärk olema koguda dokumente, mis on vajalikud selliste konkreetsete faktiliste ja õiguslike olukordade tegelikkusele vastavuse ja ulatuse kontrollimiseks, mille kohta komisjonil on juba teavet ja mis kujutavad endast piisavalt veenvaid kaudseid tõendeid, mis võimaldavad kahtlustada konkurentsieeskirjade rikkumist. Sellest tuleneb, et kuna just kontrolli määramise otsuse põhjendused piiritlevad komisjoni ametnikele antud pädevuse ulatuse, on nimetatud üldpõhimõttega vastuolus selline kontrolli määramise otsuse sõnastus, mis laiendab seda ulatust kaugemale kui see, mis tuleneb asjaomase otsuse vastuvõtmise ajal komisjoni valduses olevatest piisavalt kindlatest kaudsetest tõenditest.

Kuna siinses asjas ei anna vaidlustatud otsuse põhjendused üksi alust eeldada, et nimetatud otsuse tegemise kuupäeval oli komisjonil tõepoolest piisavalt kindlaid kaudseid tõendeid, mis lubavad kahtlustada ELTL artikli 102 rikkumist, siis järeldeb Üldkohus, et tuleb muid asjakohaseid tegureid arvestades analüüsida, kas komisjonil oli vaidlustatud otsuse tegemise kuupäeval piisavalt kindlaid kaudseid tõendeid, et kahtlustada ELTL artikli 102 rikkumist. Ta märgib seega toimikus juba leiduvate materjalide, sealhulgas riigisisese menetluses ühe Tšehhi ülikooli koostatud ekspertiisiakti põhjal, et komisjonil oli piisavalt kindlaid kaudseid tõendeid, et kahtlustada hagejat ELTL artikli 102 rikkumises, mis seisnes omahinnast madalamate hindade kohaldamises Praha-Ostrava liinil alates 2011. aastast. Seevastu leiab ta komisjoni esitatud dokumentide põhjal, et komisjonil ei olnud selliseid kaudseid tõendeid, et hageja on rikkunud ELTL artikli 102 muus vormis kui omahinnast madalamate hindade väidetavas kohaldamises või muudel liinidel peale Praha-Ostrava liinil, ning tühistab selles osas vaidlustatud otsuse.

20| Kohtuasi C-538/18 P, *České dráhy vs. komisjon*.

21| Komisjoni 18. aprilli 2016. aasta otsus C(2016) 2417 *final* määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 20 lõike 4 kohaldamise menetluses, mis adresseeriti České dráhy ja kõigile tema poolt otseselt või kaudselt kontrollitavatele äriühingutele, ning milles kohustati neid kõiki alluma läbiviidavale kontrollile (juhtum AT.40156 – *Falcon*)

III. Riigiabi

1. Riigiabi mõiste

a. Abi summa kindlaksmääramine – Majandustegevuse mõiste

Kohtuasjas, milles tehti 25. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus **BSCA vs. komisjon** (T-818/14, [EU:T:2018:33](#)), esitati Üldkohtule hagi, et tühistataks teatud sätted komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsuses, mis puudutas teatud meetmeid, mida Belgia riik võttis äriühingu Brussels South Charleroi Airport (BSCA) ja lennuettevõtja Ryanair Ltd kasuks.²² See otsus tehti kohtuotsuse Ryanair vs. komisjon²³ tagajärjel, millega Üldkohus tühistas komisjoni 12. veebruari 2004. aasta otsuse, mis käsitles Vallooni piirkonna ja BSCA poolt lennufirmale Ryanair antud soodustusi viimase tegevuse alustamisel Charlerois.²⁴ See esitas selgitusi abi kohta, mida teatud piirkonnad andsid lennujaamadele, kus tegutsevad odavlennuettevõtjad (low-costs). Üldkohus jätab aga seekord hagi rahuldamata.

Märkides, et abi andmise hetkeks määratakse see kuupäev, mil võeti õiguslikult siduv akt, millega liikmesriigi pädev ametiasutus kohustub abisaajale abi andma, sedastab Üldkohus esmalt, et hageja viidatud 20. juuli ja 8. novembri 2000. aasta otsused ei sisaldanud Vallooni piirkonna valitsuse siduvaid ja täpseid õiguslikke kohustusi hageja ees.

Lisaks pidi Üldkohus seisukoha võtma küsimuses, kas vastavalt hageja väitele tuleb süsteemi, mis võimaldab lennukitel läheneda maandumisrajale halva nähtavuse korral, kvalifitseerida mittemajanduslikku laadi investeeringuks, ning Üldkohus märkis, et majandustegevus on igasugune tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises teataval turul, vastandudes tegevusele, mis on seotud avaliku võimu teostamisega. Mis puudutab maapinnale lähenemise vahendit, mis kasutab raadiosignaali maandumisrajale läheneva lennuki täpsema maandumise tagamiseks, siis selline vahend, isegi kui see on kohustuslik ja aitab kaasa ohutule maandumisele, ei aita siiski kaasa lennuruumi kontrollile ja politsei tegevusele ega ühegi muu avaliku võimu volituse kasutamisele, millega lennujaamas võib tegemist olla. See vahend aitab osutada teenuseid, mida tsiviillennujaam pakub konkurentsi kontekstis lennuettevõtjatele oma üldise tegevuse raames, mis on majandustegevus. Sellise seadme puudumise ainus tagajärg on, et teatavate ilmastikutingimuste korral tühistavad lennujaama kasutavad lennuettevõtjad oma lennud või suunavad need ümber teistesse sellist seadet omavatesse lennujaamadesse. Nii on lennujaam, kus ei ole sellist seadet, ebasoodsamas konkrentsiolukorras võrreldes lennujaamaga, kus selline seade on olemas; kuid see ei võimalda vältida kõnealuse seadme kvalifitseerimist majandustegevuseks.

22| Komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsus C(2014) 6849 *final* meetmete SA. 14093 (C76/2002) kohta, mida Belgia võttis BSCA ja Ryanairi kasuks.

23| 17. detsembri 2008. aasta kohtuotsus **Ryanair vs. komisjon** (T-196/04, [EU:T:2008:585](#)).

24| Komisjoni 12. veebruari 2004. aasta otsus 2004/393/EÜ, mis käsitleb Vallooni piirkonna ja BSCA poolt lennufirmale *Ryanair* antud soodustusi viimase tegevuse alustamisel Charlerois (ELT 2004, L 137, lk 1).

b. Maksustamisalane valikulisus

Kohtuasjas, milles tehti 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Banco Santander ja Santusa vs. komisjon** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), oli küsimuse all kord, mis lubas Hispaania maksuresidendist ettevõtjatel amortiseerida välismaa maksuresidendist äriühingutes osaluse omandamisest tuleneva firmaväärtuse. Selles kohtuotsuses ja veel viies samal päeval tehtud kohtuotsuses (15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Axa Mediterranean vs. komisjon**, T-405/11, ei avaldata, [EU:T:2018:780](#), 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Sigma Alimentos Exterior vs. komisjon**, T-239/11, ei avaldata, [EU:T:2018:781](#), 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **World Duty Free Group vs. komisjon**, T-219/10 RENV, [EU:T:2018:784](#), 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Banco Santander vs. komisjon**, T-227/10, ei avaldata, [EU:T:2018:785](#), ja 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Prosegur Compañía de Seguridad vs. komisjon**, T-406/11, ei avaldata, [EU:T:2018:793](#)), mille esemeks olid nõuded tühistada otsuse 2011/282/EL²⁵ teatud sätted, käsitleb Üldkohus uuesti kõnealuse maksumeetme valikulisust, pärast seda, kui Euroopa kohus oli apellatsiooniasemes²⁶ tühistanud kohtuotsused, milles Üldkohus oli järeldanud, et komisjon oli jätnud tõendamata selle meetme valikulise laadi.²⁷

Kohaldades kolme-etapilist meetodit, et tõendada riigisisese maksumeetme valikulist laadi, mida Euroopa Kohus apellatsiooniasemes tehtud otsuses palus kasutada,²⁸ märgib Üldkohus, et kohtupraktikas on rõhk asetatud mõistele „valikuline“, mis põhineb ettevõtjate, kes otsustavad sooritada teatavaid tehinguid, eristamisel ettevõtjatest, kes otsustavad need sooritamata jätta, mitte ettevõtjate eristamisel neile eriomastest tunnustest lähtuvalt. Selle põhjal otsustab Üldkohus, et selline riigisisene maksumeetme nagu vaidlusalune, mis annab soodustuse, mille saamise tingimuseks on teatava majandustehingu sooritamine, võib olla valikuline ja seda ka juhul, kui tehingu omadustest lähtuvalt võib iga ettevõtja vabalt otsustada selle tehingu teha. Selles asjas sedastab Üldkohus, et komisjon ei ole eespool nimetatud meetodi esimeses etapis põhjendatult piirdunud valikulisuse kriteeriumi analüüsis ainult osaluse omandamisega mitteresidendist äriühingutes ja on seega käsitanud tavapärase süsteemina firmaväärtuse maksustamislahendust, mitte vaidlusaluse meetmega kehtestatud rahalise firmaväärtuse maksustamislahendust. Üldkohus leiab, et komisjon järeldas samuti põhjendatult, et kuna vaidlusalune meede lubab firmaväärtust amortiseerida osaluse omandamisel mitteresidendist äriühingutes, siis käsitab see neid tehinguid erinevalt võrreldes osaluse omandamisega residendist äriühingutes, samas kui need kaks tehinguliiki on tavapärase süsteemiga taotletava eesmärgi seisukohast sarnases õiguslikus ja faktilises olukorras. Kuna vaidlusaluse meetme kohaldamine toob kaasa selliste ettevõtjate erineva kohtlemise, kes ometi on sarnases olukorras, siis tekitab see igal juhul tagajärgi, mille tõttu meedet ei saa pidada neutraalse maksustamise põhimõtte seisukohast põhjendatuks.

25| Komisjoni 12. jaanuari 2011. aasta otsus 2011/282/EL firmaväärtuse amortiseerimise kohta välismaises äriühingus osaluse omandamisel C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07), mida Hispaania rakendas (ELT 2011, L 135, lk 1)

26| 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus **komisjon vs. World Duty Free Group jt.** (C-20/15 P ja C-21/15 P, [EU:C:2016:981](#)).

27| 7. novembri 2014. aasta kohtuotsus **Banco Santander ja Santusa vs. komisjon** (T-399/11, [EU:T:2014:938](#)) ja 7. novembri 2014. aasta kohtuotsus **Autogrill España vs. komisjon** (T-219/10, [EU:T:2014:939](#)).

28| Selle meetodi kohaselt peab esmalt kindlaks tegema, milline on asjaomases liikmesriigis kohaldatav üldine või „tavapärane“ maksustamissüsteem (esimene etapp), ja seejärel tõendama, et kõnealune maksumeetme kaldub üldisest süsteemist kõrvale, kuna see eristab ettevõtjaid, kes üldise süsteemi eesmärgi seisukohast on sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras (teine etapp). Meetmed, mis eristavad kõnealuse õigusliku regulatsiooni eesmärgi seisukohast sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras olevaid ettevõtjaid ja mis on seega *a priori* valikulised, ei ole siiski mõistega „riigiabi“ hõlmatud, kui asjaomane liikmesriik suudab tõendada, et vahetegemine on põhjendatud, kuna see tuleneb selle süsteemi olemusest või ülesehitusest, millesse meetmed kuuluvad (kolmas etapp).

c. Omistatavus – Arukalt käituva erainvestori kriteerium

Kohtuasjas, milles tehti 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus *Comune di Milano vs. komisjon* (T-167/13, [EU:T:2018:940](#)), esitati Üldkohtule tühistamishagi otsuse peale, millega komisjon oli tunnistanud siseturuga kokkusobimatuks abi, mida äriühing SEA Spa, kes haldab Milano-Linate ja Milano-Malpensa (Itaalia) lennujaamu, oli andnud kapitali suurendamise vormis ja tema kontrolli all olevale uuele äriühingule ärinimega Sea Handling SpA.²⁹ Hagi põhjenduseks tugines hageja eelkõige ELTL artikli 107 lõike 1 rikkumisele, kuna komisjon olevat esiteks ekslikult tuvastanud, et toimus riigi ressursside üleminek ja et kõnealused meetmed olid omistatavad Itaalia riigile, ja teiseks eiranud erainvestori kriteeriumi. Kohtuotsuses täpsustatakse riigiabi meetmete omistatavuse kriteeriume ning tõendamiskoormist seoses aruka erainvestori põhimõttega.

Kõnealuste meetmete riigile omistatavuse küsimuses paluti Üldkohtul otsustada, kas komisjon pidi kõnealuste abimeetmete – mida käsitletakse perioodil 2002–2010 iga-aastaselt – riigile omistatavust tõendama iga aasta kohta eraldi. Sellega seoses märgib Üldkohus, et kuna riigi sekkumised toimuvad mitmesugustes vormides ja neid tuleb analüüsida nende tagajärgede kaudu, siis ei saa välistada, et mitut riigi järjestikust sekkumist tuleb ELTL artikli 107 lõike 1 kohaldamise eesmärgil käsitada ühe sekkumisena. Olukord võib olla niisugune eelkõige siis, kui järjestikused sekkumised, võttes eelkõige arvesse nende ajalist järjekorda, eesmärki ja ettevõtja olukorda nende sekkumiste hetkel, on omavahel niivõrd tihedalt seotud, et neid on võimatu üksteisest eraldada, nagu Üldkohtu arvates oli olukord siinses asjas.

Mis puudutab erainvestori põhimõtet puudutavat tõendamiskoormist, siis sedastab Üldkohus esmalt, et vastavalt tõendamiskoormise põhimõtetele riigiabi valdkonnas tuleb tõendid riigiabi olemasolu kohta esitada komisjonil. Selleks on ta kohustatud viima hoolikalt ja erapooletult läbi asjaomaste meetmete uurimise menetluse, et tal oleks abi olemasolu ning vajaduse korral abi siseturuga kokkusobimatuse ja ebaseaduslikkuse kohta lõpliku otsuse tegemisel olemas võimalikult täielikud ja usaldusväärsed tõendid. Üldkohus märgib täpsustades, et komisjonipoolne uurimine selle väljaselgitamiseks, kas konkreetseid meetmeid võib lugeda riigiabiks põhjusel, et ametiasutused ei ole tegutsenud nagu erainvestor, nõuab keerulise majandusliku hinnangu andmist. Kuid liidu kohus ei saa selles kontekstis toimuva kontrollimise raames asendada komisjoni majanduslikku hinnangut enda omaga, vaid ta peab piirduma menetlus- ja põhjendamishinnangute järgimisega, aluseks olevate asjaolude sisulise õigsuse, nende faktiliste asjaolude hindamisel ilmsete hindamisvigade või võimu kuritarvitamise puudumise kindlakstegemisega. Tõendamaks, et komisjon on teinud asjaolude hindamisel ilmse vea, mis võiks põhjendada vaidlustatud otsuse tühistamist, peavad hagejate esitatud tõendid olema piisavad, et võtta otsuses esitatud faktide hinnangutelt usutavus. Üldkohus märgib samuti, et erainvestori kriteeriumi kohaldamisel peab komisjon andma üldhinnangu, võttes arvesse kõiki asja olulisi tegureid. Selles osas omab esmalt tähtsust igasugune informatsioon, mis võib mõjutada olulisel määral otsuse tegemisel tavaliselt ettevaatlikku ja hoolsat eraõiguslikku võlaausaldajat, kes on avalik-õigusliku võlaausaldajaga võimalikult sarnases olukorras ning nõuab võla tasumist makseraskustes olevalt võlgnikult. Teiselt poolt on eraõigusliku võlaausaldaja kriteeriumi kohaldamisel ainsana asjakohased investeerimisotsuse tegemise hetkel olemasolevad tõendid ja prognoositavad arengud. Nimelt ei ole komisjonil kohustust hinnata mingit infot, kui esitatud tõendid on koostatud pärast seda, kui tehti kõnealuse investeeringu otsus, ning need ei vabasta asjaomast liikmesriiki kohustusest anda eelnev asjakohane hinnang oma investeeringu kasumlikkusele enne selle investeeringu läbiviimist. Märkides, et siinses asjas ei olnud tehtud sellist eelnevat hinnangut investeeringu kasumlikkuse kohta, jäeldab Üldkohus, et hageja ei ole tõendanud, et komisjon tegi ilmse hindamisvea, lükates tagasi tema argumendi, et siinses asjas on erainvestori kriteeriumit järgitud.

29] Komisjoni 19. detsembri 2012. aasta otsus (EL) 2015/1225 kapitali suurendamise kohta, mida ettevõtja SEA SpA tegi ettevõtja Sea [Handling] SpA kasuks (SA.21420 (C 14/10) (ex NN 25/10) (ex CP 175/06)) (ELT 2015, L 201, lk 1).

2. Kooskõla

Kohtuasjas, milles tehti 12. juuli 2018. aasta kohtuotsus **Austria vs. komisjon** (T-356/15, edasi kaevatud³⁰, [EU:T:2018:439](#)), pidi Üldkohus hindama sellise otsuse seaduslikkust, milles komisjon tuvastas, et Ühendkuningriigi kavatsatud abimeede Hinkley Point tuumaelektrijaama toetuseks oli siseturuga kokkusobiv, ning lubas seda rakendada.³¹ Selles kohtuasjas oli Üldkohtul nimelt võimalus täpsustada, kuidas suhestuvad omavahel ELTL artikkel 107 ja Euratomi leping seoses meetmetega, mis puudutavad tuumaenergia valdkonda.

Sellega seoses märgib Üldkohus, et kuna Euratomi leping ei näe ette ammendavaid riigiabieeskirju, võib ELTL artiklit 107 kohaldada kõnealustele meetmetele, isegi kui nende eesmärk kuulub Euratomi lepingu kohaldamisalasse. Siiski tuleb nimetatud sätte kohaldamisel tuumaenergia valdkonna meetmetele arvestada Euratomi lepingu sätteid ja eesmärgi.

Hinnates muu hulgas sellistele meetmetele ELTL artikli 107 lõike 3 punkti c kohaldamise tingimusi, märkis Üldkohus esiteks, et selle sätte alusel ei pea avaliku huvi eesmärk, mida kõnealune meede taotleb, tingimata olema eesmärk, mida kõik liikmesriigid või enamus neist jagavad. Arvestades Euratomi lepingu sätteid ja liikmesriikide õigust valida erinevate energiaallikate vahel, võib liikmesriik määrata aatomenergia edendamise ja täpsemalt uue põlvkonna tuumavõimsuse loomise ergutamise ELTL artikli 107 lõike 3 punkti c tähenduses avaliku huvi eesmärgiks. Teiseks, mis puudutab küsimust, kas abi võib lugeda sobivaks, vajalikuks ja proportsionaalseks, siis märgib Üldkohus, et riigi sekkumise vajalikkuse tuvastamiseks on asjakohane küsida, kas liikmesriigi taotletud avaliku huvi eesmärk saavutatakse, kui see riik ei sekkuks. Riigi sekkumist võib lugeda vajalikuks, kui turujõud ei suuda üksi aegsasti saavutada liikmesriigi poolt taotletud avaliku huvi eesmärki, isegi kui sellist turgu ei saa iseenesest lugeda tõrkega turuks. Üldkohus täpsustab lisaks, et ELTL artikli 107 lõike 3 punktis c ei ole otsesõnu nõutud, et komisjon määratleks arvuliselt abimeetmest tuleneva toetusekvalendi. Seetõttu, kui ta suudab järeldada abimeetme sobivust, vajalikkust ja proportsionaalsust, ilma et selle täpne summa oleks määratletud, ei saa talle ette heita, et ta ei ole viinud läbi selle abi arvulist määratlemist. Lõpuks märgib Üldkohus, et tegevusabi, mille eesmärk on *status quo* säilitamine või ettevõtja vabastamine jooksva halduse või tavakohase tegevuse käigus tavaliselt tekkivatest kuludest, ei või lugeda siseturuga kokkusobivaks, kuna selline abi ei vasta ELTL artikli 107 lõike 3 punkti c nõuetele. Seevastu ei ole mingeid takistusi, et abimeede, millega taotletakse avaliku huvi eesmärki, mis on sobilik ja vajalik selle eesmärgi saavutamiseks, mis ei muuda kaubandustingimusi vastuolus ühiste huvidega ja mis vastab niisiis ELTL artikli 107 lõike 3 punkti c nõuetele, tunnistatakse selle sätte alusel siseturuga kokkusobivaks, sõltumata küsimusest, kas seda tuleb kvalifitseerida investeerimisabiks või tegevusabiks.

3. Esialgse uurimise faas – Uurimiskohustus

Kohtuasjas, milles tehti 19. detsembri 2018. aasta kohtuotsus **HH Ferries jt vs. komisjon** (T-68/15, [EU:T:2018:563](#)), pidi Üldkohus otsustama hagi üle, mis oli esitatud komisjoni otsuse peale, millega esiteks ei loetud teatud meetmeid abiks ja teiseks ei esitatud pärast ELTL artikli 108 lõikes 3 sätestatud esialgset hindamismenetlust vastuväiteid riigigarantiidele ja rahalisele abile, mida anti konsortsiumile, mille ülesandeks oli ehitada ja hallata Kastrupi (Taani) ja Limhamni (Rootsi) vahelise Øresundi väina raudtee-maantee püsiühenduse

³⁰ Kohtuasi C-594/18 P, **Austria vs. komisjon**.

³¹ Komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2015/658 abimeetme SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) kohta, mida Ühendkuningriik kavatseb rakendada Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetuseks (ELT 2015, L 109, lk 44).

infrastruktuuri projekti.³² Hagejad tuginevad eeskätt sellele, et komisjon on rikkunud kohustust algatada ETL artikli 108 lõikes 2 ette nähtud ametlik uurimismenetlus. Nende sõnul tekkisid komisjonil esialgses uurimismenetluses tõsised raskused, mistõttu oleks ta pidanud algatama ametliku uurimismenetluse.

Üldkohus märgib, et juhul, kui komisjon ei suuda ETL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud menetluses läbiviidava esialgse uurimise käigus jõuda veendumuseni, et kõnealune riiklik meede kas ei kujuta endast „abi“ ETL artikli 107 lõike 1 tähenduses, või kui meede kvalifitseeritakse abiks, on see kooskõlas aluslepinguga, või juhul, kui kõnealune menetlus ei võimaldanud tal ületada kõiki raskusi, mis tekkisid asjaomase meetme ühisturuga kokkusobivuse hindamise käigus, on sellel institutsioonil kohustus algatada ETL artikli 108 lõikes 2 ette nähtud menetlus, ilma et tal oleks kaalutlusõigust. Kui komisjoni uurimise ebapiisavus või puudulikkus esialgses uurimismenetluses viitab tõsistele raskustele, tuleb hagejal tõendada tõsiste raskuste esinemine, mida ta võib teha paljude selliste kokkulangevate kaudsete tõendite esitamisega.

Selles küsimuses märgib Üldkohus, et vaidlustatud otsuses pole selgitusi selle kohta, miks siinses asjas antud riigigarantiisid tuleb pidada abikavadeks, mis on asjaolu, mis näitab, et analüüs on ebapiisav ja mittetäielik. Täpsemalt ei ole selles vähimalgi määral selgitatud, kuidas riigigarantiides seisnev abi vastab tingimusele, et abi ei tohi seonduda eriprojektiga, nagu see tuleneb määruse (EÜ) nr 659/1999³³ artikli 1 punktist d.

Lisaks märgib Üldkohus, et vaidlusaluse riigiabi siseturuga kokkusobivuse analüüs oli ebapiisav ja mittetäielik, kuna esiteks ei kontrollinud komisjon, kas riigigarantiide kasutamiseks olid seatud tingimused; teiseks ei suutnud ta esialgse uurimise lõpus kindlaks teha riigigarantiides sisalduvat abielementi; kolmandaks ei kontrollinud ta, kas oli tegemist ekspluateerimise kulude katmiseks antud tegevusabiga; neljandaks ei teadnud ta kõnealuse abi summalist ega ajalist täpset piiri; viiendaks ei olnud tal piisavalt materjali tõendamaks, et riigigarantiidega seotud abi ja Taani maksualase abiga seotud abi piirdusid minimaalsega, mis oli vaidlusaluse projekti realiseerimiseks vajalik, ja kuuendaks ei analüüsinud ta kõnealuste abide mõju konkurentsile ja liikmesriikidevahelisele kaubandusele ega kaalunud abide negatiivseid ja positiivseid mõjusid. Ta järeldab sellest, et komisjonil tekkisid kõnealuste riigiabide siseturuga kokkusobivuse tuvastamisel tõsised raskused, mille tõttu oleks ta pidanud algatama ametliku uurimismenetluse, ning tühistab selle põhjal vaidlustatud otsuse.

Kohtuasjas, milles tehti 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus ***Energy ja Tempus Energy Technology vs. komisjon*** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)), pidi Üldkohus otsustama, kas on seaduslik komisjoni otsus jätta esitamata vastuväited sellise abikava kohta, mis puudutas Ühendkuningriigi võimsusturgu, kuna see kava oli kooskõlas siseturuga vastavalt ETL artikli 107 lõike 3 punktile c.³⁴ Hagejad väitsid, et komisjon ei saanud pärast esialgset läbivaatamist ja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise ajal olemasoleva teabe põhjal asuda seisukohale, et kavandatav võimsusturg ei tekita kahtlusi selle kokkusobivuses siseturuga.

32] Komisjoni 15. oktoobri 2014. aasta otsus C(2014) 7358 final, mitte kvalifitseerida teatavaid meetmeid abiks ega esitada pärast ETL artikli 108 lõikes 3 ette nähtud esialgset uurimist vastuväiteid järgmistele riigiabidele: SA.36558 (2014/NN) ja SA.38371 (2014/NN) – Taani ning SA.36662 (2014/NN) – Rootsi, mis puudutavad Sundi väina raudtee-maantee püsiühenduse infrastruktuuri projekti riiklikku finantseerimist (ELT 2014, C 418, lk 1 ja ELT 2014, C 437, lk 1),

33] Nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrus (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ETL artikli 108] kohaldamiseks (EÜT 1999, L 83, lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 339).

34] Komisjoni 23. juuli 2014. aasta otsus C(2014) 5083 (final) mitte esitada vastuväiteid abikavale, mis puudutab Ühendkuningriigi elektrienergia tootmisvõimsuse turgu, põhjusel, et see kava on vastavalt ETL artikli 107 lõike 3 punktile c siseturuga kooskõlas (riigiabi 2014/N-2) (ELT 2014, C 348, lk 5).

Analüüsid seda küsimust eelkõige 2014.–2020. aasta keskkonna- ja energiaalase riigiabi suuniste³⁵ alusel, rõhutas Üldkohus, et määruse nr 659/1999 artikli 4 lõigetes 3 ja 4 sätestatud kahtluste mõiste on objektiivset laadi. Selliste kahtluste olemasolu tuleb otsida nii vaidlustatud akti vastuvõtmise tingimustest kui ka selle sisust, tehes seda objektiivselt, võrreldes otsuse põhjendusi nende tõenditega, mis komisjonil olid siis, kui ta võttis seisukoha vaidlusaluse abi siseturuga kokkusobivuse osas. Ta sedastab samuti, et selleks, et oleks võimalik läbi viia piisav uurimine – pidades silmas riigiabi suhtes kohaldatavaid eeskirju –, ei pea komisjon piirduma oma analüüsis nende elementidega, mis sisalduvad kõnealuse meetme kohta saadetud teatistes. Ta võib ja küsida vajaduse korral peab küsima asjakohast teavet selleks, et otsuse vastuvõtmise ajal oleks tal hindamiseks teavet, mida võib mõistlikult pidada hinnangu andmisel piisavaks ja selgeks. Niisiis, selleks et tõendada siinses asjas kahtluste olemasolu määruse nr 659/1999 artikli 4 lõike 4 tähenduses, pidid hagejad näitama, et komisjon ei uurinud ega analüüsinud hoolikalt ja erapooletult kõiki selle analüüsi seisukohast asjasse puutuvaid tegureid, või et ta ei võtnud neid nõuetekohaselt arvesse viisil, mis oleks kõrvaldanud igasugused kahtlused teatatud meetme kokkusobivuse kohta siseturuga.

Üldkohus leiab, et asjaolu, et esialgne menetlus kestis kõigest ühe kuu, ei võimalda ikkagi asuda seisukohale, et tegemist oli kaudse tõendiga, mis kinnitab kahtluste puudumist kõnealuse meetme esmakordse uurimise lõpus. Nimelt edastas komisjon Ühendkuningriigile teatisele eelnenud etapis palju küsimusi, mis andsid tunnistust raskustest, mis tal tekkisid, et anda täielik hinnang teatamisele kuuluva meetme kohta. Niisiis edastas komisjon nädal enne sellest meetmest teatamist Ühendkuningriigile rea küsimusi, mis puudutasid ennekõike kavandatava meetme ergutavat mõju, selle proportsionaalsust ning võimalikku diskrimineerimist võimsuse tarnijate vahel; kusjuures need kolm küsimust kujutasid endast keskset osa hinnangust, mida komisjon pidi suuniste alusel teostama. Paralleelselt võtsid komisjoniga ühendust kolme liiki ettevõtjad, kes väljendasid oma muret võimsuse turu jaoks kavandatud teatud aspektide pärast. Ühtlasi ei näi, et komisjon oleks esialgses uurimises eraldi uurinud või autonoomselt hinnanud Ühendkuningriigi edastatud teavet tarbimise juhtimise rolli kohta võimsusturul. Üldkohus leiab lisaks, et komisjon ei ole seda rolli õigesti hinnanud. Üldkohus järeldeb samuti, et komisjon oli teadlik sõltumatu tehnilise ekspertrühma viidatud raskustest, mis puudutab tarbimise juhtimise arvesse võtmist võimsusturul. Siiski nähtub vaidlustatud otsusest, et komisjoni arvates piisas tarbimise juhtimise tegeliku arvesse võtmise hindamiseks – et mitte jääda olukorda, kus tal võiks olla kahtlusi abikava kokkusobivuses siseturuga – sellest, kui nõustuda Ühendkuningriigi poolt selle kohta kavandatava üksikasjaliku korraga. Üldkohus järeldeb oma analüüsi lõpus, et teatatud meetme siseturuga kokkusobivuse hindamine tekitas kahtlusi määruse nr 659/1999 artikli 4 tähenduses, mistõttu oleks komisjon pidanud algatama ETL artikli 108 lõikes 2 sätestatud menetluse.

4. Tagasinõudmine

Kohtuasjas, milles tehti 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Banco Santander ja Santusa vs. komisjon** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), oli Üldkohtul ühtlasi võimalus täpsustada, millistel tingimustel ei pea õigusvastaseks ja kokkusobimatuks tunnistatud abi õiguspärase ootuse põhimõtte järgmise tõttu tagasi nõudma. Siinses asjas oli komisjon järeldanud, et kõnealuse korra adressaatidel võib olla õiguspärane ootus kuni hetkeni, mil Euroopa Liidu Teatajas avaldatakse ametliku uurimismenetluse algatamise otsus. Hagejad väitsid oma hagi nimelt, et komisjon oleks pidanud tunnustama õiguspärase ootuse olemasolu kuni vaidlustatud otsuse avaldamise kuupäevani.

35| Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunistes aastateks 2014–2020 (ELT 2014, C 200, lk 1).

Sellega seoses märgib Üldkohus algatuseks, et õigus tugineda õiguspärase ootuse kaitsele eeldab, et täidetud on kolm kumulatiivset tingimust. Esiteks peavad ametiasutused olema andnud isikule pädevatest ja usaldusväärsetest allikatest pärit täpseid, tingimusteta ja ühtelangevaid kinnitusi. Teiseks peavad need kinnitused olema sellised, et isikul, kellele need on antud, tekib õiguspärane ootus. Kolmandaks peavad antud kinnitused olema kooskõlas kohaldatavate õigusnormidega. Üldkohus leiab, et kui oleks olemas reegel või põhimõte, mille kohaselt komisjon on kohustatud määrama kogu ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmise, siis kinnitused, mis on antud abi tagasi nõudmata jätmise korral ja mis võivad tuleneda kinnitustest, mis on antud selle kohta, et meedet ei ole kvalifitseeritud riigiabiks, oleksid paratamatult selle põhimõtte või reeglga vastuolus. Nii ei saaks iial olla täidetud kolmas tingimus õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohaldamise kumulatiivsetest tingimustest. Üldkohus sedastab siiski, et ettevõtjad, kelle suhtes vaidlusalust regulatsiooni kohaldati või võidi kohaldada, said pärast algatamisotsuse avaldamise kuupäeva viivitamatult kohandada oma tegevust, võtmata endale kohustusi osaluse omandamiseks välismaises äriühingus, kui nad leidsid, et see kohustus ei paku enam piisavat majanduslikku huvi, arvestades riski, et lõpuks ei saagi nad vaidlusaluse regulatsiooniga ette nähtud maksusoodustust kasutada.

15. novembri 2018. aasta kohtuotsuses **Deutsche Telekom vs. komisjon** (T-207/10, [EU:T:2018:786](#)) võttis Üldkohus samuti seisukoha komisjoni otsuse suhtes, mille kohta tehti 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **Banco Santander ja Santusa vs. komisjon** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), mis omakorda puudutas hagi, mille oli esitanud abikorrast kasu saava ettevõtja üks konkurent. Hageja leidis, et komisjon oleks nimelt pidanud kohustama selle kava alusel antud abi tagasi nõudma ja mitte lubama õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte alusel kõnealuse kava jätkuvat rakendamist osaluste omandamiste suhtes, mis olid toimunud enne ametliku uurimismenetluse algatamise otsuse avaldamist.

Neid argumente arvestades rõhutas Üldkohus, et kui abi antakse komisjonile eelnevalt teatamata, mistõttu see on ELTL artikli 108 lõike 3 kohaselt ebaseaduslik, ei saa abisaajal sel momendil olla õiguspärast ootust, et abi andmine on nõuetekohane, välja arvatud juhul, kui esinevad erandlikud asjaolud. Erandit õigustab täpsemalt asjaolu, et liikmesriikidel ja abisaajatel on selle teatamiskohustuse suhtes erinev seisund. Abisaajate kasuks lubatud erandit õigustab lisaks asjaolu, et ilma selle erandita kaotaks õiguspärase ootuse kaitse üldpõhimõtte riigiabi valdkonnas oma sisu, kuna abi tagasinõudmise kohustus, mida see põhimõte on mõeldud leevendada, on kohaldatav üksnes teatamata jäetud abi suhtes, mida on rakendatud ilma komisjoni heakskiiduta.

Analüüsides ka täpsemalt tunnustatud õiguspärase ootuse ajalist ulatust, märkis Üldkohus, et selles kontekstis on vajalik eristada õiguspärase ootuse saamise kuupäeva, mis vastab konkreetsetest kinnitustest teada saamise kuupäevale, ja saadud õiguspärase ootuse eset, mis võib ulatuda enne seda kuupäeva tehtud tehingutele, olenevalt antud konkreetsete kinnituste tingimustest. Õiguspärane ootus puudutab nimelt kõige sagedamini ja ka selles asjas niisuguse olemasoleva olukorra säilimist, mis juba oma määratluselt on tekkinud enne akti, mis andis õiguspärase ootuse selle olukorra säilimise suhtes. Sellest järeldub, et käsitletavas asjas ei ole komisjon ekslikult järeldanud, et õiguspärane ootus laieneb abile, mis anti vaidlusaluse kava alusel alates selle jõustumisest.

IV. Intellektuaalomand – Euroopa Liidu kaubamärk

1. Muutmispädevus

1. veebruari 2018. aasta kohtumääruse **ExpressVPN vs. EUIPO (EXPRESSVPN)** (T-265/17, [EU:T:2018:79](#)) aluseks olnud asjas oli Üldkohtul võimalus lahendada küsimus, kas hagi üksnes Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) apellatsioonikoja otsuse muutmise nõudes võib lugeda vastuvõetavaks. Selles asjas täpsustas hageja EUIPO esitatud hagi vastuvõetamatuse vastuväite kohta esitatud seisukohtades, et ta esitas üksnes vaidlustatud otsuse muutmise nõude.

Üldkohus asus seisukohale, et talle esitatud hagi ainus nõue on muutmisnõue määruse (EÜ) 207/2009³⁶ artikli 65 lõike 3 (nüüd määruse (EL) 2017/1001 artikli 72 lõige 3) tähenduses, mis näeb ette, et apellatsioonikodade otsuste peale esitatud kaebuste korral on „Üldkohus [...] pädev vaidlustatud otsust tühistama või muutama.“ Kuna hageja rõhutas vastuvõetamatuse vastuväite kohta esitatud seisukohtades, et ta nõuab üksnes vaidlustatud otsuse „muutmist“, siis ei olnud Üldkohtul kõnealuses asjas võimalik tõlgendada seda ainsat nõuet nii, et selles paluti nii vastava otsuse tühistamist kui ka muutmist. Kuna otsuse täielik või osaline tühistamine on määruse nr 207/2009 artikli 65 lõike 3 tähenduses esitatud muutmisnõude rahuldamise vajalik eeltingimus, ei saa sellist nõuet vaidlustatud otsuse tühistamise nõude puudumise korral rahuldada. Igal juhul ei ole olukorras, kus hageja taotluses paluti, et „EUIPO kannaks kaubamärgi Euroopa Liidu kaubamärkide registrisse“ ja apellatsioonikojal puudub pädevus sellist taotlust menetleda, ka Üldkohtu pädevuses otsustada muutmisnõude üle, milles soovitakse, et ta muudaks selliselt apellatsioonikoja otsust, mistõttu vastav hagi tuleb vastuvõetamatuna tagasi lükata.

2. Absoluutsed keeldumispõhjused

Kohtuasjas, milles tehti 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus **La Mafia Franchises vs. EUIPO – Itaalia (La Mafia SE SIENTA A LA MESA)** (T-1/17, [EU:T:2018:146](#)), käsitleti Itaalia Vabariigi esitatud hagi tunnistada vastuolu tõttu avaliku korraga kehtetuks kombineeritud tähise seisnev kujutismärk, mis koosneb mustast ruudukujulisest taustast, mille sees on valgete tähtedega kirjutatud sõnalised elemendid „la mafia“ ja „se sienta a la mesa“, ja millele on tagaplaanil lisatud punase roosi kujutis. Tühistamisosakond ja seejärel EUIPO apellatsioonikoda leidsid, et vaidlustatud kaubamärk on vastuolus avaliku korraga ning tuleb määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punkti f (nüüd määruse 2017/1001 artikli 7 lõike 1 punkt f) alusel seetõttu tunnistada tervikuna kehtetuks.

Lahendades kaebust, mille hageja esitas apellatsioonikoja otsuse peale, tuletas Üldkohus kõigepealt meelde, et määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punktis f ette nähtud absoluutse keeldumispõhjuse kohaldamisel tuleb arvestada nii liidu kõigile liikmesriikidele ühiste kaalutlustega kui ka eri liikmesriikide eriomaste asjaoludega, mis võivad mõjutada tähise tajumist nende liikmesriikide territooriumil asuva asjaomase avalikkuse poolt. Olles tuvastanud vaidlustatud kaubamärgi domineeriva elemendi „la maffia“ põhjal, et vaidlustatud kaubamärki tajutakse viitena selle nime all tuntud kuritegelikule organisatsioonile, asus Üldkohus seisukohale, et nimetatud organisatsiooni kuritegelik tegevus rikub väärtusi, millel liit põhineb, eelkõige

36] Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määrus (EÜ) nr 207/2009 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2009, L 78, lk 1), muudetud redaktsioonis (asendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2017. aasta määrusega (EL) 2017/1001 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2017, L 154, lk 1)).

inimväärikuse ja vabaduse väärtusi, nagu need on ette nähtud ELL artiklis 2 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 2, 3 ja 6. Rõhutades, et need väärtused on jagamatud ja moodustavad liidu vaimu- ja kombevaramu, lisas Üldkohus samuti, et Mafia tegevused vastavad eriti rasketele rahvusvahelist mõõdet omavatele kuriteoliikidele, mille suhtes on ELTL artiklis 83 ette nähtud liidu seadusandja sekkumine. Ta märkis lisaks, et sõnalist elementi „la mafia“ tajutakse selle kriminaalse organisatsiooni poolt juba mitu aastakümnet Itaalia julgeolekule põhjustatud raskete rikkumiste tõttu asjaomases liikmesriigis sügavalt negatiivsena. Seetõttu leidis Üldkohtu seisukoha põhjal apellatsioonikoda õigesti, et vaidlustatud kaubamärgi sõnaline element „la mafia“ ilmselgelt viitab asjaomase avalikkuse silmis teatava kuritegeliku organisatsiooni nimele, mis on vastutav avaliku korra suhtes toime pandud eriti raskete rikkumiste eest.

Üldkohtul paluti kohtuasjas, milles tehti 24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **Pirelli Tyre vs. EUIPO - Yokohama Rubber (L-kujulise soone kujutis)** (T-447/16, edasi kaevatud³⁷, [EU:T:2018:709](#)), lahendada hagi EUIPO viienda apellatsioonikoja niisuguse otsuse peale, millega viimane jättis muutmata tühistamisotsakonna otsuse, milles tuvastati, et hageja kaubamärk, milleks on on L-kujulist soont kujutav tähis ja mis on registreeritud muu hulgas õhkrehvide jaoks, koosneb ainult asjaomase kauba kujust, mis on määruse (EÜ) nr 40/94³⁸ artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii tähenduses vajalik tehnilise tulemuse saavutamiseks. Hageja heitis oma hagi apellatsioonikoja muu hulgas ette, et viimane põhjendas oma otsust artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii redaktsiooniga, mis ei olnud ajaliselt kohaldatav.

Üldkohus juhtis sel teemal tähelepanu sellele, et määrusega (EL) 2015/2424³⁹ muudeti määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii sõnastust (nüüd määruse 2017/1001 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkt ii) ning selles on sätestatud materiaaõigusnorm. Üldkohtu sõnul ei nähtu määruse 2015/2424 sõnastusest, eesmärgist ega ülesehitusest, et määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkt ii, määrusest 2015/2424 tulenevas redaktsioonis, peaks kehtima asjaolude suhtes, mis on toimunud enne viimati nimetatud määruse jõustumist 23. märtsil 2016. Sellest järeldub, et määruse nr 207/2009 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii redaktsioon, mis tuleneb määrusest 2015/2424, ei olnud kõnealusel juhul ilmselgelt kohaldatav, sest vaidlustatud kaubamärk registreeriti 18. oktoobril 2002 pärast kaubamärgi registreerimistaotluse esitamist 23. juulil 2001. Seetõttu oleks apellatsioonikoda pidanud hindama, kas vaidlustatud kaubamärk tuleb tunnistada kehtetuks määruse nr 40/94 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii alusel.

Sisulistes küsimustes tõdes Üldkohus kõigepealt, et vaidlustatud tähis ei kujuta oma registreeritud kujul rehvi ega rehvi veerepinna turvise kuju. Ta märkis, et kahemõõtmelise tähise põhiomaduste kindlakstegemiseks võib apellatsioonikoda tõesti võtta arvesse lisaks graafilisele reproduktsioonile ning võimalikele kaubamärgitaotlusele lisatud kirjeldustele ka sobivaid asjaolusid, mis võimaldavad hinnata, mida kõnealune tähis konkreetset kujutab. Siiski ei ole EUIPO-l lubatud vaidlustatud tähise kuju kindlakstegemiseks lisada selle kujule elemente, millest see tähis ei koosne, mis on tähisevälised ja selle koosseisu ei kuulu. Määruse nr 40/94 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii aluseks olev üldine huvi ei luba apellatsioonikojal eirata selle konkreetse sätte kohaldamisel tähisel esitatud kuju. Märkides lisaks, et määruse nr 40/94 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii ette nähtud absoluutse keeldumispõhjuse kohaldamisala ei piirdu ainult tähistega, mis koosnevad üksnes „kauba“ kui sellise kujust, toob Üldkohus samas välja, et kõnealusel juhul ei koosne

37| Kohtuasi C-818/18 P, **Yokohama Rubber – Pirelli Tyre vs. EUIPO** ja kohtuasi C-6/19 P, **Pirelli Tyre**.

38| Nõukogu 20. detsembri 1993. aasta määrus (EÜ) nr 40/94 ühenduse kaubamärgi kohta (EÜT 1994, L 11, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 146), muudetud redaktsioonis (asendatud määrusega nr 207/2009, muudetud redaktsioonis, omakorda asendatud määrusega 2017/1001).

39| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrus (EL) 2015/2424, millega muudetakse määrust nr 207/2009 ja komisjoni määrust (EÜ) nr 2868/95 (millega rakendatakse nõukogu määrust nr 40/94) ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 2869/95 siseturu harmoneerimisametile makstavate lõivude kohta (kaubamärgid ja tööstusdisainilahendused) (ELT 2015, L 341, lk 21)).

vaidlustatud tähis ainult asjaomase kauba kujust või vormist, mis iseenesest kujutaks kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt endast kõnealuse kauba märkimisväärsset osa. Seetõttu leidis apellatsioonikoda ekslikult, et vaidlustatud tähis kujutab rehvi veerepinna turvist ning asjaomane tähis koosneb määruse nr 40/94 artikli 7 lõike 1 punkti e alapunkti ii tähenduses „kauba kujust“.

Kohtuasjas, milles tehti 25. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **Devin vs. EUIPO – Haskovo (DEVIN)** (T-122/17, edasi kaevatud⁴⁰, [EU:T:2018:719](#)), paluti Üldkohtul analüüsida tasakaalu geograafiliste nimede vabas kasutatavuses seisneva üldise huvi ning kaubamärgiomaniku erahuvi vahel. Kõnealusel juhul jättis EUIPO teine apellatsioonikoda muutmata tühistamisotsakonna otsuse, millega tunnistati alkoholivabade jookide jaoks registreeritud vaidlustatud kaubamärk kehtetuks, kuna põhjusel, et Devini linn (Bulgaaria) on laia avalikkuse seas tuntud eelkõige tervisevete kuurordina, kirjeldab see kaubamärk tähistatavate kaupade geograafilist päritolu.

Üldkohus tõdes, analüüsides kõigepealt, kuidas Bulgaaria naaberriikide Kreeka ja Rumeenia keskmine tarbija sõna „devin“ tajub, et ainuüksi asjaolust, et interneti otsingumootorid annavad Devini linna kohta päringuid tehes tulemusi, ei piisa selle tõendamiseks, et tegemist on märkimisväärsel osale nende riikide asjaomastest avalikkusest teada oleva kohaga. Samuti ei piisa ainuüksi „arvestatavast turismisuunitlusest interneti otsingumootorites“, et tõendada teatava väikelinna tuntust asjaomase avalikkuse seas välismaal. Üldkohus märkis, et apellatsioonikoda ei võtnud Bulgaariat või Devinit külastavatele välituristidele, eelkõige Kreeka ja Rumeenia turistidele keskendudes arvesse kogu asjaomast avalikkust, mis koosneb liidu, eelkõige Kreeka ja Rumeenia keskmisest tarbijast, vaid käsitles ekslikult üksnes asjaomase avalikkuse väikest või imeväikest osa, mis igal juhul on väheoluline ja keda ei saa pidada asjaomase avalikkusega seoses piisavalt representatiivseks. Seega viis apellatsioonikoda läbi ebasobiva kontrolli, mille põhjal andis ta sõna „devin“ tajumisele asjaomase avalikkuse poolt paratamatult eksliku hinnangu.

Olles jõudnud järeldusele, et toimikust nähtuvalt ei ole muude liidu liikmesriikide kui Bulgaaria keskmine tarbija teadlik sõnast „devin“ kui geograafilise päritolu tähisest, asus Üldkohus analüüsima nimetatud järelduse tagajärgi geograafilise nime Devin vabale kasutatavusele. Ta märkis, et kuigi määruse nr 207/2009 artikli 12 lõike 1 punktiga b (nüüd vähesel määral muudetud kujul määruse 2017/1001 artikli 14 lõike 1 punkt b) ei anna kolmandatele isikutele õigust geograafilist nime kaubamärgina kasutada, tagab see siiski, et need isikud võivad seda kasutada kirjeldaval viisil, see tähendab geograafilise päritolu tähistamiseks, tingimusel et see kasutamine toimub hea tööstus- ja äritava kohaselt. Nii on muu hulgas lubatud nime Devin kirjeldav kasutus eesmärgiga reklaamida seda linna kui turismisihtkohta. Üldkohus täpsustas lisaks, et Devini linna nime vaba kasutavus kolmandatele isikutele säilib mitte üksnes seoses sellise kirjeldava kasutusega nagu turismi edendamine asjaomases linnas, vaid ka eristava tähisena „põhjuseta kasutamise“ korral ja segiajamise tõenäosuse puudumise korral, mis välistab määruse nr 207/2009 artiklite 8 ja 9 kohaldamise. Üldist huvi säilitada sellise geograafilise nime nagu kuurortlinna Devini nime vaba kasutatavus saab seega kaitsta selliste nimede kirjeldava kasutuse lubamisega ja vaidlustatud kaubamärgi omaniku ainuõigust piiravate meetmetega, ilma et oleks nõutav asjaomase kaubamärgi tühistamine. Järelikult tegi apellatsioonikoda hindamisvea ning vaidlusalune otsus tuli tühistada.

40| Kohtuasi C-800/18 P, **Haskovo vs. EUIPO**.

3. Suhtelised keeldumispõhjused

Kohtuasjas, milles tehti 1. veebruari 2018. aasta kohtuotsus **Philip Morris Brands vs. EUIPO – Explosal (Superior Quality Cigarettes FILTER CIGARETTES Raquel)** (T-105/16, [EU:T:2018:51](#)), võimaldas Üldkohtul analüüsida küsimust, kas kehtetuks tunnistamise menetluse kontekstis on EUIPO apellatsioonikojal õigus keelduda võtmast arvesse ELi kaubamärgi maine kohta hilinenult esitatud tõendeid. Hageja tugines EUIPO-le esitatud kehtetuks tunnistamise taotluses kaubamärgi Marlboro mainele, esitamata selle kohta mingeid tõendeid. Kuna apellatsioonikoda lükkas hiljem tema menetluses esitatud tõendid hilinenult esitamise tõttu tagasi, väitis hageja, et apellatsioonikoda on kohaldanud ebaõigesti määruse nr 207/2009 artikli 76 lõiget 2 (nüüd määruse 2017/1001 artikli 95 lõige 2) koostoimes määruse (EÜ) nr 2868/95⁴¹ eeskirja 50 lõikega 1, ja leidis, et kuna kõnealused hilinenult esitatud tõendid võisid menetluse tulemust tegelikult mõjutada, oli nende arvessevõtmisest keeldumine hea halduse põhimõttega vastuolus. Ka osutas ta sama apellatsioonikoja ühele varasemale otsusele, milles oli tuvastatud, et kaubamärk Marlboro on omandanud kogu liidus „suure maine“.

Üldkohus märkis kõigepealt, et kuivõrd apellatsioonikojas esitatud tõendeid ei saa lugeda „lisa-“ või „täiendavateks“ tõenditeks, mis lisandusid hageja poolt juba esitatud tõenditele, siis oli apellatsioonikojal põhimõtteliselt õigus jätta need määruse nr 2868/95 eeskirja 50 lõike 1 ja määruse nr 207/2009 artikli 76 lõike 2 alusel arvesse võtmata. Seejärel tuletas ta meelde, et poolel, kes tugineb oma varasema kaubamärgi mainele, tuleb tõendada igas menetluses, mille pool ta on, ning tuginedes faktilistele asjaoludele, mida ta peab kõige asjakohasemaks, et asjaomane kaubamärk on sellise maine omandanud, ilma et ta saaks piirduda väitega, et selle tõendi esitamise korvab maine tunnustamine, sealhulgas sama kaubamärgi suhtes, eraldiseisvas haldusmenetluses. Sellest tulenevalt ei olnud EUIPO kohustatud varasema kaubamärgi mainet automaatselt tunnustama üksnes muu menetluse raames tehtud varasemas otsuses tuvastatud asjaolude alusel.

Samas asus Üldkohus seisukohale, et arvestades kohtupraktikat, milles on nõutud, et EUIPO peab võtma arvesse tehtud otsuseid ning uurima eriti tähelepanelikult, kas tuleb teha samaväärne otsus või mitte, oli varasem otsus ilmselgelt kaudne tõend selle kohta, et varasem kaubamärk võib olla määruse nr 207/2009 artikli 8 lõike 5 tähenduses mainekas. Neil asjaoludel võivad hageja poolt apellatsioonikojas esitatud tõendid ilmselgelt olla menetluse tulemuse seisukohast tegelikult asjakohased. Seetõttu jättis apellatsioonikoda, kui ta keeldus tõendi hilinenult esitamise tõttu selle analüüsimisest, kontrollimata asjaolu, mis võis selle sätte kohaldamisel olla asjakohane. EUIPO ulatuslik kaalutusõigus oma üleannete täitmisel ei vabasta teda kohustusest koondada kõik faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis on vajalikud tema kaalutusõiguse teostamiseks olukorras, kus teatavate hilinenult esitatud asjaolude arvessevõtmisest keeldumisega läheks ta hea halduse põhimõttega vastuollu. Kuna apellatsioonikoda leidis, et hageja poolt esimest korda apellatsioonikojas esitatud tõendeid ei tule hilinenult esitamise tõttu arvesse võtta, siis rikkus ta hea halduse põhimõtet.

Kohtuasi, milles tehti 15. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **John Mills vs. EUIPO – Jerome Alexander Consulting (MINERAL MAGIC)** (T-7/17, edasi kaevatud⁴², [EU:T:2018:679](#)), andis Üldkohtule võimaluse tõlgendada määruse nr 207/2009 artikli 8 lõiget 3, milles on sätestatud, et kaubamärgiomaniku vastuseisu korral ei registreerita kaubamärki, kui kaubamärgiomaniku agent või esindaja taotleb registreerimist enda nimel ilma omaniku nõusolekuta.

41| Komisjoni 13. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ) nr 2868/95, millega rakendatakse määrus nr 40/94 (EÜT 1995, L 303, lk 1 ; ELT eriväljaanne 17/01, lk 189).

42| Kohtuasi C-809/18 P, **EUIPO vs. John Mills**.

Üldkohtu sõnul seab nimetatud säte seega tingimuseks otsese seose ühelt poolt kaubamärgiomaniku kaubamärgi ning kaubamärgi vahel, mille registreerimist agent või esindaja oma nimel taotleb. Selline seos on mõeldav üksnes juhul, kui kõnealused kaubamärgid ühtivad. Siinkohal annavad seadusandja kavatsuste kohta kasulikku teavet Euroopa Liidu kaubamärgi määruse ettevalmistavad materjalid, mille alusel tuleb kõnealust sätet tõlgendada nii, et varasem kaubamärk ning taotletav kaubamärk peavad määruse nr 207/2009 artikli 8 lõike 3 kohaldamiseks olema identsed, mitte pelgalt sarnased. Nimelt kaalus liidu seadusandja Euroopa Liidu kaubamärgi määruse eelnõu esialgses versioonis ka seda, et asjaomane säte võiks olla kohaldatav samuti sarnase tähise korral, kuid seda võimalust siiski määruse lõplikku versiooni ei lisatud. Lisaks nähtub nimetatud ettevalmistavatest materjalides, et asjaomast sätet tuleb tõlgendada nii, et rahvusvahelises plaanis rakendub see Pariisi konventsiooni⁴³ artikli 6septies tähenduses. Kuna liit on osaline intellektuaalomandi õiguste kaubandusasektide lepingus (TRIPS)⁴⁴, mille artiklis 2 viidatakse mitmele Pariisi konventsiooni sisulisele sättele, sealhulgas artiklile 6septies, siis on liit kohustatud võimaluste piires tõlgendama määruse nr 207/2009 artikli 8 lõiget 3 selle lepingu sõnastust ja eesmärki arvestades ja seega osutatud sätet arvestades. Kuna määruse nr 207/2009 artikli 8 lõiget 3, nagu see on sõnastatud, ei saa tõlgendada teisiti kui nii, et kaubamärgiomaniku kaubamärk ning agendi või esindaja taotletav kaubamärk on samad, siis leidis Üldkohus, et EUIPO ei saa tugineda asjaomase konventsiooni ettevalmistavatele materjalidele väite toetuseks, et kõnealust artiklit tuleb samuti tõlgendada nii, et see hõlmab ka olukordi, kus asjaomased tähised on pelgalt sarnased.

4. Tühistamismenetlus

a. Tegelik kasutamine

7. juuni 2018. aasta kohtuotsus **Schmid vs. EUIPO – Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark (Steirisches Kürbiskernöl)** (T-72/17, edasi kaevatud⁴⁵, [EU:T:2018:335](#)) võimaldas Üldkohtul võtta seisukoht küsimuses, kas kaitstud geograafilise tähisena määruse (EL) nr 1151/2012⁴⁶ alusel kaitstud nimetus saab määruse nr 207/2009 artikli 15 lõike 1 tähenduses olla tegeliku kasutamise objekt. Üldkohtul tuli esimest korda kohaldada Euroopa Kohtu otsusest *W. F. Gözze Frottierweberei ja Gözze*⁴⁷ tulenevat kohtupraktikat.

Üldkohus tuletas kõigepealt meelde, et väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt on kaubamärgi „tegeliku kasutamisega“ selle sätte tähenduses tegemist juhul, kui kaubamärki kasutatakse selle peamise ülesande kohaselt, milleks on nende kaupade või teenuste päritolu tagamine, mille jaoks kaubamärk on registreeritud. Individuaalsete kaubamärkide puhul on kõnealune peamine ülesanne tagada tarbijale või lõppkasutajale, et kaubamärgiga tähistatud kaup või teenus on teatud päritolu, nii et ta saab võimaliku segiajamise ohuta

43| 20. märtsi 1883. aasta tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon (läbivaadatud ja muudetud kujul).

44| 15. aprilli 1994. aasta intellektuaalomandi õiguste kaubandusasektide leping (EÜT 1994, L 336, lk 214), mis sisaldub Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu (EÜT 1994, L 336, lk 3; ELT eriväljaanne 11/21, lk 82) lisas 1 C.

45| Kohtuasi C-514/18 P, *Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark vs. Schmid*.

46| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. novembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1151/2012 põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta (ELT 2012, L 343, lk 1).

47| 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus *W. F. Gözze Frottierweberei ja Gözze* (C-689/15, [EU:C:2017:434](#)).

eristada kõnealust kaupa või teenust muu päritoluga kaubast või teenusest. Kaubamärk peab tagama, et kõiki sellega tähistatud kaupu toodetakse või teenuseid osutatakse nende kvaliteedi eest vastutava konkreetse ettevõtja kontrolli all.

Üldkohtu hinnangul on oluline mitte segi ajada kaubamärgi peamist ülesannet selle teiste ülesannetega, mida kaubamärk võib vajaduse korral samuti täita, nagu asjaomase kauba kvaliteedi tagamine või selle geograafilise päritolu tähistamine. Nimelt täidab individuaalne kaubamärk oma päritolu tähistamise ülesannet, kui selle kasutamine tagab tarbijatele, et sellega tähistatud kaup pärineb ühelt kindlalt ettevõtjalt, kelle kontrolli all see kaup on toodetud ja kes vastutab kõnealuse kauba kvaliteedi eest. Kõnealuses asjas ei toimunud vaidlustatud kaubamärgi kasutamine kooskõlas sellise päritolu tähistamise ülesandega. Sellest tulenevalt rikkus EUIPO apellatsioonikoda õigusnormi, kui ta leidis, et vaidlustatud kaubamärgi tegelik kasutamine on tõendatud.

b. Kaubamärk, mis on kaubanduses muutunud üldnimetuseks

18. mai 2018. aasta kohtuotsusega **Mendes vs. EUIPO – Actial Farmaceutica (VSL#3)** (T-419/17, [EU:T:2018:282](#)) päädinud kohtuasjas menetles Üldkohus hagi, milles paluti tühistada EUIPO teise apellatsioonikoja otsus lükata tagasi hageja esitatud taotlus tühistada teatav farmaatsiatoodete sektoris kasutatav sõnamärk. Apellatsioonikoda leidis esiteks, et hageja esitatud tõendid ei võimalda teha kindlaks, et vaidlustatud kaubamärk on kaubanduses muutunud selle kauba üldnimetuseks, mille jaoks see on registreeritud, ning teiseks, et vaidlustatud kaubamärgi eksitav kasutamine ei olnud hageja poolt nõuetekohaselt tõendatud. See juhtum andis Üldkohtule võimaluse esimest korda kohaldada määruse nr 207/2009 artikli 51 lõike 1 punkti b (nüüd määruse 2017/1001 artikli 58 lõike 1 punktid b ja c).

Üldkohus juhtis kõigepealt tähelepanu sellele, et nimetatud sätte kohaldamist käsitlev kohtupraktika puudub, kuid Euroopa Kohtul on juba tulnud tõlgendada esimese direktiivi 89/104/EMÜ⁴⁸ artikli 12 lõike 2 punkti a ning direktiivi 2008/95/EÜ⁴⁹ artikli 12 lõike 2 punkti a, mille sisu on põhiosas identne määruse nr 207/2009 artikli 51 lõike 1 punkti b sisuga. Analoogia alusel määruse nr 207/2009 artikli 51 lõike 1 punktile b kohaldatavast kohtupraktikast nähtub, et see artikkel reguleerib olukordi, mil kaubamärgi kasutamine on niivõrd laiaulatuslik, et kaubamärki moodustav tähis pigem tähistab registreeringuga hõlmatud kaupade või teenuste kategooriat, liiki või laadi ning mitte enam teatavalt ettevõtjalt pärinevaid konkreetseid kaupu või teenuseid. Määruse nr 207/2009 artiklist 9 tulenevad kaubamärgiomaniku õigused kuulutatakse seega tühistatuks esiteks siis, kui asjaomane kaubamärk on kaubanduses muutunud registreeringuga hõlmatud kauba või teenuse üldnimetuseks, ja teiseks siis, kui selle muutuse on tinginud kõnealuse omaniku tegevus või tegevusetus.

Peale selle märkis Üldkohus, et kuigi sihtrühm koosneb eeskätt tarbijatest ja lõppkasutajatest, tuleb arvesse võtta ka vahendajaid, kellel on oma osa kaubamärgile kui üldnimetusele hinnangu andmisel. Nii tuleb sihtrühm, kelle seisukohaga tuleb arvestada selle hindamisel, kas vaidlustatud kaubamärk on kaubanduses seda tähistust kandes muutunud kauba üldnimetuseks, kindlaks määrata kõnealuse kauba turu tunnustest lähtudes. Kuna kõnealusel juhul on vaidlustatud kaubamärgiga turustatud ravimit võimalik osta ilma retseptita, siis kuuluvad sihtrühma esiteks selle lõpptarbijad. Teiseks, mis puutub spetsialistidesse, siis kuuluvad sihtrühma eeskätt apteekrid, aga ka arstid, nii üld- kui ka eriarstid.

48] Nõukogu 21. detsembri 1988. aasta esimene direktiiv 89/104/EMÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1989, L 40, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 92).

49] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiiv 2008/95/EÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (ELT 2008, L 299, lk 25).

V. Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed

Nagu ka varasematel aastatel on 2018. aastal juurde tulnud vaidlusi seoses piiravate meetmetega ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) valdkonnas. Erilist tähelepanu väärivad mitmed otsused.

1. Ukraina

21. veebruari 2018. aasta kohtuotsuses *Klyuyev vs. nõukogu* (T-731/15, [EU:T:2018:90](#)) pidi Üldkohus otsustama nõude üle tühistada aktid, millega nõukogu oli otsustanud jätta hageja nimi nende isikute loetellu, kellele kohaldatakse piiravaid meetmeid seoses olukorraga Ukrainas.⁵⁰ Tühistamisnõude põhjenduseks väitis hageja eeskätt, et nõukogu oli teinud ilmse hindamisvea, kui ta järeldas, et tema suhtes piiravate meetmete kehtestamist põhjendav asjakohane kriteerium oli täidetud.

Üldkohus sedastas esmalt olulised kohtupraktikast⁵¹ tulenevad põhimõtted seoses kohustustega, mis puudutavad eeskätt vajadust viia läbi täiendavaid kontrolle ja mis lasuvad nõukogul piiravate meetmete vastuvõtmisel, ja märkis seejärel esiteks, et nõukogu ei ole piisavalt täpselt ja konkreetselt kinnitanud hageja nime loetellu jätmise teist põhjendust, see tähendab seda, et ta on asjasse puutuva kriteeriumi mõistes „seotud“ isikuga, kelle suhtes on algatatud kriminaalmenetlus seoses riigile kuuluvate rahaliste vahendite või vara omastamisega. Mis puudutab hageja nime loetellusse jätmise esimest põhjendust ehk seda, mille kohaselt on ta isik, kelle suhtes on Ukraina asutused alganud kriminaalmenetluse seoses tema osalusega riigile kuuluvate rahaliste vahendite või riigivara omastamises, siis rõhutab Üldkohus konkreetselt, et kui asjaomane isik on esitanud põhjenduste kohta oma seisukohad, on nõukogul kohustus väidetavate põhjuste sisulist põhjendatust nende seisukohtade ja neile lisatud võimalike õigustavate tõendite valguses hoolikalt ja erapooletult hinnata, mis tuleneb kohustusest järgida harta artiklis 41 nimetatud hea halduse põhimõtet. Selles kontekstis on oluline, et nõukogu kontrolliks esiteks seda, mil määral on nende tõendite pinnalt, millele ta tugineb, võimalik tuvastada, et hageja olukord vastas tema nime loetellu jätmise põhjusele, ning teiseks, kas tõendid võimaldasid kvalifitseerida hageja tegevuse vastavalt asjasse puutuvale kriteeriumile. Alles siis, kui need kontrollid ei anna tulemusi, peab nõukogu viima läbi täiendavaid kontrolle. Küsimus ei ole mitte selles, kas nõukogu oleks pidanud talle esitatud tõendite valguses hageja nime loetelust välja jätma, vaid üksnes selles, kas ta pidi nende tõenditega arvestama ning sellisel juhul täiendava kontrolli läbi viima või Ukraina asutustelt selgitusi nõudma. Selles osas piisab, kui need tõendid olid sellised, et pidid tekitama põhjendatud kahtluse esiteks selle uurimise tulemuse ja teiseks esitatud teabe usaldusväärsuse ja ajakohasuse osas.

Üldkohus märgib, et kuna siinses asjas oli nõukogul teave, et liikmesriigi prokuratuuril oli tõsiseid kahtlusi seoses sellega, kas nõukogu poolt hageja nime loetellu jätmise otsuse aluseks olevat Ukraina asutuste algatatud kriminaalmenetlust õigustavad tõendid olid piisavalt kaalukad, siis pidi nõukogu nende asutuste

50| Vt eelkõige nõukogu 5. oktoobri 2015. aasta otsus (ÜVJP) 2015/1781, millega muudetakse otsust 2014/119/ÜVJP teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Ukrainas (ELT 2015, L 259, lk 23), nõukogu 4. märtsi 2016. aasta otsus (ÜVJP) 2016/318, millega muudetakse otsust 2014/119/ÜVJP teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Ukrainas (ELT 2016, L 60, lk 76), ja nõukogu 3. märtsi 2017. aasta otsus (ÜVJP) 2017/381, millega muudetakse otsust 2014/119/ÜVJP teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Ukrainas (ELT 2017, L 58, lk 34).

51| 30. juuni 2016. aasta kohtuotsus *Al Matri vs. nõukogu* (T-545/13, ei avaldata, [EU:T:2016:376](#)).

tegevust täiendavalt kontrollima või vähemalt nõudma neilt selgitusi. Ent kuna nõukogu leidis, et ta ei pidanud hageja esitatud tõendeid ja argumente arvesse võtma ega Ukraina asutustelt teavet täiendavalt kontrollima, kuigi need tõendid ja argumendid pidid tekitama põhjendatud küsimusi seoses esitatud teabe usaldusväärsusega, siis on nõukogu teinud ilmse hindamisvea.

Sarnaseid probleeme käsitleti kohtuasjas, milles tehti 6. juuni 2018. aasta kohtuotsus **Arbuzov vs. nõukogu** (T-258/17, [EU:T:2018:331](#)). Üldkohtule esitati taas hagi nõudes tühistada nõukogu otsus, millega jäeti hageja nimi nende isikute, üksuste ja asutuste loetellu, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid seoses olukorraga Ukrainas, kuna tema suhtes on Ukraina asutused algatanud kriminaalmenetluse seoses riigile kuuluvate rahaliste vahendite või vara omastamisega.⁵² Hageja tugines eeskätt nõukogu ilmsele hindamisveale, mille ta tegi seetõttu, et vaidlustatud otsust vastu võttes oli ta tuginenud Ukraina peaprokuratuuri koostatud olukorra lühikokkuvõttele, ilma et ta oleks küsinud täiendavat teavet ning uurinud nõutava hoolsusega tõendeid, mis hageja oli esitanud enda kaitseks.

Üldkohus esitas esmalt uuesti ülevaate kohtupraktikast⁵³ tulenevatest põhimõtetest nende kriteeriumide kohta, mida nõukogu peab piiravate meetmete vastuvõtmisel arvesse võtma, ning hakkas seejärel nende kaalutluste alusel hindama hageja konkreetseid argumente, mis käsitlesid teda puudutava menetluse eset ja küsimust, millises etapis see on. Esiteks menetluse eseme suhtes leiab Üldkohus, et hageja osas on nõukogu võtnud vastu vaidlustatud otsuse ilma, et ta oleks teinud ilmset hindamisviga, mis oleks puudutanud Ukraina õiguskaitseasutuste poolt hageja suhtes seoses riigile kuuluvate vahendite seadusvastase omastamisega algatatud kriminaalmenetluse eset või selle asjasepuutuvust arvessevõetava kriteeriumi seisukohast. Mis puudutab teiseks menetluse kulgu, siis märgib Üldkohus eelkõige, et vaidlust ei ole selles, et üks Ukraina kohus andis 15. veebruaril 2016 Ukraina prokuratuurile loa viia läbi kriminaalmenetlus tagaselja, ning selle menetluse olemasolu põhjendas nõukogu sõnul hagejat puudutavaid piiravaid meetmeid. Seetõttu järeldab Üldkohus, et nõukogu oleks pidanud Ukraina asutustelt nõudma selgitusi põhjuste kohta, miks menetlus oli vaatamata 15. veebruari 2016. aasta otsusele seiskunud. Seetõttu on nõukogu teinud ilmse hindamisvea, mis on piisav, et tühistada vaidlustatud otsus hagejat puudutavas osas.

Kohtuasjas, milles tehti 13. septembri 2018. aasta kohtuotsus **DenizBank vs. nõukogu** (T-798/14, [EU:T:2018:546](#)), pidi Üldkohus otsustama hagi üle, mille hageja esitas aktide peale, millega tema nimi kanti määruse (EL) nr 833/2014⁵⁴ III lisasse. Oma hagi põhjenduseks viitas hageja eelkõige Ankara lepingu⁵⁵ artikli 19, selle lisaprotokolli artikli 41 lõike 1, artikli 50 lõike 3 ja artikli 58 ning selle finantsprotokolli artikli 6 rikkumisele. Neil sätetel on hageja sõnul vahetu õiguspõhjus, kuna need sisaldavad selgeid ja täpseid kohustusi, mille täitmine ega tagajärgede tekkimine ei eelda hilisema akti vastuvõtmist.

52] Nõukogu 3. märtsi 2017. aasta otsus (ÜVJP) 2017/381, millega muudetakse otsust 2014/119/ÜVJP teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Ukrainas (ELT 2017, L 58, lk 34).

53] 7. juuli 2017. aasta kohtuotsus **Arbuzov vs. nõukogu** (T-221/15, ei avaldata, [EU:T:2017:478](#)).

54] Nõukogu 31. juuli 2014. aasta otsus 2014/512/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2014, L 229, lk 13), muudetud nõukogu 8. septembri 2014. aasta otsusega 2014/659/ÜVJP (ELT 2014, L 271, lk 54), nõukogu 4. detsembri 2014. aasta otsusega 2014/872/ÜVJP (ELT 2014, L 349, lk 58), nõukogu 21. detsembri 2015. aasta otsusega (ÜVJP) 2015/2431 (ELT 2015, L 334, lk 22), nõukogu 1. juuli 2016. aasta otsusega (ÜVJP) 2016/1071 (ELT 2016, L 178, lk 21) ja nõukogu 19. detsembri 2016. aasta otsusega (ÜVJP) 2016/2315 (ELT 2016, L 345, lk 65); ning nõukogu 31. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 833/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2014, L 229, lk 1), muudetud nõukogu 8. septembri 2014. aasta määrusega (EL) nr 960/2014 (ELT 2014, L 271, lk 3) ja nõukogu 4. detsembri 2014. aasta määrusega nr 1290/2014 (ELT 2014, L 349, lk 20).

55] 12. septembril 1963 alla kirjutatud leping assotsiatsiooni loomise kohta EMÜ ja Türgi vahel.

Üldkohus märgib, et ETL artikli 216 lõike 2 kohaselt on liidu sõlmitud lepingud, nagu Ankara leping ja selle lisaprotokollid, liidu institutsioonidele ja liikmesriikidele siduvad. Seetõttu on neil lepingutel esimus liidu teisese õiguse aktide ees. Seetõttu võib siinses asjas vaidlustatud aktide kehtivust hinnata Ankara lepingu ja selle protokollide alusel, tingimusel et esiteks ei ole see vastuolus asjaomase lepingu olemuse ja ülesehitusega ning et teiseks on sätted, millele tuginetakse, oma sisu poolest tingimusteta ja piisavalt täpsed. Üldkohus märgib, et siiski on aluslepingute sätete alusel liidu sõlmitud rahvusvahelised lepingud liidu seisukohast käsitatavad kui tema institutsioonide aktid. Selle alusel on need lepingud alates jõustumisest lahutamatu osa liidu õiguskorrast. Seetõttu peavad nende sätted olema täielikult kooskõlas aluslepingute ja neist tulenevate konstitutsiooniliste põhimõtetega. Niisiis ei ulatu liidu sõlmitud rahvusvaheliste lepingute esimus liidu teisese õiguse aktide üle liidu esmase õiguseni. Seetõttu, isegi kui Ankara lepingutes puudub otsene säte, mis võimaldaks ühel lepingupoolel võtta meetmeid, mida ta peab vajalikuks kaitsmaks oma olulisi julgeolekuhuve, on nõukogul õigus piirata Ankara lepingutest tulenevaid õigusi pädevuse alusel, mis on talle antud ELL artikliga 29 ja ETL artikliga 215, tingimusel et need piirangud ei ole diskrimineerivad ning on proportsionaalsed.

Sellega seoses ei saa olla edukas argument, et kõnealused meetmed on diskrimineerivad. Nimelt ei ole hageja seisund kõnealuste meetmete eesmärgi arvestades võrreldav teiste Türgis tegutsevate pankade omaga, kes ei kuulu mõnele Vene üksusele, kelle suhtes on võetud kõnealused piiravad meetmed. Lisaks ei saa hageja olukorda võrrelda ka teiste liidu territooriumil asutatud finantsasutuste omaga. Sama kehtib ka hageja argumentide kohta, mis puudutavad asutamisevabaduse, teenuste osutamise vabaduse ja kapitali vaba liikumise piiranguid, sest isegi kui need oleks tõendatud, on need põhjendatud ELL artikli 29 ja ETL artikli 215 alusel vastu võetud vaidlustatud aktide eesmärkidega, milleks on suurendada Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava tegevuse kulusid Venemaa Föderatsiooni jaoks ning toetada kriisi rahumeelset lahendamist. Selline eesmärk on kooskõlas rahu ja rahvusvahelise julgeoleku tagamise eesmärgiga vastavalt ELL artiklis 21 sõnastatud liidu välistegevuse eesmärkidele. Need meetmed olid suunatud ja ajaliselt piiratud, mistõttu hageja ei saa väita, et nendest tulenevat negatiivset mõju tuleb lugeda ebaproportsionaalseks. Üldkohus leiab, et seetõttu, isegi kui need oleks tõendatud, on siinses asjas viidatud liidu poolt Ankara lepingute asjaomaste sätete rikkumised põhjendatud ning, arvestades kõnealuste meetmetega taotletud eesmärgi, nende eesmärkidega proportsionaalsed.

Piiravaid meetmeid, mis on võetud seoses Vene Föderatsiooni tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas, käsitleti ka kohtuasjas, milles tehti 13. septembri 2018. aasta kohtuotsus **Gazprom Neft vs. nõukogu** (T-735/14 ja T-799/14, [EU:T:2018:548](#)). See kohtuotsus on oluline eelkõige Üldkohtu analüüsi tõttu, mis puudutas hageja õigust esitada hagi vaidlustatud määruse ekspordipiiranguid käsitlevate sätete peale ETL artikli 263 neljanda lõigu alusel.⁵⁶

Üldkohus leidis, et kuigi need sätted on üldkohaldatavad meetmed, puudutavad need hagejat otseselt. Ehkki nende sätetega kehtestatakse eelneva loa süsteem, mille alusel riigisisised ametiasutused peavad ette nähtud keelud ellu viima, ei ole neil tegelikkuses sellega seoses mingit kaalutlusõigust. Mis puudutab küsimust, kas vaidlusalused sätted vajavad rakendusmeetmeid või mitte, siis märgib Üldkohus, et ei ole ilmne, et hageja saaks ise paluda riigi ametiasutustelt luba ja et ta võiks riigisisestes kohtutes vaidlustada akti, millega selline luba antakse või jäetakse andmata. Seega ei saa järeldada, et need sätted vajavad rakendusmeetmeid hageja suhtes pelgalt seetõttu, et ta võib paluda oma liidus asutatud lepingupartneritel esitada loataotlused pädevatele riigiasutustele, et nende asutuste poolt tehtud otsuseid riigisisestes kohtutes vaidlustada. Pealegi oleks kunstlik või ülemäärane nõuda ettevõtjalt, et ta nõuaks rakendusakti vaid selleks, et ta saaks seda

⁵⁶ Nõukogu 31. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 833/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2014, L 229, lk 1), muudetud nõukogu 8. septembri 2014. aasta määrusega (EL) nr 960/2014 (ELT 2014, L 271, lk 3) ja nõukogu 4. detsembri 2014. aasta määrusega (EL) nr 1290/2014 (ELT 2014, L 349, lk 20).

riigisisestes kohtutes vaidlustada, kui on ilmne, et selline nõue jäetakse tingimata rahuldamata, nii et seda ei oleks asjade normaalse käigu juures esitatud. Üldkohus järeldab, et vaidlustatud määruse ekspordipiiranguid käsitlevad sätted on õigusnormid, mis ei vaja rakendusmeetmeid ELTL artikli 263 neljanda lõigu kolmanda olukorra tähenduses. Niisiis peab hageja üksnes tõendama, et need sätted mõjutasid teda otseselt, mida ta on ka siinses asjas teinud. Järelikult tuleb tema hagi tunnistada vastuvõetavaks, sealhulgas osas, mis puudutab vaidlustatud määruse ekspordipiiranguid käsitlevaid sätteid.

2. Egiptus

27. septembri 2018. aasta kohtuotsuses **Ezz jt vs. nõukogu** (T-288/15, [EU:T:2018:619](#)) otsustas Üldkohus hagi üle, milles paluti tühistada see, et hagejad – Egiptuse tööstur ja poliitik ning tema abikaasad – jäeti aastatel 2015, 2016 ja 2017 loetellu, mis on lisatud otsusele 2011/172/ÜVJP.⁵⁷ Hagejad viitavad eelkõige sellele, et otsuse 2011/172 artikli 1 lõige 1, mida on muudetud otsustega (ÜVJP) 2015/486, (ÜVJP) 2016/411 ja (ÜVJP) 2017/496,⁵⁸ ja määruse (EL) nr 270/2011⁵⁹ artikli 2 lõige 1 on õigusvastased, kuna sisuliselt puudub õiguslik alus ja on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet; ning ühtlasi sellele, et nõukogu on rikkunud ELL artiklit 6 selle koostoimes ELL artikliga 2 ja artikli 3 lõikega 5 ning põhiõiguste harta artikleid 47 ja 48, kuna nõukogu ei veendunud, et hagejate suhtes Egiptuses toimuvates kohtumenetlustes järgitakse põhiõigusi.

Üldkohus märgib, et ELL artikkel 2 ja artikli 3 lõige 5 panevad liidu institutsioonidele kohustuse edendada muu hulgas välissuhetes väärtusi ja põhimõtteid, millel liit rajaneb, sealhulgas inimväärikuse austamine, õigusriik ja põhiõiguste austamine. Väärtusi ja põhimõtteid, millel liit rajaneb, tuleb austada kõikides liidu tegevuse valdkondades, sealhulgas ÜVJP valdkonnas. Selles kontekstis on õigus õiglasele kohtumenetlusele demokraatlikus ühiskonnas kesksel kohal. Käesoleval juhul ei anna otsuses 2011/172 sätestatud korra tunnusjooned alust teha erandit nõukogul piiravate meetmete vastuvõtmisel lasuvast üldisest kohustusest järgida põhiõigusi, mis on liidu õiguskorra lahutamatu osa, kuna selle erandi tagajärjel oleks võimalik jätta kontrollimata, kas Egiptuses on põhiõiguste kaitse tagatud. Esiteks ei ole täielikult välistatud võimalus, et see otsus on nende eesmärkide saavutamiseks ilmselgelt sobimatu, arvestades inimõiguste raske ja süstemaatilise rikkumise esinemist. Lisaks oleks asjakohatu selle otsuse ese, milleks on hõlbustada Egiptuse ametivõimudel tuvastada riigi vara seadusvastast omastamist ja võimaldada neil riigi vara seadusvastasest omastamisest saadud tulu tagasi nõuda, kui Egiptuse ametivõimude järeldus riigi vara seadusvastase omastamise kohta oleks toimunud ilma kohtuliku arutamiseta või meelevaldselt. Teiseks, kuigi Egiptuses käimasolevate kohtumenetluste olemasolu on põhimõtteliselt kindel faktiline alus, millest piisab isikute kandmiseks otsusele 2011/172 lisatud loetellu ja loetelu kehtivuse pikendamiseks, ei ole see nii juhul, kui nõukogul on põhjendatud kahtlus, et nende menetluste tulemusel tehtud otsus ei ole usaldusväärne. Nõukogu argumendid, mille eesmärk on selgitada, et tema ülesanne ei ole kontrollida, kas Egiptuse kohtumenetlustes

57] 21. märtsi 2011. aasta otsus 2011/172/ÜVJP teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Egiptuses (ELT 2011, L 76, lk 63); mis puudutab kande säilitamist, nõukogu 20. märtsi 2015. aasta otsus (ÜVJP) 2015/486, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2015, L 77, lk 16), nõukogu 18. märtsi 2016. aasta otsus (ÜVJP) 2016/411, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2016, L 74, lk 40), ja nõukogu 21. märtsi 2017. aasta otsus (ÜVJP) 2017/496, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2017, L 76, lk 22).

58] Nõukogu 20. märtsi 2015. aasta otsus (ÜVJP) 2015/486, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2015, L 77, lk 16), nõukogu 18. märtsi 2016. aasta otsus (ÜVJP) 2016/411, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2016, L 74, lk 40), ja nõukogu 21. märtsi 2017. aasta otsus (ÜVJP) 2017/496, millega muudetakse otsust 2011/172 (ELT 2017, L 76, lk 22).

59] Nõukogu 21. märtsi 2011. aasta määrus (EL) nr 270/2011 teatavate isikute, üksuste ja asutuste vastu suunatud piiravate meetmete kohta seoses olukorraga Egiptuses (ELT 2011, L 76, lk 4).

on inimõiguste valdkonnas tagatud samasugune kaitse nagu liidu õiguses, puudutavad seda, millise ulatusega on kohustus hinnata põhiõiguste austamist Egiptuse poliitilises ja kohtulikus kontekstis, kuid ei sea selle kohustuse olemasolu kahtluse alla.

Mis puudutab täpsemalt otsuste 2015/486, 2016/411 ja 2017/496 õigusvastasust puudutavat väidet, kuna nendega pikendatakse otsuse 2011/172 artikli 1 lõikes 1 kehtestatud piiravate meetmete korda, siis märgib Üldkohus, et isegi kui oletada, et Egiptuses valitsev olukord, mida silmas pidades nõukogu otsuse 2011/172 vastu võttis, on muutunud, ja kas või liikunud vastassuunas demokratiseerimisprotsessile, mida toetab poliitika, mille raames see otsus vastu võeti, ei saa see asjaolu igal juhul mõjutada selle institutsiooni pädevust pikendada kõnealuse otsuse kehtivust. Nimelt olenemata sellest asjaolust kuuluvad otsustega 2015/486, 2016/411 ja 2017/496 taotletud eesmärgid ja eeskirjad, mille kehtivust need otsused pikendavad, sellegipoolest ÜVJP valdkonda, ning sellest asjaolust käesoleval juhul piisab hagejate väite tagasilükkamiseks. Sama peab kehtima ka argumendi suhtes, et on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet, kuna hagejate esitatud asjaolud ei võimalda iseenesest järeldada, et Egiptuse kohtute võimet tagada õigusriigi põhimõtte ja põhiõiguste austamine sellistes kohtumenetlustes, millest nõukogu otsuse 2011/172 tegemisel lähtus, oleks lõplikult kahjustatud, ja nõukogu ei teinud ilmset hindamisviga, kui ta järeldas, et Egiptuse ametivõimude abistamise jätkamine võitluses riigi vara seadusvastase omastamisega jääb sobivaks meetmeks, võttes sealhulgas arvesse viidatud poliitilisi ja õiguslikke arenguid. Lõpuks leiab Üldkohus, et arvestades Egiptuse ametivõimude esitatud andmeid esimese hageja suhtes toimunud menetluse seisu kohta, sai nõukogu mõistlikult järeldada, et Egiptuse pädeval kohtul on võimalik asi uuesti sisuliselt lahendada tingimustes, kus ei rikota õigust õiglasele kohtumenetlusele, nii et välistatakse oht, et need kohtulahendid ei ole usaldusväärsed. Kuna Egiptuse kassatsioonikohtu otsused kõnealustes kriminaalmenetlustes ja esimese hageja hilisem võimalus esitada sellele kohtule teine kassatsioonkaebus, tõendavad, et on olemas tõhus kohtulik kaitse, siis järeldab Üldkohus, et nõukogul ei olnud kohustust lõpetada hagejaid käsitlevate kannete kehtivuse pikendamist ega isegi viia läbi täiendavaid kontrolle.

3. Terrorismivastane võitlus

Kohtuasjas, milles tehti 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus **PKK vs. nõukogu** (T-316/14, [EU:T:2018:788](#)), esitati Üldkohtule nõue tühistada aktid, millega jäeti Kurdistan Workers' Party (PKK) selliste rühmituste ja üksuste loetellu, kes osalevad terroriaktides ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP⁶⁰ tähenduses. Vaidluse all olid kaks 2014. aastal vastu võetud rakendusmäärust ja rida hilisemaid akte. Hageja väitis nimelt, et nõukogu rikkus põhjendamiskohustust, kuna ta ei esitanud tegelikke ja täpseid põhjusi, miks ta pärast läbivaatamist otsustas jätta PKK nime vaidlusalustesse loeteludesse.

Üldkohus märgib, et ehkki nõukogu otsus jätta PKK nimetatud loetellu oli põhjendatud eeskätt PKK määratlemisega kui „välismaine terroriorganisatsioon“ (foreign terrorist organisation, FTO) ja „eriti ohtlik ülemaailmselt tegutsev terrorist“ (specially designated global terrorist, SDGT) Ameerika Ühendriikide valitsuse poolt, ei ole vaidlustatud aktides esile toodud vähimatki asjaolu, mis võimaldaks asuda seisukohale, et nõukogu on ka tegelikult kontrollinud, kas FTO ja SDGT loeteludesse kandmisel järgiti kaitseõigusi ja õigust tõhusale kohtulikule kaitsele. Ta märgib ühtlasi, et hageja nime esmakordse vaidlusalustesse loeteludesse kandmise aluseks olevate otsuste ja vaidlustatud aktide vastuvõtmise vahel ning hageja nime esmakordse vaidlusalustesse loeteludesse kandmise ja nende aktide vastuvõtmise vahel möödus enam kui kümme aastat.

60| Nõukogu 27. detsembri 2001. aasta ühine seisukoht 2001/931/ÜVJP terrorismivastaste erimeetmete rakendamise kohta (EÜT 2001, L 344, lk 93; ELT eriväljaanne 18/01, lk 217).

Selline pikk ajavahemik on aga iseenesest asjaolu, mis lubab asuda seisukohale, et Ühendkuningriigi siseministri määruses sisalduvad hinnangud ning FTO ja SDGTna määratlemine ei olnud enam piisavad, et hinnata, kas endiselt esines oht, et hageja osaleb nende aktide vastuvõtmise ajal terroristlikus tegevuses.

Ehkki nõukogul ei olnud keelatud tugineda andmetele, mis ei pärinenud pädeva ametiasutuse otsustest ühise seisukoha 2001/931 artikli 1 lõike 4 tähenduses, et arvata hagejale süüks teatud vahejuhtumeid ja kvalifitseerida need terroriaktideks, eesmärgiga põhjendada tema nime säilitamist vaidlusalustes loeteludes, leiab Üldkohus siiski, et kahe 2014. aastal vastu võetud rakendusmäärusega seoses ei võimalda põhjendustes sisalduv vähene teave Üldkohtul hageja vaidlustatud vahejuhtumite suhtes kohtulikku kontrolli teostada. Ta järeldab, et nõukogu ei ole piisavalt põhjendanud nendele aktidele lisatud põhjendustes oma hinnangut ühise seisukoha 2001/931 artikli 1 lõike 4 tähenduses pädevate asutuste ühe või mitme otsuse olemasolu kohta ning ta ei ole ka piisavalt esitanud spetsiifilisi ja konkreetseid põhjusi hageja nime vaidlusalustesse loeteludesse jätmiseks. Mis puudutab järgnevaid akte, siis rõhutab Üldkohus, et nõukogu ei saa piirduda – nagu käesolevas asjas – pädeva asutuse otsuse põhjenduste kordamisega, hindamata ise nende sisulist põhjendatust. On tõsi, et nende aktide põhjendused sisaldavad avaldust, mille kohaselt analüüsis nõukogu, kas tema valduses on asjaolusid, mis räägivad PKK nime vaidlusalustest loeteludest kustutamise poolt, ning ta ei leidnud ühtegi sellist asjaolu. Kuigi selline üldine sõnastus võib olla piisav, kui isikud, rühmitused või üksused, keda rahaliste vahendite külmutamise meetmed puudutavad, ei ole esitanud märkusi, ei ole see nii juhul nagu käesolevas asjas, kui hageja esitab asjaolusid, mis võivad põhjendada tema nime vaidlusalustest loeteludest kustutamist, olenemata nende asjaolude põhjendatusest. Seega tuleb märkida, et ka neid akte ei ole piisavalt põhjendatud.

VI. Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus

Kohtuasjas, milles tehti 1. veebruari 2018. aasta kohtuotsus *Prantsusmaa vs. komisjon* (T-518/15, [EU:T:2018:54](#)), oli Üldkohtule esitatud hagi nõudega tühistada osaliselt 2011–2013. aasta osas rakendusotsus (EL) 2015/1119, mille kohaselt Euroopa Liidu rahastamine ei kata teatavaid kulusid, mida Prantsuse Vabariik on kandnud Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) raames⁶¹. Nende kulude puhul on tegemist „hüvitisega ebasoodsate looduslike tingimuste korvamiseks“ ja „rohumaa keskkonnatoetusega“. Prantsuse Vabariigi väitel rikkus komisjon eeskirju, mis on ette nähtud kahes dokumendis, mis näevad ette EAGGF-i tagatisrahastu raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise juhised, nimelt dokumentides VI/5330/97⁶² ja AGRI/60637/2006⁶³, kohaldades 10 protsenti suurendatud kindlamääralist

⁶¹ 22. juuni 2015. aasta rakendusotsus (EL) 2015/1119, mille kohaselt Euroopa Liidu rahastamine ei kata teatavaid kulusid, mida Prantsuse Vabariik on kandnud EAGF-i ja EAFRD raames (ELT 2015, L 182, lk 39).

⁶² Komisjoni 23. detsembri 1997. aasta dokument VI/5330/97 „Juhised EAGGF-i tagatisrahastu raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise menetluse raames finantskorrektsioonide tegemiseks“.

⁶³ Komisjoni teatis: kontrollisüsteemide korduvate puuduste käsitlemise kohta komisjoni poolt EAGGF-i tagatisrahastu raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise raames.

korrektsiooni põhjusel, et Prantsuse ametiasutustele loomade loendamise seoses ette heidetud puudus oli korduv, kuna see käsitles põhikontrolli, mida eelmise kahe uurimise käigus oli juba korrigeeritud ning millega seoses ei olnud tugevdusmeetmeid võetud.

Üldkohtu sõnul nähtub dokumendi VI/5330/97 sõnastusest, et tugevdusmeetmed, mille võtmata jätmine võib olla raskendav asjaolu, peavad olema võetud pärast vajalikest tugevdusmeetmetest teatamist või nagu dokumendis AGRI/60637/2006 on täpsustatud, pärast raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise raames tehtud finantskorrektsiooni otsust. Peale selle viiks see, kui komisjoni eeskujul käsitada etteheidetavaid puudusi korduvate puudustena, ilma kontrollimata, kas liikmesriigil on olnud võimalik neid pärast esimest etteheidet kõrvaldada, lõppastmes selleni, et korduvaks peetakse pelka vaidlustatud puuduste kordumist, sõltumata vastava otsuse tegemisest, nagu näeb ette dokument AGRI/60637/2006. Vaidlustatud otsus tuleb seega tühistada niivõrd, kuivõrd sellega kohaldatakse kindlamääralist 10 protsenti suurendatud finantskorrektsiooni põhjusel, et Prantsuse ametiasutustele loomade loendamise seoses etteheidetav puudus oli korduv ja sellega seoses ei ole võetud tugevdusmeetmeid.

1. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses **Poola vs. komisjon** (T-402/15, [EU:T:2018:107](#)) lahendas Üldkohus küsimust, millised tagajärjed on sellel, kui komisjon ei ole liikmesriigile suurprojekti jaoks Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) rahalise toetuse andmisest keeldumisel järginud määruse (EÜ) nr 1083/2006⁶⁴ artikli 41 lõikes 2 ette nähtud kolmekuulist tähtaega.

Üldkohus märgib kõigepealt, et kõnealuse sätte sõnastusest ja ülesehitusest ilmneb, et kõnealune tähtaeg on kohustuslik, ning et käesoleval juhul on komisjon seda ületanud. Üldkohus täpsustab siiski, et kuna määruse nr 1083/2006 artikkel 41 ei viita sellele, millised on komisjoni poolt selles määruses ette nähtud kolmekuulise tähtaja ületamise tagajärjed, tuleb vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale selle ületamise tagajärgede kindlaks tegemiseks analüüsida nimetatud määruse eesmärki ja ülesehitust. Selles küsimuses märgib Üldkohus kõigepealt, et määruse nr 1083/2006 artikli 41 lõikes 2 ette nähtud tähtaeg on selline tähtaeg, mis kohustab komisjoni vastama kolmanda isiku, käesoleval juhul liikmesriigi poolt temale esitatud taotlusele. Ainult juhul, kui selle tähtaja ületamise tagajärg on taotluse rahuldamine või see, et komisjon kaotab pädevuse selle üle otsustada, võib tähtaega ületades vastu võetud negatiivse otsuse automaatselt tühistada ainuüksi tähtaja ületamise tööga tõttu. Kuna selle määruse artikli 41 lõikes 2 ette nähtud tähtaja jooksul kinnitustaotlusele vastamata jätmine ei tähenda kinnitustaotluse heakskiitmist ega too komisjonile kaasa kinnitustaotluse heakskiitmise üle otsustamise pädevuse kaotust, siis ei saa määrust nr 1083/2006 tõlgendada nii, et selle määruse artikli 41 lõikes 2 ette nähtud tähtaja ületamine toob ainuüksi selle asjaolu tõttu automaatselt kaasa tähtaega ületades tehtud keelduva otsuse tühistamise.

Teiseks märgib Üldkohus, analüüsides küsimust, kas käesoleval juhul tuvastatud kolmekuulise tähtaja ületamine peab kaasa tooma vaidlustatud otsuse tühistamise, et Poola Vabariik ei ole konkreetselt tõendanud ega ka väitnud, et ei olnud välistatud, et haldusmenetlus oleks võinud lõppeda teistsuguse tulemusega, kui see oleks läbi viidud määruse nr 1083/2006 artikli 41 lõikes 2 ette nähtud kolmekuulise tähtaja jooksul. Seega ei saa käesoleval juhul tähtaja ületamine viia vaidlustatud otsuse tühistamiseni. Üldkohus märgib, et kuna komisjon siiski rikkus määruse nr 1083/2006 artikli 41 lõiget 2, võttes otsuse vastu kolmekuulist tähtaega ületades, võib nõuda määruse nr 1083/2006 artikli 41 lõikes 2 kinnitamistaotluse üle otsustamiseks ette nähtud tähtaja järgimata jätmisest põhjustatud võimaliku kahju hüvitamist Üldkohtule kahju hüvitamise hagi esitamise teel, kui on täidetud kõik tingimused, millest sõltub ELTL artikli 340 teise lõigu alusel liidu lepinguvälise vastutuse tekkimine ja võimalus kasutada tekkinud kahju eest hüvitise saamise õigust.

⁶⁴ Nõukogu 11. juuli 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1083/2006, millega nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1260/1999 (ELT 2006, L 210, lk 25).

VII. Tervise kaitse

Kohtuasjas, milles tehti 14. märtsi 2018. aasta kohtuotsus **TestBioTech vs. komisjon** (T-33/16, [EU:T:2018:135](#)), esitas valitsusväline organisatsioon Üldkohtule hagi nõudega tühistada tervishoiu ja toiduohutuse eest vastutava komisjoni liikme kiri, millega jäeti rahuldamata määruse (EÜ) nr 1367/200665 artikli 10 alusel esitatud vaie komisjoni rakendusotsuste peale, millega lubati turule geneetiliselt muundatud sojaoad. Vaie jäeti rahuldamata põhjusel, et selles esitatud etteheited ei kuulu määruse nr 1367/2006 artikli 10 kohaldamisalasse, kuna geneetiliselt muundatud toidu ja sööda tervisealase hindamisega seotud küsimused ei puuduta keskkonnaohtude hindamist.

Üldkohtu sõnul tuleb mõistet „keskkonnaõigus“ määruse nr 1367/2006 tähenduses põhimõtteliselt tõlgendada väga laialt. Järelikult tuleb määruse nr 1367/2006 artikli 10 kohase vaidemenetluse läbiviimise kohustuse ulatust tõlgendada nii, et komisjon peab vaide läbi vaatama üksnes sel määral, milles vaide esitaja väitel on asjaomane haldusakt vastuolus keskkonnaõigusega määruse nr 1367/2006 tähenduses. Mis puutub konkreetselt turuleviimise loasse määruse (EÜ) nr 1829/2003⁶⁶ alusel, siis märgib Üldkohus, et keskkonnaõigus määruse nr 1367/2006 tähenduses hõlmab kõiki liidu õigusnorme, mis käsitlevad selliseid eeskirju geneetiliselt muundatud organismide kohta, mille eesmärk on ohjata niisuguseid riske inimeste või loomade tervisele, mida põhjustavad kõnealused geneetiliselt muundatud organismid või keskkonnategurid, mis võivad neid organisme looduskeskkonnas viljelemise või kasvatamise käigus mõjutada. Sama järeldus kehtib olukordades, kus kõnealuseid geneetiliselt muundatud organisme ei kasvatatud liidus. Seega eksis komisjon, kui ta järeldas vaidlustatud otsuses, et hageja esitatud etteheited ei pidanud ta määruse nr 1367/2006 artikli 10 raames hindama.

Kohtuasjas, milles tehti 17. mai 2018. aasta kohtuotsus **Bayer CropScience jt vs. komisjon** (T-429/13 ja T-451/13, edasi kaevatud⁶⁷, [EU:T:2018:280](#)), pidi Üldkohus otsustama, kas rakendusmäärus (EL) nr 485/2013⁶⁸ on õiguspärane osas, milles see muudab mitme toimeaine heakskiitmise tingimusi seoses tolmeldajatele neist ainetest tulenevate riskide ümberhindamisega.

Rõhutades et määruse (EÜ) nr 1107/2009⁶⁹ asjakohaste sätete sõnastusest ja ülesehitusest tuleneb, et põhimõtteliselt peab heakskiidu taotleja tõendama, et on täidetud selle määruse artikli 4 kohased heakskiitmise tingimused, märgib Üldkohus esiteks, et enne heakskiidu kehtivusaja lõppu toimuva läbivaatamise raames peab komisjon tõendama, et heakskiitmise tingimused ei ole enam täidetud. Üldkohtu sõnul on selleks, et komisjon saaks määruse nr 1107/2009 artikli 21 lõike 1 alusel läbi vaadata toimeaine heakskiidu, piisav, kui on uusi uurimusi, mille tulemused annavad eelmise hindamise ajal olemas olnud teadmistega võrreldes põhjust muretseda, kas selle määruse artikli 4 kohased heakskiitmise tingimused on ikka endiselt täidetud.

65| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1367/2006 keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise Århusi konventsiooni sätete kohaldamise kohta ühenduse institutsioonide ja organite suhtes (ELT 2006, L 264, lk 13).

66| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. septembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1829/2003 geneetiliselt muundatud toidu ja sööda kohta (ELT 2003, L 268, lk 1; ELT eriväljaanne 13/32, lk 432).

67| Kohtuasi C-499/18 P, **Bayer CropScience ja Bayer vs. komisjon**.

68| Komisjoni 24. mai 2013. aasta rakendusmäärus (EL) nr 485/2013, millega muudetakse rakendusmäärust (EL) nr 540/2011 seoses toimeainete klotianidiini, tiametoksaami ja imidaklopridi heakskiitmise tingimustega ning keelatakse neid toimeaineid sisaldavate taimekaitsevahenditega töödeldud seemnete kasutamine ja müük (ELT 2013, L 139, lk 12).

69| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1107/2009 taimekaitsevahendite turulelaskmise ja direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414 kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2009, L 309, lk 1).

Selles kontekstis tuleb samuti arvesse võtta asjaolu, et regulatiivne kontekst on asjaomaste toimeainete esialgsest heakskiitmisest alates edasi arenenud ning seda eeskätt tänu määruse nr 1107/2009 ja sellega kaasaskäivate rakendusmääruste vastuvõtmisele, mis näevad nüüd ette, et mesilastele toimeainetest ja eelkõige pestitsiididest tulenevatele riskidele tuleb pöörata erilist tähelepanu.

Lisaks leiab Üldkohus, et seda, kui teadusliku kindluse puudumisel võetakse ennetavad meetmed, mis teadusliku kindluse saavutamisel võivad osutuda liiga ettevaatlikeks, ei saa pidada iseenesest ettevaatuspõhimõtte rikkumiseks, vaid on hoopis sellele põhimõttele olemuslik. Seega võis komisjon ilmselget hindamisviga tegemata asuda seisukohale, et täiendav tähtaeg riskide hindamiseks, mis võimaldab võtta arvesse hilisemaid teaduslikke teadmisi, ei olnud igal juhul kooskõlas keskkonnakaitse kõrge taseme säilitamise eesmärgiga, ning et ta pidi ettevaatuspõhimõtte alusel võtma kaitsemeetmed, ilma et ta oleks pidanud kauem ootama. Viimasena märgib Üldkohus, et ettevaatuspõhimõtte teatise⁷⁰ punkt 6.3.4 näeb ette, et analüüsitaks tegevusest või tegevusetusest tulenevaid eeliseid ja kulusid. See nõue on täidetud, kui asjaomane ametiasutus, kelleks on käesolevas kohtuasjas komisjon, on tegelikult teadlik nii kavatsetavast tegevusest kui ka tegevusetusest tuleneda võivatest positiivsetest ja negatiivsetest, majanduslikest ja muudest tagajärgedest ning ta on neid otsustamisel arvesse võtnud.

Üldkohtu sõnul võis komisjon põhjendatult asuda seisukohale, et Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) järeldustes asjaomaste toimeainete puhul tuvastatud ohujagatiste väärtustega arvestades ei saa riski mesilasperedele välistada ning et ta peab seega ettevaatuspõhimõtte alusel võtma kaitsemeetmed, ilma et ta peaks ära ootama seda, et oleks täielikult tõendamist leidnud, millistel tingimustel ja alates millisest surevuse määrast võib üksikute mesilaste kaotus seada ohtu mesilasperede säilimise või arengu.

Sama probleemistikku käsitleti ka kohtuasjas, milles tehti 17. mai 2018. aasta kohtuotsus **BASF Agro jt vs. komisjon** (T-584/13, [EU:T:2018:279](#)). Üldkohus, kellele esitati hagi rakendusmääruse (EL) nr 781/2013⁷¹ tühistamise nõudes, leidis, et komisjon ei esitanud ühtki tõendit ettevaatuspõhimõtte kohaldamisel mõjuanalüüsi tegeliku läbiviimise kohta, ja tühistas vaidlustatud õigusakti.

Üldkohtu sõnul on küll õige, et keskkonnakaitse on määruse nr 1107/2009 kohaldamise raames olulisem majanduslikest kaalutlustest, nii et see õigustab negatiivseid majanduslikke tagajärgi – isegi suuri – teatavatele ettevõtjatele. Nimetatud põhimõtte üldises kinnituses ei saa siiski näha sellist kaalutusõiguse etteruttavat teostamist seadusandja poolt, mis vabastaks komisjoni kohustusest analüüsida konkreetse meetme eeliseid ja kulusid.

Üldkohus märgib veel, et ettevaatuspõhimõtte teatise punktis 6.3.4 ette nähtud kohustus viia läbi mõjuanalüüs kujutab endast lõppkokkuvõttes lihtsalt proportsionaalsuspõhimõtte üht konkreetset väljendust. Proportsionaalsuspõhimõttega ei ole aga kooskõlas väide, et komisjonil on valdkonnas, kus tal on ulatuslik kaalutusõigus, õigus võtta meetmeid, ilma et ta peaks hindama eeliseid ja ebameeldivusi. Nimelt käib ametiasutuse kaalutusõiguse tunnustamisega vajalikult ja vältimatult kaasas kohustus teostada seda õigust ning võtta arvesse kogu selles osas tähtsust omavat teavet. See kehtib veelgi enam ettevaatuspõhimõtte kohaldamise raames, kus ametiasutus võtab õigussubjektide õigusi piiravaid meetmeid mitte teadusliku kindluse, vaid ebakindluse alusel.

70| Komisjoni 2. veebruari 2000. aasta teatis KOM/2000/1 ettevaatuspõhimõtte kohta.

71| Komisjoni 14. augusti 2013. aasta rakendusmäärus (EL) nr 781/2013, millega muudetakse rakendusmäärust (EL) nr 540/2011 toimeaine fiproniili heakskiitmise tingimuste osas ning keelatakse seda toimeainet sisaldavate taimekaitsevahenditega töödeldud seemnete kasutamine ja müük (ELT 2013, L 219, lk 22).

Kohtuasjas, milles tehti 27. septembri 2018. aasta kohtuotsus **Mellifera vs. komisjon** (T-12/17, edasi kaevatud⁷², [EU:T:2018:616](#)), oli Üldkohtule esitatud hagi komisjoni niisuguse otsuse tühistamise nõudes, millega jäeti rahuldamata vaie rakendusmääruse (EL) 2016/1056⁷³ peale, millega määruse (EÜ) nr 1367/2006 artikli 10 kohaselt teist korda pikendati glüfosaadi heakskiidu kehtivusaega. Komisjon jättis vaide vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata põhjendusel, et vaites nimetatud õigusakt ei kujuta endast määruse nr 1367/2006 artikli 2 lõike 1 punkti g tähenduses haldusakti, s.t üksikmeedet.

Kuivõrd pärast selle kohtuasja menetluse kirjaliku osa lõppu pikendas komisjon 12. detsembri 2017. aasta rakendusmäärusega (EL) 2017/2324⁷⁴ glüfosaadi heakskiitu viieks aastaks, siis kontrollis Üldkohus kõigepealt, kas hagejal on põhjendatud huvi. Üldkohus märgib esiteks, et hagejal võib säilida huvi nõuda liidu institutsiooni akti tühistamist, et vältida sellega väidetavalt toime pandud rikkumise kordumist tulevikus. Sellise olukorraga oli tegemist käesoleval juhul, sest hageja poolt väidetav õigusrikkumine tugines määruse nr 1367/2006 artikli 10 lõike 1 – koostoimes määruse artikli 2 lõike 1 punktiga g – tõlgendusele, mida komisjon keskkonnaõiguse alusel õigusakti peale esitatud uue vaide hindamisel tõenäoliselt järgib.

Vaidluse sisu osas märgib Üldkohus, et määruse nr 1107/2009 artikli 17 esimese lõigu alusel vastu võetud rakendusmääruses pikendatakse toimeaine heakskiidu kehtivusaega kindla ajavahemiku võrra. Sel meetmel on seega samasugused tagajärjed nagu rakendusmäärusel, millega kiidetakse niisugune toimeaine esmalt heaks sama määruse artikli 13 lõike 2 alusel, või määrusel heakskiidu pikendamise kohta kõnealuse määruse artikli 20 alusel. Üldkohtu sõnul ilmneb määruse nr 1107/2009 artikli 28 lõikest 1, et põhimõtteliselt ei lasta taimekaitsevahendit turule ega kasutada, kui asjaomane liikmesriik ei ole selleks kooskõlas selle määrusega luba andnud. Lisaks antakse selle määruse artikli 29 lõike 1 punkti a kohaselt taimekaitsevahendile luba üksnes siis, kui selles sisalduv toimeaine on heaks kiidetud. Järelikult ei tekita toimeaine heakskiitmine määruse nr 1107/2009 alusel õiguslikke tagajärgi mitte üksnes heakskiitu taotlevale isikule, vaid ka mis tahes ettevõtjale, kelle tegevusaladel on see heakskiit vajalik, eelkõige toimeainet sisaldavate taimekaitsevahendite tootjatele ja mis tahes pädevale ametiasutusele, eelkõige liikmesriikide ametiasutustele, kes peavad neile toodetele loa andma. Seega tuleb asuda seisukohale, et rakendusmäärus 2016/1056 on üldakt, kuna seda kohaldatakse objektiivselt määratletud olukordadele ja see tekitab õiguslikke tagajärgi üldiselt ja abstraktselt määratletud isikute rühmadele.

Üldkohus täpsustab, et kuigi Århusi konventsiooni⁷⁵ artikli 9 lõikes 3 ei ole täpsustatud, et selles ette nähtud võimalust haldusmenetluse algatamiseks saab kasutada üksnes juhtudel, kui vaidlusalused aktid on üksikaktid, ei ole see säte siiski liidu õiguskorras otsekohaldatav ja sellele ei saa ka tugineda kui liidu aktide õiguspärasuse kriteeriumile. Kuna aga määruse nr 1367/2006 artikli 10 lõike 1 kohaselt saab vait esitada üksnes „haldusakt[ide]“ peale, mis on sama määruse artikli 2 lõike 1 punktis g määratletud kui „üksikmeetmed“, ei ole neid sätteid võimalik tõlgendada nii, et neis sätetes nimetatud haldusaktid hõlmavad ka üldakte, sest see tõlgendus oleks *contra legem*.

72| Kohtuasi C-784/18 P, **Mellifera vs. komisjon**.

73| Komisjoni 29. juuni 2016. aasta rakendusmäärus (EL) 2016/1056, millega muudetakse rakendusmäärust (EL) nr 540/2011 seoses toimeaine glüfosaadi heakskiidu kehtivusaja pikendamisega (ELT 2016, L 173, lk 52).

74| Komisjoni 12. detsembri 2017. aasta rakendusmäärus (EL) 2017/2324, millega pikendatakse toimeaine glüfosaadi heakskiitu vastavalt määrusele (EÜ) nr 1107/2009 taimekaitsevahendite turulelaskmise kohta ning muudetakse komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 540/2011 lisa (ELT 2017, L 333, lk 10).

75| Keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon, mis kirjutati alla 25. juunil 1998 Århusis.

13. detsembri 2018. aasta kohtuotsuses *Ville de Paris, Ville de Bruxelles ja Ayuntamiento de Madrid vs. komisjon* (T-339/16, T-352/16 ja T-391/16, [EU:T:2018:927](#)) lahendas Üldkohus Pariisi, Brüsseli ja Madridi linna poolt esitatud hagid määruse (EL) 2016/646⁷⁶ tühistamise nõudes ja nõudes hüvitada Pariisi linnale sama määruse vastuvõtmisega tekitatud kahju. Tühistamishagides väitsid hagejad, et komisjon ei saa kehtestada tegelikus liikluses tekkivate heitkoguste katsete käigus tekkiva lämmastikoksiidide heidet mitteületatavaid piirmäärasid (NTE), mis ületavad Euro 6 standardi kohta kehtestatud heitkoguste piirväärtusi, mis sisalduvad määruse (EÜ) nr 715/2007⁷⁷ I lisas.

Kohtuasjas vaidlustas komisjon hagide vastuvõetavuse, väites eelkõige, et vaidlustatud määrus ei riiva vähimalgi määral hagejate õigust reguleerida sõidukite liiklust õhusaaste vähendamise eesmärgil, mistõttu määrus ei mõjuta nende õiguslikku olukorda, kuid Üldkohus nii ei arvanud. Üldkohus märgib, et kui vaidlustatud akt tekitab otseseid tagajärgi hageja õiguslikule olukorrale ega jäta seda rakendama kohustatud adreessaatidele mingit kaalutlusõigust, siis puudutab akt hagejat otseselt ELTL artikli 263 neljanda lõigu tähenduses, ning tõdeb seejärel, et nii on see siis, kui kõnealune akt riivab riigisisese piirkondliku üksuse õigustloovat pädevust. Üldkohtu sõnul viitab direktiivi 2007/46/EÜ⁷⁸, mille alusel vaidlustatud määrus vastu võeti, grammatiline, teleoloogiline ja kontekstipõhine tõlgendamine samale tähendusele, nimelt et see direktiiv tegelikult takistabki liikmesriigi ametivõimudel keelata, piirata või takistada sõidukite teel liiklemist põhjustel, mis on seotud nende konstruktsiooni ja töötamise selle direktiiviga hõlmatud aspektidega, kui sõidukid vastavad direktiivi nõuetele. See tähendab, et vaidlustatud määruse vastuvõtmise tõttu ei saa hagejad piirata selliste sõidukite liiklust, mis ei vasta Euro 6 standardi lämmastikoksiidide heite piirväärtustele, kuid samas vastavad siiski selles määruses sätestatud lämmastikoksiidide NTE heite piirväärtustele, mis on esimesena nimetatud väärtustest suuremad. Lisaks sellele tegi Üldkohus kindlaks, et hagejate pädevuse piiramine ei olnud hüpoteetiline, ja leidis, et nad on riigisisese õiguse alusel pädevad kaitsma keskkonda ja tervist, eelkõige võitlema õhusaaste vastu, sealhulgas on neil õigus piirata sel eesmärgil sõidukiliiklust, ning et nad tegelikult seda ka teevad ning seisavad silmitsi õhusaastega.

Vaidluse sisu osas leiab Üldkohus, et Euro 6 standardi kohta kehtestatud lämmastikoksiidide heitkoguste piirväärtuste, mis sisalduvad määruse nr 715/2007 I lisas, muutmine tähendab selle määruse oluliste sätete muutmist, mistõttu komisjonil ei olnud pädevust teha sellist muudatust, kasutades oma rakendusvolitusi. Tühistamise ulatuse osas märgib Üldkohus, et vaidlustatud määruse muud sätted peale nende, mis käsitlevad lämmastikoksiidide heite piirväärtusi, on viimastest eraldatavad. Järelikult tuleb tühistada ainult vaidlustatud määruse II lisa punkt 2 osas, milles sellega on kehtestatud lämmastikoksiidide massi lõplik vastavustegur CFpollutant ja ajutine vastavustegur CFpollutant. Üldkohus rõhutab siiski, et akti tühistava otsuse täitmiseks ja selle täielikuks elluviimiseks peab tühistatud sätte vastu võtnud institutsioon kõrvaldama kõik hilisemad tema poolt vastuvõetud aktid, kuhu see sätte on üle võetud, ja välistama selle kordamise edaspidistes aktides, järgides mitte ainult kohtuotsuse resolutsiooni, vaid ka põhjendusi, millest lähtudes otsus tehti ja mis on vajalikud selle kinnitamiseks. Lisaks sellele leiab Üldkohus, et tühistatud sätte tagajärjed jäävad edaspidi kehtima mõistliku aja jooksul, mis võimaldab muuta kõnealuse valdkonna õigusakte ega tohi olla pikem kui 12 kuud kohtuotsuse jõustumisest arvates, et vältida oma tegevuse kohaldatavate õigusaktidega kooskõlla

76| Komisjoni 20. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/646, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 692/2008 seoses väikeste sõiduautode ja kommertsveokite (Euro 6) heitega (ELT 2016, L 109, lk 1).

77| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2007. aasta määrus (EÜ) nr 715/2007, mis käsitleb mootorsõidukite tüübikinnitust seoses väikeste sõiduautode ja kommertsveokite (Euro 5 ja Euro 6) heitmetega ning sõidukite remondi- ja hooldusteabe kättesaadavust (ELT 2007, L 171, lk 1).

78| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. septembri 2007. aasta direktiiv 2007/46/EÜ, millega kehtestatakse raamistik mootorsõidukite ja nende haagiste ning selliste sõidukite jaoks mõeldud süsteemide, osade ja eraldi seadmetike kinnituse kohta (raamdirektiiv) (ELT 2007, L 263, lk 1).

viinud mootorsõidukitööstuse legitiimsete majanduslike huvide ja olenevalt olukorrast ka nende tarbijate huvide, kes on omandanud neile õigusaktidele vastavaid sõidukeid, ning liidu keskkonna- ja tervisepoliitika kahjustamist.

Lõpetuseks on Üldkohus seoses hüvitamise nõudega seisukohal, et „kuvandile ja õiguspärasusele“ tekitatud kahju, mille eest Pariisi linn nõuab ühe euro suurust sümboolset hüvitist, on täielikult tõendamata. Igal juhul on eriti sobiv hüvitada see kahju sümboolselt ja piisavalt ainuüksi vaidlustatud määruse selle sätte tühistamisega, mille Pariisi linn kahtluse alla seadis.

VIII. Dumping

Kohtuasjas, milles tehti 3. mai 2018. aasta kohtuotsus *Distillerie Bonollo jt vs. nõukogu* (T-431/12, [EU:T:2018:251](#), edasi kaevatud⁷⁹), pidi Üldkohus lahendama hagi, milles nõuti rakendusmääruse (EL) nr 626/2012⁸⁰ tühistamist kohtuvaidluse raames, mis käsitles Hiinast pärit viinhappe impordi suhtes kehtestatud dumpinguvastast tollimaksu. Vaidlustatud määrusega ei omistanud nõukogu kahele Hiina eksportivale viinhappe tootjale turumajanduse tingimustes tegutseva ettevõtja seisundit (edaspidi „turumajanduslik kohtlemine“) ning pärast võrdlusriigi, nimelt Argentina koostööd tegevalt tootjalt saadud informatsiooni põhjal normaalväärtuse arvutamist suurendas nende kahe eksportiva tootja valmistatud toodete puhul kohaldatavat dumpinguvastast tollimaksu. Selles kohtuasjas oli Üldkohtul esimest korda võimalus analüüsida sellise hagi vastuvõetavust, mille esitasid liidu tootjad määruse peale, millega nende tootjate esitatud osalise vahepealse läbivaatamise taotluse järgselt kehtestatakse dumpinguvastane tollimaks.

Selles osas märgib Üldkohus kõigepealt, et küsimuses, kas vaidlustatud akt puudutab hagejaid otseselt, ei ole harv, et kohtupraktikas tunnistatakse vastuvõetavaks isiku tühistamishagi liidu õigusakti peale, mille mõju hagejale ei ole õiguslikku, vaid peamiselt faktilist laadi, näiteks sellepärast, et ta on ettevõtjana konkurentsisis teiste ettevõtjatega otseselt puudutatud. Kuna osaline vahepealne läbivaatamise menetlus algatati hagejate taotlusel ja selle menetluse tagajärjel võetud meetmete eesmärk oli olla vastukaaluks dumpingule, mis põhjustas kahju neile kui samal turul tegutsevatele konkureerivatele tootjatele, puudutab vaidlustatud määrus niisiis neid otseselt. Küsimuses, kas vaidlustatud akt puudutab hagejaid ka isiklikult, märgib Üldkohus, et mida vahetumad on konkurentsisuhted hageja ja kõnealuse konkurendi vahel, olgu siis seetõttu, et turul tegutseb vähe ettevõtjaid, või siis seetõttu, et kõnealune ettevõtja on hageja peamine konkurent, ja mida arvestatavamad on negatiivsed tagajärjed hagejale, seda enam tuleb järeldada, et vaidlustatud akt mõjutab teda isiklikult. Käesoleval juhul osalesid hagejad aktiivselt haldusmenetluses ja panustasid märkimisväärselt selle kulgemisse ning tulemusse. Kuna hagejate turuseisundit on märkimisväärselt mõjutatud, järeldab Üldkohus, et hagejatel kui kahe Hiina eksportiva tootja konkurentidel on erilised omadused ning nad on faktilises olukorras, mis iseloomustab neid ja individualiseerib neid sarnaselt vaidlustatud määruse adressaatidega.

79| Kohtuasi C-461/18 P, *Changmao Biochemical Engineering vs. Distillerie Bonollo jt ja nõukogu*.

80| Nõukogu 26. juuni 2012. aasta rakendusmäärus (EL) nr 626/2012, millega muudetakse rakendusmäärust (EL) nr 349/2012, millega kehtestatakse Hiina Rahvavabariigist pärit viinhappe impordi suhtes lõplik dumpinguvastane tollimaks (ELT 2012, L 182, lk 1).

Vaidluse sisu osas – kuivõrd hagejad tuginevad meetodi muutmisele, mis on määruse (EÜ) nr 1225/2009⁸¹ artikliga 11 keelatud – toob Üldkohus välja asjaolu, et kuigi on loogiline, et kui mitmele eksportivale tootjale kohaldatakse turumajanduslikku kohtlemist, on neist igaühe puhul normaalväärtus erinev, kuna see arvutatakse igaühe andmete põhjal, ei ole põhjust, miks normaalväärtus peaks olema erinev mitme eksportiva tootja puhul, kellele keeldutakse turumajanduslikku kohtlemist kohaldamast. Selles olukorras tugineb normaalväärtuse arvutamine nimelt võrdlusriigi andmetele, mis on seega sõltumatud nende individuaalsetest andmetest. Seega tuleb vaidlustatud määrus tühistada.

Üldkohus analüüsis vastuvõetavuse küsimust ka kohtuasjas, milles tehti 18. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava jt vs. komisjon** (T-364/16, [EU:T:2018:696](#)). See kohtuasi järgnes kohtuotsusele Hubei Xinyegang Steel vs. nõukogu⁸², millega Üldkohus tühistas määruse (EÜ) nr 926/2009⁸³ osas, milles Hubei Xinyegang Steel Co. Ltd valmistatud toodete ekspordi suhtes kehtestatakse dumpinguvastane tollimaks ja nõutakse sisse selle ekspordi suhtes kehtestatud ajutine tollimaks. Euroopa Kohus jättis apellatsioonimenetluses selle akti jõusse⁸⁴.

Enne apellatsioonimenetluses kohtuotsuse kuulutamist võttis komisjon vastu rakendusmääruse (EL) 2015/2272, mis käsitleb läbivaatamist ja kehtestab dumpinguvastaste meetmete uue kehtivusaja⁸⁵. Pärast seda, kui komisjonile oli teatatud, et Hubei Xinyegang Steeli impordilt nõutakse endiselt tollimaksu tasumist, välistas ta vaidlustatud otsusega sellelt impordilt tollimaksu sissenõudmise. Nimelt jättis komisjon Hubei Xinyegang Steeli välja nende äriühingute loetelust, kes on kantud Euroopa Liidu integreeritud tariifistiku (TARIC) lisakoodi A 950 alla, ning kandis ta TARICi uue lisakoodi C 129 alla kõigi rakendusmääruse 2015/2272 artikli 1 lõikes 1 nimetatud kombineeritud nomenklatuuri rubriikide osas. Nimetatud TARICi koodi joonealune märkus viitas Euroopa Kohtu otsusele.

Hagi vastuvõetavuse küsimuses märgib Üldkohus kõigepealt, et reeglina peavad liikmesriigid kohaldama TARICi koodides ja lisakoodides sisalduvaid meetmeid selleks, et rakendada ühist tollitariifistikku ühetaoliselt. Rõhutades eelnevalt, et vaidlustatud otsusega lõi komisjon TARICi lisakoodi C 129, mida ei olnud varem olemas, täpsustab Üldkohus järgmiseks, et TARICi lisakoodi C 129 loomine võimaldas vähemalt teavitada liikmesriikide tolliasutusi sellest, et Hubei Xinyegang Steeli valmistatud asjaomase toote impordilt ei tule dumpinguvastast tollimaksu koguda, hoolimata rakendusmääruses 2015/2272 sisalduvast vastupidisest nõudest. Lisaks märgib Üldkohus, et kahes varasemas kohtuotsuses ei käsitletud seda, kas rakendusmäärus on Hubei Xinyegang Steeli puudutavas osas õiguspärane, ning et TARICi lisakood C 129 loodi spetsiaalselt selleks, et kõnealuses määruses ette nähtud dumpinguvastast tollimaksu ei kohaldataks Hubei Xinyegang Steeli suhtes. Üldkohus tuletab meelde, et institutsioonide aktide puhul eeldatakse reeglina, et need on õiguspärased, ja märgib lisaks, et vaidlustatud otsust saab samuti lugeda nimetatud kohtuotsuste täitmismeetmeks ELTL artikli 266 tähenduses. Kuna ELTL artiklist 266 tuleneva institutsioonide kohustuse

81| Nõukogu 30. novembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1225/2009 kaitse kohta dumpinguhinnaga impordi eest riikidest, mis ei ole Euroopa Ühenduse liikmed (ELT 2009, L 343, lk 51) (mis asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2016. aasta määrusega (EL) 2016/1036 kaitse kohta dumpinguhinnaga impordi eest riikidest, mis ei ole Euroopa Liidu liikmed (ELT 2016, L 176, lk 21)).

82| 29. jaanuari 2014. aasta kohtuotsus, **Hubei Xinyegang Steel vs. nõukogu** (T-528/09, [EU:T:2014:35](#)).

83| Nõukogu 24. septembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 926/2009, millega kehtestatakse teatavate Hiina Rahvabariigist pärinevate rauast või terasest õmblusteta torude impordi suhtes lõplik dumpinguvastane tollimaks ning nõutakse lõplikult sisse kõnealuse impordi suhtes kehtestatud ajutine tollimaks (ELT 2009, L 262, lk 19).

84| 7. aprilli 2016. aasta kohtuotsus, **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava jt vs. Hubei Xinyegang Steel** (C-186/14 P ja C-193/14 P, [EU:C:2016:209](#)).

85| Komisjoni 7. detsembri 2015. aasta rakendusmäärus (EL) 2015/2272, millega pärast aegumise läbivaatamist vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1225/2009 artikli 11 lõikele 2 kehtestatakse lõplik dumpinguvastane tollimaks teatavate Hiina Rahvabariigist pärinevate rauast või terasest õmblusteta torude impordi suhtes (ELT 2015, L 322, lk 21).

täitmise kohtulik kontroll on tagatud eelkõige ETL artiklis 263 ette nähtud õiguskaitsevahenditega, siis tuleb olla seisukohal, et vaidlustatud otsus on vaidlustatav akt viimati nimetatud sätte tähenduses. Võttes arvesse juhtumi asjaolusid ja eelkõige asjaolu, et hagejad kuulusid sellesse ühendusse, mis esitas kaebuse asjaomases dumpinguvastases menetluses ning et nad olid selles menetluses aktiivselt osalenud, nõustub üldkohus samuti sellega, et hagejatel on hagi esitamise õigus.

Vaidluse sisu osas märgib Üldkohus, et kuna reeglina eeldatakse, et rakendusmäärus 2015/2272 on õiguspärane, siis oleks komisjon pidanud seda muutma või selle kehtetuks tunnistama määrusega. Nimelt vastavalt vormilise järjepidevuse reeglile, mis on õiguse üldpõhimõte, tuleb õigusakti hilisemal muutmisel kasutada sama vormi kui see, milles see õigusakt on adressaatidele teatavaks tehtud. Käesoleval juhul tõdeb Üldkohus eeskätt, et vastavalt määruse nr 1225/2009 artikli 14 lõikele 1 „[kehtestatakse] [...] dumpinguvastane tollimaks määrusega ja [seda] nõuavad sisse liikmesriigid sellises vormis ja ulatuses ning nende kriteeriumide alusel, nagu seal sätestatud on“. Järelikult tuleb äriühingu dumpinguvastane tollimaks, mis on kehtestatud määrusega, mida liidu kohus ei ole tühistanud ega kehtetuks tunnistanud, kaotada üldjuhul samuti määrusega. Seega on komisjon eiranud vormilise järjepidevuse reeglit, kaotades lõplikult Hubei Xinyegang Steeli valmistatud toodetelt rakendusmäärusega 2015/2272 kehtestatud dumpinguvastase tollimaksu TARICi lisakoodi loomisega. Vormilise järjepidevuse reegli järgimise korral oleks asjaga tegelenud komisjoni volinike kolleegium ning lisaks oleks saadud arvamus määruse nr 1225/2009 artikli 15 lõike 1 alusel loodud komiteelt. Lõpetuseks rõhutab Üldkohus, et vaidlustatud otsusest tulenev õiguslik olukord on ebakindel ja märgib, et vormilise järjepidevuse eeskirja järgimine oleks taganud palju selgema komisjoni põhjenduse, ning teeb järelduse, et vormilise järjepidevuse reegli eiramine komisjoni poolt on selline eeskirjade eiramine, mille tagajärjel tuleb vaidlustatud otsus tühistada.

IX. Finantssektori järelevalve

Kohtuasjas, milles tehti 24. aprilli 2018. aasta otsus *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence jt vs. EKP* (T-133/16–T-136/16, [EU:T:2018:219](#)) paluti Üldkohtul võtta seisukoht Euroopa Keskpanga (EKP) nende otsuste õiguspärasuse kohta, millega EKP keeldus nimetamast hagejate haldusnõukogude esimehi nende tegelikeks juhtideks muu hulgas direktiivi 2013/36/EL artikli 13 lõike 1 tähenduses.⁸⁶ EKP leidis, et ametiülesanded, mille täitmise puhul võib isikut pidada tegelikuks juhiks, peavad olema seotud tegevjuhtimisega, näiteks tegevjuhi puhul, kelle ülesanded erinevad haldusnõukogu esimehe ülesannetest, mis tagab tegevjuhtkonna ja mitte-tegevjuhtkonna funktsioonide lahususe. Hagejad vaidlustasid sellise tõlgenduse ja väitsid, et mõiste „tegelik juht“ ei piirdu juhtkonna nende liikmetega, kellel on tegevjuhtimise ülesanded.

Sellega seoses märkis Üldkohus kõigepealt, et vastavalt määruse (EL) nr 1024/2013⁸⁷ artikli 4 lõikele 3 pidi EKP kohaldama mitte ainult direktiivi 2013/36 artikli 13 lõiget 1, vaid ka selle sätte riigisisesele õigusele üle võtnud sätet. See tähendab, et Üldkohus peab tingimata hindama vaidlustatud otsuste õiguspärasust nii direktiivi 2013/36 artikli 13 lõiget 1 kui ka liikmesriigi õigust, käesoleval juhul Prantsuse õigust, silmas pidades. Selle hindamise käigus leidis Üldkohus, et direktiivi 2013/36 artikli 13 lõike 1 grammatilisest, ajaloolisest, teleoloogilisest ja kontekstipõhisest tõlgendamisest tuleneb, et mõistega „tegelik juht“ viidatakse nendele juhtorgani liikmetele, kes kuuluvad ka krediitiasutuse kõrgemasse juhtkonda. Üldkohus rõhutas konkreetselt,

⁸⁶ | Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/36/EL, mis käsitleb krediitiasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediitiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT 2013, L 176, lk 338).

⁸⁷ | Nõukogu 15. oktoobri 2013. aasta määrus (EL) nr 1024/2013, millega antakse Euroopa Kesk pangale eriuülesanded seoses krediitiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve poliitikaga (ELT 2013, L 287, lk 63).

et direktiivi 2013/36 ülesehituse kohaselt saavutatakse krediidiasutuse korrakohase juhtimise eesmärk kõrgema juhtkonna üle teostatava tõhusa järelevalve kaudu tegevjuhtkonda mittekuuluvate juhtorgani liikmete poolt, millega kaasneb juhtorgani võimude tasakaal. Sellist järelevalvet võiks kahjustada see, kui järelevalvefunktsiooni täitva juhtorgani esimees, kes ei ole küll formaalselt tegevjuht, vastutaks samal ajal ka krediidiasutuse tegevuse tegeliku juhtimise eest.

Lisaks, kuna küsimus puudutab riigisisese normi tõlgendamist, tuleb riigisiseste õigus- ja haldusnormide ulatuse hindamisel arvestada seda, kuidas seda tõlgendavad liikmesriigi kohtud. Selle kohta märkis Üldkohus, et *Conseil d'État* (Prantsusmaa kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) järeldas ühes oma 30. juuni 2016. aasta otsuses, et ainult juhul, kui krediidiasutuse haldusnõukogu esimees on selgelt saanud loa kuuluda krediidiasutuse tegevjuhtkonda, võib teda nimetada selle asutuse „tegelikuks juhiks“. Sellest tuleneb Üldkohtu hinnangul, et EKP ei rikkunud õigusnormi, kui ta asus seisukohale, et krediidiasutuse „tegeliku juhi“ mõistet tuleb mõista nii, et see tähistab tegevjuhtimisülesandega juhte, nagu tegevjuht, tegevjuhi asetäitja, juhatuse liikmed või ainuisikuline juhataja.

X. Liidu institutsioonide hanked

Kohtuasjas, milles tehti 8. novembri 2018. aasta kohtuotsus **“Pro NGO!” vs. komisjon** (T-454/17, [EU:T:2018:755](#)), paluti Üldkohtul esimest korda võtta seisukoht küsimuses, milline ulatus on määruse (EL, Euratom) nr 966/2012⁸⁸ artikli 108 lõikel 11, määrusega (EL, Euratom) 2015/1929⁸⁹ muudetud versioonis. Nimetatud sätte kohaselt on liidu kohtul täielik pädevus vaadata läbi otsused, millega hankija jätab ettevõtja menetlusest kõrvale ja/ või määrab ettevõtjale rahalise karistuse, sh otsused, millega lühendatakse või pikendatakse kõrvalejätmise kestust ja/ või tühistatakse määratud rahaline karistus või vähendatakse või suurendatakse seda. Vaidlus puudutas otsust, millega komisjon jättis hageja ametialaste käitumisreeglite raske rikkumise tõttu kuueks kuuks kõrvale liidu üldeelarvest rahastatavate hanke- ja toetuste andmise menetlustest. Selles kohtuasjas oli põhiküsimuseks, kas Üldkohus peab teostama oma täielikku pädevust isegi siis, kui hageja viitas komisjoni määratud karistuse ebaproportsionaalsusele alles repliigis.

Seoses sellega rõhutas Üldkohus, et täieliku pädevuse teostamine ei tähenda omal algatusel kontrollimist ning et menetlus liidu kohtus on võistlev. Kui välja arvata sellised avalikul huvil põhinevad väited nagu vaidlustatud otsuse põhjenduse puudumine, mille kohus peab tõstatama omal algatusel, siis on hageja see, kes peab esitama väited asjaomase otsuse vastu ning tõendid nende väidete toetuseks. Üldkohus nentis, et kõnealusel juhul nõudis hageja hagiavalduses vaidlustatud otsuse tühistamist, ilma et ta oleks vaidlustanud talle määratud karistuse õiguspärasust või veelgi vähem selle proportsionaalsust. Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise väide, mis esitati esimest korda repliigis, ei kujuta endast seega varem hagiavalduses otseselt või kaudselt esitatud väite täiendust, millel oleks sellega tihe seos. Lisaks põhines proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise väide asjaoludel, mis oli hagejale teada hagiavalduse esitamise ajal. Niisiis, kuna kodukorra artikli 84 lõige 1 näeb ette, et menetluse käigus ei või esitada uusi väiteid, kui need ei tugine sellistele õiguslikele ja faktilistele asjaoludele, mis on ilmsiks tulnud menetluse käigus, siis on kõnealune, repliigis esitatud väide vastuvõetamatu.

⁸⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määrus (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 (ELT 2012, L 298, lk 1).

⁸⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. oktoobri 2015. aasta määrus (EL) 2015/1989, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 966/2012 (ELT 2012, L 286, lk 1).

XI. Õigus tutvuda institutsioonide dokumentidega

1. Euroopa Raviameti valduses olevad dokumendid, mis on esitatud ravimi müügiloo taotluse raames

Kohtuasjas, milles tehti 5. veebruari 2018. aasta otsus **Pari Pharma vs. EMA** (T-235/15, [EU:T:2018:65](#)), oli Üldkohtul võimalus võtta seisukoht küsimuses, kuidas kohaldada määruses (EÜ) nr 1049/2001⁹⁰ ärihuvide kaitseks ette nähtud dokumentidega tutvumist puudutaval erandil põhinevat üldist konfidentsiaalsuseeldust kõigile ravimi müügiloo menetluse raames esitatud dokumentidele. Kohtuasjas käsitleti hageja nõuet tühistada otsus, millega Euroopa Raviamet (EMA) andis kolmandale isikule võimaluse tutvuda dokumentidega, mis sisaldavad määruse (EÜ) nr 141/2000⁹¹ ja määruse (EÜ) nr 726/2004⁹² kohases menetluses esitatud teavet. Hageja vaidlustas otsuse, mis läheb tema arvates vastuollu ravimi müügiloo menetluse toimikutele kohaldatava üldise konfidentsiaalsuseeldusega ja mis kahjustab tema ärihuve.

Seoses sellega märkis Üldkohus, et erinevalt olukordadest, mille puhul Euroopa Kohus ja Üldkohus on nõustunud sellega, et dokumentidega tutvumisest keeldumist põhjendavad üldised konfidentsiaalsuse eeldused on kohaldatavad, ei reguleeri määrused nr 141/2000 ja 726/2004 kitsendavalt ravimi müügiloo menetlustoimikus sisalduvate dokumentide kasutust ega näe erinevalt määrustest nr 1/2003 ja nr 773/2004⁹³ ette toimikuga tutvumise piiramist „asjaomaste osapoolte“ või „kaebuse esitajatega“. Ühtki määruste nr 141/2000 ja 726/2004 sätet ei saa tõlgendada nii, et see väljendab liidu seadusandja tahet kehtestada dokumentidega tutvumise piiratud kord nende üldise konfidentsiaalsuse eelduse kaudu. Seetõttu ei saa vaidlusaluseid dokumente pidada hõlmatuks üldise konfidentsiaalsuse eeldusega kaudsel põhjusel, et need on põhimõtteliselt ja tervikuna ilmselgelt hõlmatud müügiloo taotlejate ärihuvide kaitse erandiga.

Kuna Üldkohtul paluti võtta seisukoht küsimuses, kas nendes dokumentides sisalduva teabe avalikustamine võib kahjustada hageja ärihuvide kaitset, märkis Üldkohus muu hulgas, et pelgalt asjaolu, et nendes dokumentides avaldatud andmed kompileeriti üksteisega, ei ole iseenesest piisav, et tõendada, et need andmed tervikuna töid ilmsiks hageja strateegilise oskusteabe sisu ning et need on seega konfidentsiaalsed. Selleks et niisugust oskusteavet saaks pidada hõlmatuks ärihuviga määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 2 tähenduses, peab hageja tõendama, et nende üldsusele kättesaadavate andmete kompilatsioonil ja tema antud hinnangutel nende kohta on lisaväärtus, see tähendab, et need on näiteks uued teadustulemused või kaalutlused uuendusliku lähenemisviisi kohta, mis oleks andnud ettevõtjale ärieelise oma konkurentide ees. Üldkohtu arvates ei olnud käsitleta val juhul hageja suutnud tõendada, et asjaomasel juhul oli kogu teave kaalutlused uuendusliku lähenemisviisi tulemus, mis oleks võinud anda teadusliku lisaväärtuse elementidele,

90| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

91| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 1999. aasta määrus (EÜ) nr 141/2000 harva kasutatavate ravimite kohta (EÜT 2000 L 18, lk 1; ELT eriväljaanne 15/05, lk 21).

92| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrus (EÜ) nr 726/2004, milles sätestatakse ühenduse kord inim- ja veterinaarravimite lubade andmise ja järelevalve kohta ning millega asutatakse Euroopa Raviamet (ELT 2004, L 136, lk 1, ELT eriväljaanne 13/34, lk 229).

93| Komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 773/2004, mis käsitleb [ELTL artiklite 101 ja 102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (ELT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81).

mis eraldi võetuna ei olnud konfidentsiaalsed, ega *a fortiori* ka seda, et seda lähenemisviisi ja kõiki seda kirjeldavaid dokumente oleks tulnud pidada konfidentsiaalseks määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 2 tähenduses.

2. Institutsiooni õigusteenistuse dokumendid

Kohtuasjades, milles tehti 7. veebruari 2018. aasta otsus **Access Info Europe vs. komisjon (T-851/16, [EU:T:2018:69](#))** ja 7. veebruari 2018. aasta otsus **Access Info Europe vs. komisjon (T-852/16, [EU:T:2018:71](#))**, esitati Üldkohtule kaks tühistamishagi komisjoni otsuse peale, millega keelduti andmast hagejale võimalust tutvuda nimetatud institutsiooni õigusteenistuse dokumentidega, mis puudutavad meetmeid, millega rakendatakse ELi ja Türgi 8. märtsi 2016. aasta avaldust rändekriisi kohta. Keeldumine põhines muu hulgas dokumentidega tutvumist puudutaval eranditel, mis tulenevad rahvusvaheliste suhete ja õigusnõustamise kaitsest.

Üldkohus, kellel paluti kõigepealt hinnata rahvusvaheliste suhete kaitsega seotud erandi kohaldamise põhjendatust, tuletas meelde, et kui avalikustatakse liidu ja liikmesriikide taotletavate eesmärkidega seotud asjaolud otsustes, eelkõige kui need asjaolud käsitlevad kavandatud kokkuleppe konkreetset sisu või liidu taotletavaid strateegilisi eesmärke läbirääkimistel, võib see kahjustada nende läbirääkimiste usalduslikku õhkkonda, mis on käimas ajal, mil tehakse otsus niisuguseid asjaolusid sisaldavate dokumentidega tutvumisest keeldumise kohta. Seega ei teinud komisjon ilmselt hindamisviga, kui ta põhjendas, miks ta ei võimalda tutvuda dokumentidega, mis sisaldavad liidu seisukohta Türgi Vabariigi ja üldisemalt liidu rahvusvaheliste suhete kohta. Nimelt esines otsene oht, et nende dokumentide avalikustamine muudab keerukamaks liidu positsiooni suhtluses Türgi Vabariigiga ja võib seega kahjustada liidu suhteid. Pealegi oli komisjonil õigus esitada põhjendus üksnes kokkuvõtlikult, sest lähemate selgituste andmisega oleks avalikustatud määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõikes 1 ette nähtud kaitse kohaldamisalasse kuuluvate dokumentide endi sisu, mis oleks rikkunud seadusandja ette nähtud imperatiivse kaitse ulatust.

Õigusnõustamist kaitsva erandi suhtes tõi Üldkohus esile, et niisuguste ettevalmistavate ja asutusesiseste õiguslike arvamuste avalikustamine, mis on koostatud institutsiooni ning liikmesriigi ja kolmanda riigi esindajate vahelise poliitilise dialoogi jaoks, oleks tõepoolest ettenähtavalt kahjustanud komisjoni huvi küsida ja saada oma erinevatelt teenistustelt ausaid, objektiivseid ja kõikehõlmavaid õiguslikke arvamusi, et valmistada ette tema kui institutsiooni lõplik seisukoht. See kehtib ka keeruka rändeolukorra lahendamise poliitiliselt üpris tundlikus valdkonnas ja kiiret tegutsemist nõudvas kontekstis.

3. Euratomi laenu andmisega seotud dokumendid

Kohtuasjas, milles tehti 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus **CEE Bankwatch Network vs. komisjon (T-307/16, [EU:T:2018:97](#))**, esitati Üldkohtule tühistamishagi komisjoni otsuse peale, millega komisjon keeldus andmast hagejale, kes on valitsusväline keskkonnaaladkonna organisatsioon, võimalust tutvuda mitme dokumendiga, mis käsitlevad Ukraina tuumareaktorite turvalisuse suurendamise programmi toetamiseks Euratomi laenu andmist Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu (Euratom) sätete alusel. Hageja vaidlustas nimetatud otsuse, kuna selles ei olnud tema väitel arvesse võetud kõiki asjas asjassepuutuvaid õigusnorme. Kõnealuses asjas oli otsus väidetavalt vastu võetud määruse nr 1049/2001 alusel, ilma et komisjon oleks arvesse võtnud määrust nr 1367/2006 Århusi konventsiooni kohta, mis on aga peamine õigusakt, kuna see piirab liidu institutsioonide võimalust keelduda dokumentidega tutvumise võimaldamisest, kui taotletaval teabel on seos heidetega keskkonda.

Üldkohus lükkas need argumendid tagasi. Seoses sellega sedastas ta esiteks, et määruse nr 1367/2006 pealkirja, põhjenduste ja sätete kohaselt rakendatakse selle määrusega teabevaldkonnas kohustusi, mille suhtes on kokku lepitud sellise rahvusvahelise lepingu raames, mille pool ei ole Euroopa Aatomienergiaühendus (Euratom), see tähendab Århusi konventsiooni raames. Kuna Euratom ei ole nimetatud konventsiooni osaline, ei ole seda rakendavas määruses sätestatud kohustused tema jaoks kohustuslikud, kui ei ole sätestatud vastupidi. Teiseks leidis Üldkohus, et Euratomi asutamislepingu rakendamiseks vastu võetud õigusaktid ei ole tingimata seotud liidu raames kohaldatavate kohustustega. Niisiis on Euratomi raames kohaldatavad õigusnormid ette nähtud Euratomi asutamislepingus. Nende normide hulgas on EA artikli 106a lõige 1, millest tulenevalt on Euratomi toimimise eesmärgil kohaldatavad ELi asutamislepingust ja ETLTst tulenevad õigusnormid, eelkõige ETLT artikkel 15 (varem EÜ artikkel 255), mis on määruse nr 1049/2001 aluseks. See määrus, mis põhineb Euratomis kohaldataval sätel ja milles on ette nähtud institutsioonide dokumentidega tutvumise üldine korraldus, on kohaldatav selles valdkonnas tegutsevate institutsioonide ja asutuste valduses olevatele dokumentidele. Olukord on erinev määruse nr 1367/2006 puhul, mis – nagu on märgitud selle preambulis – on vastu võetud EÜ artikli 175 alusel (nüüd ETLT artikkel 192). Kuna viimast ei ole EA artikli 106a lõikes 1 nimetatud, siis selle alusel vastu võetud õigusakte, sealhulgas nimetatud määrust, ei saa Euratomi raames kohaldada. Kolmandaks ja viimaseks märkis Üldkohus, et määruse nr 1367/2006 tekstis on konkreetselt silmas peetud Euroopa Ühenduse institutsioone ja asutusi, ilma et oleks ette nähtud selle kohaldamist muudele üksustele, näiteks Euratomi juurde kuuluvatele institutsioonidele ja asutustele.

4. Käimasolevat seadusandlikku menetlust käsitlevad dokumendid

Kohtuasjas, milles tehti 22. märtsi 2018. aasta kohtuotsus *De Capitani vs. parlament* (T-540/15, [EU:T:2018:167](#)), paluti Üldkohtul hinnata tingimusi, mis reguleerivad parlamendi koostatud või talle kättesaadavaks tehtud selliste dokumentidega tutvumist, mis sisaldavad teavet käimasolevates kaasotsustamismenetlustes institutsioonide võetud seisukohtade kohta. Eelkõige uuris Üldkohus parlamendi selle otsuse õiguspärasust, millega keelduti andmast hagejale võimalust tutvuda kahe tabeliga, mis koostati asjaomasel ajal käimas olnud kolmepoolsete kohtumiste raames. Vaidlusalused tabelid sisaldasid nelja veergu, millest esimesed kolm kajastasid komisjoni ettepanekut, nõukogu ja parlamendi seisukohti ning neljas veerg sisaldas olenevalt juhtumist esialgse kompromissi teksti või nõukogu eesistujariigi esialgset seisukohta parlamendi muudatusettepanekute kohta. Parlament keeldus hagejal võimaldamast tutvuda tabelite neljanda veeruga põhjusel, et nende avalikustamine kahjustaks tegelikult, konkreetselt ja oluliselt institutsiooni otsustamisprotsessi ja institutsioonidevahelist otsustamisprotsessi käimasoleva seadusandlikku menetluse raames.

Olles tuvastanud, et hageja säilitas põhjendatud huvi hoolimata asjaolust, et vaidlusaluste dokumentidega seotud seadusandlik menetlus oli vahepeal lõpetatud, märkis Üldkohus, et kolmepoolsed kohtumised olid seadusandliku menetluse osa ning asjaomasel valdkonnas ei olnud võimalik kohaldada üldist eeldust, et käimasolevate kolmepoolsete kohtumiste tabelite neljandat veergu ei avalikustata. Üldkohtu arvates võis sellise järelduse tuletada liidu seadusandlikele menetlustele omastest avalikustamise ja läbipaistvuse põhimõtetest ning asjaolust, et Euroopa Kohtu praktikas on avalikustamata jätmise üldisi eeldusi tunnustatud ainult dokumentide puhul, mis olid selgelt piiritletud sellega, et need ühiselt kuulusid poolelioleva haldus- või kohtumenetluse toimikusse, kuid mitte kunagi seadusandliku menetluse valdkonnas.

Üldkohus pidi veel kontrollima, kas parlament oli täitnud oma kohustust anda hagejale põhjendatud selgitusi selle kohta, kuidas vaidlusaluste dokumentidega täies ulatuses tutvumine võib konkreetselt ja tegelikult kahjustada huvi, mis on kaitstud otsustamisprotsessi kaitsega seotud erandiga, kusjuures kahjustamise ohtu peab saama mõistlikult ette näha ja see ei tohi olla ainult oletuslik. Seoses sellega sedastas Üldkohus esiteks vaidlustatud otsuses esitatud asjaomase seadusandliku menetlusega seotud konkreetsete kaalutluste kohta,

et selles otsuses mainitud tõsiasi, et vaidlusosalused dokumendid kuuluvad politseikoostöö valdkonda, ei saa iseenesest olla piisav tõendamaks, et need on eriti tundlikku laadi. Vastupidise lahenduse korral jäetaks nimelt üks liidu õiguse valdkond tervikuna seda puudutava seadusandliku menetluse läbipaistvuse nõuete kohaldamisalast välja. Teiseks märkis Üldkohus vaidlustatud otsuses esitatud üldisemate kaalutluste kohta, et kuigi kohtupraktikas on tunnustatud, et välise surve oht võib olla legitiimne põhjus piirata otsustamisprotsessiga seotud dokumentidega tutvumist, on siiski nõutav, et niisugune tegelik väline surve oleks kindlalt tuvastatud ja oleks esitatud tõendid, mis näitavad, et ohtu, et väline surve mõjutab tehtavat otsust oluliselt, saab mõistlikult ette näha. Kõnealusel juhul ei võimaldanud aga ükski kohtutoimikus leiduv konkreetne tõend järeldada, et vaidlusaliste neljanda veeru dokumentide avalikustamise korral selline väline surve tegelikult avalduks. Üldkohus täpsustas lisaks, et vaidlusalistes dokumentides sisalduva teabe esialgne iseloom iseenesest ei õigusta otsustamisprotsessi kaitsega seotud erandi kohaldamist, kuna asjaomases sättes ei ole tehtud vahet arutelu seisu alusel. Selles kontekstis ei ole ka oluline, kas vaidlusosalused dokumendid on koostatud või saadud otsustamisprotsessi alguses, edaspidises või lõplikus staadiumis või kas need on koostatud ametliku või mitteametliku menetluse käigus. See on nii seda enam, et ettepanek tehaksegi selleks, et seda arutataks, ega pea jääma arutelu tulemusena muutmataks ning avalik arvamus on täiesti võimeline aru saama, et ettepaneku tegija võib selle sisu hiljem muuta.

5. Liikmesriigi dokumendid, mida on vahetatud ühise kalanduspoliitika eeskirjade alusel

Kohtuasjas, milles tehti 3. mai 2018. aasta kohtuotsus **Malta vs. komisjon** (T-653/16, [EU:T:2018:241](#)), vaatas Üldkohus läbi tühistamishagi komisjoni otsuse peale, millega võimaldati tutvuda liikmesriigi dokumentidega, mida vahetati ühise kalanduspoliitika eeskirjade alusel. Oma hagi toetuseks väitis Malta Vabariik, et komisjon ei vaadanud tema taotlust läbi määruse nr 1049/2001 artiklites 7 ja 8 sätestatud tähtaegade jooksul ja jättis seega täitmata talle pandud kohustuse teha Malta ametiasutustega lojaalset koostööd.

Üldkohus märkis alustuseks, et määruse nr 1049/2001 artiklites 6–8 ette nähtud dokumentidega tutvumise taotluste läbivaatamise normide rikkumine – mis võib teatud juhtudel mõjutada selle otsuse õiguspärasust, millega keelduti dokumentidega tutvumise võimaldamisest – ei saa mõjutada selle otsuse õiguspärasust, millega dokumentidega tutvumist võimaldati. Seetõttu ei saa anda tulemusi, kui liikmesriik esitab institutsiooni otsuse vastu, millega võimaldati dokumentidega tutvuda, nimetatud sätete rikkumist puudutavaid väiteid. Vastupidi määruse nr 1049/2001 artiklite 6–8 sätetele reguleerivad sama määruse artikli 4 lõiked 4 ja 5 institutsiooni ja kolmandate isikute, eelkõige liikmesriikide vahelisi suhteid seoses viimastelt pärinevate dokumentidega, ning nende eesmärk on kaitsta nende kolmandate isikute ja liikmesriikide huve, kes on nende dokumentide avalikustamise vastu. Seetõttu võib määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõigete 4 ja 5 sätete ning institutsiooni poolt lojaalse koostöö kohustuse rikkumine liikmesriigi suhtes mõjutada selle otsuse õiguspärasust, millega võimaldati tutvuda sellelt liikmesriigilt pärinevate dokumentidega.

See kohtuasi andis Üldkohtule ka võimaluse uurida määruse nr 1049/2001 ja määruse (EÜ) nr 1224/2009 vahelist seost.⁹⁴ Rõhutades, et tagada tuleb mõlema määruse järjepidev kohaldamine, märkis Üldkohus, et kui määruel nr 1049/2001 põhineva taotluse eesmärk on tutvuda dokumentidega, milles sisalduvad andmed määruse nr 1224/2009 tähenduses, kohaldatakse viimati nimetatud määruse artikli 113 lõigete 2 ja 3 sätteid täies ulatuses, seades kõnealuse määrusega hõlmamata andmete edastamise või kasutamise sõltuvusse

⁹⁴ Nõukogu 20. novembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1224/2009, millega luuakse ühenduse kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks, muudetakse määrusi nr 847/96, nr 2371/2002, (EÜ) nr 811/2004, (EÜ) nr 768/2005, (EÜ) nr 2115/2005, (EÜ) nr 2166/2005, (EÜ) nr 388/2006, (EÜ) nr 509/2007, (EÜ) nr 676/2007, (EÜ) nr 1098/2007, (EÜ) nr 1300/2008, (EÜ) nr 1342/2008 ning tunnistatakse kehtetuks määrused nr 2847/93, (EÜ) nr 1627/94 ja (EÜ) nr 1966/2006 (ELT 2009, L 343, lk 1).

liikmesriigi otsesest nõusolekust. Nimelt ei piirdu määruse nr 1224/2009 artikli 113 lõiked 2 ja 3, nagu määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõige 5, sellega, et nähakse ette, et kui liikmesriik esitab sellekohase konkreetse taotluse, ei saa temalt pärinevat dokumenti enam avalikustada ilma tema eelneva nõusolekuta, vaid esimesena nimetatud sätetes on sarnaselt määruse nr 1049/2001 artikli 9 lõikega 3 kehtestatud liikmesriigi eelnev ja otsene nõusolek kui absoluutne tingimus selle liikmesriigi edastatud andmete edastamise ja kasutamise teatud viiside jaoks. Niisiis nähtub, et sedalaadi andmete puhul on liidu seadusandja soovinud teatud vormis säilitada autorilt loa saamise põhimõtet, mis on üldsuse poolt dokumentidega tutvumise valdkonnas määrusega nr 1049/2001 põhimõtteliselt aga kaotatud. Üldkohus järeldas, et määruse nr 1224/2009 artikli 113 lõigete 2 ja 3 sätetega on põhimõtteliselt keelatud üldsusele ja muu hulgas valitsusvälisele organisatsioonile avalikustada määruse nr 1049/2001 alusel dokumente, millest ei ole kustutatud liikmesriigi poolt komisjonile määruse nr 1224/2009 raames edastatud andmed, kui liikmesriik ei ole selleks otsest nõusolekut andnud, ning seda enam, kui liikmesriik on sellele otseselt vastu, nagu käesolevas asjas.

6. Dokumendid Euroopa Parlamendi liikmete hüvitiste kohta

Kohtuasjades, milles tehti 25. septembri 2018. aasta kohtuotsus *Psara jt vs. parlament* (T-639/15–T-666/15 ja T-94/16, [EU:T:2018:602](#)), esitati Üldkohtule tühistamishagi parlamendi mitme otsuse peale, millega jäeti rahuldamata hagejate taotlused tutvuda parlamendi dokumentidega, mis sisaldavad teavet parlamendi liikmete hüvitiste kohta. Vaidlustatud otsuses märkis parlament muu hulgas, et esiteks ei ole tal andmeid parlamendi liikmete tegelike kulude kohta, mida parlamendiliikmed on kandnud üldkulude hüvitiste raames, ja et ta ei saa seega avalikustada dokumente, mida selle kohta taotletakse, ja teiseks ei ole tal parlamendi liikmete pangakontode väljavõtteid, mis on konkreetselt seotud üldkulude hüvitiste kasutamisega. Samuti tugines ta erandile eraelu puutumatuse kaitseks, mis on ette nähtud määruse (EÜ) nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punktis b koosmõjus määruse (EÜ) nr 45/2001 artikli 8 punktiga b.

Üldkohus rõhutas kõigepealt, et määruses nr 1049/2001 sätestatud üldsuse õigus dokumentidega tutvuda puudutab üksnes selliseid institutsioonide dokumente, mis on tõepoolest nende valduses, ja see õigus ei saa laieneda dokumentidele, mis ei ole institutsioonide valduses või mida ei ole olemas. Seoses dokumentidega, millest nähtub üksikasjalikult, kuidas ja millal igast liikmesriigist valitud parlamendi liikmed kulutasid mitmesugustel ajavahemikel oma üldkulude hüvitisi, on selge, et parlamendi liikmed saavad igakuise hüvitise kindlas summas – mis pealegi on üldsusele teada – üheainsa taotluse alusel, mis on esitatud mandaadi alguses. Sellest tuleneb, et kuna üldkulude hüvitisi makstakse kindlas summas, siis ei ole parlamendil ühtegi dokumenti, mis näitaks üksikasjalikult, kuidas liikmed neid hüvitisi sisuliselt või ajaliselt on kasutanud. Seega oli parlamendil õigus öelda, et tal puuduvad sedalaadi andmed parlamendi liikmete tegelike kulude kohta. Parlamendi liikmete pangakontode väljavõtete kohta, mis on konkreetselt seotud üldkulude hüvitiste kasutamisega, rõhutas Üldkohus, et liidu aktide õiguspärasuse presumptsioonist lähtuvalt tuleb eeldada, et taotletavat dokumenti ei ole olemas, kui asjaomane institutsioon on seda kinnitanud. Tegemist on siiski vaid lihtsalt eeldusega, mille taotleja võib asjakohastel ja omavahel kooskõlas olevatel tõenditel põhinevate kõikvõimalike väidetega kummutada. Kuna hagejad ei esitanud kõnealuses asjas tõendeid, mis võiksid seada kahtluse alla, et vaidlusaluseid dokumente ei ole olemas, asus Üldkohus seisukohale, et parlamendil oli õigus nendega seotud taotlused tagasi lükata.

95| Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT 2001, L 8, lk 1; ELT eriväljaanne 13/26, lk 102).

Mis puudutab eraelu puutumatuse kaitsega seotud erandit, siis arvestades, et hagejad väitsid, et vaidlustatud otsused on õigusvastased seetõttu, et määrus nr 45/2001 ei ole kõnealuses asjas kohaldatav, kuna vaidlusosalused andmed ei kuulu mitte parlamendi liikmete erasfääri, vaid nende avalikku sfääri, sest taotletavad dokumendid on seotud nende ülesannete täitmisega valitavas ametis, otsustas Üldkohus, et selline eristamine tuleneb ilmselt sellest, et omavahel aetakse segi isikuandmete ja eraelu hulka kuuluv. Lisaks leidis Üldkohus, et asjaolu, et asjaomaseid isikuid puudutavad andmed on tihedalt seotud avaliku teabega nende isikute kohta, ei tähenda sugugi, et need andmed oleks lakanud olemast isikuandmed määruse nr 45/2001 artikli 2 punkti a tähenduses. Teisisõnu ei saa vaidlusosaluste andmete liigitamist isikuandmete hulka välistada lihtsalt asjaolu, et andmed on seotud muude andmetega, mis on avalikud. Sellega seoses märkis Üldkohus veel, et määruse nr 45/2001 artikli 8 punktis b seatakse isikuandmete edastamine sõltuvusse kahe kumulatiivse tingimuse täitmisest. Kõigepealt peab dokumentidega tutvumise taotleja tõendama andmete saamise vajalikkust. Pärast selliste tõendite esitamist peab asjaomane institutsioon seejärel kontrollima, ega ei ole vähimatki alust karta, et edastamine võib kahjustada andmesubjekti õigustatud huve. Kuna kõnealusel juhtumil olid hagejad viidanud üksnes üldisele eesmärgile võimaldada üldsusel kontrollida, kas parlamendi liikmete ametikohustuste täitmisel kantud kulud on otstarbekad ning teiseks eesmärgile tagada üldsuse õigus saada teavet ja õigus läbipaistvusele, siis otsustas Üldkohus, et parlamendile ei saa ette heita, et ta ei teinud nii laialt ja üldiselt väljendatud kaalutluste põhjal järeldust, et isikuandmete edastamise vajalikkus on kaudselt tõendatud.

XII. Avalik teenistus

1. Psühholoogiline ahistamine

Kohtuasjas, milles tehti 29. juuni 2018. aasta kohtuotsus **HF vs. parlament** (T-218/17, edasi kaevatud⁹⁶, [EU:T:2018:393](#)), tuli Üldkohtul lahendada hagi, milles paluti esiteks tühistada otsus, millega jäeti rahuldamata hageja esitatud abitaotlus, ning teiseks hüvitada kahju, mis väidetavalt tekitati talle rikkumistega, mille parlamendi teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutus pani toime tema abitaotluse menetlemisel.

Üldkohus märgib sellega seoses, et uurimine, mis on läbi viidud pärast seda, kui teenistuja või ametnik on esitanud Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade (edaspidi „personalieeskirjad“) artikli 24 tähenduses abitaotluse kolmanda isiku, ametniku või teenistuja tegevuse kohta, mis väidetavalt on psühholoogiline ahistamine personalieeskirjade artikli 12a tähenduses, on küll algatatud tema taotluse alusel, kuid seda ei saa pidada selle ametniku või teenistuja suhtes algatatud uurimismenetluseks. Sellest tuleneb, et institutsiooni ametisse nimetava asutuse või teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutuse menetluses, mis viiakse läbi selleks, et teha otsus personalieeskirjade artikli 12a eiramisele tugineva abitaotluse kohta, ei saa selle taotluse esitaja tugineda põhiõiguste harta artiklis 48 ette nähtud kaitseõiguste tagamisele kui sellisele ega selles menetluses võistlevuse põhimõtte rikkumise vormis. See käib muide ka väidetava ahistaja kohta.

Samas peab selleks, et tagada õigus heale haldusele, abitaotluse esitaja põhiõiguste harta artikli 41 lõike 2 punkti a tähenduses tingimata tulemuslikult ära kuulama enne seda, kui ametisse nimetav asutus või teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutus võtab vastu abitaotluse rahuldamata jätmise otsuse. Selles kontekstis tuleb täheldada, et kui administratsioon otsustab küsida arvamust nõuandekomiteelt, kellele ta

96| Kohtuasi C-570/18 P, **HF vs. parlament**.

on usaldanud haldusuurimise läbiviimise, ning abitaotluse kohta otsuse tegemisel võtab arvesse selle nõuandekomitee antud arvamust, tuleb see arvamus, kohaldades abitaotluse esitaja õigust olla ära kuulatud, viimasele põhimõtteliselt teatavaks teha. Siiski on selleks, et tagada töökohal igasuguse psühholoogilise või seksuaalse ahistamise keelu tõhus rakendamine, administratsioonil lubatud ette näha võimalus tagada tunnistajatele, kes on nõus esitama oma loo vaidlusaluste asjaolude kohta väidetava ahistamise korral, et nende tunnistused jäävad konfidentsiaalseks nii väidetava ahistaja kui ka eeldatava ohvri suhtes. Üldkohus tõdeb seega, et teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutus ei rikkunud õigust olla ära kuulatud, nagu see on ette nähtud põhiõiguste harta artiklis 41, kui ta antud juhtumil keeldus hagejale tunnistajate ärakuulamise protokollide edastamisest kohtueelses staadiumis.

Üldkohus otsustab lisaks seoses mõistega „psühholoogiline ahistamine“, et tuleb loobuda kohtupraktikas enne 2004. aastal vastu võetud personalieeskirjade jõustumist välja töötatud määratlusest, mille kohaselt pidi asjaomane käitumine olema objektiivselt võttes tahtlik. Teiste sõnadega võib psühholoogilise ahistamisega olla tegemist siis, kui ei ole tõendatud, et ahistaja kavatses oma tegudega tahtlikult ohvri mainet või tema töötingimusi kahjustada. Piisab sellest, kui need teod, mis pandi toime tahtlikult, tõid niisugused tagajärjed objektiivselt kaasa. Seega on personalieeskirjade artiklis 12a viidatud psühholoogilise ahistamise määratlus objektiivne mõiste, mis – isegi kui see põhineb kolmandate isikute tegude ja käitumise kvalifitseerimisel kontekstist lähtuvalt, mida ei ole alati lihtne läbi viia – ei tähenda siiski, et anda tuleb keerulisi hinnanguid, mis on sellist laadi, mis võivad tuleneda olemuselt majanduslikest, teaduslikest või ka tehnilistest mõistetest, mis õigustaksid administratsioonile hindamisruumi andmist, kui ta käsitletavat mõistet kohaldab.

Kohtuasjas, milles tehti 13. juuli 2018. aasta kohtuotsus **Curto vs. parlament** (T-275/17, [EU:T:2018:479](#)), tuli Üldkohtul lahendada samasisuline hagi, mis tugines eelkõige menetluse ülemäärasele pikkusele. Kuna asjaomane abitaotlus puudutas europarlamenti liiget, tekkis küsimus, kas personalieeskirjade artiklis 12a ette nähtud psühholoogilise ahistamise keeld on kohaldatav.

Üldkohus märgib selle kohta, et kuigi institutsioonide liikmetele ei ole personalieeskirjades sätestatud kohustused ega eelkõige personalieeskirjade artiklis 12a ette nähtud psühholoogilise ahistamise keeld küll otseselt siduv, on parlamendi kodukorra sätetega selle institutsiooni liikmetele siiski pandud kohustus järgida ka psühholoogilise ahistamise keeldu, mis on sätestatud personalieeskirjade artiklis 12a, kuna niisuguse käitumise keeld, mis on kehtestatud personalieeskirjade tasemel, on tegelikult inspireeritud aluslepingutes määratletud väärtustest ja põhimõtetest ning kuulub põhiõiguste harta artikli 31 alla, mille kohaselt „[i]gal töötajal on õigus töötingimustele, mis on tema tervise, ohutuse ja väärikuse kohased“. Mis puudutab vaidlusaluse käitumise kvalifitseerimist, siis tõdeb Üldkohus, et viis, kuidas europarlamenti liige hagejaga suhtles, eeskätt selle erakordne vulgaarsus eelkõige telefoni teel, on nii hageja isikut kui tema tööd halvustav. Kuna nimetatud europarlamenti liige halvustas hageja tööd tema töökohal või isegi solvas teda, sealhulgas institutsioonist väljaspool olevate isikute juuresolekul, näib see käitumine seega sobimatu ning seda ei saa kuidagi pidada liidu institutsiooni liikme vääriliseks. Üldkohtu hinnangul ei saa vaidlusaluse käitumise sobimatust pehmendada europarlamenti liikme ja hageja vaheline lähedane suhe, kuna hageja oli europarlamenti liikme tütre sõbranna, ega ka väidetav pingeline õhkkond selle parlamendiliikme teenistuses olevate registreeritud assistentide tiimis.

Mis puudutab kõnealuse käitumisega hagejale väidetavalt tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist, siis märgib Üldkohus viimaks, et personalieeskirjade artikli 24 kohaselt peab hageja nõudma kõigepealt niisuguse kahju hüvitamist liikmesriigi kohtus kahju hüvitamise nõude esitamisega, arvestades, et personalieeskirjade selle sätte kohaselt võib alles siis, kui niisugust kahju ei saa hüvitada, lugeda teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutuse solidaarselt vastutavaks niisuguste selle sätte tähenduses „kolmandate“ isikute tegudega hagejale põhjustatud kahju hüvitamise eest. Siiski võis abistamiskohustusest tulenevalt teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutuselt juba nõuda hageja abistamist eelkõige finantsiliselt niisuguse hüvitise

nõudmisel, selleks et käesoleval juhul „institutsiooni osalusega“ kohtumenetluse abil tunnistataks, et tema ametiseisundi või kohustuste tõttu teda puudutav tegevus, mis oli abitaotluse põhjuseks, on ebaseaduslik ja annab aluse hüvitise väljamõistmiseks liikmesriigi kohtus.

13. juuli 2018. aasta kohtuotsuses **SQ vs. EIP** (T-377/17, [EU:T:2018:478](#)) lahendas Üldkohus hagi, milles paluti osaliselt tühistada Euroopa Investeeringispanga (EIP) presidendi 20. märtsi 2017. aasta otsus, millega hagejale anti teada tema esitatud psühholoogilise ahistamise kaebuse alusel algatatud uurimismenetluse lõpetamisest ja osaliselt rahuldati tema kahju hüvitamise nõue, ning teiseks hüvitada hagejale tema ülemuse poolse psühholoogilise ahistamise ning EIP tegevusega väidetavalt tekitatud varaline ja mittevaraline kahju.

Üldkohus märgib, et personalieeskirjade artiklit 12a puudutavas kohtupraktikas tehtud viide „protsessile, mis toimub tingimata aja jooksul ja eeldab korduvaid või pidevaid tegusid“, on analoogia alusel asjakohane ka EIP töötajate suhtes kohaldamisele kuuluva „psühholoogilise ahistamise“ mõiste kohaldamisel. Üldkohus on seisukohal, et kuigi tõdemus, et tegemist on psühholoogilise ahistamisega, järeldub teatud käitumisaktide kogumi tuvastamisest ning selline tõdemus ei saa põhimõtteliselt tugineda üksiku käitumisakti tuvastamisel, läheks selle nõudmine, et „psühholoogilise ahistamisena“ kvalifitseerimine eeldab ühesuguste või samaliigiliste käitumisaktide kordumist aja jooksul, aga vastuollu aja jooksul toimuva protsessi mõistega. Nimelt saab psühholoogiline ahistamine kui aja jooksul toimuva protsessi tulemus definitsiooni kohaselt tuleneda EIP ühe töötaja poolt teise suhtes toime pandud erinevate käitumisaktide kogumist, mille hulka kuuluvad käitumisaktid eraldi võetuna ei pruugi tingimata olla iseenesest käsitatavad psühholoogilise ahistamisena, ent mis tervikuna ja kontekstis hinnates, sealhulgas aja jooksul nende kuhjumise tõttu, võivad seda olla. Järelikult ei saa seda, et väidetav käitumine ei olnud käsitatav „psühholoogilise ahistamisena“, järeldada ainuüksi sellest, et sellist käitumisakti on täheldatud vaid ühel korral.

Analüüsides lisaks meetmeid, mida institutsioon peab ahistaja suhtes võtma, täheldab Üldkohus, et administratsioon piirdus selle palumisega, et hagejale saadetak vabaduskiri ja viidaks läbi erialane nõustamine. Ei peetud vajalikuks kirjaliku noomituse tegemist ega ühise distsiplinaarkomitee poole pöördumist. Märgiti üksnes, et distsiplinaarmenetlus algatatakse juhul, kui selline tegevus kolme aasta jooksul kordub. Üldkohus nendib, et kuigi administratsioonil on liidu kohtu kontrolli all personalieeskirjade artikli 24 kohaldamise meetmete ja vahendite üle otsustamisel suur kaalutusõigus, arvestades EIP eetikakoodeksi ja vääriskuspoliitika eesmärgi ning eriti seda, et EIP poolt vastu võetud aktid kinnitavad, et mis tahes psühholoogiline ahistamine on olemuslikult raske, on EIP võetud meede, mida kohaldatakse ainult asjaomase isiku poolt samasuguse käitumise kordumise korral, ebapiisav ega ole seega juhtumi raskusega võrreldes kohane.

Üldkohus otsustab samuti, et EIP ei saa haldusuurimisest väljaspoole jääval ajal panna psühholoogiliselt ahistatud töötajale kohustust säilitada EIP sees ja väljaspool EIPd konfidentsiaalsus tema juhtumi ja uurimismenetlusega seotud dokumentide suhtes. Nimelt kui psühholoogilise ahistamise ohvriks langenud EIP töötajale pannakse kohustus sellisest ahistamisest vaikida, on selle tagajärjeks lisaks sellele, et viimane ei pruugi olla võimeline põhjendama oma võimalikku töölt puudumist psühholoogilise ahistamisega seotud haigestumise tõttu, ka see, et asjaomane isik ei saa kasutada uurimise käigus tuvastatud iseäranis liikmesriigi kohtule teda ahistanud isiku vastu hagi esitamise korral.

2. Kutsehaigus

Kohtuasi, milles tehti 23. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus **McCoy vs. Regioonide Komitee** (T-567/16, [EU:T:2018:708](#)), andis Üldkohtule võimaluse teha täpsustusi liidu kohtu teostatava kontrolli kohta töövõimetuskomitee otsuse või sellele tugineva ametisse nimetava asutuse otsuse üle ning tagajärgede kohta, kui institutsioon teeb kohtueelses menetluses vigu, mis aga vaidlustatud otsuse õiguspärasust ei mõjuta. Konkreetselt käsitleti otsust, millega Regioonide Komitee kinnitas töövõimetuskomitee järeldusi, millega jäeti rahuldamata hageja

nõue tunnistada tema haigus kutsehaiguseks. Hageja tugines muu hulgas põhjendamiskohustuse rikkumisele, kuna vaidlustatud otsus ja kaebuse rahuldamata jätmise otsus, millega jäeti muutmata teise töövõimetuskomitee järeldused, ei võimaldanud mõista, miks see komisjon kaldus häälteenamusega kõrvale varasematest meditsiiniaruannetest, ega eelkõige seda, millistele asjaoludele ta tugines, kui ta kinnitas, et hageja töövõimetus ei tekkinud kutsetöö tõttu.

Üldkohus märgib selles küsimuses, et isegi kui töövõimetuskomiteel on rangem põhjendamiskohustus, kui ta soovib kalduda kõrvale varasematest meditsiiniaruannetest, ei saa talle panna iga aruande suhtes üksikasjalikult ja üksikshaaval põhjendamise kohustust. Siiski peab ta selgelt ja arusaadavalt põhjendama, miks ta nendest aruannetest kõrvale kaldub. Üldkohus rõhutab, et teine töövõimetuskomitee ei esitanud antud juhul esiteks õiguslikult piisavalt selgitusi, miks ta kaldus kõrvale varasematest meditsiiniaruannetest, mis näitavad selgelt, et hageja haigus tekkis kutsetöö tõttu, ning teiseks ei selgitanud ta piisavalt ka seda, miks ei saanud hageja töövõimetus tekkida kutsetöö tõttu. Konkreetselt ei selgitanud teine töövõimetuskomitee piisavalt, miks ta ei analüüsinud, milline mõju võib olla haldustoimikust ilmnevatel asjaoludel hageja tervislikule seisundile, samas kui toimikus on ometi selgelt esile toodud tõsine tööalane konflikt ja hagejale osaks saanud „ahistamine“.

Üldkohus, kellel paluti analüüsida ka hageja argumente ilmse hindamisvea ja mõiste „kutsehaigus“ rikkumise kohta, märgib, et piiratud kohtulik kontroll, mida liidu kohus teostab, kui tegemist on meditsiiniliste hinnangutega kitsamas tähenduses, ei saa liidu kohtul takistada selle kontrollimist, kas töövõimetuskomitee võttis arvesse kõiki asjaolusid, mis on ilmselt asjakohased töövõimetuskomiteele usaldatud ülesannet silmas pidades. Üldkohus täheldab, et toimikust selgub, et ajavahemikul, kui hageja täitis oma ametikohustusi Regioonide Komitees, ahistati teda nende ametikohustuste raames psühholoogiliselt ja talle avaldati survet ning tal esinesid sel ajavahemikul ja veidi hiljem terviseprobleemid. Teine töövõimetuskomitee näis siiski olevat need asjaolud uurimata jätnud, kuigi neil asjaoludel on antud asjas oluline tähtsus. Seega osas, milles teise töövõimetuskomitee eesmärk oli teha kindlaks või välistada seos hageja ametialase olukorra ja töövõimetus vahel, leiab Üldkohus, et komitee ei saanud ilma, et ta ei oleks rikkunud mõistet „kutsehaigus“ ja teinud kokkuvõtlikus meditsiiniaruandes ilmselt hindamisviga, näidata, et ta tugines üksnes hageja psüühilisele haigusloole, töövälisele taustale ning tervislikule seisundile 2014. aastal. See kehtib seda enam, kuna haldustoimikus on tuvastatud, et hagejat ahistati ja talle avaldati survet tema ametikohustuste raames. Üldkohus täheldab, et niisugustel keerukatel juhtudel, mil ametniku haigusel on mitu põhjust, millest mõned on kutsealased, teised kutsevälised, mõned füüsilised, teised psüühilised ja mis on kõik selle tekkimisele kaasa aidanud, tuleb arstlikul komisjonil kindlaks teha, kas liidu institutsioonide teenistuses ametikohustuste täitmisel on otsene seos ametniku haigusega, näiteks haiguse vallandanud tegurina. Niisugustel juhtudel ei ole haiguse kutsehaiguseks tunnistamiseks nõutud, et selle ainus, põhiline, ülekaalukas või valdav põhjus peituks ametikohustuste täitmisel.

3. Kohtuliku puutumatus e aravõtmine

24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsuses **RQ vs. komisjon** (T-29/17, [EU:T:2018:717](#), edasi kaevatud⁹⁷) lahendas Üldkohus nõude, milles paluti tühistada otsus, millega komisjon võttis hagejalt, endiselt Euroopa Pettustevastane Ameti (OLAF) peadirektorilt osaliselt puutumatus e vastavalt protokoll nr 7 Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta⁹⁸ artikli 17 teisele lõigule, selleks et Belgia ametivõimud kuulaksid ta üle seoses väitega,

97| Kohtuasi C-831/18 P, **komisjon vs. RQ**.

98| Protokoll nr 7 Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide kohta (ELT 2010, C 83, lk 266).

et OLAFi läbiviidud juurdluses endise komisjoni liikme osavõtu kohta korruptsioonikatsetes on ebaseaduslikult pealt kuulatud ühte telefonikõnet. Hageja heitis komisjonile ette, et teda ei ole enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist ära kuulatud, kuigi tegemist on tema huve kahjustava aktiga.

Üldkohus nõustub kõigepealt kohtuotsuses **Aja G vs. komisjon**⁹⁹ esitatud Avaliku Teenistuse Kohtu lähenemisega, et kohtuliku puutumatus eestvõtte on asjaomase ametniku huve kahjustav akt, ning märgib seejärel, et liikmesriikides, kus uurimissaladus on ette nähtud, on selle puhul tegemist avaliku korra põhimõttega. Arvestades ELL artikli 4 lõike 3 esimeses lõigus ette nähtud lojaalse koostöö põhimõtet, ei saa seega komisjonile ette heita, et ta võttis seda põhimõtet arvesse. Seetõttu võib asjasse puutuva isiku ärakuulamata jätmine põhimõtteliselt olla objektiivselt põhjendatud uurimissaladuse hoidmisega. Siiski peab komisjon rakendama meetmeid, mis võimaldavad tasakaalustada ühelt poolt uurimissaladuse hoidmisega seotud legitiimseid kaalutlusi ning teiselt poolt vajadust tagada õigussubjektile piisav arvestamine tema põhiõigustega, sealhulgas õigusega olla ära kuulatud. Kuna komisjon peab isiku huve kahjustava akti vastuvõtmisel järgima õigust olla ära kuulatud, peab ta nimelt ülima hoolega kaaluma, kuidas tal on võimalik tasakaalustada see huvitatud isiku õigus liikmesriigi ametiasutuste osutatud legitiimsete kaalutlustega. Antud juhul leiab Üldkohus, et komisjon ei ole seda tasakaalustamist õigesti läbi viinud, kuna ta ei küsinud liikmesriigi ametiasutustelt, kuidas ohustaks hageja eelnev ärakuulamine uurimissaladuse kaitset ja lõppkokkuvõttes kriminaalmenetluse tõrgeteta kulgemist. Üldkohus järeldab seega, et komisjon rikkus hageja õigust olla ära kuulatud ning järelikult tuleb vaidlustatud otsus tühistada.

4. Töölevõtmine

Kohtuasjas, milles tehti 21. novembri 2018. aasta kohtuotsus **HM vs. komisjon** (T-587/16, [EU:T:2018:818](#)), tuli Üldkohtul lahendada hagi, milles paluti esiteks tühistada Euroopa Personalivaliku Ameti (EPSO) otsus, millega jäeti arvesse võtmata taotlus vaadata uuesti läbi otsus mitte lubada hagejat avaliku konkursi järgmisesse etappi, ning teiseks tühistada konkursikomisjoni „vaikimisi tehtud“ otsus jätta eelnimetatud taotlus rahuldamata. Vaidluse keskmes oli küsimus, kas EPSO oli avalike konkursside üldeeskirjade¹⁰⁰ alusel esitatud uuesti läbivaatamise taotluse rahuldamata jätmiseks pädev, kuigi taotlus oli esitatud asjaomase avaliku konkursi komisjoni otsuse peale.

Üldkohus tõdeb kõigepealt, et konkursikomisjon ei olnud teadlik hageja esitatud uuesti läbivaatamise taotlusest. Seega ei saa asuda seisukohale, et konkursikomisjon võttis hageja suhtes mis tahes „vaikimisi tehtud“ otsuse. Seega on hageja nõuete osa, mis puudutab konkursikomisjoni vaikimisi tehtud otsust jätta tema uuesti läbivaatamise taotlus rahuldamata, esemetu ning tuleb järelikult vastuvõetamatuse tõttu jätta läbi vaatamata. Seejärel märgib Üldkohus, et kandidatuuri tagasilükkamise otsuse vastu võtnud organ oli konkursikomisjon, mitte EPSO. Avalike konkursside üldeeskirjade punkti 3.4.3 kohaselt on seega hageja esitatud uuesti läbivaatamise taotluse suhtes otsuse tegemine konkursikomisjoni, mitte EPSO ülesanne. Seega teeb Üldkohus järelduse, et EPSO jättis hageja poolt esitatud uuesti läbivaatamise taotluse rahuldamata olukorras, kus vastavas küsimuses puudus mis tahes õiguslik alus, kusjuures asjaolu, et see taotlus jäeti rahuldamata pelgalt formaalsetel põhjendustel, on siinkohal ebaoluline. Lõpuks rõhutab Üldkohus, et seda järeldust ei sea kahtluse alla komisjoni muud argumendid, eelkõige argument, mis puudutab EPSO üldist rolli avalike konkursside korraldamisel. Konkreetset ei anna EPSO-le antud ülesanded kuidagi talle õigust võtta endale pädevus otsustada taotluse üle konkursikomisjoni otsus uuesti läbi vaadata. See on seda enam

⁹⁹ 13. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus **Aja G vs. komisjon** (F-124/05 ja F-96/06, [EU:F:2010:2](#)).

¹⁰⁰ Avalike konkursside üldeeskirjad (ELT 2014, C 60 A, lk 1).

nii seetõttu, et küsimus, kas läbivaatamise taotlus on esitatud hilinenult, on menetlusotsus, mis võib osutada keeruliseks, sest see võib oleneda hinnangust tehnilistele elementidele, nagu need, mis on esitatud asjaomasele kandidaadile konkursikomisjoni otsuse edastamise täpse kuupäeva tõendamiseks.

XIII. Kahju hüvitamise vaidlused

Kohtuasi, milles tehti 28. veebruari 2018. aasta kohtuotsus *Vakakis kai Synergates vs. komisjon* (T-292/15, [EU:T:2018:103](#)), võimaldas Üldkohtul selgitada, kuidas on omavahel seotud tühistamishagi ja kahju esitamise hagi. Selles kohtuasjas oli Üldkohtule esitatud nõue, et hagejale hüvitataks kahju, mis oli talle tekkinud väidetavalt selle tõttu, et komisjon pani hankemenetluses toime õigusrikkumised, ja eelkõige kahju, mis seisnes temaga hankelepingu sõlmimise võimaluse kaotamises. Need väidetud rikkumised puudutasid asjaolu, et menetluse ettevalmistamises osales edukaks pakkujaks tunnistatud äriühingu üks ekspertidest. Komisjon väitis, et hagi on vastuvõetamatu, kuna hageja ei vaidlustanud hankemenetlust tühistamishagi kaudu.

Üldkohus on seisukohal, et liidu hankeid puudutavate kohtuvaidluste eripära silmas pidades ei ole hagil hüvitada kahju, mida kanti väidetavalt selle tõttu, et institutsioon on hankijana toime pannud õigusnormi rikkumised, sama eset ega samu õiguslikke ja majanduslikke tagajärgi, mis on tühistamishagil otsuse peale lükata nimetatud pakkuja pakkumus tagasi, ning seetõttu ei saa selle tagajärjeks olla nimetatud otsuse tagajärgede tühistamine. Hagi on seega vastuvõetav.

Kuna Üldkohtul paluti lisaks võtta sisu osas seisukoht hankija kohustuste suhtes juhul, kui hankemenetluses on väidetavalt huvide konflikt, rõhutab Üldkohus eriti, et pärast hankemenetluses huvide konflikti ohu avastamist tuleb hankijal ette valmistada ja teha nõuetekohase hooleksusega ning kogu asjassepuutuvat teavet kasutades oma otsus asjaomase hankemenetluse jätkamise kohta. Selline kohustus tuleneb eelkõige hea halduse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest, kuna hankija peab igas hankemenetluse etapis järgima pakkujate võrdse kohtlemise põhimõtet ja järelikult ka kõigi pakkujate võrdsete võimaluste põhimõtet. Seega kuna huvide konflikt kahjustab pakkujatevahelist võrdsust, võib otsuse menetlusest mitte kõrvaldada sellist pakkujat, kelle suhtes on esitatud huvide konfliktile viitavaid väiteid, teha vaid tingimusel, et hankija on kindlaks teinud, et nimetatud pakkujal huvide konflikti ei ole. Antud juhul leiab Üldkohus, et hindamiskomitee ja hankija ei analüüsinud hoolikalt ja erapooletult juhtumi kõiki olulisi asjaolusid, mis oleks neil võimaldanud kõik olemasolevad kahtlused kõrvaldada ja edukaks pakkujaks tunnistatud äriühingu olukorda selgitada. Sellest tuleneb, et hageja on niisiis tõendanud, et tegemist on hooleksuskohustuse ning seega ka hea halduse põhimõtte ja põhiõiguste harta artikli 41 piisavalt selge rikkumisega.

Selle põhjal rahuldab Üldkohus osaliselt hageja hüvitisnõude osas, milles see puudutab kõnealuse hankelepingu sõlmimise võimaluse kaotamises seisnevat kahju ja hankemenetluses osalemise kulude hüvitamist, lisades tasandusintressi. Asjaolu, et hankija ei ole kunagi kohustatud hankelepingut sõlmima, ei saa kahjustada mis tahes võimalust selles hankes leping sõlmida ega seega ka võimaluse kaotamist. Arvestades asjaolu, et antud juhul moonutasid komisjoni toime pandud õigusrikkumised hankemenetluse läbiviimisel aga seda menetlust oluliselt ja kahjustasid hageja – kelle pakkumus oli asetatud teisele kohale – võimalust hankeleping sõlmida, tuleb võimaluse kaotamises väljenduvat väidetavat kahju antud juhul pidada tegelikuks ja kindlaks.

13. juuli 2018. aasta kohtuotsuses *K. Chrysostomides & Co. jt vs. nõukogu jt* (T-680/13, edasi kaevatud¹⁰¹, [EU:T:2018:486](#)) ja 13. juuli 2018. aasta kohtuotsuses *Bourdouvali jt vs. nõukogu jt* (T-786/14, ei avaldata, edasi kaevatud¹⁰², [EU:T:2018:487](#)) otsustas Üldkohus kahe nõude üle hüvitada kahju, mis hagejatel on väidetavalt tekkinud komisjoni, nõukogu, Euroopa Keskpanga (EKP) ja eurorühma aktide ning käitumisega, mis on seotud Küprose Vabariigile finantsabi andmisega. Need kaks kohtuasja said alguse rahalistest raskustest, milles olid ajavahemikul 2012–2013 Küprose Vabariik ja kaks Küprose peamistest pankadest, Cyprus Popular Bank Public Co Ltd ja Trapeza Kyprou Dimosia Etaireia LTD, ning kontekstis, milles Euroopa stabiilsusmehhanism oli andnud sellele liikmesriigile stabiilsustoetust finantsabi vormis 26. aprilli 2013. aasta vastastikuse mõistmise memorandum¹⁰³ alusel.

Kuigi nõukogu väitis kohtuotsusele *Mallis jt vs. komisjon ja EKP*¹⁰⁴ tuginedes, et eurorühma ei saa võrdsustada nõukogu koosseisuga ega käsitada liidu organi või asutusega ning seega ei saa liidul põhjustada lepinguvälise vastutuse tekkimist, ei olnud Üldkohus seda meelt. Nentides, et Euroopa Kohus pidas selles kohtuotsuses vajalikuks täpsustada, et eurorühma ei saa kvalifitseerida liidu organiks või asutuseks „ELTL artikli 263 tähenduses“, leiab Üldkohus, et arvestades tühistamishagi ja kahju hüvitamise hagi erinevaid ja täiendavaid eesmärgi, ei saa asuda seisukohale, et mõiste „institutsioon“ sisu ELTL artikli 340 teise lõigu tähenduses piirduv ilmingimata ELTL artikli 263 esimeses lõigus viidatud liidu institutsioonide, organite ja asutustega. Nende liidu üksuste tuvastamine, keda võib kvalifitseerida „institutsiooniks“ ELTL artikli 340 teise lõigu tähenduses, peab hoopis toimuma selle sätte enda kriteeriumide kohaselt. Selleks peab kindlaks tegema, kas liidu üksus, kellele süüks pandav akt või käitumine on omistatav, on loodud aluslepingutega, et aidata kaasa liidu eesmärkide saavutamisele. Niisiis kuna eurorühm on liidu üksus, mis on ametlikult aluslepingutega loodud, et aidata kaasa liidu eesmärkide saavutamisele, on eurorühma aktid ja käitumine nende ülesannete täitmisel, mis talle liidu õigusega on pandud, liidule omistatavad. Üldkohus täpsustab samuti, et kohtuotsusest *Ledra Advertising jt vs. komisjon ja EKP*¹⁰⁵ ei saa tuletada, et vastastikuse mõistmise memorandum vastuvõtmisega seotud komisjoni õigusvastane käitumine on ainus Belgia Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Portugali Vabariigi, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi ja Soome Vabariigi vahel sõlmitud Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepinguga seotud liidu institutsiooni õigusvastane käitumine, mis võib kaasa tuua liidu lepinguvälise vastutuse. Sellest järeldub, et EKP-le võib kahju hüvitamise hagi ette heita õigusvastast käitumist, mis on seotud EKP poolt järelevalve teostamisega kahju tekitanud meetmete rakendamise üle.

Üldkohus, kellel tuli samuti analüüsida asjaomaste hagejate omandiõigust piiravate meetmete proportsionaalsust, rõhutab, et Küprose asutused pidid kahju tekitanud meetmete vastuvõtmisel kiiresti tegutsema. Nimelt tuli ära hoida kõnealuste pankade krahhi vahetu oht, et säilitada Küprose finantssüsteemi stabiilsus, ning seega vältida probleemi levimist teistesse euroala liikmesriikidesse. Üldkohus märgib veel, et meetmed, mida võidakse seada Euroopa stabiilsusmehhanismi poolt finantsabi andmise tingimuseks, et lahendada rekapitalizeerimist vajava pangandussüsteemiga riigi finantsprobleeme, võivad konkreetsetes olukordades suuresti varieeruda sõltuvalt varasemast kogemusest ja eriasjaolude kogumist. Nendeks asjaoludeks võivad eelkõige olla abi saava riigi majanduslik olukord, abi tähtsus tema majanduse jaoks tervikuna, puudutatud

101| Kohtuasjad C-597/18 P, *nõukogu vs. K. Chrysostomides & Co. jt*, ja C-603/18 P, *K. Chrysostomides & Co. jt vs. nõukogu*.

102| Kohtuasjad C-598/18 P, *nõukogu vs. Bourdouvali jt*, ja C-604/18 P, *Bourdouvali jt vs. nõukogu*.

103| Euroopa stabiilsusmehhanismi (ESM) ja Küprose Vabariigi vahel 26. aprillil 2013 sõlmitud konkreetseid majandustingimusi käsitleva poliitilise vastastikuse mõistmise memorandum.

104| 20. septembri 2016. aasta kohtuotsus *Mallis jt vs. komisjon ja EKP* (C-105/15 P–C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)).

105| 20. septembri 2016. aasta kohtuotsus *Ledra Advertising jt vs. komisjon ja EKP* (C-8/15 P–C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)).

pankade väljavaated taastada nende majanduslik elujõulisus ja nende raskustesse sattumise põhjused, sealhulgas teatavatel juhtudel abi saava riigi pangandussektori ülemäärane suurus riigi majandusega võrreldes, üleilmse majanduskeskkonna areng või suur tõenäosus Euroopa stabiilsusmehhanismi tulevasteks sekkumisteks teiste raskustes riikide toetuseks, mistõttu võib olla vajalik igal sekkumisel kasutatavate summade ennetav piiramine.

Kohtuasjades, milles tehti 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus *Iran Insurance vs. nõukogu* (T-558/15, [EU:T:2018:945](#)) ja 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus *Post Bank Iran vs. nõukogu* (T-559/15, [EU:T:2018:948](#)), oli Üldkohtul võimalus lahendada ELTL artiklile 268 tuginevad nõuded hüvitada kahju, mis hagejatele väidetavalt tekitati aktidega, millega nende nimed olid kantud või jäetud nende isikute ja üksuste loetellu, kellele kohaldatakse piiravaid meetmeid, mis on kehtestatud selleks, et avaldada survet Iraani Islamivabariigile, et ta lõpetaks tuumarelvade leviku seisukohast tundliku tuumaenergiaalase tegevuse.¹⁰⁶ Hagejad väitsid, et vaidlusaluste aktide vastuvõtmine kujutab endast isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selget rikkumist nõukogu poolt ning nad palusid sel alusel hüvitada varaline ja mittevaraline kahju, mis tekkis neile nende nime kandmisest vaidlusalustesse loeteludesse.

Üldkohus märgib, et ajal, mil nõukogu võttis vastu vaidlusalused aktid, tulenes juba selgelt ja täpselt kohtupraktikast, et vaidlustamise korral peab nõukogu esitama teavet ja tõendeid selleks, et tõendada, et tuumarelvade leviku „toetamise“ kriteeriumi kohaldamise tingimused on täidetud. Kuna nõukogu kohustus kontrollida ja põhjendada isiku või üksuse suhtes võetud piiravate meetmete põhjendatust enne selliste meetmete vastuvõtmist tuleneb nõudest järgida asjaomase üksuse või isiku põhiõigusi, eriti tema õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, ei ole tal sellega seoses mingit kaalutusõigust. Seega antud juhul ei olnud nõukogul nimetatud kohustuse rakendamisel mingit kaalutusõigust. Niisiis, jättes täitmata oma kohustuse esitada vaidlusaluste aktide toetuseks tõendeid, on nõukogu antud juhtumil piisavalt selgelt rikkunud isikule õigusi andvat õigusnormi.

Mis puudutab hagejatele väidetavalt tekitatud mittevaralist kahju, siis nendib Üldkohus, et ELTL artikli 268 alusel koostoimes ELTL artikli 340 teise lõiguga välja kujunenud kohtupraktikast nähtub, et mittevaralist kahju võidakse põhimõtteliselt hüvitada juriidilisele isikule ning et sellise kahjuga võib olla tegemist nimetatud isiku kuvandi või maine kahjustamise korral. Üldkohus rõhutab peale selle, et Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ei välista, et isegi äriühingule võidakse tekitada muud kui varalist kahju, mille eest tuleb maksta rahalist hüvitist, mis sõltub iga konkreetse juhtumi asjaoludest. Kõnealune kahju võib hõlmata sellise äriühingu jaoks rohkem või vähem „objektiivseid“ ja „subjektiivseid“ koostisosi, sealhulgas ettevõtja mainet, mille tagajärgi ei ole võimalik täpselt välja arvutada. Antud juhtumil ei võimalda ainuüksi hagejate poolt esitatud vastuvõetavad tõendid siiski tuvastada, et nõukogule etteheidetava käitumise õigusvastasuse tuvastamisest ning vaidlusaluste õigusaktide tühistamisest iseenesest ei piisanud, et hüvitada vaidlusaluste aktidega nende maine kahjustamisest tulenevalt väidetavalt tekkinud mittevaraline kahju.

¹⁰⁶ Nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta otsus 2010/644/ÜVJP, millega muudetakse otsust 2010/413/ÜVJP, mis käsitleb Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks ühine seisukoht 2007/140/ÜVJP (ELT 2010, L 281, lk 81), nõukogu 25. oktoobri 2010. aasta määrus (EL) nr 961/2010, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 423/2007 (ELT 2010, L 281, lk 1), nõukogu 1. detsembri 2011. aasta otsus 2011/783/ÜVJP, millega muudetakse otsust 2010/413/ÜVJP, mis käsitleb Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2011, L 319, lk 71), nõukogu 1. detsembri 2011. aasta rakendusmäärus (EL) nr 1245/2011, millega rakendatakse määrust nr 961/2010 (ELT 2011, L 319, lk 11), ja nõukogu 23. märtsi 2012. aasta määrus (EL) nr 267/2012, milles käsitletakse Iraani vastu suunatud piiravaid meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus nr 961/2010 (ELT 2012, L 88, lk 1).

XIV. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused

Üldkohtule esitati 2018. aastal 41 ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, mis on sisuliselt sama arv kui eelmisel aastal¹⁰⁷. 2018. aastal tehti 42 kohtumäärust¹⁰⁸, millega lõpetati 44 ajutiste meetmete kohaldamisega seotud kohtuasja¹⁰⁹. Üldkohus tegi neljas kohtuasjas menetluse peatamise määruse kodukorra artikli 157 lõike 2 alusel.

Tehtud määrused puudutavad paljusid eri valdkondi, mille hulgas on kohtuasjad, mis on seotud rahvatervisega (viis kohtuasja), riigiabiga (neli kohtuasja), hangetega (seitse kohtuasja), konfidentsiaalsusküsimustega (neli kohtuasja) ja avaliku teenistusega (kaheksa kohtuasja).

Üldkohtu president rahuldas kaks ajutiste meetmete kohaldamise taotlust 18. jaanuari 2018. aasta kohtumäärusega **Strabag Belgium vs. parlament** (T-784/17 R, ei avaldata, [EU:T:2018:17](#))¹¹⁰ ja 15. mai 2018. aasta kohtumäärusega **Elche Club de Fútbol vs. komisjon** (T-901/16 R, ei avaldata, [EU:T:2018:268](#)).

Esimesena nimetatud kohtuasjadest, milles Üldkohtu president rahuldas ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, puudutas hanget. Üldkohtu president otsustas 18. jaanuari 2018. aasta kohtumäärusega **Strabag Belgium vs. parlament** (T-784/17 R, ei avaldata, [EU:T:2018:17](#)) peatada sellise parlamendi otsuse kohaldamine, millega lükati tagasi hageja pakkumus ja sõlmiti viie pakujaga hankeleping, mille ese on Brüsselis (Belgia) asuvate parlamendi hoonete remonditööde peatöövõtja raamleping.

Kiireloomulisuse tingimuse analüüsimisel kohaldas Üldkohtu president nüüdseks hangete valdkonnas väljakujunenud kohtupraktikat¹¹¹, mille kohaselt on see tingimus täidetud, kui ajutisi meetmeid taotleb isik suudab tõendada eriti arvestatavat *fumus boni iuris*'t ja ta on pöördunud Üldkohtu poole kümme kalendripäeva pikkuse ooteaja jooksul.

Kuna antud juhtumil oli ajutiste meetmete kohaldamise taotlus esitatud ooteaja jooksul, analüüsis Üldkohtu president *fumus boni iuris*'t. Üldkohtu president leidis selles küsimuses, et esmapilgul on parlament rikkunud määruse (EL) nr 1268/2012¹¹² artiklit 151, kuna parlament ei sedastanud, et paremusjärjestuses esimesel kohal olev pakkumus tundus põhjendamatult madala maksumusega, ega teostanud selles artiklis ette nähtud

107| Üldkohtule esitati 2017. aastal 47 ajutiste meetmete kohaldamise taotlust.

108| See arv näitab ajutisi meetmeid kohaldava kohtuniku tehtud kõigi määruste arvu kokku, välistades otsuse tegemise vajaduse äralangemisega või registrist kustutamisega seotud määrused, kuid hõlmates kodukorra artikli 157 lõike 2 alusel tehtud määruseid.

109| Tuleb märkida, et statistilises plaanis ei sisaldu ajutiste meetmete kohaldamise määrused käesoleva aruande D osas „Üldkohtu statistika“ esitatud 2018. aastal lahendatud kohtuasjade koguarvust, milleks on 1009 lahendatud kohtuasja.

110| Apellatsioonkaebus jäeti rahuldamata 19. septembri 2018. aasta kohtumäärusega **parlament vs. Strabag Belgium** (C-229/18 P(R), ei avaldata, [EU:C:2018:740](#)).

111| 23. aprilli 2015. aasta kohtumäärusest **komisjon vs. Vanbreda Risk & Benefits** (C-35/15 P(R), [EU:C:2015:275](#)) tulenev praktika.

112| Komisjoni 29. oktoobri 2012. aasta delegeeritud määrus (EL) nr 1268/2012, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 966/2012 kohaldamise eeskirju (ELT 2012, L 362, lk 1).

kontrolli. Kuna *fumus boni iuris*'e olemasolu on tõendatud vaidlustamata faktilistele asjaoludele antud õigusliku hinnangu alusel ja puudutab selgelt piiritletud küsimust, järeldeb Üldkohtu president, et esineb eriti arvestatav *fumus boni iuris*.

Lisaks väärrib märkimist, et hankeid puudutavate kohtuvaidluste valdkonnas esitati enamik ajutiste meetmete kohaldamise taotlusi ooteaja jooksul ning koos kodukorra artikli 157 lõikel 2 põhineva taotlusega. Nendest kohtuasjades kolmes, milles tehti 23. jaanuari 2018. aasta kohtumäärus ***Seco Belgium ja Vinçotte vs. parlament*** (T-812/17 R, ei avaldata, [EU:T:2018:25](#)), 3. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus ***Euronet Consulting vs. komisjon*** (T-350/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:653](#)) ja 21. detsembri 2018. aasta kohtumäärus ***Phrenos jt vs. komisjon*** (T-715/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:1015](#)), võttis hankija tagasi või muutis ajutiste meetmete kohaldamise menetluse jooksul Üldkohtu presidendi sekkumise tulemusel hankelepingu sõlmimise otsust, rahuldades hageja nõude, mille tulemusel nende menetluste ese ära langes.

Teine kohtuasi, milles Üldkohtu president rahuldab ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, puudutab komisjoni otsust, millega nõuti tagasi väidetav riigiabi selle saajalt Hispaania jalgpalliklubilt Elche, ja milles tehti 15. mai 2018. aasta kohtumäärus ***Elche Club de Fútbol vs. komisjon*** (T-901/16 R, ei avaldata, [EU:T:2018:268](#)). Nimetatud kohtuasi oli üks mitmest kohtuasjast, mis käsitlevad Hispaania jalgpalliklubidele väidetavalt antud riigiabi.

Mis puudutab *fumus boni iuris*'ega seotud tingimust, leiab Üldkohtu president, et esmapilgul ei olnud vaidlustatud otsuse põhjendused piisavad, kuna need ei võimaldanud tal hinnata abi olemasolu ja vajaduse korral abi summat. Kiireloomulisuse hindamise kohta tõdeb Üldkohtu president, et abisumma tagasinõudmisel tekib oht, et sellega kaasneb jalgpalliklubi likvideerimine, kuivõrd tema suhtes on maksejõuetusmenetlus juba algatatud. Sellega seoses lükkab Üldkohtu president nimelt ümber komisjoni põhiseisukoha, et klubi võib tagada vajaliku likviidsuse, „müües“ oma jalgpallimeeskonna liikmeid. Üldkohtu president on nimelt seisukohal, et meeskond mängijaid kujutab endast hageja olulisi „tootmisvahendeid“. Võttes arvesse, et hageja ei saa müüa suurt osa oma meeskonnast ilma, et ta seaks ohtu klubi sportlikud võimed ja seega oma majandusliku püsijäämise, ei saa neil asjaoludel väita, et hageja on oma rahalist kestlikkust ohtu seadmata võimaline riigiabi tagasinõudmisel nõutud summa kohe tasuma, „müües“ suure osa oma meeskonnast. Samuti lükkab Üldkohtu president ümber komisjoni väite, et hageja ei ole ammendanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid, kuna selline väide toob antud juhtumil kaasa selle, et hagejale pannakse riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise vaieldamatu ja mehhaaniline kohustus, piirates niiviisi ebaproportsionaalselt õigust pöörduda liidu kohtusse.

Huvide kaalumise seoses märgib Üldkohtu president, et kuigi on tõsi, et sellise otsuse kohaldamise peatamine, millega nõutakse tagasi abi, mis on ühisturuga kokkusobimatu, pikendab selle abiga tekitatud kahjulikku mõju konkurentsile, on samuti tõsi, et tavaliselt toob sellise otsuse kohe kohaldamine hoopis kaasa pöördumatud tagajärjed abisaaja ettevõtjale, ilma et saaks põhimõtteliselt välistada, et abi allesjätmine tunnistatakse lõppkokkuvõttes õiguspäraseks võimalike puuduste tõttu, mis võivad seda otsust mõjutada. Niisiis peab esiteks tagama, et ajutist õiguskaitset ülemäära ei vähendataks ja teiseks, et ei piirataks ulatuslikku kaaltulusõigust, mis on ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustaval kohtunikul temale antud pädevuse kasutamisel. Antud juhtumil rõhutab Üldkohtu president ühest küljest, et hagejat ähvardab likvideerimise oht otsuse tõttu, mis esmapilgul on õigusvastane, ning et teisest küljest on liikmesriigi ametiasutused võtnud meetmeid, et tagada vaidlustatud otsuse nõuetekohane kohaldamine. Neil asjaoludel teeb Üldkohtu president

järelduse, et lojaalse koostöö vaimus võib arvestada liikmesriigi ametiasutuste tahte ja võimega tagada liidu huvide kaitse, nagu nad on seda siiani teinud, võimaldades riigiabi tõhusat tagasinõudmist, mistõttu kohaldamise peatamine ei takista võimalikku tulevikus aset leidvat tõhusat abi tagasinõudmist.

Seevastu 22. märtsi 2018. aasta kohtumäärusega **Hércules Club de Fútbol vs. komisjon** (T-766/16 R, ei avaldata, [EU:T:2018:170](#))¹¹³ ja 22. märtsi 2018. aasta kohtumäärusega **Valencia Club de Fútbol vs. komisjon** (T-732/16 R,

113| Kohtumäärus tühistati 22. novembri 2018. aasta kohtumäärusega **Hércules Club de Fútbol vs. komisjon** (C-334/18 P(R), [EU:C:2018:952](#)).

ei avaldata, [EU:T:2018:171](#))¹¹⁴ jättis Üldkohtu president ajutiste meetmete kohaldamise taotlused rahuldamata, kuna selgus, et ükski asjaomastest jalgpalliklubidest ei olnud tõendanud, et nad ei suuda oma rahalist kestlikkust ohtu seadmata abi tagastada.

Lisaks eespool mainitud kohtumäärustele tuleb ära märkida mõned teised kohtupraktika arengu aspektid konfidentsiaalsuse kaitse, piiravate meetmete, institutsioone puudutavate sätete ja rahvatervise valdkonnas.

Mis puudutab konfidentsiaalsuse kaitset, siis tasub märkida, et ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik analüüsis üksikasjalikult argumente, mis puudutavad *fumus boni iuris*'e olemasolu, enne kui ta jättis rahuldamata kohaldamise peatamise taotlused kohtuasjades, milles tehti 25. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **JPMorgan Chase jt vs. komisjon** (T-420/18 R, ei avaldata, edasi kaevatud¹¹⁵, [EU:T:2018:724](#)) ja 25. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **Crédit agricole ja Crédit agricole Corporate and Investment Bank vs. komisjon** (T-419/18 R, ei avaldata, edasi kaevatud¹¹⁶, [EU:T:2018:726](#)), mis puudutavad komisjoni niisuguse otsuse avaldamist, milles on tuvastatud ELTL artikli 101 rikkumine, 12. juuli 2018. aasta kohtumäärus **RATP vs. komisjon** (T-250/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:458](#)), mis puudutab EU-Pilot-menetlusega seotud dokumentidega tutvumist, ja 12. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **Taminco vs. EFSA** (T-621/17 R, [EU:T:2018:763](#)), mis puudutab taimekaitsevahendi hindamist.

Üldkohtu president on eeskätt 25. oktoobri 2018. aasta kohtumääruses **JPMorgan Chase jt vs. komisjon** (T-420/18 R, ei avaldata, edasi kaevatud, [EU:T:2018:724](#)) ja 25. oktoobri 2018. aasta kohtumääruses **Crédit agricole ja Crédit agricole Corporate and Investment Bank vs. komisjon** (T-419/18 R, ei avaldata, edasi kaevatud, [EU:T:2018:726](#)) nentunud, et konfidentsiaalse teabe ajutise kaitse valdkonnas ei piisa sellest, et teave tunnistatakse konfidentsiaalseks. Tuleb tuvastada, et teave on esmapilgul tegelikult ka konfidentsiaalne.

Seejärel tõdeb Üldkohtu president, et huvi, mis on ettevõtjal, kellele komisjon on määranud trahvi konkurentsioiguse rikkumise eest, selle vastu, et talle ette heidetud rikkumise üksikasju üldsusele ei avaldataks, ei vääri mingit erikaitset, arvestades üldsuse huvi saada võimalikult laias ulatuses teada komisjoni iga tegevuse põhjused.

Üldkohtu president rõhutab, et hagejate argumendiga, mille kohaselt süütuse presumptsiooniga on vastuolus rikkumist tuvastava otsuse avaldamine, või et see nõuab rikkumise kirjelduse täielikku varjamist, ei saa esmapilgul nõustuda. Ta täheldab nimelt, et liidu institutsioonide aktide suhtes kehtib õiguspärasuse eeldus ning need tekitavad õiguslikke tagajärgi seni, kui neid ei ole tagasi võetud, tühistatud või kehtetuks tunnistatud. Seega ei saa ELTL artikli 101 rikkumist tuvastava otsuse avaldamise tingimuseks põhimõtteliselt seada seda, et liidu kohus oleks eelnevalt lahendanud selle otsusega seotud hagi.

Piiravate meetmete valdkonnas jättis Üldkohtu president kohtuasjas, milles tehti 28. novembri 2018. aasta kohtumäärus **Klyuyev vs. nõukogu** (T-305/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:849](#)), rahuldamata taotluse peatada nõukogu niisuguste aktide kohaldamine, millega uuendatakse hagejale kehtestatud piiravaid meetmeid.

114| Apellatsioonkaebus jäeti rahuldamata 22. novembri 2018. aasta kohtumäärusega **Valencia Club de Fútbol vs. komisjon** (C-315/18 P(R), [EU:C:2018:951](#)).

115| Kohtuasi C-1/19 P (R), **JPMorgan Chase jt vs. komisjon**.

116| Kohtuasi C-4/19 P (R), **Crédit agricole ja Crédit agricole Corporate and Investment Bank**.

Kuigi Üldkohtu president tunnistab *fumus boni iuris*'e olemasolu, jätab ta taotluse kiireloomulisuse puudumise tõttu rahuldamata. Sellega seoses analüüsib Üldkohtu president eelkõige hageja argumenti, et on rikutud tema õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, mis tuleneb sellest, et tema nime loetelusse jätmise aeg pidevalt pikeneb, kuigi on olemas Üldkohtu otsused, millega on tunnistatud õigusvastasteks teatud aktid, millega temale on kehtestatud piiravad meetmed.

Selles kontekstis tõdeb Üldkohtu president, et kiireloomulisusega seotud tingimust on võimalik varieerida siis, kui süsteemsetel põhjustel on tõhusa kohtuliku kaitse tõkestamise oht. Üldkohtu president rõhutab niisiis, et piiravate meetmete kohtuvaidluste eripära ei tohi muuta sisutühjaks õigust tõhusale kohtulikule kaitsele. Antud juhtumis aga ei esine süsteemseid põhjusi, mis kaotavad Üldkohtu nende kohtuotsuste mõju, millega piiravad meetmed tühistati.

Institutsioone puudutavate sätete valdkonnas tasub mainida kohtuasja, milles tehti 4. mai 2018. aasta kohtumäärus **Czarnecki vs. parlament** (T-230/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:262](#)). Üldkohtu president jättis vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata ajutiste meetmete taotluse, mis olid seotud parlamendi otsusega võtta hagejalt väidetava raske vea tõttu parlamendi asepresidendi volitused.

Taotluse kohta peatada parlamendi otsuse kohaldamine, mille ese oli hageja kui parlamendi asepresidendi volituste ennetähtaegne lõpetamine, tõdeb Üldkohtu president, et selle otsuse enda tagajärjed on ammendunud selle vastuvõtmisega ning seega ei ole võimalik seda otsust peatada. Mis puudutab teist nõuete osa hageja kui parlamendi asepresidendi volituste „allesjätmise“ kohta, siis märgib Üldkohtu president, et hageja volitused asepresidendina lõppesid vaidlustatud otsuse vastuvõtmise hetkel. Lisaks sellele täideti asepresidendi ametikoht, mis vabanes hageja kui asepresidendi volituste äravõtmisega, 1. märtsil 2018. Neil asjaoludel ei saa hagejat „jätta“ parlamendi asepresidendi ametikohale ajutise meetmega, mida taotleti ligikaudu kaks kuud pärast tema volituste lõppemist ja ligikaudu üks kuu pärast seda, kui täideti asepresidendi ametikoht, millel varem töötas hageja.

Rahvatervise valdkonnas tuleb ära mainida rida kohtuasju, mis puudutavad reguleeritud turge, millega rahvatervise küsimused (taimekaitsevahendite, inimravimite ja biotsiidide sektor) on seotud, ning milles tehti 22. juuni 2018. aasta kohtumäärus **Arysta LifeScience Netherlands vs. komisjon** (T-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)), 22. juuni 2018. aasta kohtumäärus **FMC vs. komisjon** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), 11. juuli 2018. aasta kohtumäärus **GE Healthcare vs. komisjon** (T-783/17 R, [EU:T:2018:503](#)), 24. augusti 2018. aasta kohtumäärus **Laboratoire Pareva ja Biotech3D vs. komisjon** (T-337/18 R et T-347/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:587](#)), 25. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **Laboratoire Pareva vs. komisjon** (T-337/18 R II, ei avaldata, [EU:T:2018:729](#)), 25. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus **Laboratoire Pareva vs. komisjon** (T-347/18 R II, ei avaldata, [EU:T:2018:730](#)) ja 23. novembri 2018. aasta kohtumäärus **GMPO vs. komisjon** (T-733/17 R, ei avaldata, [EU:T:2018:839](#)).

Eriti kohtuasjades, milles tehti esiteks 22. juuni 2018. aasta kohtumäärus **FMC vs. komisjon** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), mis puudutab sellise komisjoni määruse kohaldamata jätmist, millega võeti tagasi taimekaitsevahendites kasutatava teatud aine müügiluba, ja teiseks 23. novembri 2018. aasta kohtumäärus **GMPO vs. komisjon** (T-733/17 R, ei avaldata, [EU:T:2018:839](#)), mis puudutab komisjoni sellise määruse kohaldamise peatamist, millega lubati turule teatav ravim, ilma et seda oleks kvalifitseeritud harva kasutatavaks ravimiks, rõhutas Üldkohtu president, et kuigi ei saa välistada, et objektiivselt arvestatavat finantskahju, mis tuleneb väidetavalt kohustusest teha oluline lõplik äriotsus selleks ebasobiva tähtaja jooksul, võib pidada „oluliselt“ või et sellise kahju olulisust võidakse pidada suisa ilmseks, ja seda isegi asjaomase ettevõtja suurust käsitlevate andmete puudumisel, tuleb seda kohtupraktikat kohaldada lähtuvalt sellest valdkonnast, kus hageja tegutseb. Niisiis äärmiselt reguleeritud turu puhul võivad pädevad ametiasutused kiirelt sekkuda, kui täheldatakse ohtu rahvatervisele põhjustel, mis ei ole alati ettenähtavad, kusjuures asjaomased ettevõtjad peavad juhul, kui nad ei taha kanda sellisest sekkumisest tulenevat kahju, võtma kohast poliitikat rakendades tarvitusele abinõud kaitsmaks end sekkumise tagajärgede eest.

Samuti kohtuasjas, milles tehti 22. juuni 2018. aasta kohtumäärus **FMC vs. komisjon** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), ja kohtuasjades, mis puudutavad komisjoni nende otsuste kohaldamise peamist, millega kas piirati toimeaine kasutamist taimekaitsevahendites (22. juuni 2018. aasta kohtumäärus **Arysta LifeScience Netherlands vs. komisjon**, T-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)) või jäeti heaks kiitmata ained, mis olid mõeldud teatud biotsiidides kasutamiseks (24. augusti 2018. aasta kohtumäärus **Laboratoire Pareva ja Biotech3D vs. komisjon**, T-337/18 R ja T-347/18 R, ei avaldata, [EU:T:2018:587](#)), kaalub Üldkohtu president huve enne taotluste rahuldamata jätmist. Üldkohtu president nendib sellega seoses, et teadus areneb pidevalt, andes uute teadmiste ja teaduslike avastuste põhjal alust ainete uuesti hindamiseks, eelkõige arvestades ohtu rahvatervisele. Heakskiidu pikendamise menetluste alus ja müügilubade ajaliste piirangute mõte on just selles. Üldkohtu president leiab, et selleks et lükata ümber toimikus kindlaks tehtud oht rahvatervisele, ei ole järelkult piisav kinnitada, et kõnealust toodet võis varem kasutada piiranguteta. Üldkohtu president märgib nimelt, et nende ohtudega tuleb arvestada ning tema ülesanne ei ole teaduslikele andmetele uue tehnilise hinnangu andmine, mis oleks väljaspool tema pädevust.

C | ÜLDKOHTU KANTSELEI TEGEVUS 2018. AASTAL

Üldkohtu kohtusekretär Emmanuel Coulon

Intensiivse töötempo kontekstis¹ rakendas kantselei oma ressursid täies ulatuses, et pakkuda Üldkohtule tuge ja aidata kantseleile usaldatud kohtu tugi- ja haldusülesandeid täites kaasa selle kohtuinstantsi kõrgetasemelise töötulemuse saavutamisele. Kantselei kohandas oma tegevuse laienenud koosseisus kohtuinstantsi vajadustele² ja astus samme, et ennetada teatavaid tagajärgi, mis kaasnevad Euroopa Liidu Kohtu ülesehituse reformi raames kohtunike arvu järgmise ja viimase suurenemisega, mis kava kohaselt toimub 2019. aasta septembris³. Kantselei korraldas oma töö ümber, et viia see uute normidega kooskõlla. Igal juhul valmistab jätkuvalt muret küsimus, kuidas hinnata kantselei teenustega loodavat lisandväärtust, mida arvandmed saavad peegeldada vaid osaliselt.

Üldkohtu kantseleid, kus on 72 eelarvelist ametikohta (55 assistenti ja 17 administraatorit), mõjutasid aasta jooksul nii personali liikuvus kui ka asekohtusekretäri ametikoha vabanemine.

Taas kord abistas kantselei Üldkohut õigusemõistmisel:

- tagades menetluste ladusa toimumise ja toimikute nõuetekohase pidamise;
- tagades suhtluse poolte esindajate ja kohtunike vahel;
- abistades aktiivselt kohtunikke ja nende kaastöötajaid.

Kantselei aitas Üldkohtu presidendi järelevalve all ja koostöös institutsiooni teiste teenistustega kaasa ka kohtuinstantsi haldamisele.

Kantseleile antud ülesandeid, mille ühetaolise täitmise vajadus on vähemasti teoorias vastuolus vajadusega nende täitmiseks pidevalt kohaneda ja eri teguviise leida, on täitnud pühendunud ja tahtekindlad ametnikud ja muud teenistujad, kes on kaalul olevatest huvidest teadlikud ja soovivad panustada liidu avaliku õigusemõistmise teenuse toimimisse.

1] Seda konteksti, mida üksikasjalikult kirjeldab ka Üldkohtu president oma sissejuhatavas ülevaates Üldkohtu 2018. aasta tegevusest, iseloomustab asjaolu, et lõpetati kohtuinstantsi senises ajaloos suurim arv kohtuasju (1009), kusjuures lahendamiseks esitatud uute kohtuasjade arv vähenes veidi (834 uut kohtuasja võrreldes 917 uue kohtuasjaga 2017. aastal), mis omakorda tähendab, et 31. detsembri 2018. aasta seisuga pooleli olevate kohtuasjade arv vähenes eelmise aasta sama ajaga võrreldes 12% (1333 kohtuasja võrreldes 1508 kohtuasjaga 2017. aastal).

2] Üldkohtus oli 1. jaanuari 2018. aasta seisuga 46 kohtunikku. Kuivõrd üks kohtunikest lahkus Üldkohtust seoses Euroopa Kohtu kohtunikuna ametisse astumisega ja kuna tema kohale ei ole veel uut kohtunikku määratud, koosneb Üldkohus alates 8. oktoobrist 2018 45 kohtunikust.

3] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2015. aasta määrus 2015/2422, millega muudetakse protokoll nr 3 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta (ELT 2015, L 341, lk 14), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta määrus 2016/1192 Euroopa Liidu ja tema teenistujate vaheliste vaidluste esimeses kohtuastmes lahendamise pädevuse Üldkohtule üleandmise kohta (ELT 2016, L 200, lk 137).

I. Abistamine õigusemõistmisel

Kohtukantselei kandis 2018. aastal registrisse 55 395 menetlusedokumenti 23 kohtumenetluse keeles⁴ (24 kohtumenetluse keelest, mis on Üldkohtu kodukorras sätestatud), käsitles pooleriolevates kohtuasjades esitatud 4562 menetlusedokumenti (mis ei hõlma hagiavaldusi), täitis kohtukoosseisude tehtud otsuseid menetlust korraldavate meetmete võtmise ja menetlustoimingute tegemise kohta ning koostas 1371 teadaannet Euroopa Liidu Teatajas avaldamiseks.

Kuigi ilmselgelt ei ole võimalik tuua välja kõiki andmeid, mis võimaldaksid hoomata kantselei tehtud töö täit ulatust, piisab siiski teatud andmete, sealhulgas eriti statistika, esitamisest, et anda pilt kantselei töömahust:

- esitatud 9746 menetlusedokumendi hulgas oli 318 menetlusse astumise avaldust ja 197 poolte või avalikkuse ees konfidentsiaalsena käsitlemise taotlust;
- seotud kohtuasjade kogumi või järjestikuste sarnaste kohtuasjade käsitlemine nõudis ühelt poolt kantseleisest koordineerimist, arvestades menetluskeelte paljusust, ja teiselt poolt koordineerimist kohtu eri kodadega, mis puudutab neis kohtuasjades tähtaegade pikendamise taotlusi, kohtuasjade liitmise taotlusi, menetlusse astumise avaldusi või konfidentsiaalsena käsitlemise taotlusi;
- kantselei koostatud 12 436 saatelehte (st üle 1000 igas kuus) edastati (digitaalsel kujul), kohtuasja menetlemise eesmärgil kohtunike kabinettidele;
- sadade menetlust korraldavate meetmete ja kümnete menetlustoimingute üle otsustati või määrati nende rakendamine, eelkõige seoses nende dokumentide esitamisega, mille puhul pooled taotlesid konfidentsiaalsena käsitlemist.

Kantseleiteenust osutasid muu hulgas 11 administraatorit, kelle ülesanne oli hallata menetlustoimikuid kodade nõupidamise jaoks, mida oli kokku 381, ja suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungite jaoks, mis toimusid 387 kohtuasja raames, ning pärast iga koja nõupidamist või iga kohtuistungit suuliste seisukohtade ärakuulamiseks pidid need administraatorid lisaks toimiku ettevalmistamisele koostama ka kohtunikele heakskiitmiseks esitatava protokollid.

Kantselei peetavate toimikute keskmist mahtu iseloomustavad kahte liiki andmed. Ühelt poolt esitati 85% kantseleile esitatavatest dokumentidest rakenduse e-Curia kaudu ja neid oli kokku 823 076 lehekülge. Teiselt poolt võtsid toimikud, mida kantselei 2018. aasta lõpu seisuga 1333 pooleriolevas kohtuasjas peab, enda alla kokku 530 riulimeetrit (st keskmiselt 2,5 meetrit toimiku kohta).

Kodukord, mis jõustus 1. juulil 2015, avaldab jätkuvalt positiivset mõju. Kui osa uue kodukorra mõjust ilmnes kohe, eriti mis puudutab intellektuaalomandi valdkonda (keeltekasutuse korra muutus ja seisukohtade teistkordse vahetamise kaotamine), siis arvestades tehtud muudatuste laadi, tuli teatav osa toimest ilmsiks alles sedamööda, kuidas vastavaid norme järk-järgult rakendati. Võimalust lahendada kohtuasi kohtuotsusega, korraldamata kohtuistungit – muu hulgas seetõttu, et pooled ei ole seda taotlenud –, Üldkohus ka kasutas (29% kõigist kohtuasjadest ja 42% ainuüksi intellektuaalomandi valdkonna kohtuasjadest). Kohtuistungit korraldamata jätmine võimaldas jätta koostamata kohtuistungit ettekande kokkuvõtte ja muutis lisaks võimalikuks kohtuasjade kiirema lahendamise kohtuotsusega (keskmiselt 16,6 kuud ilma kohtuistungita menetlustes, võrreldes keskmiselt 25,7 kuuga menetlustes, kus toimus kohtuistung).

4| Sealhulgas üks hagi malta keeles.

Lisaks näitab tõusutendentsi nende hagide arv, mis lahendati seisukohti teist korda vahetamata (13%, võrreldes 10% ga 2017. aastal⁵), kuid tuleb täpsustada, et avaliku teenistuse valdkonnas toimuv kohtuvaidlus on see, kus nimetatud teisest seisukohtade vahetamisest kõige sagedaini loobuti (32% kohtuasjadest, võrreldes 20% kohtuasjadega 2017. aastal).

Viimaseks, ehkki vähenes nende juhtumite arv, kui tuli paluda hagiavaldusi muudes kui intellektuaalomandi valdkonnas (28%) vorminõuetega vastavusse viia, kuivõrd neid nõudeid oli eiratud, tuli seda siiski liiga sageli ette. Vorminõuetega vastavusse viimise vajaduse esinemine iga teise intellektuaalomandi valdkonna hagi korral kujutab endast aga jätkuvalt probleemi.

Vaatamata kohtuaasta 2018 üldiselt headele tulemustele, on kantseleil endiselt võimalik ja vajalik leida uusi teid selleks, et panustada toimikute kiirese ja tõhusasse läbivaatamisse ning tagada optimaalne ajakasutus igas kohtumenetluse etapis ja menetluskäsitluse dokumentide käsitlemisel. Üldkohtu kohtunike arvu suurenemine, mis on kavandatud 2019. aasta septembriks, ja sellega tõenäoliselt kaasnev kohtuasjade arvu kasv, millest institutsiooni ülesehituse reformi kavandamisel lähtuti, kujutavad endast kantselei jaoks seninägematut proovikivi.

II. Ühtsusesse panustamine

Kohtu korraldus ja toimimine määrab suuresti ära selle, milline näeb välja kantseleisisene tööjaotus; samuti mõjutab see ressursse, mis on kantselei käsutuses, et kohtuinstantsile tema töös parimal võimalikul viisil tuge pakkuda.

Praegu on Üldkohus jagatud üheksaks viiest kohtunikuks koosnevaks kojaks. Neil kodadel on kaks väiksemat, kolmest kohtunikust koosnevat allkoosseisu, kus eesistujaks on viieliikmelise koja president. Kui kohtukantselei kodasid abistab, peab ta tagama kõigi menetluskäsitluse ühetaolise käsitlemise (eelkõige, mis puudutab käsitlemise tähtaega). Samuti peab kantselei panustama sellesse, et otsustes, mille kas kohtu kodad või kodade presidendid menetlusküsimustes teevad, oleks tagatud ühtsus; muu hulgas annab kantselei selleks kohtunike käsutusse oma ekspertteadmised mitmes eri vormis, tehes kohtuinstantsile kättesaadavaks asjakohaseid dokumente (menetlusküsimusi käsitleva teabe ja menetlusküsimustes tehtud määruste veebis kättesaadavaks tegemine, menetlusvaldkonna kohtupraktika kohta igakuise kokkuvõtte koostamine).

Kirjeldataud ülesanded on täielikult kooskõlas Üldkohtu taotletavate eesmärkidega, mis muu hulgas on juba leidnud konkreetse väljenduse kohtuasjade sagedamas saatmises viieliikmelisse kotta ja ühe kohtuasja saatmises suurt kotta, ning neid täites panustab kantselei, oma piiratud valdkonnas, Üldkohtu asepresidendile antud üldisema ülesande täitmisse, milleks on kohtupraktika ühtsust ja kvaliteeti tugevdama mõeldud kodadeülese õigusliku analüüsi keskuse arendamine.

Sellega seoses soovis Üldkohus, et asepresidendi pädevust laiendataks, pakkudes välja, et asepresident võiks ühtaegu täita kohtujuristi ülesandeid ja teisalt esitada üldkogule ettepanekuid kohtuasjade saatmise kohta enam kui kolmest kohtunikust koosnevale kojale. Sellega seoses on esitatud ettepanekud muuta kodukorra

5| Intellektuaalomandi valdkonna vaidlused on arvestusest välja jäetud, sest selle kohtuasjade kategooria jaoks ei olegi teistkordset seisukohtade vahetamist kodukorras ette nähtud.

artikli 3 lõiget 3 ja artikli 28 lõiget 2. Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli väljendanud ideele omapoolset toetust ja Euroopa Liidu Nõukogu oli vastavalt ELTL artikli 254 viiendas lõigus ette nähtud menetlusele heakskiidu andnud, võttis Üldkohus need muudatused vastu⁶.

III. Laialdane reform: e-Curia muutus Üldkohtu menetlustes kohustuslikuks

Rakendus e-Curia, mis on Euroopa Liidu Kohtu kahel kohtuinstantsil ühine, võimaldab alates 2011. aasta novembrist menetlusdokumente üksnes elektrooniliselt esitada ja kätte toimetada. 2016. aastal alustati ambitsioonikat reformi, et muuta e-Curia Üldkohtus kohustuslikuks. Tegurid, mis õigustasid Üldkohtu ettepanekut liikuda kantselei ja poolte esindajate vahelise suhtluse täies mahus elektrooniliseks muutmise suunas, olid järgmised: rakenduse kasutajakontode arvu suurenemine, e-Curia kaudu Üldkohtule menetlusdokumentide esitamise väga suur osakaal, kasutajate väljendatud rahulolu kõnealuse tasuta ja keskkonnasõbraliku rakenduse üle, ulatuslik liikumine kohtumenetluse kõigi etappide digitaliseerimise suunas, mis on enamikus liikmesriikides juba lõpule viidud või lõpule viimisel, ning kasu, mis kaasneb menetlusdokumentide vaid ühel viisil esitamise ja kättetoimetamisega.

Liikmesriigid ja advokaadid, keda esindab Euroopa Advokatuuride Nõukogu (CCBE), võtsid väljakuulutatud reformi väga hästi vastu.

Reform viidi lõpule 1. detsembriks 2018, nii et selleks kuupäevaks oli e-Curiast saanud ainus kanal, mille kaudu poolte esindajad ja Üldkohus vahetavad menetlusdokumente. Niisugune areng puudutab kõiki pooli (hagejad, kostjad, menetlusse astujad) ning igat tüüpi menetlusi. Siiski on ette nähtud ka teatavad erandid, et austada õigust pöörduda kohtusse (eelkõige siis, kui e-Curia kasutamine osutub tehniliselt võimatuks või kui hageja, keda ei esinda advokaat, taotleb tasuta õigusabi).

E-Curiat kohustuslikuks muutev reform toimus kolmes etapis.

Esimene, õiguslik etapp eeldas, et Euroopa Liidu Nõukogu kiidab heaks kodukorra muudatused⁷, seejärel pidi Üldkohus võtma vastu uue otsuse menetlusdokumentide e-Curia rakenduse kaudu esitamise ja kättetoimetamise kohta⁸, kehtestama uued e-Curia kasutustingimused, muutma kodukorra praktilisi rakendussätteid⁹ ja kehtestama uue tasuta õigusabi taotlusvormi¹⁰.

Teine, tehniline ja korralduslik etapp seisnes terves reas tegevustes, mis olid suunatud IT-süsteemide ümberkonfigureerimisele, et need vastaksid uutele vajadustele.

6| Üldkohtu kodukorra muudatused (ELT 2018, L 240, lk 67).

7| Üldkohtu kodukorra muudatused (ELT 2018, L 240, lk 68).

8| Üldkohtu 11. juuli 2018. aasta otsus menetlusdokumentide e-Curia rakenduse kaudu esitamise ja kättetoimetamise kohta (ELT 2018, L 240, lk 72).

9| Üldkohtu kodukorra praktilised rakendussätted (ELT 2018, L 294, lk 23, parandus ELT 2018, L 296, lk 40).

10| Tasuta õigusabi taotlus (ELT 2018, L 306, lk 61).

Kolmandas, teavitamise etapis, millega seoses Üldkohus soovis, et see oleks süvitsi ja põhjalikult läbi viidud, toimus arvukalt pöördumisi avalikkuse eri sihtrühmade poole (laiem avalikkus, poolte esindajad, sealhulgas advokaadid ja esindajad, kes olid hõlmatud mõnes Üldkohtu pooleliolevas menetluses, ning institutsiooni töötajaskond).

Reformi, mis võimaldab dokumentide käsitlemist ratsionaliseerida, kavandas Üldkohtu kantselei algusest peale selleks, et ennetada tagajärgi, mis kaasnevad kohtunike arvu kavandatud suurenemisega 2019. aasta septembris, Euroopa Liidu Kohtu ülesehituse reformi kolmandas etapis. Nüüd, kui e-Curia on kohustuslik, lõpeb mitmesugustes eri formaatides dokumentide töötlus, paberkandjal esitatud dokumentide skaneerimine ja, juhul kui enne paberkandjal esitamist on dokumendid saadetud faksiga, kahekordne andmebaasi sisestamine ning paberkandjal esitatud dokumendile vastavuse kontrollimine. Menetlusdokumentide vormistamise eeskirjade lihtsustamine (eelkõige loobumine kohustusest esitada originaali tõestatud ära kiri) peaks veelgi aitama vähendada vajadust teha vastavusse viimiseks parandusi.

Kirjeldatud ambitsioonika projekti edukas lõpuleviimine ei oleks olnud võimalik ilma kantselei töötajate pühendumuseta ega ka toetuseta, mida pakkusid kohtuinstants ise ja eelkõige tema komitee „Kodukord“, Euroopa Kohtu kantselei, mitmekeelsuse peadirektoraat, infotehnoloogia direktoraat, kommunikatsiooni direktoraat ja koolitusosakond.

IV. Kohtuinstantsile pakutud muus vormis tugi

Kohtukantselei abistas Üldkohtu presidenti, Üldkohtu asepresidenti, kõiki kodasid ning neisse kuuluvate kohtunike kabinette nende igapäevatöös. Viimatinimetatud võisid alati olla kindlad, et kantselei ametnikud ja muud teenistujad on nende jaoks olemas ja pakuvad neile menetlusega seotud tehnilistes küsimustes oma ekspertteadmisi. Institutsiooni ülesehituse reformi tagajärjel toimunud kohtunike arvu suurenemine ja seega ka nende kaastöötajate arvu kasv suurendas taas väga oluliselt nende kordade arvu, mil pöörduti kantselei poole abi saamiseks.

Näidates üles paindlikkust, otsis kantselei samal ajal sünergiavõimalusi ja püüdis tagada tõhusust, kohandades jätkuvalt oma tegevust laiendatud kohtuinstantsile omaste vajadustega ja täiustades töömeetodeid. Institutsioonidevahelises kontekstis võimaldas Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) apellatsioonikodade kantselei ja Üldkohtu kantselei vaheline koostöö esiteks leida vajalikud tehnilised vahendid, et tagada apellatsioonikodade haldustoimikute tervikuna digitaalsel kujul Üldkohtule edastamine, ja teiseks muuta automaatseks teatava teabe edastamine nimetatud apellatsioonikodadele alates hetkest, mil see muutub Curia saidil kättesaadavaks¹¹.

Kantselei jätkab samuti kohtusekretäri ja tema esindajate kaudu toe pakkumist kohtu eri organitele (muu hulgas üldkogu, kodade esimeeste koosolek ja komitee „Kodukord“) ning muudele komisjonidele ja töögruppidele sõltuvalt sellest, millised on vajadused või milliseid teemasid käsitletakse.

11| EUIPO oli kostja 42,5% 2018. aastal algatatud kohtuasjades (välja arvatud erimenetlused).

V. Haldustegevus

Eri asjaolude tõttu kulutas kantselei enam ressursse haldustegevusele.

Esiteks kasvasid kulud seoses suurenenud kohtuinstantsi haldamisega, sealhulgas kulud komiteede ja töörühmade töö ettevalmistamisele (päevakord, toimikute läbivaatamine, protokollide või aruannete koostamine), ning seoses käsitletavate teemade ringi laienemisega.

Teiseks olid jätkuvalt suured kulud, mis on seotud järgmiste valdkondadega: teenistuse haldus, teenistuse ametnike ja muude teenistujate juhtimine, infotehnoloogiaprojektide käigushoidmine, teabe koordineerimine, edastamine ja ringlus.

Viimaseks tegeles kantselei talle esitatud muude erinevate taotlustega. Meetmeid võeti selleks, et:

- viia oma tegevus kooskõlla õigusnormidest tulenevate keskkonnakaitsenõuetega (süsteem „EMAS“ – Eco-Management and Audit Scheme), jätkates teavitustööd koordineeritult koos muude institutsiooni haldusteenistuste hulka kuuluvate osapoolte ning kohtunike kabinetidega;
- täielikult jõustada äärmiselt tundliku teabe kaitse kord Üldkohtu presidendi määratud kohtuasjades;
- rakendada ellu uuest finantsmäärusest tulenevad eeskirjad¹²; tagada oma tegevuse kooskõlla viimine määrusega, mis käsitleb isikuandmete töötlemist liidu institutsioonides, organites ja asutustes¹³.

Selleks, et võtta arvesse ülesannete ja kohustuste arengust tulenevat tegelikkust, nimetas kantselei isikuandmete kaitse voliniku (lisaks ka infotehnoloogiavoliniku ja süsteemi EMAS kontaktisiku), kes on institutsiooni isikuandmete kaitse volinike võrgustiku liige.

Valitses üldine väliskulude tõusutendents, mis lähtus dokumentide ja teenistuste sees toimuvate menetluste kohandamisest – see väärrib rõhutamist, kuna kantselei peab tulema sellega toime muutumatute ressursside tingimustes. Tegemist on uue olukorraga, millega kantselei peab hakkama saama, täites oma ülesandeid uues, laienenud kohtuinstantsis.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määrus (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT 2018, L 193, lk 1).

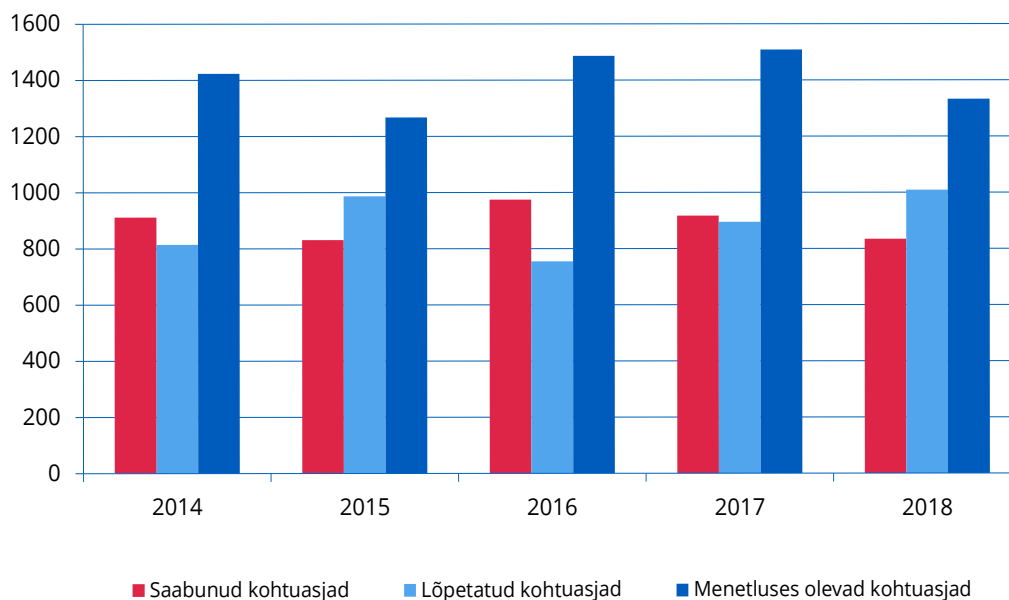
¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (ELT 2018, L 295, lk 39).

D | ÜLDKOHTU STATISTIKA

I. Üldkohtu üldine tegevus. Saabunud, lõpetatud ja menetluses olevad kohtuasjad (2014–2018)	221
II. Saabunud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)	222
III. Saabunud kohtuasjad. Hagi liigid (2014–2018)	223
IV. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)	224
V. Lõpetatud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)	225
VI. Lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)	226
VII. Lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)	227
VIII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtukoosseis (2014–2018)	228
IX. Lõpetatud kohtuasjad. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)	229
X. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)	230
XI. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Menetluse liigid (2014–2018)	231
XII. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Hagi valdkonnad (2014–2018)	232
XIII. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Kohtukoosseis (2014–2018)	233
XIV. Muu. Ajutiste meetmete kohaldamine (2014–2018)	234
XV. Muu. Kiirendatud menetlused (2014–2018)	235
XVI. Muu. Euroopa Kohtusse edasi kaevatud Üldkohtu lahendid (1990–2018)	236
XVII. Muu. Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebuste jaotus vastavalt menetluse liigile (2014–2018)	237
XVIII. Muu. Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebuste tulemused (2018)	238
XIX. Muu. Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebuste tulemused (2014–2018)	239
XX. Muu. Üldine areng (1989–2018)	240
XXI. Üldkohtu kantselei tegevus (2015–2018)	241
XXII. Üldkohtule esitatud menetlusedokumentide esitamise viisid	242
XXIII. E-Curia kaudu esitatud leheküljed (2014–2018)	243
XXIV. Euroopa Liidu Teatajas avaldatud teatised (2014–2018)	244
XXV. Kohtuasjad, milles toimus kohtuistung suuliste seisukohtade ärakuulamiseks (2014–2018)	245

I. Üldkohtu üldine tegevus.

Saabunud, lõpetatud ja menetluses olevad kohtuasjad (2014–2018)^{1 2}

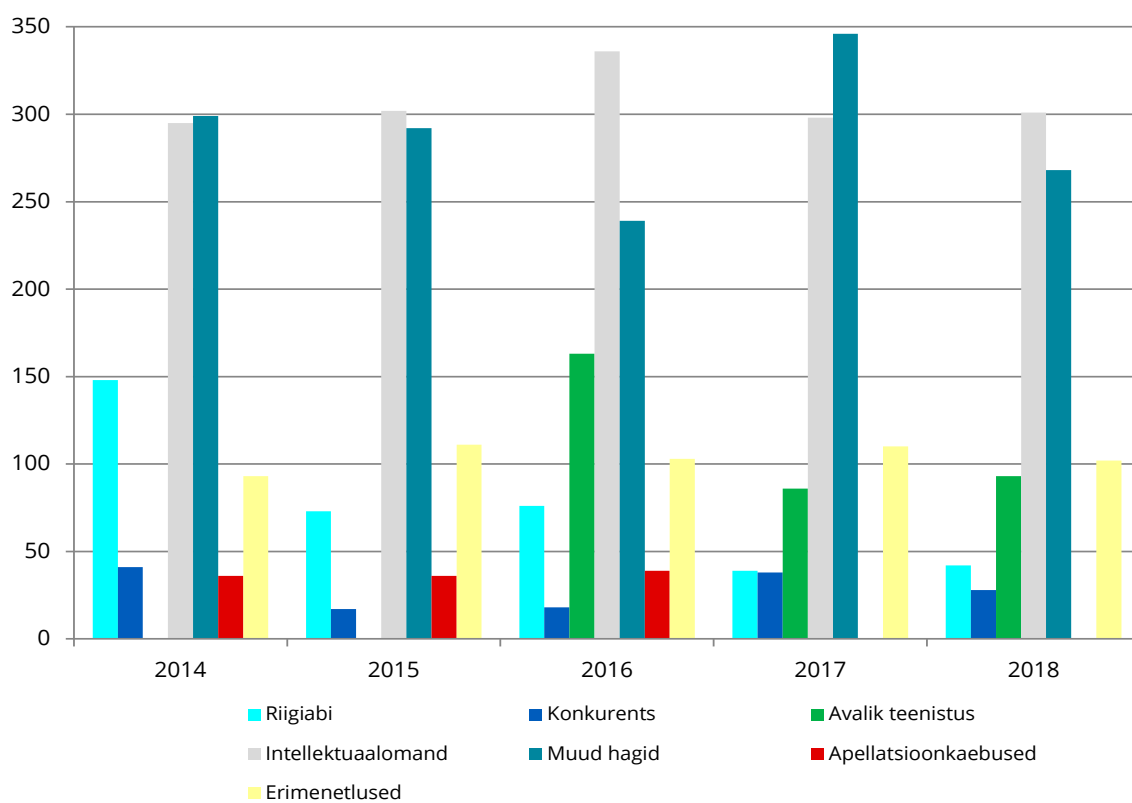
	2014	2015	2016	2017	2018
Saabunud kohtuasjad	912	831	974	917	834
Lõpetatud kohtuasjad	814	987	755	895	1009
Menetluses olevad	1423	1267	1486	1508	1333

1| Käesolev tabel ja järgnevatel lehekülgedel olevad tabelid hõlmavad erimenetlusi, kui ei ole täpsustatud teisiti.

Erimenetluseks loetakse järgmisi menetlusi: kaja tagaseljaotsuse peale (Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 41; Üldkohtu kodukorra artikkel 166); kohtulahendi vaidlustamine kolmanda isiku poolt (Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 42; Üldkohtu kodukorra artikkel 167); kohtuotsuste ja -määruste tõlgendamine (Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 43; Üldkohtu kodukorra artikkel 168); teistmine (Euroopa Kohtu põhikirja artikkel 44; Üldkohtu kodukorra artikkel 169); tasuta õigusabi (Üldkohtu kodukorra artikkel 148); kohtuotsuste ja -määruste parandamine (Üldkohtu kodukorra artikkel 164); lahendamata jätmine (Üldkohtu kodukorra artikkel 165) ja hüvitamisele kuuluvate kulude vaidlustamine (Üldkohtu kodukorra artikkel 170).

2| Käesolev tabel ja järgnevatel lehekülgedel olevad tabelid ei hõlma ajutiste meetmete kohaldamise menetlusi, kui ei ole täpsustatud teisiti.

II. Saabunud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)

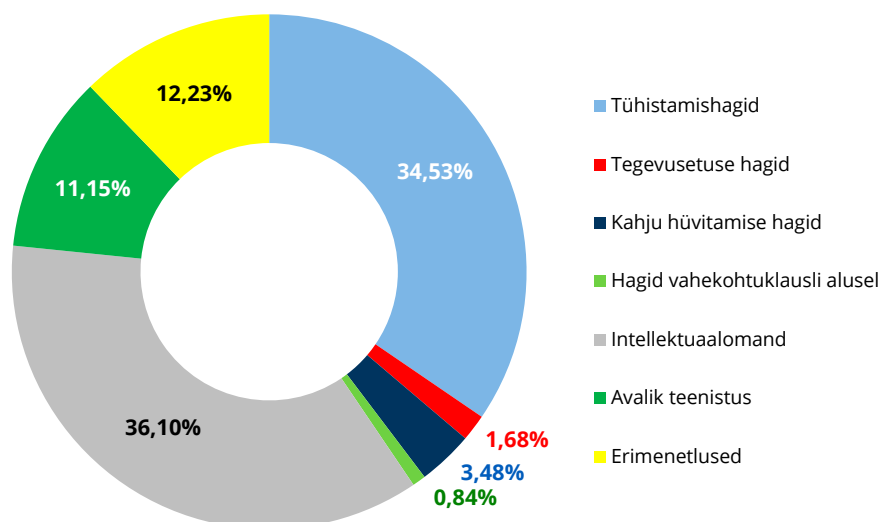

	2014	2015	2016 ¹	2017	2018
Riigiabi	148	73	76	39	42
Konkurents	41	17	18	38	28
Avalik teenistus			163	86	93
Intellektuaalomand	295	302	336	298	301
Muud hagid	299	292	239	346	268
Apellatsioonkaebused	36	36	39		
Erimenetlused	93	111	103	110	102
Kokku	912	831	974	917	834

1| 1. septembril 2016 saadeti Üldkohtule 123 avalikku teenistust käsitlevat kohtuasja ja 16 selle valdkonna erimenetlust.

III. Saabunud kohtuasjad. Hagi liigid (2014–2018)

2018

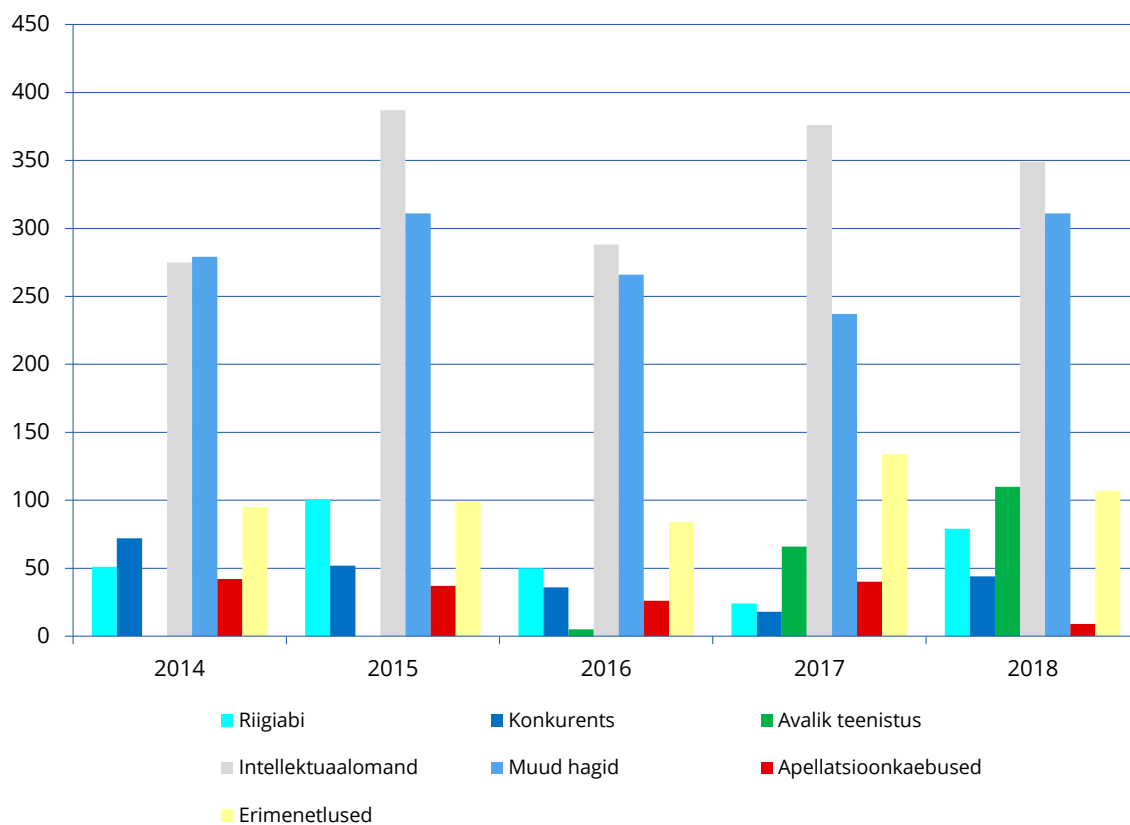

	2014	2015	2016	2017	2018
Tühistamishagid	423	332	297	371	288
Tegevusetuse hagi	12	5	7	8	14
Kahju hüvitamise hagi	39	30	19	23	29
Hagid vahekohtuklausli alusel	14	15	10	21	7
Intellektuaalomand	295	302	336	298	301
Avalik teenistus			163	86	93
Apellatsioonkaebused	36	36	39		
Erimenetlused	93	111	103	110	102
Kokku	912	831	974	917	834

IV. Saabunud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Asutamisvabadus	1				1
Dokumentidega tutvumine	17	48	19	25	21
Energeetika	3	3	4	8	1
Euroopa Liidu välistegevus	2	1	2	2	2
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport		3	1		1
Institutsiooniõigus	67	53	52	65	71
Intellektuaal- ja tööstusomand	295	303	336	298	301
Isikute vaba liikumine		1	1	1	1
Kalanduspoliitika	3		1	2	3
Kapitali vaba liikumine		2	1		1
Kaubanduspoliitika	31	6	17	14	15
Kaupade vaba liikumine		2	1		
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	3	5	6	10	4
Keskkond	10	5	6	8	7
Konkurents	41	17	18	38	28
Kultuur			1		
Liidu kodakondsus	1				
Majandus- ja rahapoliitika	4	3	23	98	27
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	3	5	2	3	
Maksustamine	1	1	2	1	2
Piiravad meetmed (välistegevus)	69	55	28	27	40
Põllumajandus	15	37	20	22	25
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)	4	7	4	5	4
Rahvatervis	11	2	6	5	9
Riigiabi	148	73	76	39	42
Riigihanked	16	23	9	19	15
Sotsiaalpoliitika	1		1		1
Tarbijakaitse	1	2	1		1
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	2	10	8	2	1
Teenuste osutamise vabadus	1		1		
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	8		3	1	
Tööstuspoliitika	2				
Transport	1				1
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	1		7		2
Vahekohtuklausel	14	15	10	21	7
Välis- ja julgeolekupoliitika			1		
Õigusaktide ühtlustamine		1	1	5	3
Äriühinguõigus	1	1			
Üleeuroopalised võrgud				2	1
EÜ asutamisleping/ELTL kokku	777	684	669	721	638
Erimenetlused	93	111	103	110	102
Personalieeskirjad	42	36	202	86	94
KÕIK KOKKU	912	831	974	917	834

V. Lõpetatud kohtuasjad. Menetluse liigid (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Riigiabi	51	101	50	24	79
Konkurents	72	52	36	18	44
Avalik teenistus			5	66	110
Intellektuaalomand	275	387	288	376	349
Muud hagid	279	311	266	237	311
Apellatsioonkaebused	42	37	26	40	9
Erimenetlused	95	99	84	134	107
Kokku	814	987	755	895	1009

VI. Lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2018)

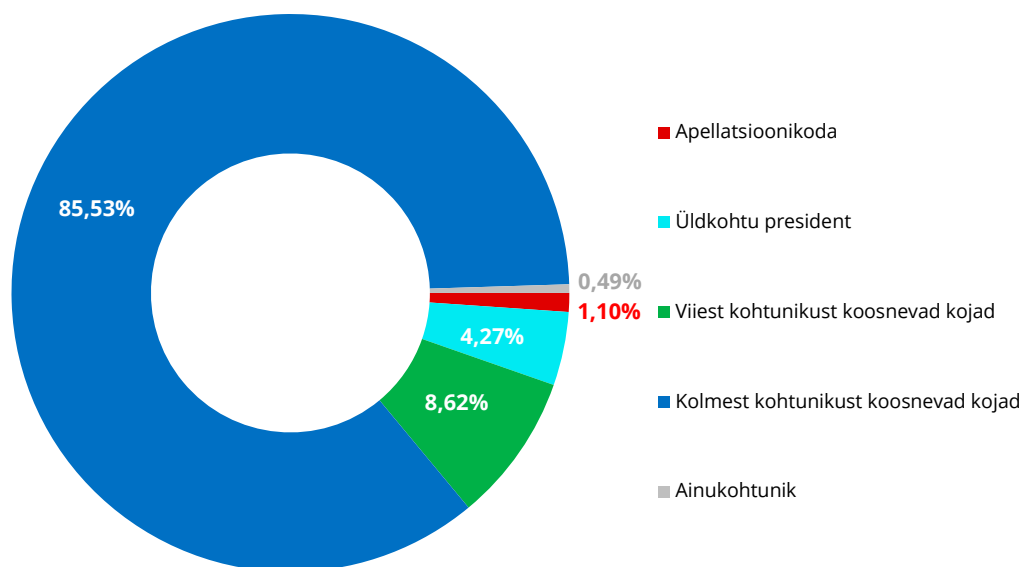
	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku
Dokumentidega tutvumine	58	9	67
Energeetika	4	2	6
Euroopa Liidu välistegevus		2	2
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport	3		3
Institutsiooniõigus	29	35	64
Intellektuaal- ja tööstusomand	267	82	349
Isikute vaba liikumine		1	1
Kalanduspoliitika		2	2
Kaubanduspoliitika	8	2	10
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	4		4
Keskkond	6	5	11
Konkurents	39	5	44
Majandus- ja rahapoliitika	10	6	16
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	4		4
Piiravad meetmed (välistegevus)	30	12	42
Põllumajandus	25		25
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)		5	5
Rahvatervis	3	2	5
Riigiabi	45	34	79
Riigihanked	9	11	20
Sotsiaalpoliitika	1		1
Tarbijakaitse	1		1
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	5	2	7
Tolliliit ja ühine tollitariifistik		1	1
Transport		1	1
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala		3	3
Vahekohtuklausel	5	2	7
Õigusaktide ühtlustamine		1	1
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika	1		1
Üleeuroopalised võrgud		1	1
EÜ asutamisleping/ELTL kokku	557	226	783
Erimenetlused		107	107
Personalieeskirjad	87	32	119
KÕIK KOKKU	644	365	1009

VII. Lõpetatud kohtuasjad. Hagi valdkonnad (2014–2018) (kohtuotsused ja -määrused)

	2014	2015	2016	2017	2018
Asutamisvabadus		1			
Dokumentidega tutvumine	23	21	13	14	67
Energeetika	3	1	3	3	6
Euroopa Liidu välistegevus		2		4	2
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport	2		1		3
Institutsiooniõigus	33	58	46	54	64
Intellektuaal- ja tööstusomand	275	388	288	376	349
Isikute vaba liikumine		1		2	1
Kalanduspoliitika	15	3	2	2	2
Kapitali vaba liikumine		2	1		
Kaubanduspoliitika	18	24	21	15	10
Kaupade vaba liikumine		2	1		
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	3	9	8	4	4
Keskkond	10	18	4	3	11
Konkurents	72	52	36	18	44
Kultuur			1	1	
Liidu kodakondsus	1				
Majandus- ja rahapoliitika	13	9	2	6	16
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	1	6	1	12	4
Maksustamine	2	1		3	
Piiravad meetmed (välistegevus)	68	60	70	26	42
Põllumajandus	15	32	34	21	25
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)		5	1	5	5
Rahvatervis	10	15	3	3	5
Riigiabi	51	101	50	24	79
Riigihanked	18	22	20	16	20
Sotsiaalpoliitika			1		1
Tarbijakaitse		2	1	1	1
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	1	2	6	12	7
Teenuste osutamise vabadus	1		1		
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	6	4	3	5	1
Tööstuspoliitika		2			
Transport	3	3			1
Turism	1				
Uute riikide ühinemine		1			
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	1			5	3
Vahekohtuklausel	10	2	17	17	7
Välis- ja julgeolekupoliitika	2	1			1
Õigusaktide ühtlustamine	13		1	2	1
Äriühinguõigus		1			
Üleeuroopalised võrgud	1		2		1
Ülemeremaade ja -territooriumide assotsieerimine	1				
EÜ asutamisleping/ELTL kokku	673	851	638	654	783
Erimenetlused	95	99	84	134	107
Personalieeskirjad	46	37	33	107	119
KÕIK KOKKU	814	987	755	895	1009

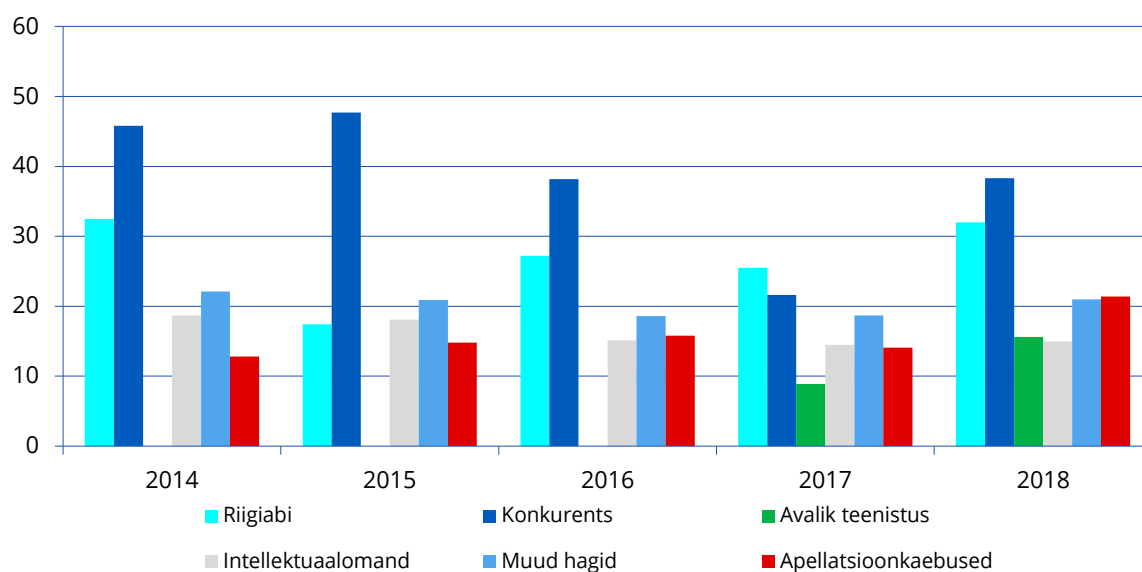
VIII. Lõpetatud kohtuasjad. Kohtukoosseis (2014–2018)

2018

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku	Kohtuotsused	Kohtumäärused	Kokku
Apellatsioonikoda	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46	9	2	11
Üldkohtu president		46	46		44	44		46	46		80	80		43	43
Viiest kohtunikust koosnevad kojad	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18	84	3	87
Kolmest kohtunikust koosnevad kojad	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751	546	317	863
Ainukohtunik				1	8	9	5		5				5		5
Kokku	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895	644	365	1009

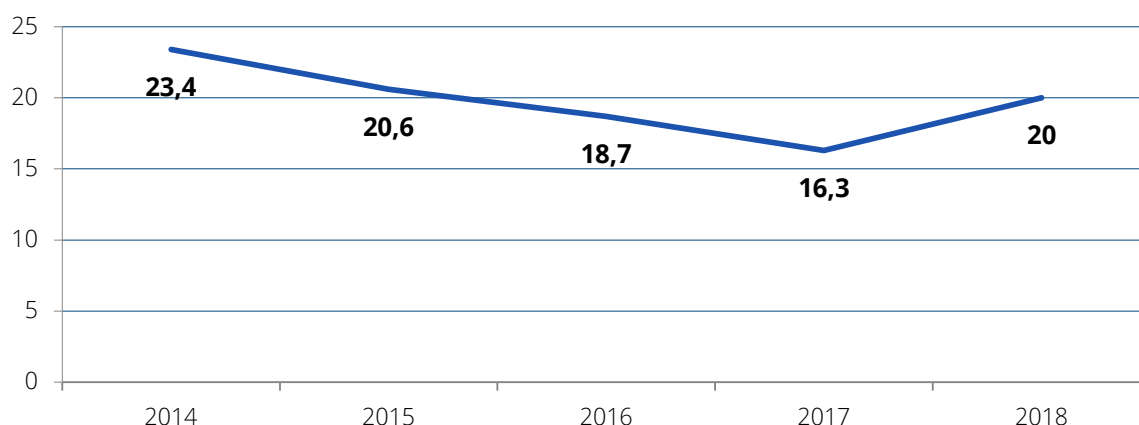
IX. Lõpetatud kohtuasjad. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)¹ (kohtuotsused ja -määrused)

	2014	2015	2016	2017	2018
Riigiabi	32,5	17,4	27,2	25,5	32
Konkurents	45,8	47,7	38,2	21,6	38,3
Avalik teenistus				8,9	15,6
Intellektuaalomand	18,7	18,1	15,1	14,5	15
Muud hagid	22,1	20,9	18,6	18,7	21
Apellatsioonkaebused	12,8	14,8	15,8	14,1	21,4
Kõik kohtuasjad	23,4	20,6	18,7	16,3	20

Menetlusaeg (kuudes)

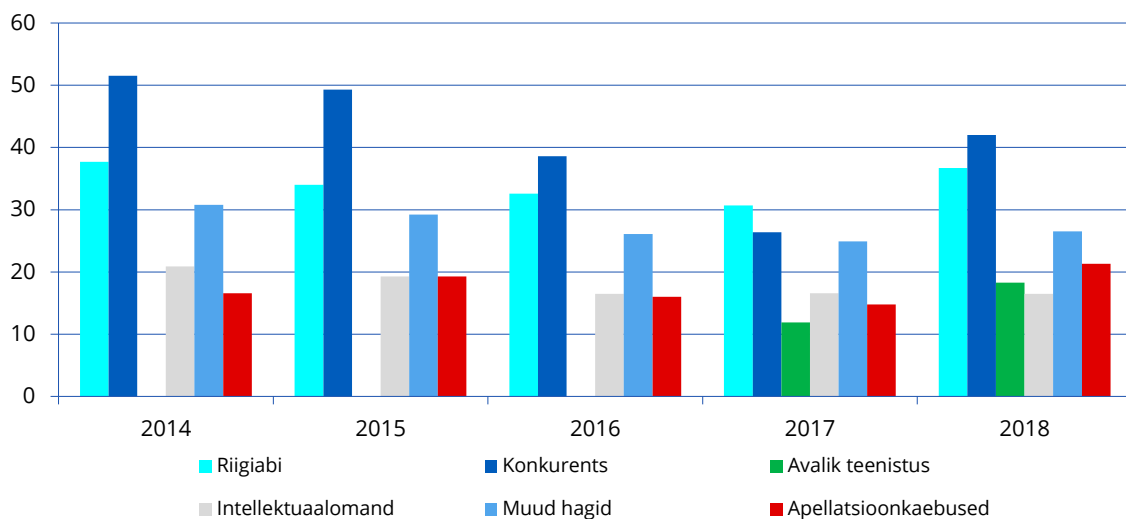
Kõik kohtuasjad, mis on lahendatud kohtuotsuse või -määrusega

1) Menetlusaega väljendatakse kuudes ja kümnendikkuudes. Keskmise menetlusaaja arvutamisel ei ole arvesse võetud: kohtuasju, milles on tehtud vaheotsus; erimenetlusi; ajutisi meetmeid või menetluse astumist käsitlevaid kaebusi; 1. septembril 2016 Üldkohtule üle antud avalikku teenistust käsitlevaid kohtuasju.

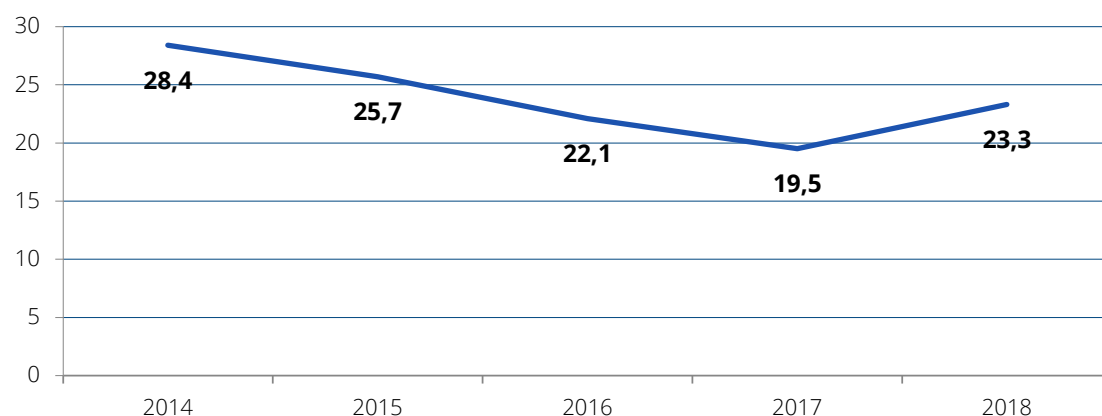
1. septembril 2016 Üldkohtule üle antud ja Üldkohtu otsuse või määrusega lahendatud avalikku teenistust käsitlevate kohtuasjade keskmine menetlusaeg on 20,3 kuud (võttes arvesse menetlusaega Avaliku Teenistuse Kohtus ja menetlusaega Üldkohtus).

X. Menetlusaeg kuudes (2014–2018)¹ (kohtuotsused ja -määrused)

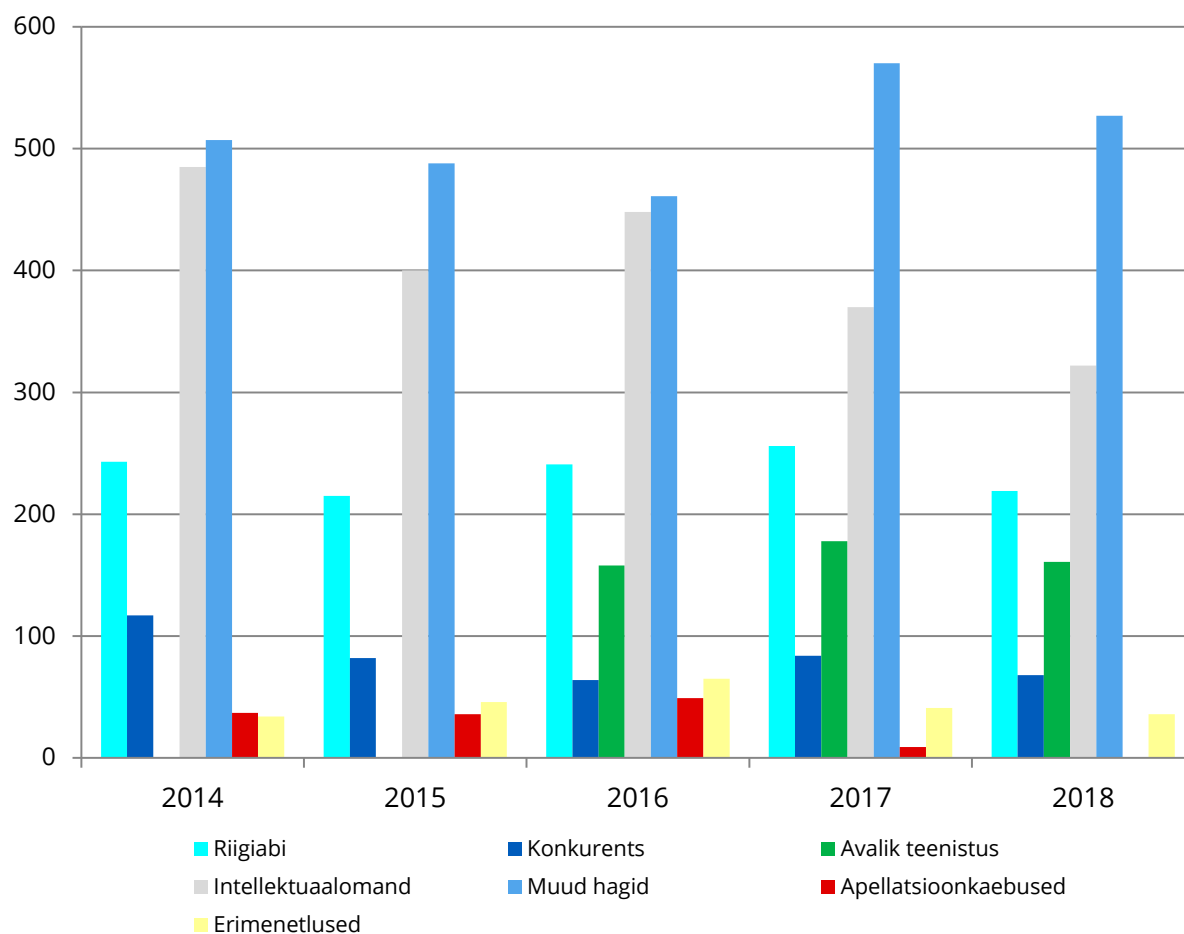
	2014	2015	2016	2017	2018
Riigiabi	37,7	34	32,6	30,7	36,7
Konkurents	51,5	49,3	38,6	26,4	42
Avalik teenistus				11,9	18,3
Intellektuaalomand	20,9	19,3	16,5	16,6	16,5
Muud hagid	30,8	29,2	26,1	24,9	26,5
Apellatsioonkaebused	16,6	19,3	16	14,8	21,3
Kõik kohtuasjad	28,4	25,7	22,1	19,5	23,3

Menetlusaeg (kuudes) Kõik kohtuasjad, mis on lahendatud kohtuotsusega

1| Menetlusaega väljendatakse kuudes ja kümnendikkuudes. Keskmise menetlusaja arvutamisel ei ole arvesse võetud: kohtuasju, milles on tehtud vaheotsus; erimenetlusi; ajutisi meetmeid või menetluse astumist käsitlevaid kaebusi; 1. septembril 2016 Üldkohtule üle antud avalikku teenistust käsitlevaid kohtuasju. 1. septembril 2016 Üldkohtule üle antud ja Üldkohtu otsusega lahendatud avalikku teenistust käsitlevate kohtuasjade keskmine menetlusaeg on 23,2 kuud (võttes arvesse menetlusaega Avaliku Teenistuse Kohtus ja menetlusaega Üldkohtus).

XI. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Menetluse liigid (2014–2018)

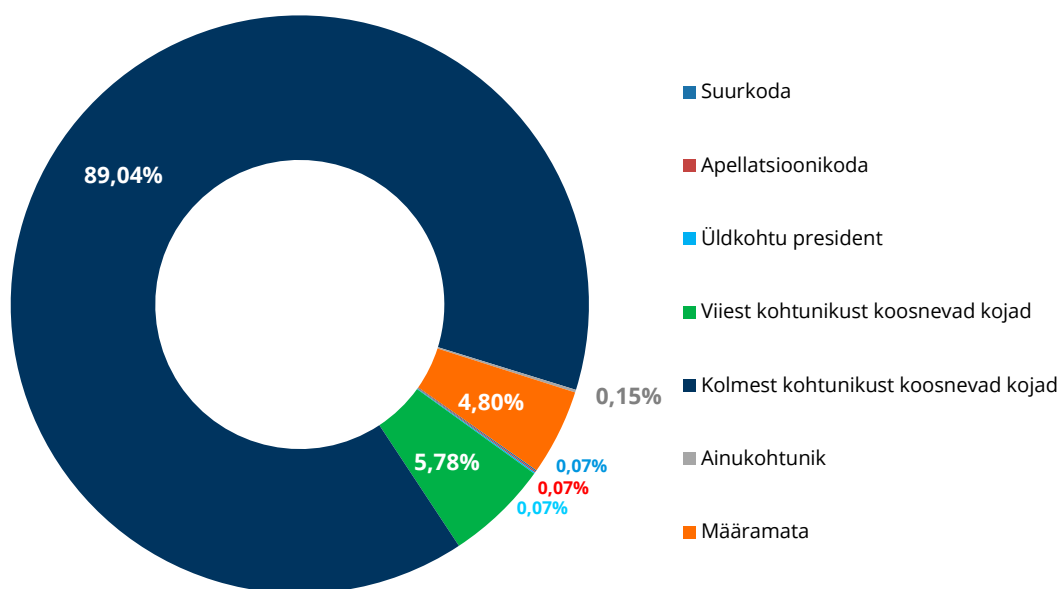
	2014	2015	2016	2017	2018
Riigiabi	243	215	241	256	219
Konkurents	117	82	64	84	68
Avalik teenistus			158	178	161
Intellektuaalomand	485	400	448	370	322
Muud hagid	507	488	461	570	527
Apellatsioonkaebused	37	36	49	9	
Erimenetlused	34	46	65	41	36
Kokku	1423	1267	1486	1508	1333

XII. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Hagi valdkonnad (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Asutamisvabadus	1				1
Dokumentidega tutvumine	32	59	65	76	30
Energeetika	1	3	4	9	4
Euroopa Liidu välistegevus	3	2	4	2	2
Haridus, kutseõpe, noorsugu ja sport		3	3	3	1
Institutsiooniõigus	84	79	85	96	103
Intellektuaal- ja tööstusomand	485	400	448	370	322
Isikute vaba liikumine			1		
Kalanduspoliitika	5	2	1	1	2
Kapitali vaba liikumine					1
Kaubanduspoliitika	58	40	36	35	40
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	14	10	8	14	14
Keskkond	18	5	7	12	8
Konkurents	117	82	64	84	68
Kultuur	1	1	1		
Majandus- ja rahapoliitika	9	3	24	116	127
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	15	14	15	6	2
Maksustamine			2		2
Piiravad meetmed (välistegevus)	108	103	61	62	60
Põllumajandus	51	56	42	43	43
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)	5	7	10	10	9
Rahvatervis	17	4	7	9	13
Riigiabi	243	215	241	256	219
Riigihanked	34	35	24	27	22
Sotsiaalpoliitika	1	1	1	1	1
Tarbijakaitse	2	2	2	1	1
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	9	17	19	9	3
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	9	5	5	1	
Tööstuspoliitika	2				
Transport	3				
Uute riikide ühinemine	1				
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala			7	2	1
Vahekohtuklausel	17	30	23	27	27
Välis- ja julgeolekupoliitika	1		1	1	
Õigusaktide ühtlustamine		1	1	4	6
Äriühinguõigus	1	1	1	1	1
Üleeuroopalised võrgud	2	2		2	2
EÜ asutamisleping/ELTL kokku	1349	1182	1213	1280	1135
Erimenetlused	34	46	65	41	36
Personaleeskirjad	40	39	208	187	162
KÕIK KOKKU	1423	1267	1486	1508	1333

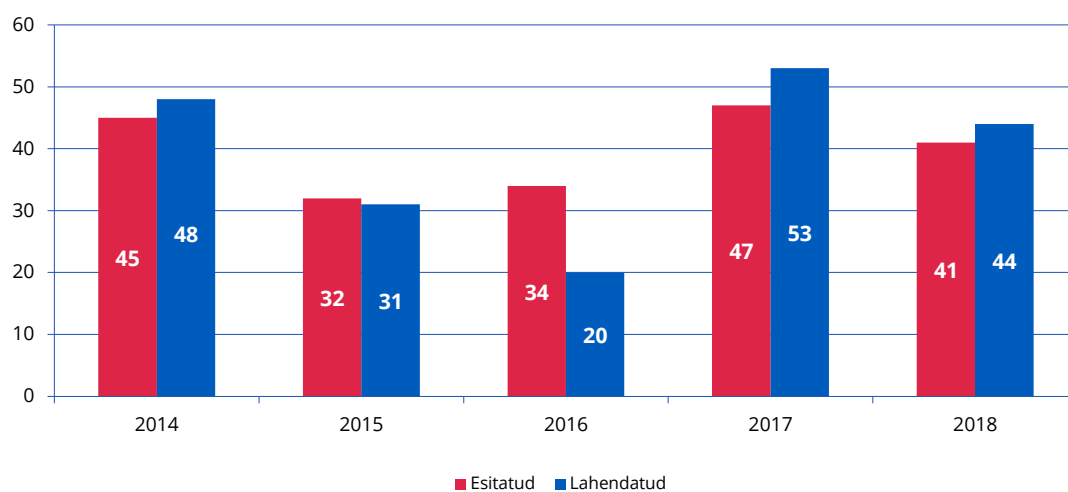
XIII. Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga. Kohtukoosseis (2014–2018)

2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Suurkoda					1
Apellatsioonikoda	37	48	51	11	1
Üldkohtu president	1	12	12	1	1
Viiest kohtunikust koosnevad kojad	15	6	23	100	77
Kolmest kohtunikust koosnevad kojad	1272	1099	1253	1323	1187
Ainukohtunik		1			2
Määramata	98	101	147	73	64
Kokku	1423	1267	1486	1508	1333

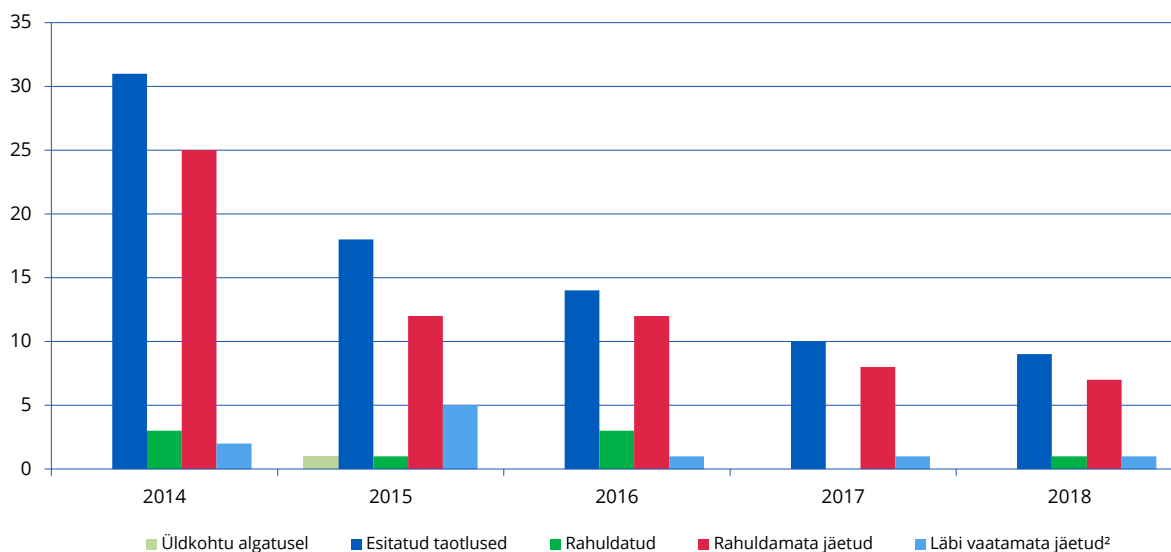
XIV. Muu. Ajutiste meetmete kohaldamine (2014–2018)

2018

	Esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	Lahendatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlused	Kohtulahendi sisu		
			Rahuldatud	Registrist kustutamine/ otsuse tegemise vajaduse äralangemine	Rahuldamata jätetud
Dokumentidega tutvumine	1	2			2
Institutsiooniõigus	5	5		2	3
Kalanduspoliitika	1	1			1
Konkurents	2	2			2
Majandus- ja rahapoliitika	2	1			1
Maksustamine	1	1			1
Personalieeskirjad	8	7			7
Piiravad meetmed (välistegevus)	1	1			1
Põllumajandus	9	7			7
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)	2	2		1	1
Rahvatervis	1	2			2
Riigiabi	1	4	1		3
Riigihanked	6	8	1	3	4
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	1	1			1
Kokku	41	44	2	6	36

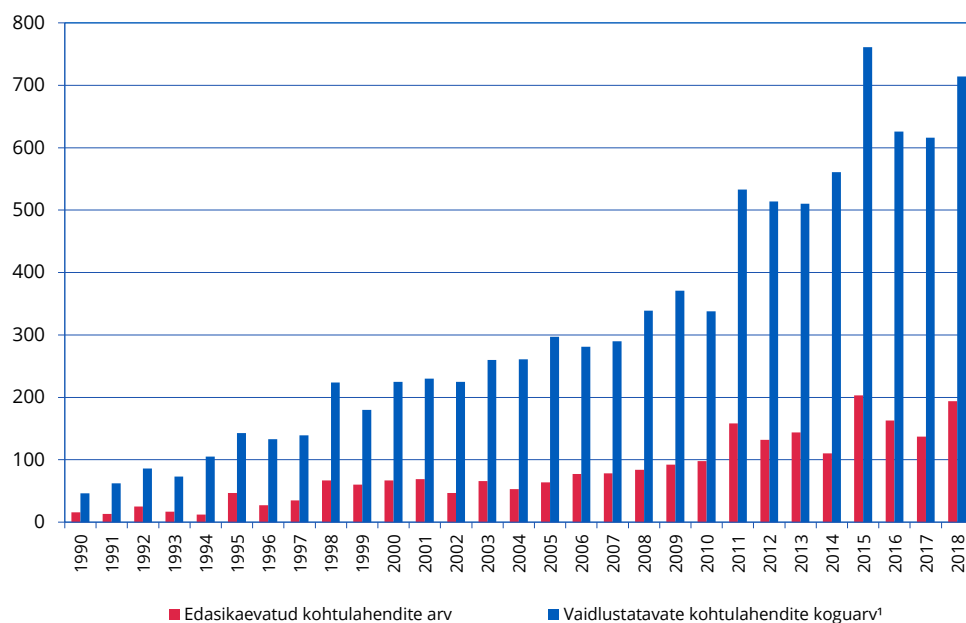
XV. Muu. Kiirendatud menetlused (2014–2018)¹

	2014					2015					2016					2017					2018				
	Üldkohtu algatusel	Esitatud taotlused	Kohtulahendi sisu			Üldkohtu algatusel	Esitatud taotlused	Kohtulahendi sisu			Üldkohtu algatusel	Esitatud taotlused	Kohtulahendi sisu			Üldkohtu algatusel	Esitatud taotlused	Kohtulahendi sisu							
			Rahuldatud	Rahuldamata jäetud	Läbi vaatamata jäetud ²			Rahuldatud	Rahuldamata jäetud	Läbi vaatamata jäetud ²			Rahuldatud	Rahuldamata jäetud	Läbi vaatamata jäetud ²			Rahuldatud	Rahuldamata jäetud	Läbi vaatamata jäetud ²	Rahuldatud	Rahuldamata jäetud	Läbi vaatamata jäetud ²		
Dokumentidega tutvumine		2		2		2		2		2		2		2		1				1					
Euroopa Liidu välistegevus						1		1																	
Institutsiooniõigus		1		1		2		2		2		2		5		4	1								
Kapitali vaba liikumine						2		2																	
Kaubanduspoliitika										1		1													
Kaupade vaba liikumine										1		1		1											
Keskkond		1					1																		
Konkurents		1		1						1		1		1		1		3	1	2					
Majandus- ja rahapoliitika						1		1										1		1					
Personaleeskirjad						1		1		1		1		1		1		2		2					
Piiravad meetmed (välistegevus)		9		9		4		4		1		1													
Põllumajandus						1		1										1		1					
Rahvatervis		3	1	1	1					1		1													
Riigiabi		13	2	10		3		2				2													
Riigihanked		1		2		1	1		1	1		1		1		1									
Tarbijakaitse																		1							
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala										3	3							1			1				
Kokku	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1	9	1	7	1					

- 1| Üldkohtu menetluses oleva kohtuasja võib lahendada kiirendatud menetluses kohtuasja poole taotlusel või alates 1. juulist 2015 Üldkohtu omal algatusel.
- 2| Kategooria „läbi vaatamata“ alla kuuluvad järgmised juhtumid: taotluse tagasivõtmine, hagist loobumine ja juhtumid, kui hagi lahendatakse kohtumäärusega juba enne kiirendatud menetluse taotluse suhtes otsuse tegemist.

XVI. Muu. Euroopa Kohtusse edasi kaevatud Üldkohtu lahendid (1990–2018)

	Edasikaevatud kohtulahendite arv	Vaidlustatavate kohtulahendite koguarv ¹	Edasikaevatud kohtulahendite protsent
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	225	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	78	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	338	29%
2011	158	533	30%
2012	132	514	26%
2013	144	510	28%
2014	110	561	20%
2015	203	761	27%
2016	163	626	26%
2017	137	616	22%
2018	194	714	27%

1) Vaidlustatavate kohtulahendite koguarv – kohtuotsused, ajutisi meetmeid ja menetluse astumise avalduse rahuldamata jätmist käsitlevad kohtumäärused ning menetlust lõpetavad kohtumäärused, välja arvatud registrist kustutamise või teisele kohtuinstantsile suunamise määrused –, mille kaebetähtaeg on möödunud või mis kaevati edasi.

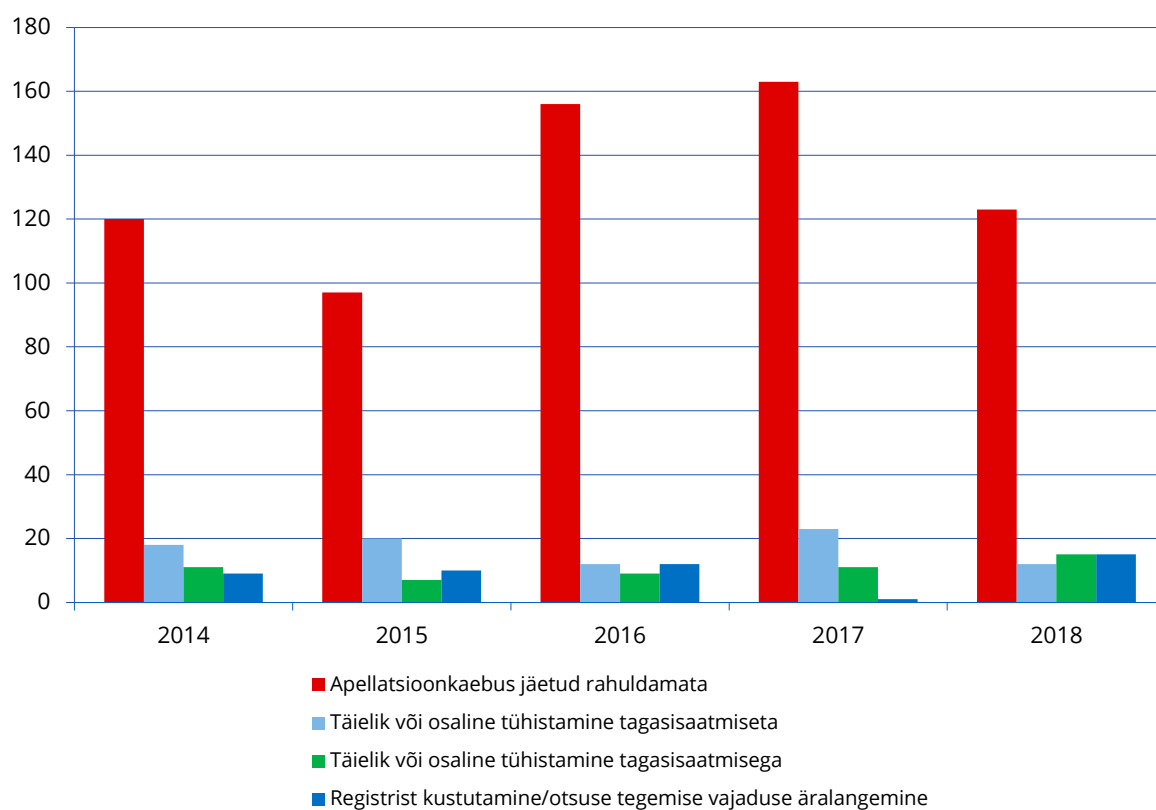
XVII. Muu. Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebuste jaotus vastavalt menetluse liigile (2014–2018)

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Edasikaevatud kohtulahendid	Vaidlustatavad kohtulahendid	Apellatsioonkaebuste protsent	Edasikaevatud kohtulahendid	Vaidlustatavad kohtulahendid	Apellatsioonkaebuste protsent	Edasikaevatud kohtulahendid	Vaidlustatavad kohtulahendid	Apellatsioonkaebuste protsent	Edasikaevatud kohtulahendid	Vaidlustatavad kohtulahendid	Apellatsioonkaebuste protsent	Edasikaevatud kohtulahendid	Vaidlustatavad kohtulahendid	Apellatsioonkaebuste protsent
Riigiabi	15	77	19%	22	75	29%	23	56	41%	8	25	32%	20	55	36%
Konkurents	15	44	34%	32	61	52%	17	41	41%	5	17	29%	21	35	60%
Avalik teenistus										8	37	22%	15	79	19%
Intellektuaalomand	33	209	16%	64	333	19%	48	276	17%	52	298	17%	68	295	23%
Muud hagit	47	231	20%	85	290	29%	75	253	30%	61	236	26%	69	249	28%
Apellatsioonkaebused					2										
Erimenetlused										3	3	100%	1	1	100%
Kokku	110	561	20%	203	761	27%	163	626	26%	137	616	22%	194	714	27%

**XVIII. Muu. Euroopa Kohtule esitatud
apellatsioonkaebuste tulemused (2018)
(kohtuotsused ja -määrused)**

	Apellatsioonkaebus jäetud rahuldamata	Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmiseta	Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmisega	Registrist kustutamine/otsuse tegemise vajaduse äralangemine	Kokku
Dokumentidega tutvumine		1			1
Institutsiooniõigus	18	1	2		21
Intellektuaal- ja tööstusomand	54		5	5	64
Kaubanduspoliitika	3		1	8	12
Kemikaalide registreerimine, hindamine, autoriseerimine ja piiramine (REACH-määrus)	1				1
Konkurents	8		1	1	10
Majandus- ja rahapoliitika	1				1
Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus	1				1
Personalieeskirjad	6	1			7
Põllumajandus	4	1			5
Rahandussätted (eelarve, finantsraamistik, omavahendid, pettustevastane võitlus)			1		1
Riigiabi	11	5	5		21
Riigihanked	2			1	3
Tarbijakaitse	1				1
Teadusuuringud, tehnoloogia arendamine ja kosmos	3				3
Tolliliit ja ühine tollitariifistik	1	1			2
Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala	3				3
Vahekohtuklausel	3				3
Välis- ja julgeolekupoliitika	3	2			5
Kokku	123	12	15	15	165

XIX. Muu. Euroopa Kohtule esitatud apellatsioonkaebuste tulemused (2014–2018) (kohtuotsused ja -määrused)

	2014	2015	2016	2017	2018
Apellatsioonkaebus jäetud rahuldamata	120	97	156	163	123
Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmiseta	18	20	12	23	12
Täielik või osaline tühistamine tagasisaatmisega	11	7	9	11	15
Registrist kustutamine/otsuse tegemise vajaduse äralangemine	9	10	12	1	15
Kokku	158	134	189	198	165

XX. Muu. Üldine areng (1989–2018)

Saabunud, lõpetatud ja menetluses olevad kohtuasjad

	Saabunud kohtuasjad ¹	Lõpetatud kohtuasjad ²	Menetluses olevad kohtuasjad 31. detsembri seisuga
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1174
2005	469	610	1033
2006	432	436	1029
2007	522	397	1154
2008	629	605	1178
2009	568	555	1191
2010	636	527	1300
2011	722	714	1308
2012	617	688	1237
2013	790	702	1325
2014	912	814	1423
2015	831	987	1267
2016	974	755	1486
2017	917	895	1508
2018	834	1009	1333
Kokku	15 208	13 875	

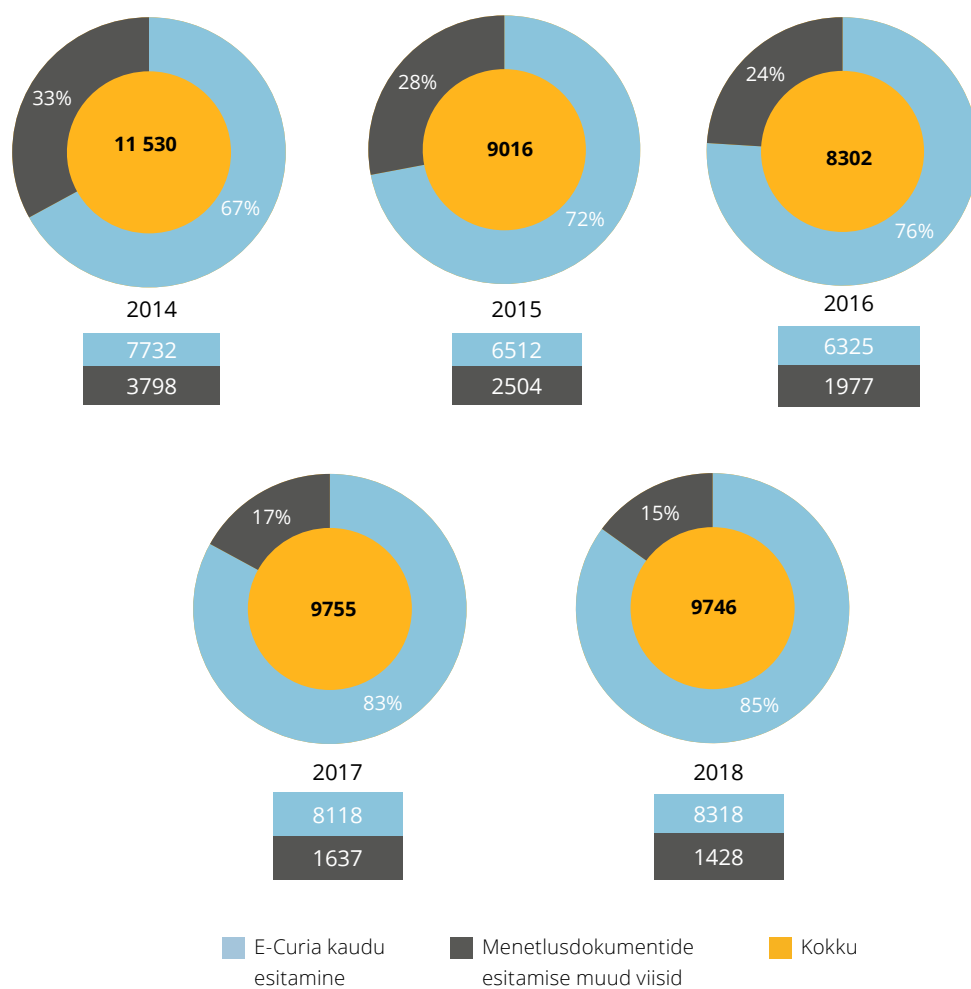
- 1| 1989: Euroopa Kohus saatis uuele Üldkohtule 153 kohtuasja.
1993: Euroopa Kohus saatis Üldkohtu pädevuse esimese laiendamise tõttu Üldkohtule 451 kohtuasja.
1994: Euroopa Kohus saatis Üldkohtu pädevuse teise laiendamise tõttu Üldkohtule 14 kohtuasja.
2004–2005: Euroopa Kohus saatis Üldkohtu pädevuse kolmanda laiendamise tõttu Üldkohtule 25 kohtuasja.
2016: 1. septembril 2016 anti Üldkohtule üle 139 avalikku teenistust käsitlevat kohtuasja.
- 2| 2005–2006: Üldkohus saatis uuele Avaliku Teenistuse Kohtule 118 kohtuasja.

XXI. Üldkohtu kantselei tegevus (2015–2018)

Menetlusse astumise liik	2015	2016	2017	2018
Kohtukantselei registrisse kantud menetluskohandid ¹	46 432	49 772	55 069	55 395
Menetluse algatusdokumendid ²	831	835	917	834
Üldkohtule üle antud avalikku teenistust käsitlevad kohtuasjad ³	–	139	–	–
Menetluse algatusdokumentides kõrvaldatud puuduste määr ⁴	42,50%	38,20%	41,20%	35,85%
Menetluskohandid (välja arvatud hagiavaldused)	4484	3879	4449	4562
Menetlusse astumise avaldused	194	160	565	318
Konfidentsiaalsena käsitlemise taotlused (menetluskohandites sisalduvad andmed) ⁵	144	163	212	197
Kohtukantselei poolt ette valmistatud kohtumääruste projektid ⁶ (ilmselge vastuvõetamatus enne kättetoimetamist, menetluse peatamine/jätkamine, kohtuasjade liitmine, vastuvõetamatuse vastuväite liitmine põhimenetlusega, vaidlustamata menetlusse astumine, kohtuasja registrist kustutamine, otsuse tegemise vajaduse äralangemine intellektuaalomandi asjades, menetluse suulise osa uuendamine ja kohtuotsuse parandamine)	521	241	317	285
Kodade koosolekud (kohtukantseleiga)	303	321	405	381
Kohtuistungid protokollid ja kohtuotsuse kuulutamise protokollid	873	637	812	924

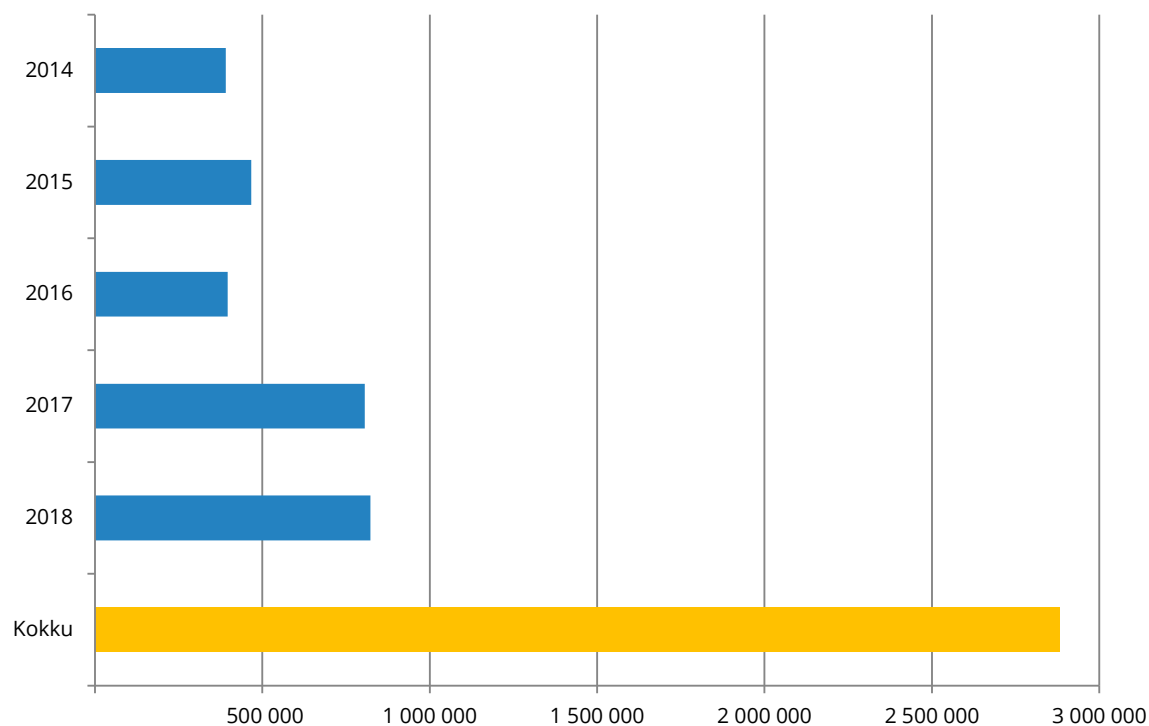
- 1| See arv näitab teenistuse töökoormuse taset, kuna kõik sissetulevad ja väljaminevad menetluskohandid kantakse registrisse. Registrisse kantud menetluskohandite arvu hindamisel tuleb arvesse võtta kohtu vastava instantsi menetluste laadi. Kuna hagi menetluses on poolte arv piiratud (hageja, kostja ja teataval juhul menetlusse astuja(d)), toimetatakse menetluskohandid kätte ainult neile.
- 2| Kõik menetluskohandid (kaasa arvatud hagiavaldus) tuleb kanda registrisse, lisada toimikusse, vajaduse korral parandada, edastada kohtunike kabinetidele koos edastuslehega, mis on mõnikord üksikasjalikum, seejärel vajaduse korral tõlkida ja lõpuks pooltele kätte toimetada.
- 3| 1. septembril 2016.
- 4| Kui menetluse algatusdokument (see kehtib ka muude menetluskohandite kohta) ei vasta teatavatele nõuetele, tagab kohtukantselei selle parandamise, nagu on ette nähtud kodukorras.
- 5| Konfidentsiaalsena käsitlemise taotluste arv ei sõltu nende andmete arvust, mis sisalduvad ühes või mitmes menetluskohandis, mille konfidentsiaalsena käsitlemist taotletakse.
- 6| Alates 1. juulist 2015, mis on Üldkohtu uue kodukorra jõustumise kuupäev, tehakse teatavad otsused, mis varem tehti kohtumäärusega (menetluse peatamine/jätkamine, kohtuasjade liitmine, liikmesriigi või institutsiooni menetlusse astumine, kui konfidentsiaalsus puudub), tavalise otsuse vormis, mis lisatakse kohtuasja toimikusse.

XXII. Üldkohtule esitatud menetluskokumentide esitamise viisid¹

1| Alates 1. detsembrist 2018 on e-Curia muutunud poolte esindajate teabevahetuse kohustuslikuks kanaliks kõikides Üldkohtu menetlustes.

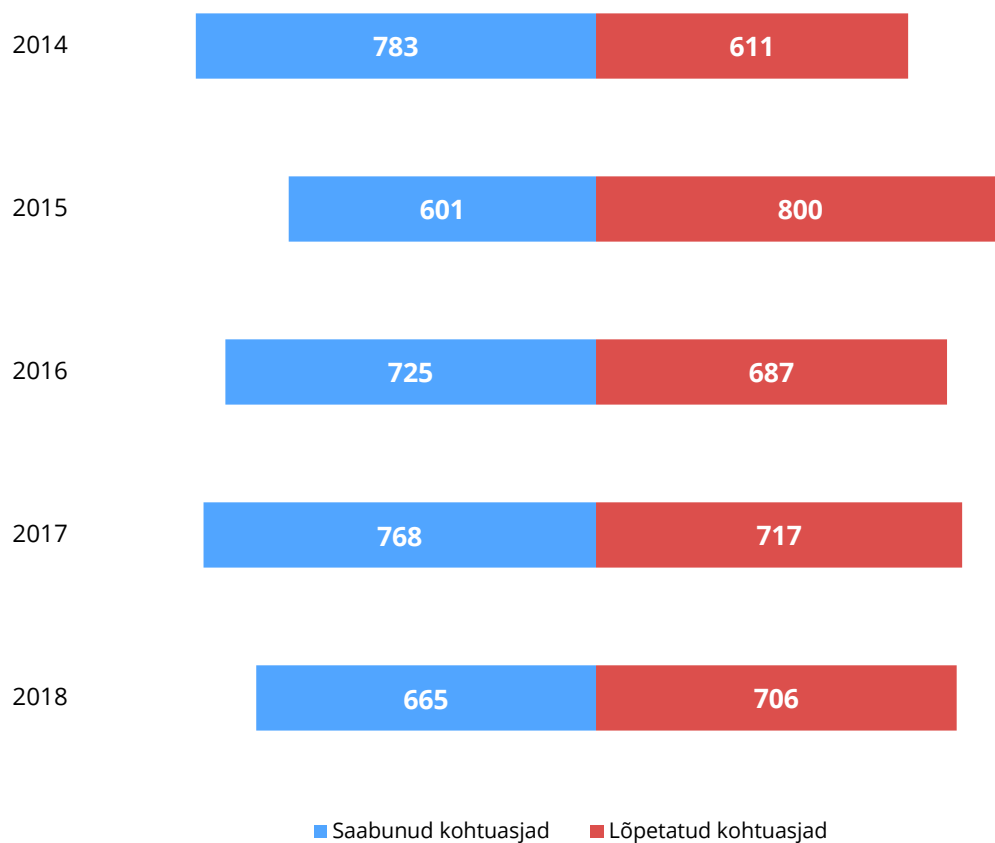
XXIII. E-Curia kaudu esitatud leheküljed (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Kokku
E-Curia kaudu esitatud leheküljed	390 892	466 875	396 072	805 768	823 076	2 882 683

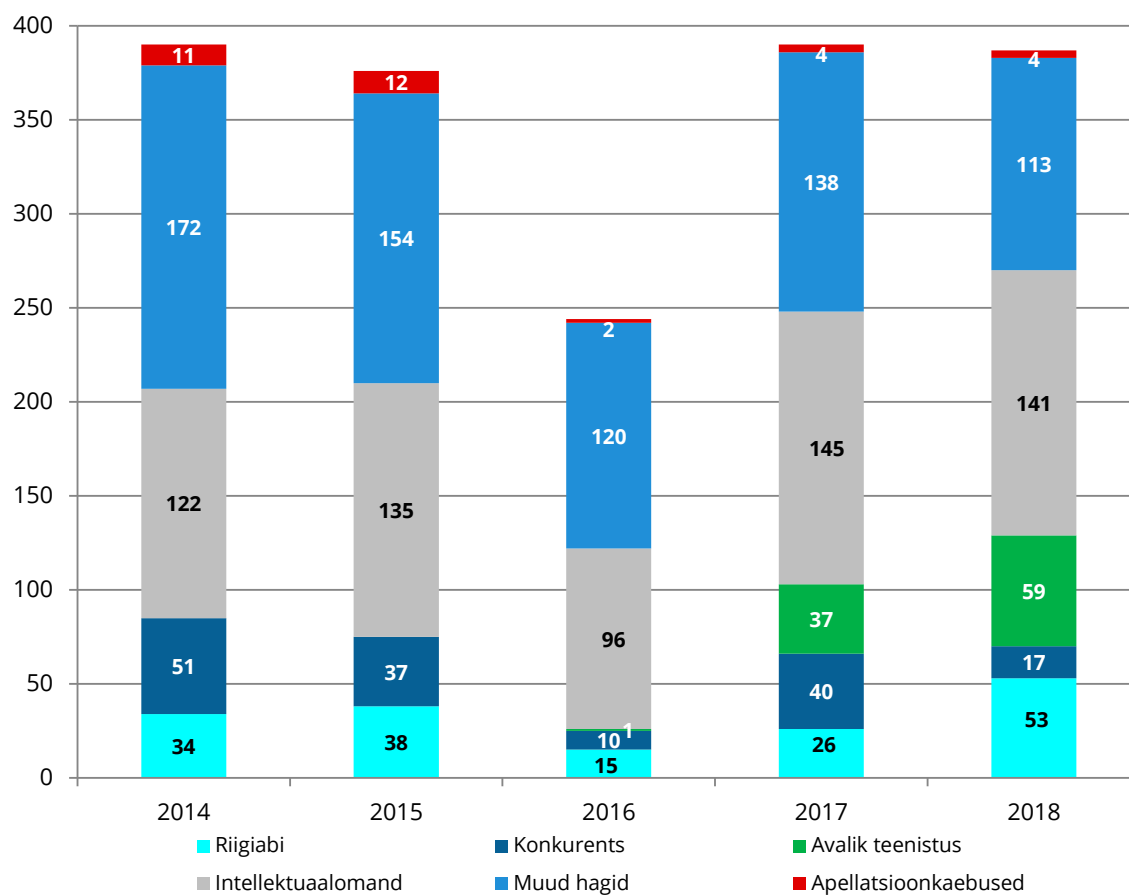
1| Aastate 2014–2016 kohta käivad andmed ei hõlma menetluse algatusdokumentide lehekülgede arvu.

XXIV. Euroopa Liidu Teatajas avaldatud teatised (2014–2018)¹

1| Kodukorra (artiklid 79 ja 122) alusel avaldatakse teadaanded uute hagiavalduste kohta ja menetlust lõpetavate otsuste kohta *Euroopa Liidu Teatajas*.

XXV. Kohtuasjad, milles toimus kohtuistung suuliste seisukohtade ärakuulamiseks (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kokku	390	376	244	390	387

E | ÜLDKOHTU KOOSSEIS

(Protokolliline järjestus 31. detsembri 2018. aasta seisuga)

Esimene rida, vasakult paremale:

Kohtunik I. Labucka, kodade presidendid A. M. Collins, G. Berardis, H. Kanninen ja M. Prek, Üldkohtu asepresident M. van der Woude, Üldkohtu president M. Jaeger, kodade presidendid I. Pelikánová, S. Frimodt Nielsen, D. Gratsias, V. Tomljenović ja S. Gervasoni, kohtunik S. Papasavvas

Teine rida, vasakult paremale:

Kohtunikud C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz, A. Dittrich, M. Kancheva, E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio ja I. S. Forrester

Kolmas rida, vasakult paremale:

Kohtunikud P. Nihoul, R. Barents, I. Reine, A. Marcoulli, Z. Csehi, D. Spielmann, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, V. Valančius, N. Póltorak, F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos ja B. Berke

Neljas rida, vasakult paremale:

Kohtusekretär E. Coulon, kohtunikud C. Mac Eochaidh, K. Kowalik-Bańczyk, M. J. Costeira, U. Öberg, J. Svenningsen, O. Spineanu-Matei, J. Passer, A. Kornezov ja G. De Baere

1. Muudatused Üldkohtu koosseisus 2018. aastal

Alates 8. juunist 2016 Üldkohtu kohtunikuna töötanud Peter George Xuerebi ametiaeg Üldkohtus lõppes seoses Euroopa Kohtu kohtunikuks saamisega 8. oktoobril 2018.

2. Protokollilised järjestused

1. JAANUARIST 2018 KUNI 7. OKTOOBRINI 2018

M. JAEGER, Üldkohtu president
M. van der WOUDE, Üldkohtu asepresident
I. PELIKÁNOVÁ, koja president
M. PREK, koja president
S. FRIMODT NIELSEN, koja president
H. KANNINEN, koja president
D. GRATSIAS, koja president
G. BERARDIS, koja president
V. TOMLJENOVIC, koja president
A. M. COLLINS, koja president
S. GERVASONI, koja president
I. LABUCKA, kohtunik
S. PAPASAVVAS, kohtunik
A. DITTRICH, kohtunik
J. SCHWARCZ, kohtunik
M. KANCHEVA, kohtunik
E. BUTTIGIEG, kohtunik
E. BIELIŪNAS, kohtunik
V. KREUSCHITZ, kohtunik
I. ULLOA RUBIO, kohtunik
L. MADISE, kohtunik
I. S. FORRESTER, kohtunik
C. ILIOPOULOS, kohtunik
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, kohtunik
D. SPIELMANN, kohtunik
V. VALANČIUS, kohtunik
Z. CSEHI, kohtunik
N. PÓŁTORAK, kohtunik
A. MARCOULLI, kohtunik
P. G. XUEREB, kohtunik
F. SCHALIN, kohtunik
I. REINE, kohtunik
E. PERILLO, kohtunik
R. BARENTS, kohtunik
R. da SILVA PASSOS, kohtunik
P. NIHOUL, kohtunik
B. BERKE, kohtunik
J. SVENNINGSSEN, kohtunik
U. ÖBERG, kohtunik
O. SPINEANU-MATEI, kohtunik
M. J. COSTEIRA, kohtunik
J. PASSER, kohtunik
K. KOWALIK-BAŃCZYK, kohtunik
A. KORNEZOV, kohtunik

C. MAC ECHADH, kohtunik
G. DE BAERE, kohtunik

E. COULON, kohtusekretär

8. OKTOOBRIST 2018 KUNI 31. DETSEMBRINI 2018

M. JAEGER, Üldkohtu president
M. van der WOUDE, Üldkohtu asepresident
I. PELIKÁNOVÁ, koja president
M. PREK, koja president
S. FRIMODT NIELSEN, koja president
H. KANNINEN, koja president
D. GRATSIAS, koja president
G. BERARDIS, koja president
V. TOMLJENOVIC, koja president
A. M. COLLINS, koja president
S. GERVASONI, koja president
I. LABUCKA, kohtunik
S. PAPASAVVAS, kohtunik
A. DITTRICH, kohtunik
J. SCHWARCZ, kohtunik
M. KANCHEVA, kohtunik
E. BUTTIGIEG, kohtunik
E. BIELIŪNAS, kohtunik
V. KREUSCHITZ, kohtunik
I. ULLOA RUBIO, kohtunik
L. MADISE, kohtunik
I. S. FORRESTER, kohtunik
C. ILIOPOULOS, kohtunik
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, kohtunik
D. SPIELMANN, kohtunik
V. VALANČIUS, kohtunik
Z. CSEHI, kohtunik
N. PÓŁTORAK, kohtunik
A. MARCOULLI, kohtunik
F. SCHALIN, kohtunik
I. REINE, kohtunik
E. PERILLO, kohtunik
R. BARENTS, kohtunik
R. da SILVA PASSOS, kohtunik
P. NIHOUL, kohtunik
B. BERKE, kohtunik
J. SVENNINGSSEN, kohtunik
U. ÖBERG, kohtunik
O. SPINEANU-MATEI, kohtunik
M. J. COSTEIRA, kohtunik
J. PASSER, kohtunik
K. KOWALIK-BAŃCZYK, kohtunik
A. KORNEZOV, kohtunik
C. MAC EOCHADH, kohtunik
G. DE BAERE, kohtunik

E. COULON, kohtusekretär

3. Üldkohtu endised liikmed

(ametisse astumise järjekorras)

KOHTUNIKUD

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989–1996) (†)
Antonio SAGGIO (1989–1998), president (1995–1998) (†)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989–1992)
Heinrich KIRSCHNER (1989–1997) (†)
Christos YERARIS (1989–1992)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989–1996)
Cornelis Paulus BRIËT (1989–1998)
José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995), president (1989–1995)
Bo VESTERDORF (1989–2007), president (1998–2007)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989–2007)
Jacques BIANCARELLI (1989–1995)
Koen LENAERTS (1989–2003)
Christopher William BELLAMY (1992–1999)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992–1998)
Virpi TIILI (1995–2009)
Pernilla LINDH (1995–2006)
Josef AZIZI (1995–2013)
André POTOCKI (1995–2001)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995–2003)
John D. COOKE (1996–2008)
Jörg PIRRUNG (1997–2007)
Paolo MENGOSZI (1998–2006)
Arjen W. H. MEIJ (1998–2010)
Mihail VILARAS (1998–2010)
Nicholas James FORWOOD (1999–2015)
Hubert LEGAL (2001–2007)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003–2016)
Franklin DEHOUSSE (2003–2016)
Ena CREMONA (2004–2012)
Ottó CZÚCZ (2004–2016)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004–2016) (†)
Daniel ŠVÁBY (2004–2009)
Vilenas VADAPALAS (2004–2013)
Küllike JÜRIMÄE (2004–2013)
Verica TRSTENJAK (2004–2006)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006–2011)
Nils WAHL (2006–2012)
Teodor TCHIPEV (2007–2010)
Valeriu M. CIUCĂ (2007–2010)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007–2013)
Laurent TRUCHOT (2007–2013)
Kevin O'HIGGINS (2008–2013)
Andrei POPESCU (2010–2016)

Carl WETTER (2013–2016)
Peter George XUEREB (2016–2018)

PRESIDENDID

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995)
Antonio SAGGIO (1995–1998) (†)
Bo VESTERDORF (1998–2007)

KOHTUSEKRETÄR

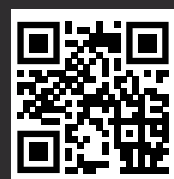
Hans JUNG (1989–2005) (†)

EUROOPA LIIDU KOHUS

Kommunikatsiooni direktoraat
Väljaannete ja elektroonilise meedia osakond

Trükitud keskkonnasäästlikule paberile